

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ**

**МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЯК ЧИННИК
РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ТА ЇЇ ВПЛИВ
НА РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО Й СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ»**

26-27 листопада 2020 року

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Видавничий дім
«Гельветика»
2020

УДК 316.4+37.013]:004

Ф79

Рекомендовано
рішенням вченої ради Запорізького національного університету
(протокол № 4 від 30 листопада 2020 року)

Рецензенти :

Олексенко Р. І. – доктор філософських наук, професор, – доктор філософських наук, професор, професор кафедри публічного управління та права, Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного (Мелітополь, Україна)

Кивлюк О. П. – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри методології науки та міжнародної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)

Ф79 «Формування концепції цифровізації як чинник розвитку креативності особистості та її вплив на розвиток людського й соціального капіталу» / Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 26-27 листопада 2020 року / Ред.-упорядник: д.філософ.н., проф., В. Г. Воронкова. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 288 с.

ISBN 978-966-992-458-2

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Формування концепції цифровізації як чинник розвитку креативності особистості та її вплив на розвиток людського й соціального капіталу» проведено під егідою програми ЄС Еразмус+, напрям ім. Жана Моне у рамках проекту 620720-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE «Диверсифікація сільського туризму через збалансованість та креативність: поширення європейського досвіду в Україні». В матеріалах конференції висвітлено тези п'яти секцій: Секція 1. Становлення цифрового суспільства в конкретних галузях, науки, техніки, виробництва. Секція 2. Європейський досвід цифровізації освіти як чинник розвитку креативності особистості. Секція 3. Вплив цифровізації на розвиток людського й соціального капіталу. Секція 4. Практичні засади розвитку цифрового суспільства та цифрової освіти. Секція 5. Креативні технології сільського туризму як чинник сталого розвитку. Конференцію зареєстровано у Державній науковій установі «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» Міністерства освіти і науки Посвідчення 156 від 3 березня 2020 р. Міжнародна конференція проходила у режимі он-лайн, прийняли учасники 10 міст з України, Литви, Білорусі, Китаю, Іспанії.

Рекомендовано науковцям, викладачам, студентам, аспірантам та магістрантам, усім хто цікавиться проблемами формування креативних компетентностей в умовах цифрового суспільства в Україні та світі.

УДК 316.4+37.013]:004

ISBN 978-966-992-458-2

© Автори матеріалів, 2020
© Видавництво Запорізького національного університету, 2020

ЗМІСТ

1. <i>Ажажа Марина (Запоріжжя, Україна) – СИСТЕМНЕ І СТРУКТУРНЕ МИСЛЕННЯ : ПОШУК НЕОРДИНАРНИХ ТВОРЧИХ РІШЕНЬ У НОВУ ЦИФРОВУ ЕРУ</i>	9
2. <i>Andriukaitiene Regina, Šidlauskiene Dangule & Giliuviene Virginija (Marijampole, Lithuania) – MANAGEMENT CULTURE IN AN ORGANIZATION AS A BASIS FOR RESPONSIBLE GOVERNANCE.</i>	12
3. <i>Андрюкайтене Регіна (Kaunas, Lithuania) & Cherep Alla (Zaporizhzhia, Ukraine) – GENERAL FACTORS OF TOURISM FLOWS IN THE CONDITIONS OF MODERN TOURISM DEVELOPMENT.</i>	15
4. <i>Andriukaitiene Regina (Kaunas, Lithuania), Voronkova Valentyna & Nikitenko Vinalina (Zaporizhzhia, Ukraine) – SOCIAL RESPONSIBILITY IN THE TOURISM BUSINESS: THE CASE OF ACCOMMODATION SERVICES.</i>	20
5. <i>Банах Віктор, Федченко Олександр, Воробйов Дмитро (Запоріжжя, Україна) – СУЧАСНІ ГЕОІНФОРМАЦІЙНІ ТА ВІМ-ТЕХНОЛОГІЇ У МІСЬКОМУ ПЛАНУВАННІ ТА УТРИМАННІ МІСЬКОЇ ЗАБУДОВИ.</i>	23
6. <i>Безкоровайна Лариса, Венгерська Наталя, Борисенко Ангеліна (Запоріжжя, Україна) – КРЕАТИВНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ПОРТУГАЛІЇ В СФЕРІ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ.</i>	27
7. <i>Белоконь Каріна (Запоріжжя, Україна) – ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНИМИ РИЗИКАМИ З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САНІТАРНО-ЕПІДЕМІОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ НАСЕЛЕННЯ м. ЗАПОРІЖЖЯ.</i>	31
8. <i>Бех Володимир (Київ, Україна), Зінкевич Василь (Дрогобич, Україна) ЖИТТЄВИЙ ЦИКЛ СИСТЕМИ ІНДУСТРІАЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОСВІТИ ХХІ ст.</i>	37
9. <i>Білогур Влада (Мелітополь, Україна) – ЛЮДИНА ЦИФРОВА: ЧЕТВЕРТА РЕВОЛЮЦІЯ В ІСТОРІЇ ЛЮДСТВА, ЯКА ТОРКНЕТЬСЯ КОЖНОГО.</i>	43
10. <i>Болтенкова Юлія (Запоріжжя, Україна) – ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО В КИТАЇ.</i>	46
11. <i>Бугайчук Оксана (Запоріжжя, Україна) – ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ПРОМИСЛОВИЙ ІНТЕРНЕТ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ).</i>	49
12. <i>Булгакова Тетяна (Київ, Україна) – ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ.</i>	52
13. <i>Венгер Ольга (Запоріжжя, Україна) – СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК МЕНЕДЖМЕНТУ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ.</i>	55

14. <i>Воденнікова О.С. (Запоріжжя, Україна) – 3D-ДРУК МЕТАЛАМИ ЯК ЦИФРОВІЗАЦІЯ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ТА МАШИНОБУДІВНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ.....</i>	58
15. <i>Vodop'yanov Pavel & Sidorenko Irina (Republic of Belarus, Minsk) – ON THE WAY TO «NEW ENLIGHTENMENT» AS AN ALTERNATIVE TO CONSUMER SOCIETY.....</i>	63
16. <i>Воронкова Валентина (Запоріжжя, Україна) – НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ (ШІ) ЯК УМОВИ РОЗВИТКУ КОГНІТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗОВАНОГО СУСПІЛЬСТВА.....</i>	66
17. <i>Гарбар Галина (Миколаїв, Україна) – ФІЛОСОФІЯ ТУРИЗМУ ЯК ФІЛОСОФІЯ ТВОРЧОСТІ І КРЕАТИВНОСТІ.....</i>	69
18. <i>Глуцевський В'ячеслав (Запоріжжя, Україна) – ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ЯК КРЕАТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЗАПОРІЗЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ....</i>	73
19. <i>Гусак Лілія (Запоріжжя, Україна) – КОНЦЕПЦІЯ ЦИФРОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В СЛУЖБІ КОРОВІ У ЗАПОРІЗЬКОМУ РЕГІОНІ.....</i>	77
20. <i>Danilov Aleksandr (Minsk, Belarus) – TO THE TECHNOLOGY OF CIVILIZATIONAL DEVELOPMENT: UPDATING THE CULTURAL CODE CONTENT.....</i>	83
21. <i>Дейнега Олег (Запоріжжя, Україна) – РЕІНЖИНІРИНГ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ЯК МЕТОД ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ.....</i>	87
22. <i>Дейнега Олег (Запоріжжя, Україна) – УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ СИСТЕМНО-ПРОЦЕСНОГО ПІДХОДУ.....</i>	89
23. <i>Добровольська Оксана (Запоріжжя, Україна) – ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ ІНЖЕНЕРНОГО ПРОФІЛЮ.....</i>	92
24. <i>Єгоров Юрій, Сазонова Оксана, Литвиненко Вікторія (Запоріжжя, Україна) – ЦИФРОВІ МЕТОДИ ФОРМОУТВОРЕННЯ В АРХІТЕКТУРІ.....</i>	96
25. <i>Edmundas Jasinskas, Artūras Simanavičius & Biruta Svagzdien (Kaunas, Lithuania) – LEADERSHIP IN SPORT: MANAGEMENT OR JOB SATISFACTION.....</i>	101
26. <i>Жукова Галина (Київ, Україна) – ЦИФРОВИЙ КОНТЕНТ ПІД ЧАС РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЗААКАДЕМІЧНОЇ ОСВІТИ.....</i>	107
27. <i>Капітаненко Наталія, Воронкова Влентина (Запоріжжя, Україна) – ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ: ДОСВІД ВЕЛИКОБРИТАНІЇ.....</i>	110
28. <i>Кідратець Олена (Запоріжжя, Україна) – ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІНФОРМАЦІЇ ТА ЗНАНЬ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....</i>	113

29. <i>Кіях Дмитро (Запоріжжя, Україна) – ЛІДЕРСЬКІ ЯКОСТІ КЕРІВНИКА ЯК СКЛАДОВА УСПІШНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА.....</i>	116
30. <i>Кивлюк Ольга, Мордоус Ірина (Київ, Україна) – ІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА РИЗИКИ</i>	119
31. <i>Кириченко Микола (Київ, Україна) – БОРОТЬБА З УРАЗЛИВІСТЮ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЯК ДЕРЖАВНЕ ЗАВДАННЯ КОЖНОЇ КРАЇНИ.....</i>	122
32. <i>Козачок Ірина (Запоріжжя, Україна) – ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ ЛЮДСЬКОГО Й СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ.....</i>	125
33. <i>Козловець Микола (Житомир, Україна) – ЛЮДИНА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ.....</i>	129
34. <i>Кононенко Микола (Запоріжжя, Україна) – МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПРОЦЕСОМ ТА ІНФОРМАЦІЙНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ЗБАЛАНСОВАНОЇ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ.....</i>	135
35. <i>Корсак Костянтин, Корсак Юрій, Ляшенко Лариса, Похресник Анатолій (Київ, Україна) – ПРО МОЖЛИВИЙ ВНЕСОК ЦИФРОВІЗАЦІЇ В НООСИМБІОЗ ЛЮДСТВА ТА БІОСФЕРИ.....</i>	138
36. <i>Крайнік Олена, Куріс Юрій (Запоріжжя, Україна) – ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ НА РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО Й СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ</i>	144
37. <i>Крись Анастасія (Мелітополь, Україна) – ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПОКРАЩЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....</i>	147
38. <i>Лепський Максим (Запоріжжя, Україна) – КРЕАТИВНІ ПРАКТИКИ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ.....</i>	150
39. <i>Lekavičius Tomas (Kaunas, Lithuania) – THE SIGNIFICANCE OF SPORT ORGANIZATION’S HUMAN RESOURCE MANAGEMENT TO THE ACTIVITY RESULTS.....</i>	152
40. <i>Лупандіна Галина (Мелітополь, Україна) – КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ.....</i>	156
41. <i>Мальчев Богдан (Мелітополь, Україна)- ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО Й СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ</i>	159
42. <i>Масюк Олег, Заїка Олена (Запоріжжя, Україна) – ПЕРСПЕКТИВНІ ЗМІНИ ТА ВИКЛИКИ В ХОДІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ.....</i>	165
43. <i>Меліхов Євгеній, Михайлуца Олена (Запоріжжя, Україна) – ТЕХНОЛОГІЯ ДОПОВНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ В ОСНОВІ ПРОГРАМНИХ ЗАСТОСУНКІВ МАЙБУТНЬОГО.....</i>	166

44. Меліхова Тетяна, Штена Валерія (Запоріжжя, Україна) – МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ПДВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІНСЬКОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ.....	170
45. Метеленко Наталя, Воронкова Валентина (Запоріжжя, Україна) – ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК ВИКЛИК ЧАСУ.....	172
46. Метеленко Наталя (Запоріжжя, Україна) – СТАЛИЙ РОЗВИТОК ІНЖЕНЕРНОГО НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ ЗНУ НА ЗАСАДАХ КРЕАТИВНИХ КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ..	177
47. Мороз Олег (Запоріжжя, Україна) – ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	180
48. Нікітенко В.О. (Запоріжжя, Україна) – РОЗВИТОК КОНЦЕПЦІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ (ШІ) 3.0 В УМОВАХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗМІН ТА ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	185
49. Олексенко Роман (Мелітополь, Україна) – ЦИФРОВА ОСВІТА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ ОСОБИСТОСТІ.....	188
50. Олексенко Каріна (Мелітополь, Україна) – ЦІННІСНО-СМИСЛОВІ ЗАСАДИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ НОВИХ ВИМОГ ДО КОМПЕТЕНЦІЙ ІННОВАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ ОСВІТИ.....	192
51. Perkumienė Dalia (Vilnius, Lithuania), Beriozovas Olegas (Vilnius, Lithuania) & Silva Antonio (Spain) – LEGAL ISSUES OF THE ENSURING OF CONSUMER RIGHTS IN THE INSURANCE LEGAL RELATIONS.....	195
52. Perkumienė Dalia & Pranskūnienė Rasa – Kaunas, Lithuania) PROBLEMS OF LEGAL REGULATION OF CULTURAL HERITAGE PROTECTION IN LITHUANIA.....	198
53. Petrošienė D. & Ivanauskienė R. (Marijampole college, Lithuania) – OST ACCOUNTING AT TRANSPORT SERVICES ENTERPRISE: THE CASE OF THE UNITED KINGDOM.....	200
54. Подмешальська Юлія, Понякіна Каріна (Запоріжжя, Україна) – АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ.....	203
55. Поліщук Олена, Ковтун Наталія, Венцель Наталія, Коваленко Олена, Слюсар Микола (Житомир, Україна) – КУЛЬТУРНІ ПРАКТИКИ В ЕПОХУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ.....	208
56. Пунченко О.П. (Одеса, Україна) – ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЯК СКЛАДОВОЇ СЕМІОТИЧНОГО ЗНАННЯ.....	210

57. <i>Punchenko Oleg & Punchenko Natalia (Odessa, Ukraine)</i> – BASIC STRATEGIC TECHNOLOGY OF INTELLECTUAL DUALITY OF HUMANITY IN INFORMATION TECHNOLOGY	214
58. <i>Рижова Ірина (Запоріжжя, Україна)</i> – ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ СУЧАСНОГО ДИЗАЙНУ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА	217
59. <i>Руслаїмова Світлана (Запоріжжя, Україна)</i> – УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	221
60. <i>Svagdiene Biruta, Jasinskas Edmundas & Simanavičius Artūras (Kaunas, Lithuania)</i> – INNOVATION IN TOURISM MANAGEMENT: A FLEXIBLE AND RAPID RESPONSE TO A CHANGING SITUATION....	224
61. <i>Сергієнко Тетяна (Запоріжжя, Україна)</i> – СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК ЧИННИК РАДИКАЛЬНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ ЕКОНОМІЧНИХ, СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ І КУЛЬТУРНИХ ВІДНОСИН.....	227
62. <i>Синельник Катерина (Запоріжжя, Україна)</i> – наук. керівник <i>Сергієнко Тетяна, к.п.н., доц.</i> - ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ В УКРАЇНІ.....	231
63. <i>Сириця Анатолій (Запоріжжя, Україна)</i> – КОНЦЕПЦІЯ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ В УМОВАХ КРИЗИ І НЕСТАБІЛЬНОСТІ.....	234
64. <i>Солонцов Олександр (Мелітополь, Україна)</i> – ВПЛИВ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ ДЕРЖАВИ.....	237
65. <i>Соснін Олександр (Київ, Україна)</i> – ЗАГРОЗИ СТАНОВЛЕННЮ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА.....	239
66. <i>Стародубець Вікторія (Запоріжжя, Україна)</i> – ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	243
67. <i>Тесленко Тетяна (Дніпро, Україна)</i> – СУЧАСНИЙ СІЛЬСЬКИЙ ТУРИЗМ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ: ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА ВИЗНАЧЕННЯ.....	247
68. <i>Ткаченко Маргарита (Мелітополь, Україна)</i> – СІЛЬСЬКИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	250
69. <i>Товарниченко Владимир (Запоріжжя, Україна)</i> – ІГРА И ВИРТУАЛЬНАЯ РЕАЛЬНОСТЬ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО И СОЦИАЛЬНОГО КАПИТАЛА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОГО ОБЩЕСТВА.....	254
70. <i>Троцько Павло (Запоріжжя, Україна)</i> – УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ.....	259

71. Унгурян Людмила (Запоріжжя, Україна) – ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В ЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	262
72. Федан Євгеній (Запоріжжя, Україна) – ІСТОРИКО-ЕКОНОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АГРОТУРИЗМУ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ.....	264
73. Фурсін Олександр (Запоріжжя, Україна) – ВПЛИВ КОМУНІКАЦІЇ НА РОЗВИТОК ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА..	268
74. Череп Алла (Запоріжжя, Україна), Андрюкайтене Регіна (Каунас, Литва), Воронкова Валентина (Запоріжжя, Україна) – ВПЛИВ КРЕАТИВНИХ DIGITAL-ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ.....	272
75. Чернов Вадим (Запоріжжя, Україна) – УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ ПІДПРИЄМСТВА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	275
76. Яценко Артем (Запоріжжя, Україна) – РОЛЬ САМООСВІТИ ІНДИВІДА У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	278
77. Gutiene Virginija & Globyte Monika (Kaunas, Lithuania) – STRESS DURING THE CORONAVIRUS PANDEMIC.....	280

УДК 316.6 (02.062)

Ажажа Марина

E-mail: azazmarina17@gmail.com

ORCID: 0000-0001-6067-3926

Інженерний навчально-науковий інститут Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)

СИСТЕМНЕ І СТРУКТУРНЕ МИСЛЕННЯ: ПОШУК НЕОРДИНАРНИХ ТВОРЧИХ РІШЕНЬ У НОВУ ЦИФРОВУ ЕРУ

Проблема системного мислення та пошуку неординарних речей допомагає розуміти світ, який ми створили, який став настільки складним, і взаємодія у якому пришвидшується. Із плином часу дедалі щільнішим ставало полотно нашого існування, без розуміння складності якого ми відчуваємося безпорадними, а системне мислення допомагає збагнути підґрунтя безпорадних ситуацій, допомагає нам не лише бачити події, а розпізнавати алгоритми взаємозв'язків і структури, на основі яких вони виникають, зможемо реагувати на них із значною перевагою і в рамках нового, ширшого бачення.

Ми зможемо діяти відповідально і взаємодіяти зі структурами так, щоб наші дії покращували ситуації і не створювали нових проблем. Концепція системного мислення зустрічається у творах Стівена Гокінга – про фізику і космологію, Річарда Докінса – про еволюційну біологію, Діпака Чопри – про нетрадиційну медицину. Пітер Сенге застосував системне мислення для дослідження сфери менеджменту та лідерства у відомій праці «П'ята дисципліна», яка використовує системні архетипи для розв'язання проблем у бізнесі [1].

Системне мислення – це перспектива, що стосується всіх і кожного, що дозволяє зрозуміти його суть і важливість у повсякденному житті. Системне мислення – це вміння бачити глибинні зв'язки між окремими і ззовні незалежними ситуаціями, розпізнаючи які, ми зможемо впливати на них. Система – це те, що здатне підтримувати власне існування самостійно й функціонувати як єдине ціле через взаємодію різних його частин.

Наш світ дедалі більше інтегрується в єдину мережу, зв'язки якої всередині міцнішають, вміння розпізнавати правила, побачити закономірність у повторюваності (патерн) подій, щоб підготуватися до них і навіть вплинути на ці події.

Системне мислення овіяне ауурою науковості, практичними вміннями, що вчать передбачати події, знаходити найефективніші шляхи вирішення проблем, чітко мислити, бути далекоглядним, ефективніше управляти собою, розуміти складність процесу, сприяти удосконаленню взаємозв'язків у своїй справі, покращувати роботу в команді, бо команди функціонують як система.

Система – сукупність взаємопов'язаних складових, які функціонують як одне ціле, елементи якої взаємопов'язані і взаємодіють один з одним [2].

Системне мислення існує з нашими відчуттями, адже з їх допомогою можна сприйняти зворотний зв'язок. Бачити зв'язок, бути частиною цього зв'язку і мислити колами – це найважливіша частина системного мислення. Ця проста, але всеохоплююча зміна у мисленні змінить наш світ, перетворюючи його з низки статичних причинно-наслідкових зв'язків на єдиний, динамічний, автономний процес. Для розв'язання проблеми системне мислення пропонує нам поставити кілька запитань: чого я хочу? що заважає розв'язанню проблеми? як можна вирішити проблему системно?

Відповідаючи на ці запитання, необхідно структурувати проблему, так як наші ментальні моделі є частиною системи, яку ми намагаємося зрозуміти. Щоб знайти точку для застосування важеля впливу, треба шукати найслабшу ланку, щоб її вирішити і зробити систему ефективнішою [3].

Системне мислення вчить, що світ, у якому ми живемо є найскладнішим за будь-який комп'ютер, а наша свідомість не бачить всього і не може прораховувати різноманітні комбінації. Змінюючи спосіб мислення, ми змінюємо себе, досліджуємо свої ментальні моделі, виробляємо раціональні моделі поведінки, що допомагають нам ухвалювати раціональні рішення. Наші знання зростають в контексті існування експоненціального збільшення інформації (закон Мура, що інформація подвоюється кожні два роки) і завдання полягає у тому, щоб побачити зв'язки, мати систему знань, а не купу розрізнених фактів. Порядок слід наводити тоді, коли ще немає хаосу [4].

Розвиток системного мислення – це здатність людини вміти оцінити цей світ на практиці, застосувати принципи зворотного зв'язку, емерджентності, циклічного мислення, головні принципи якого сформулював біолог Людвіг фон Берталанфі. Його праця «Загальна теорія систем» (1968 р.) базувалася на ідеї, що складні системи поділяють певні організаційні принципи, які можуть бути виявлені та змодельовані математично. «Загальна теорія систем» зосереджена на структурі системи, а не на її функціях, і застосовується в таких складних системах, як фізика, хімія, біологія, електроніка, соціологія.

Системний аналіз – це ряд подібних ідей, що стосуються ухвалення рішень, спрямованих на контроль і оптимізацію соціальних і технологічних систем. Форестер, досліджуючи соціальні та економічні системи за допомогою комп'ютерного моделювання, створив напрям у вивченні складних систем – системну динаміку, намагаючись зрозуміти причини зростання і занепаду міст, екології, економіки. Форестер разом із колегами застосував модель світової системної динаміки, яка розглядала можливий зв'язок між забрудненням, кількістю населення та економічним зростанням і використала комп'ютерну модель, щоб зробити висновок про збалансоване минуле, що вважається надзвичайно суперечливим [5].

Нова цифрова ера – це мислення у категоріях складних систем.

Тому слід:

1) формувати нову цифрову культуру і нове цифрове мислення, здатне працювати у режимі системної динаміки;

2) розвивати мислення у категоріях складних систем, які можуть адаптуватися до змін у середовищі.

Управління як соціальний, економічний і культурний інститут виступає як складна адаптивна система (САС), які повинна використовувати agile-менеджмент (менеджмент 3.0), agile-методологію, так як менеджмент 2.0 і менеджмент 1.0 давно вже не відповідають цифровій ері. Agile-методологія як теоретична основа використовує системне і структурне мислення, а також такі методи, як системний, структурний, структурно-функціональний, аксіологічний, які в своїй сукупності дають змогу радикально переглянути місію, функції, легітимність, інструменти діяльності інституту управління.

В своїй основі вони несуть зміну парадигми управління на інноваційно-цифрову у відповідності до інтеграції до європейського простору та вироблення спільних принципів відкритості, боротьби з корупцією, подолання непередбачуваності, непрогнозованості і неструктурованості, неупорядкованості і хаотичності [6].

Agile-методологія як теоретична основа складності базується на загальній методології систем та системного аналізу і синтезу, в основі якого аутопоезис (самопобудова, способи і принципи, якими системи конструюють самі себе); ідентичність; гомеостаз; проникність, створення й підтримки своєї ідентичності.

Висновок. Ми живемо і функціонуємо як системи у світі систем, а не як маріонетки у світі годинникових механізмів. Нові ідеї приводять до нових ідей і внаслідок підсиленого зворотного зв'язку, застосовуючи основні системні ідеї в щоденному житті, ми знайдемо нові шляхи мислення, зможемо оживити своє бачення й побудувати привабливе майбутнє, хоч ми тільки тепер починаємо це розуміти.

Список використаних джерел

1. Воронкова В.Г. Глобальне управління: навчально-методичний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» освітньо-професійної програми «Публічне управління та адміністрування» та освітньо-професійної програми «Державне правління». Запоріжжя: ЗНУ. 2020. 162 с.
2. О'Конор Джозеф, Макдермотт Ієн. Системне мислення. Пошук неординарних творчих рішень / пер. з англ. Надія Сисюк. Київ: Наш формат, 2018. 240 с.
3. Медоуз Донелла, Рандерс Йорген, Медоуз Денніс. Межі зростання. 30 років потому / за наук. ред. Віктора Вовка. Київ : Пабулум, 2018. 464 с.
4. Майкл Міхалко. 21 спосіб мислити креативно / пер. з англ. Т.Бойка. Харків : Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2019. 400 с.
5. Пінкер Стівен. Просвітництво сьогодні. Аргументи на користь розуму, науки та прогресу. Київ : Наш формат, 2019. 560 с.
6. Скіннер Кріс. Цифрова людина. Четверта революція в історії людства, яка торкнеться кожного / пер. з англ. Т.Якубовська. Харків : Вид-во «Ранок-Фабула», 2020. 272 с.

UDC 331.101

Andriukaitiene Regina

E-mail: reg.andr@mkolegija.lt

ORCID: 0000-0002-0691-7333

Marijampole College (University of applied research, Marijampole, Lithuania)

Šidlauskiene Dangule

E-mail: dan.sidl@mkolegija.lt

ORCID :0000-0002-9154-2934

Marijampole College (University of applied research, Marijampole, Lithuania)

Giliviene Virginija

E-mail: vir.gili@mkolegija.lt

ORCID: 0000-0001-7201-6237

Marijampole College (University of applied research, Marijampole, Lithuania)

MANAGEMENT CULTURE IN AN ORGANIZATION AS A BASIS FOR RESPONSIBLE GOVERNANCE

Topic management culture is not very abundant of scientific works and the term of management culture rather differently, but in the scientific literature analyzes the problem of raising the level of management culture and its role in the work of a company manager. This is because this factor is recognized as one of the most important in achieving economic success. In essence, the culture of management in the management system can be represented as an integral part of the organizational culture. It also includes a culture of economic and socio-psychological management. The psychological basis is the values that are organized into a system that we call the "system of value orientations. It is through these values the manager perceives the business world around him. In this case, the system of material and spiritual values is of particular importance. The bearer of the management culture in any organization is the manager. We are talking about the style of leadership, external features of behaviour, the speed of decision-making, target orientations. Panyushkina (2011) argues that management culture is a "soft" factor in entrepreneurial activity, the essential economic success, survival and development of the organization. Management culture can be relatively described as part of formal organizational culture. Management culture elements, managerial staff culture, organization culture of management processes, working conditions culture, the culture of documentation system are related to the formal organizational culture elements within the following factors: strategy processes, organization structure, aims, regulation, written documentation, technology, information systems, control, and encouragement [6]. Managers worldwide share common problems, it has also been recognized that a single best way of managing does not exist; and that fundamental cultural values act as a strong determinant to managerial ideology and practice [1]. Culture is also contradictory and contested. Culture is deterministic as it moulds us through traditions, customs, rituals and language, but we do not remain passive in the process and equally shape our own culture by engaging with it and using it as a resource.

Culture provides and prescribes norms and values, but people constantly challenge the existing and establish new norms and values as well. Cultural norms, traditions, language and shared values are critical for holding society together, thus they act as a factor of social stability which ensures homogenization of meanings and behaviours. Culture and management, therefore, are nomos-building activities both strive to create nomos, order, out of chaos. Cultural meanings thus, guide thinking, feeling and acting. Culture and management are descriptive and normative ultimately both seek to reduce uncertainty and to confer orders, hence they are not separate but closely intertwined entities [1]. Management culture is a system developed by managerial actions, it is as a context in which all organizational objectives are achieved. [7] Under managerial culture, we understand (Năstase, 2009) the sum of beliefs, values, symbols, attitudes and behaviours of managers within an organization that is reflected in their decisions and actions while assuring organizational survival and development. Năstase (2009) states that "organizational culture is the point where the philosophy touches the organization, the place where the rational and emotional issues combine to create the company's personality. Practically, the managerial culture represents an essential part of the organizational culture that shapes the organization's performances and evolution, both in the short and long term [6] Corporate social responsibility is a means of developing a management culture. However, the fundamental Corporate Social Responsibility CSR success factor is that it is a living management process. The strategy needs to be reviewed regularly and implemented across business units and all Corporate Social Responsibility components. The delivery of Corporate Social Responsibility practice is a critical activity. If any of the components are weak, then they detract from the effectiveness of the other components. Corporate Social Responsibility (CSR) is often criticised for being 'all management spin. To correct this, a company needs to embed Corporate Social Responsibility in its management culture, in terms of its business decision-making and business planning process, its performance measurement system, and its employee and management incentive programmes. To integrate CSR into the management culture requires a clearly signposted strategy, the vision and values[3]. The starting point for embedding CSR as part of the management culture is the vision and values. But first, need to understand what 'values' means in Corporate Social Responsibility terms. Companies spend time and effort in creating their mission, vision and values statements, but these are often only from a commercial and internal viewpoint. To achieve CSR values, managers need to take an objective external view identifying their various stakeholders, and the company's impacts upon them. The company's code of ethics should be the beginning of the evaluation of the company's values. Recent research has shown strong evidence that companies with a code of ethics have performed better (in financial terms) than those without. [2]. Codes of ethics are found in most major companies – but the presence of the code of ethics declines with the size of the company. There is growing recognition of the significant effect the activities of the private sector have—on employees, customers, communities, the environment, competitors, business partners, investors, shareholders, governments and others. It is also becoming increasingly clear that

firms can contribute to their own wealth and overall societal wealth by considering the effect they have on the world at large when making decisions. Business opinion polls and corporate behaviour both show increased levels of understanding of the link between responsible business and good business. Also, investors and financial markets are beginning to see that CSR activities that integrate broader societal concerns into business strategy and performance are evidence of good management. In addition to building trust with the community and giving firms an edge in attracting good customers and employees, acting responsibly towards workers and others in society can help build value for firms and their shareholders[2]. Socially responsible business management culture responds to stakeholder needs and enables organizations to succeed in business development.

Conclusions. Management culture improves the organization, simplifies and reduces the cost of management processes, determines the accuracy and consistency of work, increases labour discipline. Management culture, as the way of realization of the main vital forces of the human, in the management activities, determines the striving for managerial staff aims, encourages creativity, the expansion and deepening of existing knowledge, acquisition of new knowledge during communication, search for new ways and methods in management activities. It becomes important to integrate the principles of responsibility into its business decision-making and business planning process, its performance measurement system and its employee and management incentive programs. Corporate Social Responsibility is the Implementation Guide for Business. Corporate Social Responsibility should be seen as the way that firms-working with those most affected by their decisions can develop innovative and economically viable products, processes and services within core business processes, resulting in improved environmental protection and social conditions.

References

1. Girginov, V.(2011). Sport Management Cultures. European Association for Sports management, Routledge by Taylor & Francis Books, USA and Canada, p 135
2. Hohnen, P. and Potts, J. (2007). EditorCorporate Social Responsibility An Implementation Guide for Business. International Institute for Sustainable Development, p. 115
3. Hoskins, T. (2006). Corporate social responsibility a management culture. Keeping good companies.
4. Năstase M. Understanding the managerial culture. *Review of International Comparative Management*. 2009;**10**(2):1-8
5. Панюшкіна Г.В. (2011).Культура управління и ее роль в системе менеджмента. *Международный журнал экспериментального образования*, №8, 2011, p. 263.
6. Vveinhardt, J., Andriukaitiene, R. (2017). Management Culture as Part of Organizational Culture in the Context of Corporate Social Responsibility Implementation. *Economics and Sociology*, 10(3), 294-320. doi:10.14254/2071-789X.2017/10-3/21
7. Žukauskas, P., Vveinhardt, J. and Andriukaitiene (2018). Management Culture and Corporate Social Responsibility. IntechOpen, London, United Kingdom, p. 452. <http://dx.doi.org/10.5772/65483>

UDC 338.48:339.9

Andriukaitiene Regina

E-mail: regina.andriukaitiene@lsu.lt

ORCID: 0000-0002-0691-7333

Lithuanian Sports University (Kaunas, Lithuania)

Cherep Alla

E-mail: cherep.av.znu@gmail.com

ORCID: 0000-0001-5253-7481

Zaporizhzhia National University (Zaporizhzhia, Ukraine)

GENERAL FACTORS OF TOURISM FLOWS IN THE CONDITIONS OF MODERN TOURISM DEVELOPMENT

Tourism is a generally recognized driver of socio-economic and social-cultural development of the countries of the world since its successful functioning is there are many positive well-known factors (creation of new workplaces; infrastructure development; replenishment of the revenue side of the budgets coin system; preservation of cultural heritage objects; cultural development a travelling person and the restoration of his spiritual and physical strength, etc.), beneficially affecting the socio-economic development of the state as a whole and its constituent territories. [1]. Tourism has a significant direct and indirect impact on the economy of the region. As a direct impact of tourism on the economy of the region, the influence of the addition of this to the following related sectors (table 1).

Table 1

Direct and indirect impact on the economy of the region

Sectors	Impact
Transport	Which is an important component in a tourist's travel: quality, safety and accommodations are important characteristics that affect the cost of travel and sometimes defining, basic
Accommodation	Which is also is considered one of the most important sectors in the tourism system, which determines a real possibility of receiving tourists in a certain region
Food and trade	Which serve to meet the needs of tourists in nutrition and the acquisition of materialized elements of consumed impressions and trade services
The entertainment and attraction industry	Which forms a special physical feature and uniqueness of the tourist product
Insurance	That has affected for safety in tourism
Banking and financial services	Allowing make additional purchases for tourists and ensure the safety of cash funds
Communication and information services	The greater the number of tourists traveling to the region, the more the demand for these types of services grows

The development of tourism until this period was not in doubt. In 2018, according to the World Tourism Organization, the number of international tourist

arrivals worldwide reached 1.4 billion, two years before it was predicted to do so. That year also marked the seventh year in a row where the growth in tourism exports (+4%) exceeded the growth in merchandise exports (+3%). Given this rapid pace of growth, the prediction that international arrivals will reach 1.8 billion by 2030 may be conservative. This presents enormous potential for the sector and economies globally as travel is further democratized. Emerging economies are contributing larger proportions of travellers to this global trend and are becoming increasingly desirable as destinations as they show greater competitiveness in travel and tourism [4]. For example, in even more favourable global context, in 2019, Travel & Tourism's direct, indirect and induced impact accounted for: US\$8.9 trillion contributions to the world's GDP, 10.3 per cent of global GDP, 330 million jobs, 1 in 10 jobs around the world, US\$1.7 trillion visitor exports (6.8 per cent of total exports, 28.3 per cent of global services exports), US\$948 billion capital investment (4.3 per cent of total investment). The tourism industry's desire to attract more travellers to the country is important in economic terms, both from an organisation and in terms of the country. Tourist flows change depending on the country's competitive advantage in the field of tourism. The competitive advantage is defined by criteria such as the business environment; safety and security, health and hygiene, human resources and labour market, development of information and communication technologies, Priority of travel and tourism in income country, international transparency, price competitiveness, environmental sustainability, development of air transport infrastructure, development of land and port infrastructure, development of tourism infrastructure and services, natural resources, cultural resources and business travel. Tourism is very susceptible to changes in the geopolitical situation in the world, and it is the influence that occurs on the increase, decrease, reorientation of international tourist flows [1]. The virus, which has been spreading for almost a year, has caused very serious damage to the tourism sector. If, until the pandemic period, there was a steady increase in tourist flows around the world, this year was the most unfortunate due to the travel restriction to prevent the contagion of coronavirus. The statistical results of the tourism industry show a state of emergency. UNWTO is concerned about the crisis in all areas of available services. The hotel industry continued to suffer large double-digit declines in three metrics namely revenue per available room (RevPAR), average daily rate (ADR) and occupancy, with performance low levels across all world regions during May 2020. Occupancy in May reached record lows of 13% in Europe, 14% in Africa, 15% in Central and South America, 33% in the United States, and 36% in both Asia and the Pacific and the Middle East. Data from forwarding Keys shows a massive 99% year-on-year drop in international air bookings made between 6 January and 19 July 2020 for travel in any period of the year. The data indicates almost as many cancellations as new bookings since the beginning of March. By departure region, Asia Pacific (-105%) suffered the biggest drop. Bookings from the Americas and Europe (both -97%), as well as Africa and the Middle East (-85%) all recorded severe decreases in the period covered [5]. The figure shows changes in international tourism in terms of travel figures in 2019 and 2020, the number of trips in the world's regions and changes in the last months of this year.

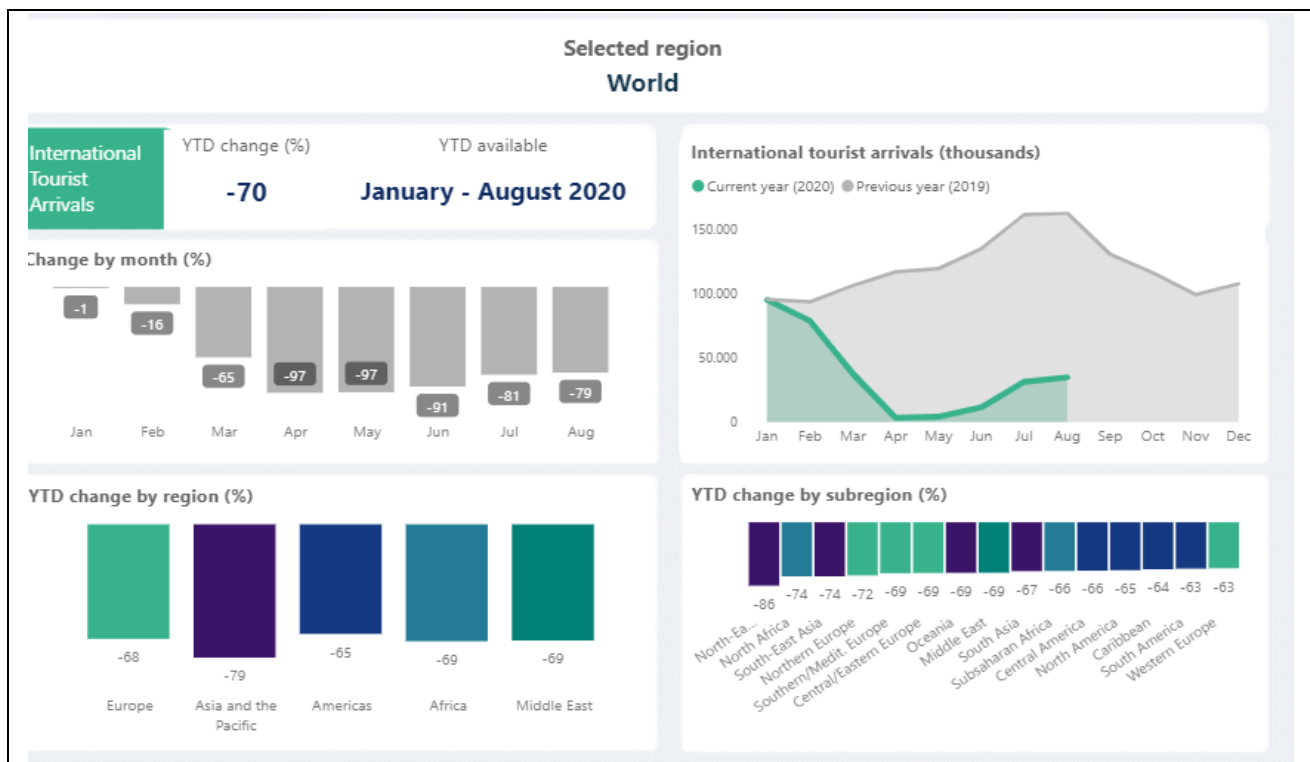

Fig. 1. Changes in global tourism due to Covid -19 pandemic[5]

Regional Analysis of travel restrictions Despite the easing of travel restrictions in 115 destinations worldwide, the complete closure of borders continues to be the most dominant type of travel restrictions across regions on 1 September 2020. It is applied in 93 destinations worldwide. The complete closure of borders is observed in:

- 62% of the destinations in the Middle East (a decrease from 77% on 19 July 2020);
- 61% of destinations in Asia and the Pacific (a decrease from 63% on 19 July 2020);
- 51% of the destinations in Africa (a decrease from 70% on 19 July 2020);
- 41% of destinations in the Americas (a decrease from 55% on 19 July 2020);
- 17% of destinations in Europe (a decrease from 20% on 19 July 2020) [2].

Looking at the regional analysis it is noticed that Europe, with 81% of all destinations having eased restrictions and 17% maintaining complete border closure, is the region with most easings of travel restrictions. On the contrary, in the Middle East, 62% and Asia and the Pacific 61% of destinations remain completely closed. The tourism industry is a very difficult situation around the world – not an exception to Lithuania. Organisers who have suspended journeys are experiencing working capital difficulties.

According to the United Nations Secretary-General, If tourism brings us together, then travel restrictions keep us apart. More importantly, restrictions on travel also prevent tourism from delivering on its potential to build a better future for all. the United Nations Secretary-General launched the Policy Brief "COVID-19 and Transforming Tourism", which UNWTO assumed the lead role in producing. This landmark report makes clear what is at stake – the threat of losing tens of millions of

direct tourism jobs, the loss of opportunities for those vulnerable populations and communities who stand to benefit most from tourism, and the real risk of losing vital resources for safeguarding natural and cultural heritage across the world. Tourism needs to thrive, and this means that travel restrictions must be eased or lifted in a timely and responsible manner. It also means that policy decisions need to be coordinated across borders to face up to a challenge which does not care about borders "COVID-19 and Transforming Tourism" is a further element in the roadmap for the sector to regain its unique status as a source of hope and opportunity for all. [7]. The analysis shows that various factors are influencing this trend. Destinations with a higher score of the health and hygiene indicator as well as low infection rates are among those which eased restrictions faster than destinations of different characteristics. Also, the importance of tourism is, although not in all countries, influencing that borders are getting reopened. However, many countries still keep their borders closed with impacts not only for international tourism but significant side effects for their economies and societies. Governments in destinations that have eased restrictions continue to indicate that travel restrictions will be reintroduced in case of increasing infection rates at any time. These often rapid changes in travel restrictions remain a major challenge. Consequently, immigration procedures and requirements will differ from destination to destination, which is especially challenging for the consistency of information on procedures and requirements across the different national authorities, namely health, foreign affairs, immigration and tourism authorities of a country. Providing reliable, consistent and easy to access information on immigration procedures for international tourists has created already in the past, in the context of visa, unnecessary burdens for travellers, which could have easily been avoided. It is now, especially because of the upcoming fast-changing procedures and requirements, even more, important that national authorities ensure that immigration procedures and requirements are provided in a timely, reliable and consistent manner across all information systems and platforms, to maintain confidence and trust. This is in line with the recommendations made by the One Planet Vision for a Responsible Recovery of the Tourism Sector which was released on 5 June 2020 and calls for the integration of epidemiological indicators in tourism monitoring as "strengthening monitoring mechanisms in this direction has the potential to lead the way for tourism to recover as an economic activity, ensuring that the easing of travel restrictions is based on evidence". Proportionate and responsible opening of borders for international tourism With seven months of the pandemic in place, lessons learned from attempts of limiting the spread of COVID-19 has become available. Based on this and the introduction of protocols and procedures in general and in tourism in particular, reasons and justification for lifting and easing travel restrictions might be provided. In this context complete border closure might be replaced by lesser stricter measures, such as partial closure, testing upon arrival and related quarantine measures. In any case, border openings must occur proportionately and responsibly with a clear communication strategy for citizens and tourists and visitors alike. [3]. A majority of experts sees a rebound in international tourism in 2021, in particular by the third quarter of 2021, while around 20% expects it to occur

only in 2022. Most experts do not see a return to pre-pandemic 2019 levels happening before 2023. By regions, the largest share of experts pointing to a return to 2019 levels in 2023 or later are in Europe (74%) the Americas (71%) and Asia and the Pacific (66%). In Africa and the Middle East, this share is 60% and 50% respectively. Half of the respondents from the Middle East and 40% from Africa expect the recovery to 2019 levels to take place by 2022 [6]. The losses of the tourism industry are very significant and will require time and additional resources from an economic and social perspective. The solution to the economic crisis in tourism is relevant to the business sector, but joint efforts are needed between state and international tourism authorities.

Conclusions.

The importance of the tourism sector for the development of the country's regions is indisputably. The success of the sector depends on several factors, including factors that contribute to global impact. The Covid -19 pandemic shows how affected and sensitive the tourism industry is. Due to the drastic decrease in tourist traffic, negative performance prevails in all tourism services transport, enlivenment, travel, entertainment, trade and other tourism-related organisations. However, this time is the time for changes and new ideas to compensate for future losses when travel restrictions are lifted. The World Tourism Organisation makes every effort to analyse the situation and make recommendations to the tourism sector. However, the international restoration of tourist flows to the previous level will require the ability to remain competitive, to know, time and resources. Tackling the impact of a pandemic is becoming a necessity for consolidating the activities of the business and public institutions.

References

1. Кузнецова О.П., Косьмин А.Д., Кузьменко А.А., Кузнецов В. В., Кузнецова С.В., Самохвалова О.М. (2019). Туризм как драйвер социально-экономического и социокультурного развития страны. *Journal of international economic affairs*, Vol (9 (3)), p. 2165-2177.
2. Covid -19 related travel restrictions a global review for tourism. Seventh Report as of 10 September 2020, Prepared by UNWTO Sustainable
3. Seventh Report as of 10 September 2020, Prepared by UNWTO Sustainable.
4. The Travel & Tourism Competitiveness. Report 2019 Travel and Tourism at a Tipping Point. World Economic Forum Geneva, 2019, p. 129.
5. World Tourism barometer. UNWTO, Vol. 18 (4), 2020.
6. World Tourism barometer. UNWTO, Vol. 18 (6), 2020.
7. World Tourism Organization, 42 28020 Madrid, Spain, info@unwto.org

UDC 338.48:339.9

Andriukaitiene Regina

E-mail: regina.andriukaitiene@lsu.lt

ORCID: 0000-0002-0691-7333

Lithuanian Sports University (Kaunas, Lithuania)

Voronkova Valentyna

E-mail: valentinavoronkova236@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0719-1546

Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна)

Nikitenko Vinalina

E-mail: vitalina2006@ukr.net

ORCID: 0000-0001-9588-7836

Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна)

SOCIAL RESPONSIBILITY IN THE TOURISM BUSINESS: THE CASE OF ACCOMMODATION SERVICES

Corporate social responsibility CSR will always be an important part of business language and operations while it has been supported by many theories and continually consistent with the expectations of the society. It also addresses and captures the most vital concerns of the community related to business and society relations (Carroll, 1999). When this approach is given serious consideration either voluntarily or due to legal requirements, it provides a unique competitive advantage [11]. There is no doubt concerning the practical implementation benefits of the social responsibility concept when it comes to the public's expectations, but it is quite difficult to draw a boundary between these benefits and costs of the organization to realize socially responsible behaviour. The problem stems from the implementation of the social responsibility concept in practice. The long-term success of the organizations depends on how sustainable they are while integrating into the environment and assessing stakeholders' social sentiments – the relationship between the organization and the surrounding environment should be formed based on social responsibility. According to Bhalla and Holly (2019), modern definitions of CSR have focused on the "triple bottom line," stressing the concern for people, profit, and the environment [7] and a focus on several categories such as ethics, diversity, environmental sustainability and philanthropy [5]. CSR plays a vital role in influencing the public's attitude toward an organization or its brands [12]. CSR is considered as an umbrella term, which includes various realms such as community support programs, ethical employee treatment, diversity, and environmentally – friendly initiatives [1, 6]. Tourism business takes place in a general economic and social environment, therefore the issues of social responsibility are undoubtedly relevant in this branch of business as well. According to Goodwin (2013), responsible tourism addresses the issues which matter locally across the sustainability agenda. He implied that this issue tackles the socio-economic and environmental problems and opportunities that arise as a consequence of tourism activities. In the hospitality

industry, CSR strategy development and practices are relevant in the following business areas: project planning including site selection, architecture, construction, outside facilities, energy and water supply, disposable systems, house-keeping, food and beverage, programs for (guest) mobility, communications, market-ing and customer service points (reservation and reception offices). According to a study among European hoteliers concerning their attitudes towards the environ-ment, ‘nearly 85% of the hoteliers stated that they were involved in some type of environment-oriented activities’ [3] The main areas of engage-ment were energy and water conservation and responsible waste management, all leading to significant cost reductions. The spheres of activities relevant to sustaina-ble hospitality management are energy and water management, waste water and waste management, the use of chemicals, contribution to biodiversity and nature conservation, contribution to community development (including employing local people and providing fair and safe working conditions, offering training programs to develop the local labor force, purchasing goods and services from local providers, engaging in cooperation with local providers, supporting social projects to enhance community well-being) and social issues within the work place [9,10]. Goodwin (2013) held that responsible tourism addresses the issues which matter locally across the sustainability agenda. He implied that this issue tackles the socio-economic and environmental problems and opportunities which arise as a consequence of tourism activities [4]. The aim of the research: to determine the level of social responsibility of hotel from the point of view of employees. Research methods: analysis of scientific literature, questionnaire survey, statistical descriptive analysis. The research problem is raised by the question of the level of social responsibility of tourism organizations with employees, customers, the environment, and the social responsibility of the market. An approved and adapted questionnaire Vveinhardt, Andriukaitiene (2016) is used to distinguish the scales about social responsibility.

The table 1 presents the results of determining the level of social responsibility. The results of the study showed that social responsibility in relations with workers is the lowest-rated criterion. The main internal group of stakeholders is likely to receive the least attention from the point of view of social responsibility and is not seen as an essential resource for organisations.

Lentelė 1

Apyvendinimo paslaugas teikiančių įmonių socialinės atsakomybės lygis darbuotojų požiūriu (proc.)

Behaviour of Social responsibility organizations	Very low level	Low level	Average level	High level	Very high level
Market responsibility: sevicees and their quality	1.2	9.0	28.2	42.65	20.6
Market responsibility: Consumer information health and safety	1.88	11.0	22.7	45.3	19.1
Environmental responsibility	2.5	10.4	36.1	36.6	12.3
Responsibility in relations with employees	5.5	18.7	38.2	28.0	9.65
Responsibility in relations with society	4.5	9,2	41,45	33,4	14,55
Vidurkis	3.0	11.6	33.25	3.11	15.4
	14.6		33.25	52.15	

Only half of respondents considered the level of social responsibility in the organisations concerned to be high or extremely high. This shows that management practices are under-exploited and are to be improved in customer relationships, in environmental protection, relations with employees are to be improved.

Conclusions.

The concept of social responsibility in the scientific literature is presented as extremely complex, involving corporate citizenship, sustainable development, stakeholder management, environmental management, business ethics, and corporate social performance results, that is why social responsibility can be assessed as the implementation of ethical, sustainability and responsibility principles in the daily activities of an organization.

Accommodation service organisations realize social responsibility by targeted behaviours in four key areas: market, environment protection, relationships with employees, relationships with the public, tačiau socialinės atsakomybės principų taikymo procesas tobultinas ypač santykiuose su darbuotojais, but the process of applying the principles of social responsibility is to be improved, in particular, in relations with workers.

References

1. Ailawadi, K.L., Neslin, S.A., Luan, Y.J. and Taylor, G.A. (2014). Does retailer CSR enhance behavioural loyalty? A case for benefit segmentation. *International Journal of Research in Marketing*, Vol. 31, No. 2, pp. 156-167.
2. Bhalla, N. and Holly K. (2019). Examining cultural impacts on consumers' environmental CSR outcomes. *Corporate Communications: An International Journal*, Vol. 24 No. 3, 2019, pp. 569-592. DOI 10.1108/CCIJ-09-2018-0094
3. Bohdanowicz, P. (2005). European Hotelier's Environmental Attitudes: Greening the Business. *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 46, 188-204.
4. Camilleri, M.A. (2015): Responsible tourism that creates shared value among stakeholders, *Tourism Planning & Development*, DOI: 10.1080/21568316.2015.1074100
5. Chandler, D. and Werther, W.B. (2014). *Strategic Corporate Social Responsibility*, Sage, Los Angeles, CA.
6. Coombs, W.T. and Holladay, S.J. (2012), *Managing Corporate Social Responsibility: A Communication Approach*, Wiley-Blackwell, Chichester.
7. Fombrun, C.J., Gardberg, N.A. and Barnett, M.L. (2000). Opportunity platforms and safety nets: Corporate citizenship and reputational risk. *Business and Society Review*, Vol. 105 No. 1, pp. 85-106.
8. Goodwin, H. (2013). What role does certification play in ensuring responsible tourism? – In WTM blog. Retrieved January 18, 2014, from <http://www.wtmlondon.com/library/What-role-does-certificationplay-in-ensuring-Responsible-Tourism#sthash.azaYgVZj.dpuf>
9. Lund-Durlacher, D. (2010). Hospitality Industry. In *Encyclopedia of Sustainability: The Business of Sustainability*, Vol. 2, (pp. 273–275). Great Barrington, MA: Berkshire.
10. Lund-Durlacher, Dagmar (2015): Corporate Social Responsibility and Tourism. In: *Education for Sustainability in Tourism – A Handbook of Processes, Resources, and Strategies*. Moscardo, P. & Benckendorff, G. (eds.). Berlin: Springer, p. 59 – 73
11. Punitha, S & Rasdi, R. M. (2013). Corporate Social Responsibility: Adoption of Green Marketing by Hotel Industry. *Asian Social Science*, Vol. 9(17).

12. Sen, S. and Bhattacharya, C.B. (2001). Does doing good always lead to doing better? Consumer reactions to corporate social responsibility. *Journal of Marketing Research*, Vol. 38 No. 2, pp. 225-243.

13. Vveinhardt, Jolita; Andriukaitienė, Regina (2016). Diagnostics of management culture to implement the concept of a socially responsible company: the case of a concern // *E & M Ekonomie management*. Liberec: Technická univ & Liberti. ISSN 1212-3609. 2016, Vol. 19, Iss. 3, p. 142-157.

УДК 69.003.13:911.37

Банах Віктор

E-mail: viktorbanakh@gmail.com

ORCID 0000-0001-7681-6370

Федченко Олександр

E-mail: fedchenok@i.ua

ORCID 0000-0003-3081-8375

Воробйов Дмитро

Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна)

СУЧАСНІ ГЕОІНФОРМАЦІЙНІ ТА ВІМ-ТЕХНОЛОГІЇ У МІСЬКОМУ ПЛАНУВАННІ ТА УТРИМАННІ МІСЬКОЇ ЗАБУДОВИ

Дана стаття присвячена питанню застосування сучасних геоінформаційних систем (ГІС) спільно з ВІМ-технологією або технологією інформаційних моделей будівництва в рішенні задач міського планування та утримання міської забудови, а також безаварійної експлуатації містобудівних об'єктів. Напрямок спільного застосування ВІМ-технологій і ГІС є перспективним і завойовує все міцніші позиції

Функціональні можливості цих технологій можуть бути задіяні на будь-якому етапі життєвого циклу об'єкту забудови: від розпланування території та вибору місця будівництва, проектування, монтажу, введення в експлуатацію та утримання об'єкта, до реконструкції і демонтажу [2]. Використання технологій ВІМ і ГІС як базової інформаційної основи для проектування відкриває нові можливості аналізу, виявлення і усунення дефектів, які можуть виникнути на будь-якій стадії життєвого циклу споруди.

Більш того, вже існує можливість інтеграції цих технологій. Об'ємні повно-інформаційні 3D-моделі будинків з високою деталізацією і докладним описом можна створювати або імпортувати в ГІС, інтегрувати в існуючі бази даних (наприклад, містобудівний кадастр), при необхідності виконувати високоякісні візуалізації, а також прив'язувати до систем автоматизованого проектування (САПР) [4].

В даний час технології САПР в повному обсязі впроваджені в усі сфери людської діяльності та ефективно застосовуються, дозволяючи вирішувати все

більш складні завдання без особливих втрат якості за більш короткий проміжок часу. Будівельна галузь – одна з найбільш відповідальних у прийнятті рішень, ціна помилки в яких достатня висока. Навіть незначне відхилення в розрахунках може привести до серйозних наслідків, як в плані збільшення витрат на будівельні роботи, так і в плані підвищення ймовірності виникнення аварійних ситуацій, що категорично неприпустимо з точки зору безпечної експлуатації.

Наприклад, неточне визначення відміток водоносних горизонтів, залягання рівня ґрунтових вод і їх сезонного підйому при виборі місця під будівництво будівлі в подальшому може привести до періодичного підтоплення підвальних приміщень, порушення цілісності конструкцій фундаменту та інших несприятливих наслідків. Недолік даних про технічний стан трубопроводів водопостачання та каналізації, а також про стан тепломереж, можливо, давно потребують ремонту, а на деяких ділянках – навіть в заміні елементів, може привести до замочування ґрунтових основ, і як наслідок, до появи нерівномірних осад фундаменту, кренів, тріщин та інших деформацій.

Створення та ефективне застосування системи моніторингу, заснованої на сучасних можливостях ГІС спільно з BIM-технологією, дозволяє мінімізувати кількість подібних помилок, а також дозволить отримувати в стислі терміни зведені оцінки і необхідну статистику по обраному будівельного об'єкту, аналізувати виникнення критичних ситуацій з можливістю прогнозування, а в окремих випадках – їх запобігання.

Отримуючи необхідну інформацію в режимі реального часу, фахівці мають можливість розробляти і застосовувати оптимальні та безпечні рішення, що підвищить ефективність, організацію та якість виконуваних робіт, а також мінімізує тимчасові, трудові і фінансові витрати.

Наприклад, подібна система моніторингу на основі заданих алгоритмів і правил дозволить вчасно попередити користувача про невдало обраний будівельний майданчик на структурно нестійкому ґрунті або такий, що частково затоплюється. Повідомить користувачеві про наявні на ділянці або прилеглі до неї інженерні мережі та їх технічний стан, вкаже на дату введення в експлуатацію та останнього ремонту, що в сукупності може спрогнозувати й запобігти настанню аварійної ситуації внаслідок прориву трубопроводу [1].

Особливу роль тут має створення комплексних 3D-карт. Окрема 3D-карта міста може містити детальну специфікацію об'єктів і повну інформацію про будівлі та споруди з прив'язкою до розташування в просторі, утримувати їх фізичні, функціональні та інші необхідні характеристики. Така карта є повністю скомпонованим і атрибутивною продуктом, що забезпечує високу ступінь розуміння всього міського ландшафту, включаючи будівлі і споруди, розширені можливості планування і управління, надаючи також солідну основу для прийняття рішень.

Постійне зростання кількості успішно реалізованих проектів, де були використані ГІС і BIM-технології, також свідчить про доцільність, рентабельності і високу затребуваність подібних рішень. Недалеке майбутнє в

розвитку даної технології спільного використання геоінформаційних систем та інформаційних моделей будівель виглядає безхмарним і перспективним.

Наведемо перелік основних завдань планування і змісту міської забудови, які можуть бути вирішені даною технологією:

- варіативний вибір місця під забудову з урахуванням необхідних параметрів розміщення (географія, рельєф, гідро- і геологічні умови, територіальне зонування та ін.);

- планування та розміщення об'єктів інфраструктури в районі забудови;

- проектування інженерних і силових мереж в районі виконання будівельних робіт з урахуванням особливостей рельєфу і геологічних умов майданчика;

- обстеження об'єктів інженерних мереж, аналіз їх технічного стану, виявлення точної локалізації місць поломок;

- реєстрація та ведення обліку аварій водогінних комунікацій, своєчасне виявлення областей замочування, прогнозування появи можливих деформацій і дефектів конструкцій будівель;

- наблизений розрахунок і оптимізація трудовитрат, кількості техніки і необхідних будматеріалів;

- планування маршрутів руху транспорту і транспортної мережі в районі забудови;

- варіативний вибір найближчих постачальників будівельних матеріалів, проектних і підрядних організацій, що надають послуги.

Застосування BIM-технологій набирає обертів в останнє десятиліття, і стимулюється необхідністю отримання кращих результатів. Згідно з дослідженнями McGraw-Hill Construction, використання BIM, наприклад, в США збільшилася з 17 % в 2012 р., до 71 % в 2017 р. За даними опитування у Великобританії в 2018 р. серед 1350 професіоналів в галузі архітектури, інжинірингу та будівництва 39 % вже користуються BIM в тому чи іншому його вираженні, а 70 % згодні з тим, що BIM є «майбутнім проектною інформацією» [3].

Розглянемо докладно практичне значення і можливості сучасних програмних комплексів ГІС спільно з технологією BIM на кожному етапі життєвого циклу будівель і споруд у вирішенні завдань планування і змісту міської забудови (табл. 1).

Можливості сучасних технологій ГІС і ВІМ на різних етапах життєвого циклу об'єктів містобудування

Етапи життєвого циклу об'єкту	Можливості ГІС і ВІМ-технологій
<p><u>Проектування:</u></p> <p>1. Вибір ділянки під забудову</p> <p>2. Передпроектне обстеження</p> <p>3. Прийняття рішення про інвестування</p> <p>4. Проектне та ескізне проектування</p>	<ul style="list-style-type: none"> - підбір варіантів перспективних ділянок з урахуванням різних факторів; - оцінка близькості розташування основних інженерних комунікацій. - збір інформації про земельні ділянки, права на власність, отримання відомостей з генплану; - збір і аналіз інформації про різні інженерні вишукування; - функціональне зонування генплану, містобудівне обґрунтування. - наближений підрахунок можливих витрат, включаючи відстань до найближчих заводів будівельних матеріалів і конструкцій, середній пробіг техніки та ін. - надання єдиної бази даних і точки обміну інформацією для всіх проектних організацій, прийом матеріалів від субпідрядників; - створення всіх необхідних додаткових матеріалів, включаючи 3D-візуалізацію макетів будівель та ін.
<p><u>Монтаж (зведення):</u></p> <p>1. Початок будівництва</p> <p>2. Будівництво</p> <p>3. Введення в експлуатацію</p>	<ul style="list-style-type: none"> - планування та організація будівельного майданчика (підрахунок периметра огорожувати території, прокладка оптимальних маршрутів руху будівельної техніки, пошук місць для зберігання небезпечних речовин та ін.). - моніторинг на загальній карті всіх будівельних проектів і процесів. - видача накопиченої документації про будівельний об'єкт (поверхові плани, інформація про інженерні комунікації тощо).
<p><u>Експлуатація (включаючи капітальний ремонт):</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> - моніторинг на загальній карті аварій і витоків з інженерних комунікацій, випадків підтоплення території і замочування ґрунтових основ; - реєстрування та урахування різних деформацій будівель і споруд, підкріплених результатами геодезичних вишукувань; - коригування розрахункових моделей за даними обстежень і аналіз напружено-деформованого стану конструкцій в програмах САПР. Видача висновку за результатами розрахунків.
<p><u>Реконструкція та демонтаж:</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> - аналіз напружено-деформованого стану конструкцій будівель в програмах САПР. Видача висновку за результатами розрахунків; - пошук джерел необхідних ресурсів і матеріалів, техніки і устаткування, прокладка оптимальних маршрутів для проїзду.

На закінчення слід зазначити важливість і явні переваги від впровадження сучасних комплексів ГІС і ВІМ-технологій з точки зору державних інтересів і економічної доцільності їх застосування:

- підвищення оперативності і точності визначення вартості об'єкта капітального будівництва на будь-якому етапі його життєвого циклу;
- варіативної планування і проектування, управління процесом будівництва з можливістю втручання і своєчасної коригування без значного підвищення витрат;
- оптимізація будівельних процесів за рахунок якісного планування і управління будівництвом;
- зниження термінів реалізації і будівництва будівель та споруд.

Список використаних джерел

1. Гура Т. А., Уткіна О. А. Аспекти використання ВІМ у будівництві та проектуванні. Екологічні, інженерно-економічні, правові та управлінські аспекти розвитку будівництва і транспортної інфраструктури : збірник праць Міжнародної науково-практичної конференції Міжнародного центру інноваційних досліджень «Omega Science». 2017. С. 68-71.
2. Припутін Н. А., Леонова А. Н. Використання ВІМ-технології у будівництві. Науково-практична конференція молодих учених «Молодь і нові інформаційні технології». 2016. С. 301-304.
3. Тараненко Д. А., Леонова А. Н. Інноваційне моделювання будівель. Збірник праць Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми сучасних інтеграційних процесів і шляхи їх вирішення». 2017. С. 78-81.
4. Шевченко Г. Г., Гура Д. А., Петренков Д. В. и др. Эффективное построение 3D-модели местности для целей кадастра. European Research : збірник праць VI Міжнародної науково-практичної конференції «Наука і просвіта». 2016. С. 48-52.

УДК 338.22-026

Безкоровайна Лариса

E-mail: lvbeskorovaynaya@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9502-9604

Венгерська Наталя

ORCID: 0000-0001-8171-8206

E-mail: nataljavengerskaja@ukr.net

Борисенко Ангеліна

Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна)

КРЕАТИВНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ПОРТУГАЛІЇ В СФЕРІ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ

Актуальність. Економіка ХХІ століття зазнала стрімкого трансформаційного розвитку. Вона наповнюється новим змістом, що спонукало

вчених формулювати все нові й нові концепції, зокрема економіки знань, інноваційної економіки, креативної чи «оранжевої економіки». Важливою особливістю креативної економіки порівняно із «звичайною» економічною системою є те, що вона наповнюється новим змістом і набуває ряд якісно нових ознак та властивостей. У той же час, можна стверджувати, що креативна економіка не заперечує попередні форми розвитку, а природно включає їх у себе в якості ключових складових компонентів.

Конференція ООН з торгівлі та розвитку дає наступне визначення креативної економіки – це галузь світової економіки, що швидко розвивається. Вона динамічна в частині генерування доходів, створення робочих місць і розвитку експорту, оскільки менше прив'язана до матеріальних ресурсів. Основою такої економіки стають креативні активи, за рахунок яких відбуваються економічне зростання і розвиток [1].

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні та практичні аспекти розвитку креативної економіки були розкриті зарубіжними вченими, такими як: Дж. Хокінс та Р. Флорида. Взаємозв'язок креативної індустрії та розвитку сільських територій є недостатньо дослідженою, проте питання креативного сільського туризму знайшли відображення у наукових працях європейських вчених, зокрема Дж. Річардса, С. Сільви, Т. Кастро, Д. МакГренахана, Т. Вояна та інших. Проте, українськими науковцями ця тема є недостатньо розкритою, що обумовлює дослідити європейський досвід щодо механізмів розвитку креативного підприємництва в сфері сільського туризму.

Метою дослідження є висвітлення теоретичних аспектів креативного підприємництва та практичного досвіду Португалії в сфері сільського туризму.

Основний текст. Першим, хто ретельно дослідив поняття креативності та креативного методу ведення бізнесу, був Дж. Хокінс [2]. Вчений стверджує, що нас чекає нова економіка – та, що поєднує у собі вже знайоме нам підприємництво і творчість. Така економіка буде синтезом результату дії індивідуальної уяви людини та використання її економічної цінності. Згідно його думки, креативна економіка відрізняється від традиційної економіки саме центральною роллю особистості. Ні творчість, ні економіка не є чимось новим в нашому світі, але нове полягає в зміні відносин між ними, а також у тому, як їх поєднання створює виняткову ефективність для людства.

Дж. Хокінс [2] наполягає на тому, що люди з ідеями стають сьогодні набагато привабливішими для бізнесу аніж ті, що просто вміють працювати з машинами та обладнанням. Він дає визначення творчого продукту як економічного товару або послуги, яка є результатом творчого процесу і володіє економічною цінністю, вартістю. Його визначення креативної економіки таке: це один з перших видів економіки, де першорядним є винахідливість і уява, які впливають на поведінку людей. Це призводить до розвитку нового креативного сектора постіндустріальної економіки. В його основі знаходиться активне використання творчих та інтелектуальних ресурсів людей.

Американський економіст Р. Флорида [3], який відомий завдяки розробкам теорії креативного класу, вкладає дещо інший зміст в поняття

креативної економіки. В бестселері «Креативний клас: люди, які змінюють майбутнє» вчений виділив новий клас працівників, зайнятих у сфері креативної економіки, – креативний. В основу виявлення специфіки ним залучено ознаку професій, роду занять працівників у креативній індустрії – діяльності, що спирається на особисту креативність, майстерність і талант, та має потенціал до створення багатства і робочих місць шляхом продукування та використання інтелектуальної власності. Дж. Хокінс[2] виділив п'ятнадцять креативних індустрій, що провадять інтелектуальну власність у вигляді авторських прав, патентів, торговельних марок і оригінальних розробок.

Відповідно у XXI столітті більшість видів економічної діяльності продукує креативні ідеї, товари та формуються нові мережі реалізації креативного потенціалу. Зокрема, одним із таких напрямків є сільський креативний туризм. Зазначимо, що креативний туризм відрізняється від культурного з точки зору спрямованості, зокрема культурний туризм фокусується на культурній спадщині, музеях та пам'ятках, а креативний туризм зосереджується на іміджі, ідентичності, способі життя, атмосфері, наративах та засобах масової інформації [5-6]. У сільській місцевості мистецтво та творчі індустрії є стратегічними секторами відновлення економіки, оскільки вони можуть стимулювати та розвивати згуртованість громад, а також надавати туристичні та інші можливості [6]. «Сільська ідилія» приваблює туристів до сільських територій, де вони можуть відчувати «цінність віддаленості» від території дедалі частіше асоціюються як з «втечею», так і з «оновленням», що сприяє розвитку, наприклад, «кемпінгів» цифрової детоксикації.

Сільські території стикаються з безліччю проблем, які призводять до втрати людського капіталу під впливом міграції молоді до міст. Однак є також альтернатива вирішенню цих проблем – це залучення людей, які зацікавлені в житті на селі. Д. МакГренахані Т. Воян [7] стверджують, що ця група складається з сімей середнього віку, людей, що змінюють професію, або людей похилого віку, особливо представників творчого класу. Представляючи сільські території як привабливе місце для життя з цікавим природним, культурним та історичним потенціалом та адекватною інфраструктурою. Автори припускають, що учасників креативного класу приваблюють сільські території за тими ж атрибутами, що приваблюють туристів. Тому для цього вони пропонують розвивати сільські території, використовуючи ті самі стратегії, що застосовуються при розвитку туризму. Такий підхід може забезпечити дві цілі – територіальні громади залучатимуть креативних людей та одночасно підтримуватимуть розвиток туризму.

Креативний клас згідно Р. Флориди охоплює людей, зайнятих у галузі науки та техніки, архітектури та дизайну, освіти, мистецтва, музики та розваг. Основна економічна функція креативного класу – це генерувати нові ідеї, нові технології та / або новий творчий зміст. Р. Флорида просуває ідею про те, що нові інвестиції у бізнес залучаються до місць, які демонструють велику концентрацію людей з креативного класу. У свою чергу, цих творчих людей приваблюють місця, які можуть забезпечити підвищене відчуття якості місця,

зокрема, це дестинації з культурно-історичними святами, можливостями для відпочинку та значною кількістю природних ресурсів.

Як результат, інвестиції та сприяння розвитку культурно-рекреаційної економіки стали новою стратегією конкуренції у великих столичних центрах. Хоча загальна передумова, викладена в цьому аргументі, як видається, стосується безпосередньо великих міських центрів, вона може також застосовуватись до невеликих сільських громад. Насправді сільські громади часто наділені великою кількістю місцевих ресурсів, які творчий клас вважає привабливими.

З огляду на зростаючий інтерес до ремісничого підприємництва, ролі культури та туризму в його зростанні, з'являються нові цікаві практики з точки зору реалізації механізмів розвитку креативного сільського туризму, зокрема такий практичний досвід має Португалія [8]. Так, деякі ремісники в сільській місцевості в Португалії об'єднуються задля управління, реалізації та впровадження креативного туристичного досвіду, які вони отримали від їх діяльності в рамках трирічного (2016-2019) міждисциплінарного дослідницько-прикладного національного проєкту з креативного туризму під назвою CREATOUR.

Проєкт CREATOUR був вперше реалізований в Португалії та мав на меті створення мережі креативних туристичних пакетів, які пропонують місцеві ремісники. У проєкті брали участь п'ять дослідницьких центрів, що співпрацювали з культурними / творчими організаціями та іншими зацікавленими сторонами, розташованими в малих містах та сільських районах Португалії в регіонах Норте, Центро, Алентежу та Алгарве [8].

Дизайн проєкту ґрунтувався на подвійному підході – теорії та експериментах – для явного розвитку прикладних експериментів та реалізації 40 пілотних проєктів, які урізноманітнювали туристичні пропозиції та поглиблювали зв'язки між культурними / творчими та туристичними організаціями в цих регіонах. Як мережа, CREATOUR функціонує, як не лише мережа для просування креативних туристичних пропозицій, а також для допомоги своїм пілотним проєктам, надаючи можливості для побудови та обміну знаннями, спілкування з іншими, вдосконалення своїх туристичних пропозицій та створення стратегій для підвищення ефективності громади.

Висновки і рекомендації.

Реалізація вищенаведених можливостей для сільських громад сприяє відновленню та подальшому процвітанню сільської економіки.

Оскільки міста, які стали центрами креативних галузей, заснованих на знаннях, акцентують у свої програмах та стратегіях про важливість креативного класу суспільства як фактору підживлення двигуна економічного зростання, то сільська місцевість, на жаль, не має значного досвіду у реалізації таких стратегій чи програм розвитку креативних індустрій.

Таким чином, можна стверджувати, що креативний сільський туризм має подвійний вплив на місцеву економіку, по-перше – це розвиток сталого

підприємництва, а, по-друге – покращення соціально-культурних та економічних вимірів місцевих громад.

На основі вищенаведеного, на наш погляд, в Україні необхідно використовувати досвід Португалії щодо створення мережових структур для розвитку креативного сільського туризму.

Список використаних джерел

1. Creative Economy Outlook and Country profiles: Trends in international trade in creative industries. *UNCTAD* : веб-сайт. URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/webditcted2016d5_en.pdf (дата звернення: 20.11.20).
2. Хокінс Д. Креативна економіка / пер. з англ. Щербакова І., 2011. 256 с.
3. Флорида Р. Креативний клас: люди, которые меняют будущее. Москва : Класика-21, 2007. 421 с.
4. Richards G. Creativity and tourism: the state of the art. *Annals of Tourism Research*. 2011. Vol. 38. No. 4, pp. 1225–1253. doi: 10.1016/j.annals.2011.07.008.
5. Triarchi E. and Karamanis K. Alternative tourism development: a theoretical background. *World Journal of Business and Management*. 2017. Vol. 3. No. 1. pp. 35–54.
6. Duxbury N., Silva S. and Castro T. V. Creative tourism development in small cities and rural areas in Portugal: insights from start-up activities, in Jelinčić, D. A. and Mansfeld, Y. (Eds), *Creating and Managing Experiences in Cultural Tourism*. World Scientific Publishing, Singapore.
7. McGranahan D., Wojan T. Recasting the Creative Class to Examine Growth Processes in Rural and Urban Counties. *Regional Studies*. 2007. 41 (2), pp. 197 – 216.
8. Bakas F. E., Duxbury N., and Castro T. Creative tourism: Catalysing artisan entrepreneur networks in rural Portugal. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour and Research*. 2018. 24. Special Issue on Artisan, Cultural and Tourism Entrepreneurship.

УДК 504.064.4

Бєлоконь Каріна

E-mail: kv.belokon@gmail.com

ORCID: 0000-0003-2000-4052

Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна)

ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНИМИ РИЗИКАМИ З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САНІТАРНО-ЕПІДЕМІОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ НАСЕЛЕННЯ м. ЗАПОРІЖЖЯ

В умовах напруженої екологічної та санітарно-гігієнічної ситуації в Запорізькій області і країні, коли зберігається значне техногенне навантаження на довкілля та ослаблене впровадження ефективних заходів профілактики і покращання умов життя, питання здоров'я населення у зв'язку з забрудненням навколишнього середовища набирає першочергового значення.

У вітчизняній науковій літературі питання, присвячені впливу екологічних факторів на здоров'я людини розглядалося в низці публікацій таких науковців в галузі гігієни, токсикології, екології, епідеміології як О.І. Турос, О.І. Тимченко, Е.М. Омельченко, О.В. Линчак, О.П. Вітовська, В.Г. Бардов, В.І. Федоренко, С.І. Гаркавий, С.В. Вітріщак, Е.М. Беліцька, А.І. Горова, І.В. Сергета, Ю.В. Бардик, О.О. Бобильова та ін. [1].

Упродовж останніх років в Інституті гігієни та медичної екології ім. О.М. Марзеєва проведена низка досліджень, присвячених аналізу здоров'я населення України та його залежності від навколишнього середовища. Зокрема, в наукових працях А.М. Сердюка, О.І. Тимченка, О.В. Линчака, В.В. Єлагіна та ін. розкриваються генетичні наслідки впливу зміненого середовища існування людини на процес відтворення населення України.

Аналіз джерел і літератури із зазначеної проблеми свідчить, що серед факторів, що визначають рівень захворюваності, стан довкілля займає приблизно 20%. Водночас, урахувавши сучасну екологічну напруженість, пов'язану із впливом комплексу екологічних та професійно-виробничих факторів у поєднанні зі стресовими, нервово-психічними перевантаженнями, то, за даними ВООЗ, похідною від усього цього є більша частина хвороб – до 70-80%. Соціальні фактори та фактори середовища діють не ізольовано, а в поєднанні з біологічними (в тому числі й спадковими), що зумовлює залежність захворюваності людини як від впливу середовища, в якому вона знаходиться, так і від генотипу та біологічних законів його розвитку. З'ясування точного внеску того чи іншого фактора в етіологію захворювання нерідко є досить складним завданням, оскільки понад 200 генів, що контролюють сприйнятливість людини до захворювань, пов'язані із впливом факторів довкілля [1, 2, с. 119; 3, с. 319].

Упродовж останніх років антропогенне навантаження на довкілля в багатьох регіонах країни є небезпечним для здоров'я. Залежно від інтенсивності факторів дії довкілля на здоров'я розмежовують зони надзвичайної екологічної ситуації і зони екологічного лиха. Екологічний стан таких зон оцінюється за комплексом показників, зокрема, за структурою захворюваності дорослого і дитячого населення, смертністю, частотою вроджених вад, генетичних порушень, порушень імунної системи, концентрацією токсичних речовин у різних біологічних середовищах людини тощо.

Європейський центр ВООЗ з навколишнього середовища і здоров'я для оцінки зв'язку між довкіллям і здоров'ям населення та створення відповідних інформаційних систем рекомендує основні групи індикаторів: стан здоров'я (смертність, захворюваність, поширеність хвороб); фізичне середовище (індикатори стану і впливу) – забезпечення житлом, якість питної води і атмосферного повітря, радіація, шум; умови праці (вплив чинників на організм); захист здоров'я (нормативне забезпечення якості продуктів харчування); служби охорони здоров'я [4, с. 38].

Досліджуючи вплив факторів навколишнього середовища на показники здоров'я, слід дотримуватися таких схем: 1) чинник середовища – показник

здоров'я; 2) чинник середовища – комплекс показників здоров'я; 3) комплекс чинників – показник здоров'я; 4) комплекс чинників – комплекс показників здоров'я.

Аналізуючи вплив негативних екологічних (антропогенних) факторів на основні показники здоров'я населення, можна виділити наступні напрями [1]:

– на соматичному рівні – погіршення стану здоров'я в результаті несприятливої антропогенної екологічної ситуації, несприятливих умов трудової діяльності;

– на психічному рівні – погіршення стану здоров'я внаслідок тривалої соціально-екологічної напруженості, стресових ситуацій, зумовлених техногенними аваріями і катастрофами;

– на соціальному рівні – невідповідність між обсягом і якістю доступних медичних послуг і реальним станом здоров'я населення, обумовленими впливом антропогенної екологічної ситуації; погіршення демографічних показників – зниження тривалості і якості життя, зменшення народжуваності, зростання захворюваності і смертності.

Власне екологічні (найбільш важливі антропогенні) фактори можна представити, з одного боку, у вигляді комплексних феноменів (екологічних ризиків), а, з іншого – в основному як об'єктивні показники якості навколишнього середовища. Зокрема, до екологічних ризиків слід віднести: антропогенні екологічні катастрофи; підвищення техногенного навантаження на природу (накопичення відходів, забруднення повітря, води, ґрунту та ін.); наявність радіаційних заражень; глобальні зміни клімату; руйнування біосистем під впливом антропогенних забруднень тощо.

Розглядаючи проблему впливу екологічних факторів на стан здоров'я населення в рамках загального соціально-екологічного підходу, не можна не враховувати реальний стан суспільної свідомості в сфері екологічних проблем. За узагальненими результатами авторських експертних опитувань останніх років, експерти визнали найбільш зловідомими для населення великих міст такі екологічні ризики: якість питної води (60-70% експертів); кліматичні особливості року (30-40%); безпека продуктів харчування (50-55%); санітарний стан району проживання (40-45%); стан водних ресурсів (ріки, озера) – 60-65%; забруднення повітря (65-70%); забруднення ґрунту (55-60%); підвищений рівень шуму (30-45%); естетичний стан навколишнього середовища місця проживання (40-50%) і т.д. [2].

Слід підкреслити, що за ступенем небезпеки для здоров'я людини на першому місці знаходяться хімічні речовини – важкі метали (ртуть, свинець, кадмій, цинк, мідь, миш'як), хлоровані вуглеводні, діоксини, нітрати, нітрити і нітросполуки, азбест, пестициди, радіонукліди, лікарські засоби (антибіотики, синтетичні хімічні сполуки), біологічні чинники, що використовуються у промисловому виробництві. Потрапляння зазначених речовин в організм людини є фактором ризику розвитку різноманітної патології, зростання й ускладнення перебігу різних захворювань [3, 5, с. 34].

Провідна роль в етіології і патогенезі захворювань належить спадковості і стану навколишнього середовища. Шкідливі хімічні фактори сприяють появі нових мутацій, що є причиною онкологічних та інших захворювань. Зокрема, загальна кількість захворювань, пов'язаних із генетичними змінами, патологією вагітності і дефектами розвитку збільшилася впродовж останніх років у декілька разів [4, 6].

Наукові дослідження виявили тісний зв'язок між забрудненням довкілля і частотою недоношеності, вад розвитку в дітей і хромосомних захворювань, алергічною патологією, анеміями, розумовим відставанням і аномаліями поведінки і дітей, їхнім фізичним розвитком. У дітей, які проживають в зонах екологічного лиха, виявляються вроджені вади розвитку, рецидивуючий бронхіт, алергічні захворювання, нефропатії, зниження коефіцієнту розумового розвитку (IQ), бронхіальна астма, імунодефіцитні стани, ендокринна патологія, нервово-психічні захворювання, онкопатологія тощо [3, с. 322].

На сьогодні існує безліч шляхів усунення і попередження екологічних загроз і викликів. Вагоме місце серед них посідають морально-етичні та екологічні парадигми здоров'я, згідно з якими здоров'я – це справа особистого і суспільного вибору моральних цінностей, взаємовідношення між людиною і довкіллям, ставлення до свого здоров'я. Свідомість людини має бути скерована на збереження довкілля і свого здоров'я, на контроль і відповідальність за власне здоров'я. Людина може бути здоровою лише в здоровому довкіллі.

Основною причиною забруднення атмосферного повітря м. Запоріжжя залишаються застарілі технології та устаткування, на базі яких функціонують підприємства і які не можуть забезпечити дотримання сучасних гігієнічних нормативів.

Найбільше забруднення атмосфери в 2019 р. по районах визначалося в Вознесенівському, Шевченківському, Заводському, та Дніпровському районах. Тому для дослідження були обрані ці райони. Було сформовано перелік пріоритетних забруднюючих речовин, необхідних для проведення подальших досліджень з оцінки ризику для здоров'я населення. До переліку увійшло 10 хімічних сполук 2-4 класу небезпеки.

У складі пріоритетних забруднюючих речовин 1 хімічна речовина має канцерогенну дію. За класифікацією МАВР формальдегід відноситься до групи канцерогенів 1 класу, тобто найбільш небезпечні для людини. Розрахунки канцерогенного ризику свідчать про середній рівень ризику ($10^{-4} < ICR < 10^{-3}$), який є неприйнятним для населення та характерний для більшості великих промислових міст.

Популяційний канцерогенний ризик при довічному впливі складає в Заводському районі 6,16, в Вознесенівському – 9,11, в Шевченківському – 14,67 додаткових випадків онкозахворювань на протязі життя на популяцію, яка підпадає під дію концентрації формальдегіду в досліджуваних районах [7].

В досліджуваних районах середні значення коефіцієнтів небезпеки при довічному інгаляційному впливі перевищують допустимий рівень для наступних речовин та знаходяться на рівні: для пилу – у всіх районах

знаходяться на надзвичайно високому рівні; для азоту діоксиду, ангідриду сірчистого, фенолу, формальдегіду – на середньому рівні; для сірчаної кислоти – в Заводському районі на середньому рівні; для сірководню – в Заводському та Вознесенівському районах на високому рівні; для аміаку – в Шевченківському та Дніпровському районах на середньому рівні.

Результати розрахунків індексів небезпеки свідчать про надзвичайно високий рівень при довічному інгаляційному впливі на органи дихання, серцево-судинну систему, вроджені дефекти розвитку по всіх районах, що доводить необхідність проведення природоохоронних та профілактичних заходів на етапі управління ризиком [8].

У м. Запоріжжі такий високий рівень ризику може бути зумовленим особливостями функціонального зонування міста, а саме: локальною зосередженістю металургійних підприємств та приляганням житлової забудови до промислової зони.

Щоб запобігти даній ситуації слід впроваджувати комплекси заходів спрямованих на зменшення кількості забруднюючих речовин у атмосферному повітрі міста. На незадовільну якість повітря регіону впливає відсутність в металургійній галузі методів ефективною очистки великих обсягів забруднених газів та моніторингу з використанням автоматичних датчиків викидів забруднюючих речовин.

Впровадження автоматизованих методів постійного контролю та моніторингу надасть змогу швидкого реагування органів держконтролю на випадки понаднормативного надходження забруднюючих речовин в атмосферне повітря цілодобово в різні пори року.

Основні рішення щодо управління ризиком, спираючись на його оцінку треба зосередити на наступних напрямках:

- створення нового вектору у природоохоронній роботі для міста Запоріжжя – концентрація зусиль на тих екологічних заходах, які дозволяють мінімізувати ризик здоров'ю населення;

- розробка та впровадження системи профілактичних заходів щодо зниження ризику для різних груп населення, які мешкають у зоні підвищеного ризику. Доцільно у діючі програми внести природоохоронні заходи для тих підприємств, тих речовин та тих джерел, які утворюють неприйнятний рівень ризику для різних груп населення;

- визначення вартісного вираження нанесених збитків здоров'ю населення, економічне обґрунтування шкоди, яка завдається як здоров'ю населення, так і навколишньому середовищу в цілому, екологічне страхування;

- безперервний (фоновий) моніторинг стану повітря на вулицях, що зазнають впливу від стаціонарних джерел.

Для покращення стану атмосферного повітря та зниження негативного впливу шкідливих факторів забруднення атмосфери на здоров'я населення у місті Запоріжжя потрібно проводити такі організаційно-технічні заходи:

- впровадження на підприємствах систем автоматизованого контролю за викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря на нових об'єктах та

тих, що реконструюються; улаштування майданчиків для контролю за «ліхтарними викидами»; проведення робіт з інвентаризації джерел забруднення навколишнього природного середовища. Розробка проектів єдиних санітарно-захисних зон високого ризику проживання населення та розташування дитячих дошкільних закладів та шкіл; визначення рівня ризику, який створюють здоров'ю населення підприємства I-II класів санітарної класифікації, розташованих у складі промислових вузлів; розробка та впровадження заходів щодо скорочення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря;

– проведення досліджень атмосферного повітря під факелом викидів промислових підприємств в житловій забудові [8].

Список використаних джерел

1. Коцур Н.І. Екологічні ризики і здоров'я людини: сучасні проблеми та шляхи розв'язання. *Молодий вчений*. 2016. № 9.1 (36.1). С. 91-94.
2. Коцур Н.І. Валеологія: підручник / Н.І. Коцур, Л.С. Гармаш, І.О. Калиниченко, Л.П. Товкун. Корсунь-Шевченківський, 2011. 398 с.
3. Основи екології: підручник для студ. вищих навч. закладів / за ред. В.Г. Бардова, В.І. Федоренко. Вінниця : Нова книга, 2013. 424 с.
4. Тимченко О.І. Сердюк А.М., Карташова С.С. Генофонд і здоров'я: розвиток методології оцінки. Київ : «Медінформ», 2008. 184 с.
5. Бардик Ю.В., Бобильова О.О. Еколого-гігієнічні та токсикологічні проблеми життєдіяльності. *Сучасні проблеми токсикології*. 2005. № 4. С. 33-36.
6. Сердюк А.М., Тимченко О.І., Линчак О.В., Єлагін В.В. Здоров'я населення України: вплив генетичних процесів. *Журнал АМН України*. 2007. Т. 13, № 1. С. 78-92.
7. Белоконь К. В., Тарабан Є. В. Оцінка канцерогенного ризику для здоров'я населення від забруднення атмосферного повітря м. Запоріжжя формальдегідом. IV Спеціалізований міжнародний Запорізький екологічний форум "Еко Форум – 2020" Запоріжжя : Запорізька торгово-промислова палата, 2020. С. 335-336.
8. Белоконь К. В., Донець В.В. Шляхи зниження негативного впливу викидів промислових підприємств на здоров'я населення м. Запоріжжя. IV Спеціалізований міжнародний Запорізький екологічний форум "Еко Форум – 2020" Запоріжжя : Запорізька торгово-промислова палата, 2020. С. 337-338.

УДК 37.313.78:004.82-047.72

Бех Володимир

E-mail: bvp51@ukr.net

ORCID: 0000-0001-7432-3775

Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова (Київ, Україна)

Зінкевич Василь

E-mail: Zinkevych1971@gmail.com

ORCID: 0000-0003-1004-1685

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (Дрогобич, Україна)

ЖИТТЄВИЙ ЦИКЛ СИСТЕМИ ІНДУСТРІАЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОСВІТИ XXI ст.

Планетарна спільнота ніколи так гостро не потребувала філософського осмислення свого буття, як сьогодні, оскільки потрапила у простір міжцивілізаційного зсуву. Індустріальна цивілізація перейшла у режим гомеоклазу, тобто, саморозпаду, а інформаційна – ще тільки народжується у суцільній темряві соціального хаосу. В наслідок цього антропогенез перейшов у добу антропоцену. Це означає, що так звана перша природа стала повністю залежати від поведінки пересічної планетарної людини. При цьому саме відсутність якісно нового філософського погляду на сьогодні не дозволяє нам побачити майбутній життєустрій планетарної спільноти.

Така картина цілком закономірна, оскільки вона, планетарна спільнота, піднялась у розумовому розвитку на більш високий щабель соціальної еволюції і наявні організаційні форми для неї перетворились у реальні кайданки. Їх суть полягає у тому, що "якщо тільки дух народу піднімається на вищий рівень, всі моменти державного ладу, пов'язані з попередніми рівнями його розвитку, втрачають свою стійкість, вони повинні занепасти, і не існує сили, здатної їх утримати» [4, с. 379]. Зрозуміти стару чи нову епоху – це зрозуміти трансформацію саме її духу. Тому у дослідженні, що реалізовано мною у творчій співпраці з В.І.Зінкевичем, ми розглядали його, тобто ««дух епохи» (об'єктивний дух) як якість, яка узагальнює мову, виробництво і техніку, панівні цінності і мораль, діюче право, домінуючий тип поглядів і настроїв, світогляд, нормативне мислення» [2, с. 43]. Виходячи з цієї ідеології, ми використали у якості методологічного засобу вивчення індустріальної цивілізації парадигму життєвого циклу соціальної системи для відтворення метаморфоз планетарного процесу, що відбувався на протязі майже 500 років. У якості провідного процесу життєзабезпечення планетарної спільноти було звернуто увагу на освіту, оскільки саме вона сприяє саморозгортанню особистості і суспільства шляхом їх підйому по осі еволюції (див.: Табл. 1).

Таблиця 1

ЕТАПИ САМОРОЗГОРТАННЯ ПЛАНЕТАРНОЇ СПІЛЬНОТИ
(за працями В. Бех і Ю. Бех) [1, с. 54].

	Перший етап	Другий етап	Третій етап	Четвертий етап	П'ятий етап	Шостий етап
Смисло-генез	Архетипи	Емпіричне знання	Наукове знання	Методологічне знання	Живе знання	Смисли або субстрат космічного розуму
Вид людини	Пралюдина	Біологічна людина	Особистість людини	Планетарна особистість	Ноосферна особистість	Променисте людство
Вид цивілізації	Працивілізація	Аграрна	Технічна	Інформаційна	Інтелектуальна	Космічна

Ми це робимо за прикладом М.Фуко, який досліджував цивілізацію завдяки парадигмам знання [5]. Крім того, нині цілком очевидно, що освіта стає параметром управління соціальним розвитком планетарної спільноти витискаючи з цього горизонту релігійний чинник. У дослідженні отримано позитивний результат, оскільки по-перше, наша робоча гіпотеза про періодизацію саморозгортання системи індустріальної освіти підтвердилась, оскільки вона: а) вклалась у русло змін цивілізаційного розвитку планетарної спільноти; б) вона збіглася з циклами наукової революції, що була елементом живлення змісту системи навчання і виховання; в) пройшла повний цикл життя від народження до сходження з планетарної арени (див.: рис. 1).

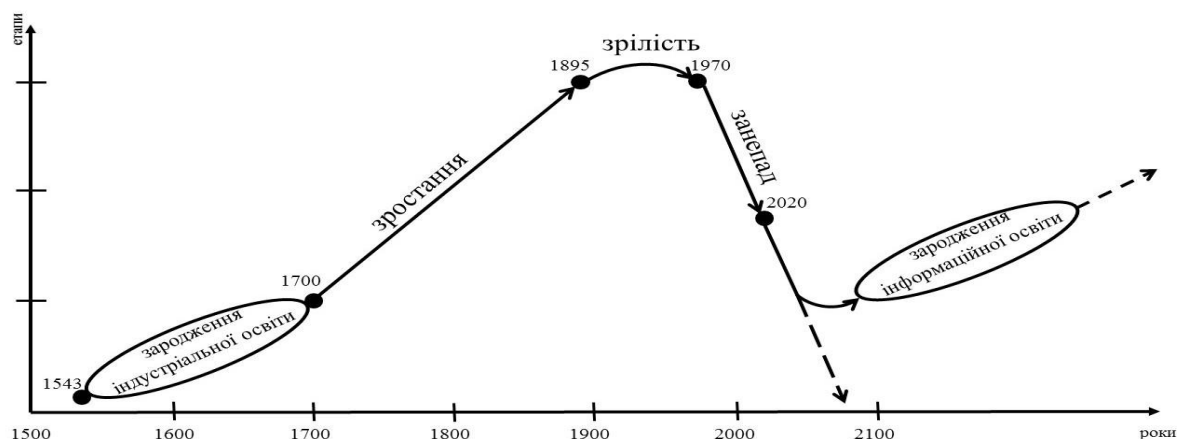

Рис. 1. Життєвий цикл соціальної системи індустріальної освіти

По-друге, при цьому ми визначились з тим, що до незмінних елементів системи освіти протягом буття певної цивілізаційної доби ми відносимо: 1) принцип виробництва або поділ суспільної праці; 2) видову сталість суспільного поділу праці, у руслі якого виникає освітянська діяльність певного типу; 3) сталість соціального інституту освіти; 4) сутність і характер

«Формування концепції цифровізації як чинник розвитку креативності особистості та її вплив на розвиток людського й соціального капіталу»

освітньої діяльності; 5) характер і призначення продукту системи освіти [3, с.88]. По-третє, на завершення ми відтворили динаміку елементів системи індустріальної освіти залежно від етапу життєвого циклу (див.: Табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка елементів системи індустріальної освіти залежно від етапу життєвого циклу [3, с. 86-87]

	ЕТАП/ ЧИННИК	ЗАРОДЖЕННЯ	ЗРОСТАННЯ	ЗРІЛІСТЬ	ЗАНЕПАД
1	Часовий вимір (роки)	XVI ст. – XVII ст.	кінець XVII ст. – кінець XIX ст.	кінець XIX ст. – 70 роки XX ст.	70 роки XX ст. – початок XXI ст.
умови	Дух епохи	дух Середньовіччя з флуктуаціями Реформації, релігійності і Ренесансу (Відродження)	дух класової боротьби (К. Маркс, Е. Тоффлер)	дух Світової революції і світові війни; гарячі локальні і холодні війни	дух планетарної катастрофи глобалізації, екологічної, військової загрози
	Філософія	релігійна філософія	класична філософія, модернізм	некласична філософія, постмодернізм	пост постмодернізм, філософія освіти
	Наукова картина світу	статика – визначає час через простір	динаміка /процес – через розвиток дійсності	релятивізм – через взаємодію різних об'єктів	конструктивний Хаос (аномія і фрустрація)
	Світогляд	антропоцентризм	гуманізм	мілітаризм	цинізм і нігілізм
	Ідеологія	релігійно – державна	лібералізм, марксизм/соціалізм	технократизм	Мульти-культуралізм
Підстава	Науковий супровід системи освіти	стихійна наукова діяльність	Перша хвиля НТР	Друга хвиля НТР	Третя хвиля НТР, технонаука
	Педагогічне забезпечення	стихійна педагогіка, андрагогіка	класична педагогіка	концептуальна педагогіка	гібридна педагогіка (міжнародна, глобальна, консервативна)
	Головна ознака змісту освіти	природничі знання	технічне знання експериментальне	наукове знання	технологічне знання
ПАРАМЕТРИ СИСТЕМИ ОСВІТИ	Особистість як продукт освіти	людина релігійна	людина культури (гуманна)	людина – гвинтик соціальної машини	людина ринку
	Персонал системи освіти	монахи, філософи, святі отці	філософи, вчені, святі отці	професійні вчителі, тьютори, науковці за кордоном, святі отці	професійні вчителі, тьютори, науковці за кордоном, святі отці
	Структура системи освіти	елементарна	лінійно-функціональна	стільниково (ячеїста) мережа	мета мережева ячеїста

«Формування концепції цифровізації як чинник розвитку креативності особистості та її вплив на розвиток людського й соціального капіталу»

	ЕТАП/ ЧИННИК	ЗАРОДЖЕННЯ	ЗРОСТАННЯ	ЗРІЛІСТЬ	ЗАНЕПАД
	Напрями освіти	медичний, юридичний, військовий, природничий	філософський, гуманітарний, технічний	соціальний, науковий	технологічний
	Вид організації освіти	домашня гувернантська освіта з елементами державної і церковної освіти	фабрично-заводська освіта зі збереженням залишків гувернантської освіти	державна система освіти з елементами корпоративної освіти	державна система з елементами міждержавної, приватної і індивідуалізованої освіти
	Форми використання класно-урочної освіти	сімейно-цехові	фабрично-заводські	державні	державно-приватні
	Методи навчання і виховання	силові за участі батьків і церкви, вербальні	силові за участі капіталу, вербальні	силові за участі держави (вербальні з елементами практики)	безконтактні з елементами власної ініціативи (ІТ- технології, дистанційні, віртуальні образні)
	Менеджмент системи освіти	відсутній як система	фрагментарний (молодий)	системний (евалюація і виховний)	бюрократично орієнтований в національному виконанні з тенденцією розвитку в міжнародному просторі
	Вид механізму саморуку	породження (самоорганізація)	саморозгортання (сталий розвиток)	функціонування (консервативний)	занепаду (сходження)
	Закономірності	генетичні	гомеорез	гомеостаз	гомеоклаз

Отримані у даному дослідженні знання про життєвий цикл соціальної системи індустріальної освіти, ми цілком можемо використати для прогнозування життєвого шляху соціальної системи інформаційної цивілізації. Водночас ми усвідомлюємо, що будь-яка, навіть унікально витончена аналітика сучасного стану системи індустріальної освіти, нездатна нас вивести на розуміння нового змісту і форми, технології навчання і виховання, принципів організації і управління системи освіти інформаційної цивілізації. Перебуваючи у середині предмета дослідження, принципово неможливо зрозуміти його метаморфозу в якісно новий стан, оскільки вже зараз видно, що система інформаційної доби не впливає з системи індустріальної доби. Якісно нова філософія і сучасна фундаментальна наука мають нам подати ідею, як глобалізація і інформатизація сформує якісно нову систему освіти, що піднімає нас зі сфери індустріалізації у сферу фундаменталізації планетарного життя і тому має бути, за нашим прогнозом, адекватною до вимог ХХІ ст. і, можливо,

«Формування концепції цифровізації як чинник розвитку креативності особистості та її вплив на розвиток людського й соціального капіталу»

всього третього тисячоліття. На основі отриманого у даному дослідженні матеріалу нами виконано порівняльний аналіз етапів зародження системи освіти індустріальної і інформаційної доби. На наш погляд, вона може виглядати наступним чином (див.: Табл. 3.).

Таблиця 3

Порівняльний аналіз етапів зародження систем освіти індустріальної і інформаційної цивілізації в парадигмі життєвого циклу [3, с. 149-151]

	ЕТАП/ ЧИННИК	ЕТАП ЗАРОДЖЕННЯ	
		індустріальної цивілізації	інформаційної цивілізації
1	Часовий вимір (роки)	XVI ст. – XVII ст.	2010–2050 рр.
УМОВИ	Дух епохи	дух Середньовіччя з флуктуаціями Реформації, релігійності і Ренесансу (Відродження)	дух когнітивістики,
	Філософія	релігійна філософія	філософія хаосу (абсурду)
	Наукова картина світу	статика – визначає час через простір	плинна
	Світогляд	антропоцентризм	екогуманізм
	Ідеологія	релігійно-державна	парадигма сталого розвитку
Підстава	Науковий супровід системи освіти	стихійна наукова діяльність	філософія освіти як світоглядно-ідеологічне підґрунття створення цілісної теорії освіти
	Педагогічне забезпечення	стихійна педагогіка, андрагогіка	когнітивна педагогіка
	Головна ознака змісту освіти	природниче знання	методологічне знання
ПАРАМЕТРИ СИСТЕМИ ОСВІТИ	Особистість як продукт освіти	людина релігійна	Планетарна особистість
	Персонал системи освіти	монахи, філософи, святі отці	науковці з педагогами-новаторами
	Структура системи освіти	елементарна	мережева
	Провідні напрями освіти	медичний, юридичний, військовий, природничий	аналітичний, когнітивний

«Формування концепції цифровізації як чинник розвитку креативності особистості та її вплив на розвиток людського й соціального капіталу»

	ЕТАП/ ЧИННИК	ЕТАП ЗАРОДЖЕННЯ	
		індустріальної цивілізації	інформаційної цивілізації
	Вид організації освіти	домашня гувернантська освіта з елементами державної і церковної освіти	персоналізована /індивідуалізована (за кордоном – на основі авторських концепцій; у межах СНД – у парадигмі авторських шкіл)
	Провідний принцип формування і дії системи	конвеєрний	персоналізації/індивідуалізації
	Вид технології навчання і виховання	класно-урочна	персоналізована на основі поєднання мозку людини з Інтернетом та ІТ- технологіями
	Форми освіти	сімейно-цехові з використанням класно-урочної освіти	державно-приватні з породженням елементів індивідуального навчання
	Методи навчання і виховання	силові за участі батьків і церкви, вербальні	змішані: силові з нахилом у бік демократизації
	Менеджмент системи освіти	відсутній як система	самоменеджмент у системі посилення державно-приватного управління
	Вид механізму саморуху	породження (самоорганізація)	породження (самоорганізація)
	Закономірності	генетичні, на основі суспільного поділу індустріальної праці	генетичні, на основі суспільного поділу інформаційної праці
	Кінцевий продукт соціального розвитку	індустріалізація планетарного життя	фундаменталізація планетарного життя

Таким чином, наведена порівняльна таблиця демонструє, що сьогодні дійсно відбувається зародження системи інформаційної освіти, оскільки наявні усі елементи першого етапу життєвого циклу.

Справа тепер залежить від того, яку спрямованість буде мати система управління цим процесом з боку державних органів управління, що має реалізуватись за принципом персоналізації, і якою мірою освіта, що має будуватися на основі принципу індивідуалізації, буде під контролем з боку особистості, що навчається.

Як висновок варто зазначити, що на поверхню життя проривається якісно новий принцип організації навчання і виховання – індивідуалізація освіти, який система державного управління впритул не бачить і тому не сприймає.

Водночас, mimo своєї волі, вона вводить дуальну освіту, ідучи на поступки вимогам нової доби.

Аналогія тут проста. Як на початку індустріальної доби оволодіння механізмами і технологіями промислового виробництва включали головним чином масу сільського населення в суспільний поділ праці в межах фабрики або заводу, так і сьогодні, оволодіння пересічною людиною сучасними мережевими ІТ-технологіями залучає її в глобальний планетарний процес, і вона мимоволі стає громадянином світу. Тож, у якості головного висновку з вищеподаного матеріалу зазначимо, що провідною ознакою перехідного періоду є посилення гострої суспільної потреби у безперервній освіті.

Сьогодні повинні вчитись усі без виключення: від державного службовця до пересічної людини, оскільки цього вимагає фундаменталізація планетарного життя. Це – по-перше.

По-друге, проблема осмислення майбутнього нині залежить від розвитку філософської думки, оскільки саме вона повинна пояснити смисл того, що з нами відбувається і принципи на яких формується новий життєустрій планетарної спільноти.

По-третє, до цього треба додати ще два важливі продукти філософського впливу на пересічну людину, а саме формування її світогляду і нарешті, ідеологію поведінки у нових умовах.

Список використаних джерел

1. Бех В.П., Бех Ю.В. На порозі сингулярності: планетарна спільнота у вирі Всесвіту: монографія / В. П. Бех, Ю. В. Бех; Мін-во освіти і науки України; Нац. пед. ун-т імені М.П.Драгоманова. Київ : «МП Леся», 2014. 220 с.
2. Бех В. П., Зінкевич В. І. Життєвий цикл системи індустріальної освіти: когнітивний аналіз: монографія / В. П. Бех, В. І. Зінкевич; за наук. ред. проф. Ю. Бех. Київ: Інтерсервіс, 2020. 796 с.
3. Бех В. П., Зінкевич В. І. Освіта міжцивілізаційного простору: монографія / В. П. Бех, В. І. Зінкевич ; за наук. ред. проф. Ю. В. Бех, Мін-во освіти і науки України, ДДПУ імені Івана Франка. Київ: Інтерсервіс, 2020. 176 с.
4. Гегель Г . Политические произведения. – М.: Наука, 1978. – 438 с.
5. «Порядок дискурса» Мишеля Фуко: кто управляет знаниями, управляет всем // Заголовок з екрану/ Режим доступу: <https://monocler.ru/poryadok-diskursa-fuko/>

УДК 316.42

Білогур Влада

E-mail: bilovlada@mail.ru

ORCID: 0000-0001-6755-7231

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (Мелітополь, Україна)

ЛЮДИНА ЦИФРОВА: ЧЕТВЕРТА РЕВОЛЮЦІЯ В ІСТОРІЇ ЛЮДСТВА, ЯКА ТОРКНЕТЬСЯ КОЖНОГО

Четверта промислова революція переосмислює місце і роль людини у цифровому суспільстві та роль цінностей у нашій економіці, переосмислює погляди на діджиталізацію, малює картину майбутнього цифрового людства. Завдяки мобільним технологіям 7,5 млрд. осіб будуть взаємодіяти у режимі реального часу, а загальний доступ до інтернету і прозорість технологій зруйнують бар'єри, що перешкоджають глобальному охопленню різноманітними послугами. Цифрова революція відкриває четверту епоху в історії людства, де всі пов'язані одне з одним онлайн і задіяні, а діджиталізація несе багато можливостей для кожного, так як технології відіграють величезну роль у глобальному цифровому середовищі. Компанії мислять, орієнтуючись на застосунки, API, відкриті операції і відкрите мислення, не прив'язані до офісів та інших структур – і в цьому їхня майстерність. Стартапи починаються з того, як технології можуть трансформувати фінансові процеси, створюючи нові бізнес-структури, які потім перейдуть у соціальну економіку стартапів, замінити банки транзакціями в Інтернеті цінностей [1]. Нові трейдингові платформи прагнуть замінити фондовий ринок блокчейном, вони використовуються для перетворення фінансових потоків, а саме як технологічно оптимізувати всі налагоджені процеси. Інвестиційні банки змушені діяти на вкрай жорсткому ринку, де технології вже кілька років є конкурентною перевагою. Аналіз свідчить, що ми переживаємо фундаментальну революцію в історії людства, а не просто технологічний прорив або прискорену еволюцію сформованих до цього часу процесів, у зв'язку з чим треба мати багато знань, щоб працювати у режимі реального часу; завдяки штучному інтелекту і робототехніці можна буде розв'язувати набагато більше проблем, які стануть багато планетним видом; вони будуть діяти зовсім інакше, ніж попередні покоління. Масова доступність фінансових послуг збільшить загальну продуктивність праці на 3,7 трлн дол. на рік. Життя кожної людини з народження буде фіксуватися у цифровому вигляді, усі отримають доступ до страхування, заощаджень і позик, усі основні потреби будуть задоволені, для чого можуть призначити універсальний базовий дохід. У міру діджиталізації у кожного з'являться нові форми доступу до знань і нові засоби самореалізації, так як планета стане кращою, безпечнішою і стійкішою. І запорукою цьому стануть інформаційно-

комунікаційні технології, розвиток робототехніки та штучного інтелекту, що потребує розвитку цифрового мислення. Суб'єктом цифрового суспільства виступає цифрова людина. Gelato – це тільки одна з небагатьох компаній, які будують бізнес-платформи, щоб видозмінити традиційні галузі [2]. Останніми роками ми стали свідками вибуху бізнес-платформ, що з'єднують кілька сторін, таких як покупці і продавці або споживачів і розробників, інтернет-магазини Amazon і eBay- це все платформи електронної комерції. Uber здійснив революцію у сфері перевезень, об'єднавши водіїв і пасажирів на одній платформі. Airbnb побудував платформу для контактування домовласників із мандрівниками, яким треба знайти місце для перебування. Все це свідчить про те, що відбувся раптовий вибух платформ. Платформи мають унікальні переваги перед традиційними бізнес-моделями: більший доступ до продавців, краща вартість для споживачів, збільшення ринку, легкі активи, зростання, інновації. Коли ми думаємо про платформи, то зазвичай думаємо про локації та послуги, що пов'язують продавців і покупців. Відкриті інновації створюють широку мережу й приваблюють велику кількість учасників із різними сферами знань, які використовують ряд різноманітних методів і перспектив для розв'язання проблем. Компанії прагнуть найняти кращих людей, які можуть продукувати кращі інноваційні ідеї. Компанія зацікавлена в екстремальних значеннях розподілу ймовірностей, а не в його середньому значенні [3]. Так, у місті Амбекерг (Бавапрія) побудовано фабрику майбутнього, яка виробляє програмовані логічні контролери, пристрої, що використовуються для автоматизації промислового обладнання та процесів. Майже 75% операцій на цьому заводі оцифровано і автоматизовано, кожний компонент має свій власний маркер – штрих-код або вбудований чіп, який взаємодіє з машиною. Маркер і визначає точну дію, яку необхідно виконати цій машині. Незалежні комп'ютерні програми, відомі як програмні агенти, контролюватимуть кожний крок і забезпечуватимуть дотримання правил виробництва. Ця система є першим кроком на шляху створення Промислової революції 4.0. З точки зору четвертої промислової революції реальний і віртуальний виробничий світ мають об'єднатися. Цифрова революція дає змогу побачити майбутнє виробництва, яке відкриє нову еру поліпшення продуктивності в різних галузях.

Список використаних джерел:

1. Скіннер Кріс. Цифрова людина. Четверта революція в історії людства, яка торкнеться кожного / пер. з англ. Т.Якубовська. Харків: Вид-во «Ранок-Фабула», 2020. 272 с.
2. Гупта Суніл. Цифрова стратегія. Посібник із переосмислення бізнесу / пер. з англ. І. Ковалишеної. Київ: Вид-во КМ-БУКС, 2020. 320 с.
3. Джеймс П. Вомак, Деніел Т. Джонс, Деніел Рус. Машина, що змінила світ. Історія лін-виробництва –темної зброї «Гойоти» в автомобільних війнах / пер. з англ. Наталія Валецька. Бібліотека Лін-інституту. Київ : Пабулум, *Lean Institute Ukraine*, 2017. 388 с.

УДК 002.1:004.7:316.3

Болтенкова Юлія, ст.гр. 8.073.0-пм-з
E-mail: julijaboltenkova2014@gmail.com
*Інженерний навчально-науковий інститут
Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)*

ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО В КИТАЇ

Швидкий процес інформатизації суспільства робить інформацію ключовим об'єктом у житті людини. Про важливість інформаційних праводносин у всіх сферах життєдіяльності суспільства та держави, свідчить робота з інформацією, а саме одержання, зберігання, використання та поширення [1].

Усі процеси, що відбуваються з нами, наприклад виробництво товарів та послуг, їх розподіл, збут, створення і використання новітніх технологій, тощо ніяк не можуть існувати без використання інформації. Результатом цього є тотальна залежність людини від інформації. Тому вивчення інформаційного суспільства є необхідністю сучасного прогресу людства [1].

На думку Д. Лайона інформаційне суспільство виражає ідею нової фази в історичному розвитку передових країн. Тобто, не прихід "постіндустріального" суспільства, а створення нового соціального зразка, що є результатом "другої індустріальної революції", яка в основному ґрунтується на мікроелектронній технології [2].

Зростаюча кількість людей з необхідністю втягується в безпрецедентне розмаїття інформаційно-орієнтованих типів робіт. Наукові й технічні працівники збирають і продукують інформацію, менеджери й фахівці опрацьовують її, викладачі й працівники комунікаційної сфери поширюють її. Цей процес "інформатизації" не залишає недоторканою жодну сферу соціальної активності: від повсякденного життя до міжнародних відносин та від сфер дозвілля до виробничих відносин [2].

Китайська Народна Республіка як потужний регіональний лідер стрімко нарощує свій потенціал у різних сферах життєдіяльності з метою стати не тільки провідною країною АТР, а й світу в цілому [3].

Регіональні тенденції та національний досвід показують, що політичні та соціально-економічні зміни залежать від політичної орієнтації влади, зміни масової свідомості, впровадження нових технологій у державне та місцеве управління [3].

Міжнародні прагнення КНР реалізуються за державної підтримки на рівні політичних рішень, виконавчих структур, законодавчого забезпечення і спрямованого впливу на усвідомлення суспільством нових можливостей інформаційної цивілізації [3].

Китайська модель інформаційного суспільства, безумовно, розвивається за загальними законами інформаційної цивілізації, але й має свою унікальну національну специфіку [4].

Як свідчить Чен Жуїн, віце-директор медіа-школи Північно-західного університету (м. Ланчжоу): «В КНР багато робиться для розвитку інформаційного суспільства. Забезпечується подача сигналу для мобільного зв'язку, вдосконалюються технології 2G, 3G, 4G. В процесі наукової розробки знаходиться технологія 5G. В інтернеті уряд формулює свої правила, через що люди не так вільно можуть отримувати інформацію. В сільських районах створюються умови, щоб люди отримували інформацію так само, як і в місті» [4].

Китайські мас-медіа, на думку експертів, в технічному плані цілком відповідають сучасним стандартам інформаційного суспільства. Але в умовах слабкості громадянського суспільства, соціалістичного типу політичної системи, з урахуванням особливостей національної культури та історії можна сказати про особливий характер розвитку китайської національної моделі інформаційного суспільства [5].

На думку У Сюцзюань: «Своєрідність китайських ЗМІ зумовлено двозначною позицією уряду по відношенню до преси: з одного боку, держава підтримує розвиток медіаекономіки, з іншого боку – здійснює достатньо жорсткий контроль над інформаційним змістом. Серйозний вплив на ЗМІ здійснювала позиція керівництва КНР, яка полягала в тому, що засоби масової інформації в першу чергу повинні захищати національні інтереси, працювати на суспільство, єдність і злагоду, на покращення соціально-економічної ситуації в країні. Стара для китайських ЗМІ проблема, як знайти баланс між різними факторами – законами ринку, інтеграцією в світову економіку і глобальну інформаційну систему і збереженням політичної стабільності – залишається невирішеною» [5].

Дійсно, китайська влада досить жорстко контролює національний інформаційний простір. Тому соціально-економічні зміни в китайському суспільстві супроводжуються досить делікатною роботою мас-медіа, яка з ідеологічної точки зору знаходиться під впливом правлячої в країні Комуністичної партії Китаю (КПК) [5].

Саме побоювання китайського керівництва неконтрольованих політичних процесів, що можуть привести до розпаду країни, на думку У Сюцзюань, є причиною того, що «... Китайські ЗМІ здійснювали цю роботу дуже обережно і зважено не тільки в наслідок традиційного консерватизму і традиційної відданості засновникам, але і з усвідомлення ними того, що будь-який радикалізм, особливо в багатонаціональному середовищі, може дуже негативно відбитися на житті населення» [5].

Важливим елементом функціонування будь-якого суспільства є накопичення і збереження інформації. Для цього потрібна, перш за все, своя мова кодування інформації. Потрібні книги і місця, де вони зберігаються – бібліотеки і музеї. І треба віддати належне китайській владі. І бібліотеки, і музеї (навіть провінційні) в Китаї працюють з використанням сучасних

інформаційно-комунікаційних технологій. Тому й не дивно, що китайські школярі і дорослі із задоволенням відвідують ці модерні заклади національної культури [6].

Особливі успіхи інформаційно-комунікаційних технологій на Сході вчені пов'язують з ієрогліфічним письмом. На думку філософа Івана Лисака, ієрогліфічна система в цифрову епоху має перевагу перед письменними фонетичними системами Заходу.

Як виявилось, в умовах візуалізації інформації, ієрогліфи мають переваги перед латиницею (зокрема, англійською мовою), оскільки: економлять час при використанні програмного забезпечення; краще сприймаються людським мозком; розуміння таких символів має міжкультурний характер.

Дослідник відзначає, що в умовах формування інформаційного суспільства, навіть хакери з Китаю (якими славиться Піднебесна), значно відрізняються від європейських. Азійський тип хакера, на його думку, поконфуціанські ставить суспільні інтереси над індивідуальними, має пріоритет етичних відносин над економічною вигодою і спрямований на досягнення консенсусу [6].

З розглянутого можна зробити такі висновки, що КНР на сучасному етапі розвитку демонструє високі темпи економічного зростання і важливою складовою цього процесу є високі інформаційні та телекомунікаційні технології.

Китай доводить, що ефективне використання знання стає найважливішим чинником не тільки міжнародної конкуренції, а й політики соціального зростання суспільства.

Список використаних джерел

1. Макарусь Б. Інформаційне суспільство як новий етап розвитку суспільства. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://naub.oa.edu.ua/>. (дата звернення: 22.11.2020).
2. Девід Лайон інформаційне суспільство: проблеми та ілюзії інформація, ідеологія та утопія [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/lajon.html> (дата звернення: 24.11.2020).
3. Китай: загрози, ризики, виклики розвитку / Под ред. В. Міхєєва. – М.: Московський центр Карнегі, 2005. – 647 с.
4. Бебик Валерій. Інформаційне суспільство Китаю: між безпекою та ринком [док. фільм]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=7OCY-jl1YvQ> (дата звернення: 22.11.2020).
5. У Сюцзюань. Інформаційне забезпечення політики китайського керівництва на рубежі ХХ-ХХІ ст. [Електронний ресурс]. / У Сюцзюань. – Санкт-Петербург, 2010. – 207 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/informatsionnoe-obespechenie-politikikitaiskogo-rukovodstva-na-rubezhe-xx-xxi-vv#ixzz48ZHrQuPt> (дата звернення: 23.11.2020).
6. Лысак, И.Ф. Философско-антропологический анализ деструктивной деятельности современного человека. – Ростов-на-Дону, Таганрог: Изд-во СКНЦ ВШ, Изд-во ТРТУ, 2004. – 160 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://window.edu.ru/resource/735/69735/files.pdf> (дата звернення: 22.11.2020).

УДК 338.31

Бугайчук Оксана

E-mail: asti09@ukr.net

ORCID: 0000-0001-7687-5119

Інженерний навчально-науковий інститут Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ПРОМИСЛОВИЙ ІНТЕРНЕТ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ)

Тема, що обрана для розгляду, є надзвичайно актуальною, тому що сучасний світ невпинно розвивається і впливає на технологічні можливості інформаційно-комунікаційних технологій стратегічного розвитку промислового Інтернету та його інтелектуального обслуговування. На цифровий розвиток інформаційно-технологічної сфери промислового Інтернету постійно впливають технічні та технологічні інноваційні прийоми і засоби цифрового світу, які відбиваються на концепції переосмислення цифровізації Інтернету. Рівень цифровізації промислового Інтернету та його інтелектуального обслуговування повинен включати обізнаність та високу технологічну підготовку управлінських кадрів, щоб діяти у цифровому світі Інтернету, функціонувати у добре функціонуючих комунікаційних межах зі своїми партнерами [1]. Аналіз останніх досліджень і публікацій – ми спираємося на останні роботи у світі цифрових технологій, а саме Марка Гудмена «Злочини майбутнього», Макса Тегмарка «Життя 3.0. Доба штучного інтелекту», Стівена Пінкера «Просвітництво сьогодні. Аргументи на користь розуму, науки та прогресу», Алекса Росса «Індустрії майбутнього», Кевіна Келлі «12 технологій, що формують наше майбутнє», Еріка Бріньолфссона і Ендрю Макафі «Друга епоха машин. Робота, прогрес та процвітання в часи надзвичайних технологій» та ряд робіт вітчизняних авторів – В.Нікітенко, О.Кивлюк, О.Сосніна, О. Пунченка, в яких досліджуються дотичні теми до цієї проблеми. Методи – сукупності знань про системи складності, так як цифрова ера вимагає системного мислення управлінської еліти у нових категоріях, щоб краще зрозуміти й вдосконалити технологічні процеси Інтернету [2].

Системна динаміка може потужніше впливати на розвиток технологічного світу та умови подолання інформаційної стохастичності, ніж параметри окремих її компонентів. Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присв'ячується означена стаття. В основі дослідження – теоретичні і практичні аспекти цифровізації промислового інтернету та його інтелектуального обслуговування, що включає розробку концепції цифрових стратегій промислового Інтернету, що сформувався як

системне та алгоритмічне мислення, що базується на циклічних взаєминах між компонентами системи та нелінійних причинно-наслідкових зв'язках усередині неї. Часто це дозволяє уникнути непередбачуваних наслідків, ризик виникнення яких зростає, коли компоненти розглядаються ізольовано. Постановка завдання – аналіз розвитку інформаційно-технологічної сфери та її вплив на цифрову стратегію промислового Інтернету та його інтелектуального обслуговування, що розширяє свої межі [3].

Мета статті – концептуалізація впливу інформаційно-технологічної сфери на концепцію цифровізації промислового Інтернету та його інтелектуального обслуговування та його прогностичного розвитку. Результати дослідження. Доведено, що розвиток інформаційно-технологічної сфери впливає на позначення науково-технічних та інноваційних досягнень промислового Інтернету, що трансформують реальність підприємства, і вимагають формування діджиталізованого виміру управлінської діяльності. Обґрунтовано, що розвиток інформаційно-технологічної сфери та формування цифрової концепції промислового Інтернету виступають каталізаторами збільшення інтелектуально-цифрових можливостей управлінської еліти керівників, здатних жити у цифрову еру. Цифрові платформи забезпечують новий спосіб ведення цифрового (електронного) бізнесу, що гарантує зовнішню перспективу, тобто підприємства повинні відкривати свої системи для співпраці й партнерства з багатьма гравцями, дехто з яких може бути навіть їхнім конкурентом. І це вимагає нових цифрових навичок і можливостей для управління й керівництва платформою [4].

Сьогодні розширюються функції, місце і роль *поняття «промислового Інтернету»* первинний розвиток якого підсилюється комунікаціями та споживчою комерцією. Зі зростанням підключених пристроїв, яке, за оцінками експертів досягне 50 млрд. до 2020 року, які можна передавати між машинами. Зниження витрат на підключення, зберігання й обробку машинних даних сприяє зростанню індустріального або промислового Інтернету. *Промисловий Інтернет* відрізняється від споживчого в кількох важливих напрямках. *По-перше*, помилки у промисловому Інтернеті дуже дорого коштують. Помилка в алгоритмі програмного забезпечення для промислового світу може призвести до відмови газової турбіни, що спричинить мільйони доларів збитків. *По-друге*, безпека для промислового обладнання, таких як електростанції, набагато важливіша. *По-третє*, отримання даних із машин, розташованих у віддалених місцях, наприклад, нафтової платформи у Мексиканській затоці, неможливе з використанням споживчого Інтернету. Так, Ge – побудувала програми на платформі Predix. Один набір даних для управління активами продуктивністю (APM) розроблявся для підвищення надійності й доступності активів зі зниженням витрат на обслуговування. APM справила сильне враження на клієнтів Ge, таких як бразильський виробник сталі Gerdau, який прагнув скоротити витрати, щоб залишитися конкурентоспроможним порівняно зі своїми китайськими конкурентами. Одним із питань, коли Gerdau звернувся на допомогу до Ge, була можливість скоротити 300 млн. доларів

щорічних витрат на технічне обслуговування на 40%. Здійснюючи випробування АРМ на 50 активах на одному сталелеліварному заводі й контролюючи їх роботу, Ge змогла знизити втрати на утримання Gerdau протягом року. Це успішне випробування спонукало Gerdau розширити використання АРМ до 11 заводів і 600 активів, що свідчить про велике практичне значення промислового Інтернету. Це також спонукало інших великих виробників сталі звернутися до Ge й замовити прогнозне обслуговування.

Віддалений моніторинг і автоматичне інтелектуальне технічне обслуговування – дещо з поширених застосувань промислового Інтернету – ще важливіші для таких галузей, як нафто-та газовидобування, де більшість активів розташовується у віддалених місцях, таких як Арктика, берег моря чи взагалі під водою (для нас це взагалі як фантастика). Багато з цих галузей мають зрілі активи зі зниженням продуктивності, і невдача є не тільки дорогою, яка має серйозні наслідки для безпеки працівників. За оцінками McKinsey Global Institute, ефективність операцій на заводах, здійснених через промисловий менеджмент Інтернету, має надзвичайно великий потенціал, щоб додати 1,2 до 3,7 трильйона доларів річної доданої вартості у світову економіку до 2025 року [5, с. 134-135].

Технологічні зміни відбуваються експоненціальними темпами і тому зміни у роботі підприємств досить нелінійні. Проблема, зумовлена такою асиметрією, полягає у тому, що ми не зможемо боротися з викликами ХХІ століття за допомогою установ, які не змінювалися із ХІХ століття, а також з необхідністю формування нових стратегій розвитку інформаційно-інноваційної діяльності. Необхідно, щоб уряди країн та керівники підприємств були набагато адаптивнішими, щоб реагувати в десятки раз швидше на нові проблеми впливу цифровізації на промисловий Інтернет та інтелектуальне обслуговування інноваційного розвитку країни, що виникають в умовах цифровізації. Відсутність урядових інновацій впливає не лише на законодавчі, але й на правоохоронні органи та органи національної безпеки.

У відповідь на сценарій терористичної атаки 11 вересня 2001 року, уряд витратив мільярди доларів і придумав таку «інновацію», як створення Управління транспортної безпеки. Стратегії розвитку інформаційно-інноваційної діяльності на підприємстві повинні розвиватися у контексті технологічних змін і сприяти майбутнім викликам і загрозам. Підприємствам слід попіклуватися про власну і загальну інформаційну безпеку [6].

На всіх підприємствах існують програми інформаційно-інноваційного розвитку, але треба щоб вони були креативними, здатними самовідтворюватися і розповсюджуватися у спосіб, який сьогодні ще не винайденими. Одна із проблем – розвивати промисловий Інтернет і зробити ці послуги набагато простішими, ефективнішими та зручнішими у використанні. Підприємства повинні бути зацікавлені у пошуку відповіді на загальні та істотні виклики, що постають перед керівниками підприємств сьогодні, які повинні розробляти абсолютно нові принципи вирішення проблем промислового Інтернету. Можна

запозичити ідею вчених і практиків Кремнієвої долини і почати розглядати систему управління як операційну систему для промислового Інтернету. Якщо підприємствам вдасться кардинальним чином змінити операційну систему промислового Інтернету, то разом із нею зміниться все. Технології набагато випереджають здатність керівників підприємств реагувати на виклики цифровізації та промислового Інтернету [7].

Сьогодні необхідна дійсно адекватна і інноваційно передова інформаційно-інноваційна система промислового Інтернету, що базується на операційній системі, інформатизації, автоматизації та упровадження інновацій у виробництво. Йдеться про захист нашого технологічного майбутнього і збереження контролю над безліччю пристроїв. Ті, хто контролюють коди, можуть керувати і нашим світом – на благо чи на зло.

Ми живемо в експоненційні часи і нам доведеться мати справу з новою біозброєю, зламаню ДНК та крадіжками генетичної та біометричної інформації, штучного інтелекту, якими легко маніпулювати [8].

У світі, де всіма критичними системами та інфраструктурами керують комп'ютери, слід враховувати нашу технологічну незахищеність, зменшити нашу залежність від усюдисущих машин. Інновації промислового Інтернету не можна призупинити, і технологічні зміни все прискорюються і прискорюються. Вікно відповідальних дій та швидкого реагування, яке ще існує, може миттєво зачинитися назавжди.

Список використаних джерел

1. Бугайчук О.В. Управління інформаційно-інноваційною діяльністю на підприємстві в умовах цифровізації 17 жовтня 2020 року. Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного (Мелітополь, Запорізька область, Україна).
2. Бугайчук Оксана. Концепція цифрової стратегії промислового підприємства як чинник сталого розвитку у контексті західного досвіду New economics: матеріали міжнародного наукового форуму «New economics – 2020» (м. Київ, 31 жовтня 2020 р.); Асоціація сприяння глобалізації освіти та науки «Спейстайм». Київ, 2020. 204 с.74-77.
3. Воронкова В.Г. Цифрова економіка & цифровий менеджмент інформаційного суспільства // Збірник матеріалів XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Управління соціально-економічним розвитком регіонів та держави» / [за ред. А.В. Череп]. Запоріжжя : Видавництво ЗНУ, 2019. С. 20-21.
4. Воронкова В.Г., Нікітенко В.О. Цифрова трансформація індустрії зеленого туризму як чинник сталого розвитку. New economics: матеріали Міжнародного наукового форуму «NEW Economics – 2020» (м. Київ, 31 жовтня 2020 р.); Асоціація сприяння глобалізації освіти та науки «Спейстайм». Київ, 2020. С. 78-81.
5. Гупта Суніл. Цифрова стратегія. Посібник із переосмислення бізнесу / пер. з англ. І. Ковалишеної. Київ: Вид-во КМ-БУКС, 2020. 320 с.
6. Олексенко Р. І., Ортіна Г. В. Особливості інноваційно-інвестиційної політики антикризового розвитку реального сектору економіки України. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2018. Випуск 5 (17). С. 33–39.
7. Старжинский В.П., Цепкало В.В. На пункты к обществу инноваций. Минск: РИВШ, 2016. 446 с.
8. Череп Алла, Воронкова Валентина, Нікітенко Віталіна, Ажажа Марина, Муц Луай. Цифрова культура (фінтех) як чинник підвищення ефективності економіки та бізнесу в

умовах технологічної революції 4.0 // Міжнародна науково-практична конференція «Eastern european conference of management and economics» (Еесме 2019) 24 травня 2019 року. Вища Школа Бізнесу в Любляні. Любляна, Словенія, 2019. Р. 93-97.

УДК 371.013

Булгакова Тетяна

E-mail bulgakova_a_0702@ukr.net

ORCID: 0000-0002-1248-4669

*Національний університет фізичного виховання і спорту України
(Київ, Україна)*

ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

Актуальність дослідження. У сьогоденні кожна людина стикається із творами мистецтва, які впливають на її свідомість, розвивають інтерес до навколишнього світу і формують світогляд. Вивчення дітьми у доступній для їх віку формі мистецтва задля забезпечення художньо-естетичного виховання має бути необхідним елементом сучасного навчання, особливо дистанційного. Традиційне вивчення окремих видів мистецтв у школі наразі значно покращилося завдяки працям вчених, що стали невід’ємною частиною художньо-естетичного виховання учнів як у навчальній, так і в позакласній роботі. Процес дорослішання поєднує діяльність, яка приносить задоволення з діяльністю, яка здатна вплинути на дитину естетично.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичний аспект художньо-естетичного виховання відображений у роботах О. Комаровської, Л. Масол, О. Оніщенко, Г. Шевченко та ін. Історичний контекст означено в працях О. Бурова, В. Кузьменка, С. Мельничука, Н. Сегеди та ін.

Метою дослідження є теоретичний аналіз та узагальнення педагогічного досвіду з проблем художньо-естетичного виховання задля плідного використання в умовах дистанційного навчання.

Основний текст. Система сучасної освіти формується і розвивається як багатовимірність освітнього простору із багатозначними сферами діяльності вихованців і педагогів. Дистанційний учитель – особистість, яка не може не стикатися з особистостями учнів. Навіть при виконанні дистанційних завдань можна проявити уважність до людей, їх успіхів і невдач, зацікавленість і творчість. Учитель як фахівець повинен розвивати себе і свого вихованця як суб’єкта життєдіяльності, повинен мати повне уявлення про шляхи та умови художньо-естетичного виховання.

Особливо під час цифрового навчання потрібно застосовувати засоби естетичної виразності, вчитись елементарно аналізувати твір мистецтва, природу і навколишній світ, свідомо сприймати образи. Повсякчас потрібно

використовувати бесіду як особливо ефективний метод під час закріплення і повторення. Естетичні почуття і поняття не завжди приходять до дитини самі, педагог повинен створювати у дітей відповідний настрій, скеровувати думку в належному напрямі засобами комунікації, навіть в годину відпочинку, під час якоїсь роботи, бесіди на тему літературного твору або картини, обговорення кінофільму тощо [3].

При обговоренні кінофільмів з учнями треба звертати їх увагу на особливо вдалі кадри з зображенням краєвидів. Лейтмотивом виховної роботи по прищепленню естетичного сприймання природи, любові до рідного краю повинно бути виховання у дітей прагнення прикрашати його, своєю працею створювати красу в оточуючому. На високому рівні завдяки народній педагогіці завжди був дитячий фольклор, усні літературні твори, звичаї, обряди, що пов'язані з побутом, трудовою діяльністю нашого народу, які вчили працелюбності, робити добро, шанувати природу.

А. Макаренко в своїй педагогічній роботі надавав величезну увагу естетичному чиннику виховання. Він вказував, що колектив треба прикрашати і всередині, і зовні. Тому він, навіть коли не було коштів, насамперед завжди будував оранжерею, обов'язково висаджуючи троянди. З естетичної точки зору побут, можна сказати, є лакмусовим папірцем рівня розвитку естетичного розвитку особистості, групи та колективу. Матеріальне середовище побуту, його духовність або бездуховність, – показник відповідних якостей людей, що створили його.

Головним шляхом художньо-естетичного виховання школярів, за М. Артеменко, є розвиток їх здатності естетичного сприймання. Естетичне виховання специфічне тим, що воно має в своїй основі безпосереднє емоціональне сприймання явищ дійсності чи мистецтва.

Це сприймання викликає естетичні переживання, емоціональну чутливість, радість, хвилювання, захоплення, особливу зацікавленість. Діти схильні сприймати світ переважно через кольори, звуки та форми. Учнів потрібно вчити висловлювати свої враження від природи, оточуючої дійсності, мистецтва в мові. Природа збуджує естетичні переживання. Естетичне почуття людини органічно пов'язане з її трудовою діяльністю. Краса життя і природи найбільш повно усвідомлюється в праці. Праця в природі спонукає учнів відчувати і зрозуміти красу навколишнього, вчить любити красу рідної природи [1].

Зміст внутрішнього світу особистості формується за рахунок засвоєння, відтворення уже існуючого мистецтва та у процесі продукування результатів самоактуалізації унікальної особистості. Створення будь-якої нової системи є в кінцевому результаті розвиток тих чи інших елементів або зв'язків попередніх систем. Ця особливість розвитку в більшій мірі відноситься до сучасної освіти, де процеси, в основному, ідуть через механізми наслідування культурних традицій [2].

Організація художньо-естетичного виховання школярів тісно пов'язана з розвитком народної освіти, корні якої ідуть в минуле. Тому дуже важливо в

сучасній педагогічній теорії і практиці проводити історичні аналогії і відслідковувати динаміку процесів у визначеному соціокультурному контексті.

Висновки. Отже, у закладі освіти під час дистанційного навчання повинні бути створені умови для доступності дітей до різних форм художньо-естетичного виховання, розвитку у них цікавості до мистецтва, навчання самостійно оцінювати та направляти свої здібності. Любов до прекрасного потрібно зрощувати в кожній дитині. Підвищення ефективності навчально-виховного процесу потребує опрацювання і використання минулого, врахування його корисного надбання. Тому основними завданнями освіти є формування духовної сфери, особистісних якостей учня з врахуванням загальнолюдського, історичного і національного компонентів.

Список використаних джерел

1. Булгакова Т. М. Напрями художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх закладах України у другій половині ХХ століття. Освітній дискурс. 2019. Вип. 13 (5). С. 100–109.
2. Грищенко Т. Естетичне виховання студентської молоді в системі педагогічної освіти України. Гуманізація навчально-виховного процесу. 2019. № 6 (98). С. 171–183.
3. Марущак О. В., Савчук І. В., Бойчук С. О. Духовно-естетичне виховання учнів ЗНЗ засобами гончарного мистецтва. Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій середньої школи: теорія, досвід, проблеми. 2018. Вип. I. С. 221–225.

УДК 331.108:004.05

Венгер Ольга

E-mail: vengerolya14@gmail.com

ORCID: 0000-0002-3758-7891

*Інженерний навчально-науковий інститут
Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)*

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК МЕНЕДЖМЕНТУ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Актуальність теми полягає в тому, що становлення і розвиток менеджменту людських ресурсів в умовах цифровізації відіграє провідну роль у розв'язанні науково-технічних, технологічних, соціальних, організаційних та економічних завдань в умовах цифровізації. Ефективна діяльність підприємства залежить не тільки від високого рівня конкурентоспроможності, достатнього економічного потенціалу, але й від техно-та цифрових компетенцій персоналу, їх професійного досвіду, навичок та вмінь. В умовах цифровізації підвищується значущість роботи з людськими ресурсами, зростає увага до розробки та впровадження заходів щодо стратегії цифрового розвитку підприємства, оснащення його інфраструктурою.. Керівники підприємств повинні усвідомити,

що основним ресурсом організації є люди, тому ефективність управління людськими ресурсами забезпечує формування їх конкурентних переваг на ринку [1].

При цьому основним завданням в умовах кризи є збереження високого кадрового потенціалу, кваліфікованих працівників, дієвої управлінської команди, щоб подолати кризу управління. Формування і використання менеджменту людських ресурсів в умовах цифровізації є невід'ємною складовою і важливою сферою діяльності підприємництва.

На формування концепції менеджменту людських ресурсів в умовах цифровізації впливає ціла низка факторів, які можна об'єднати у дві великі групи: чинники зовнішнього та внутрішнього середовища. Актуальним залишається питання необхідності формування інноваційної моделі розвитку менеджменту людських ресурсів в умовах цифровізації, особливості якої полягають у зосередженні на якісних, а не кількісних показниках людських ресурсів, забезпеченні відповідності між попитом на працю та її пропозицією, підвищенні гнучкості ринку праці, його відкритості до впровадження нових цифрових технологій [2].

Підвищення ефективності формування і використання менеджменту людських ресурсів в умовах цифровізації сприяє усебічному розвитку організації. Уже нині підприємства відчувають гостру потребу у кваліфікованих працівниках, що спонукає до здійснення різних заходів для їх підготовки і перепідготовки менеджменту людських ресурсів в умовах цифровізації.

При формуванні менеджменту людських ресурсів в умовах цифровізації за існуючого дефіциту кваліфікованої робочої сили на ринку важливо забезпечити регулювання процесів інвентаризації, навчання та підготовки кадрового резерву для підприємства, у зв'язку з чим особливого значення набувають розробка та реалізація програми управління кадровим потенціалом на всіх рівнях управління підприємством, щоб підприємство досягло свого розквіту за рахунок людських ресурсів [3].

Розробка програми розвитку будь-якого підприємства як необхідної умови підтримання його конкурентоспроможності потребує посилення дієвості проведення ресурсного аналізу досягнення цілей, у процесі якого визначається, наскільки менеджмент людських ресурсів спроможний реалізувати програму розвитку. Викладене вище підтверджує актуальність та практичне значення становлення і розвитку менеджменту людських ресурсів в умовах цифровізації, в рамках якої існує проблемне поле, розробка якого може дати нові наукові результати, важливі для цифровізації України.

Теоретико-методологічні та економіко-організаційні аспекти оцінки становлення і розвитку менеджменту людських ресурсів в умовах цифровізації знайшли відображення у вітчизняній і зарубіжній літературі.

Вагомий внесок у розв'язання багатьох з них зробили вчені-економісти Л. Балабанова, В. Воронкова, В. Данюк, В. Васильченко, А. Гриненко,

В. Гриньова, Н. Краснокутська, Л. Михайлова, О. Мороз, В. Петюх, С. Пирожков, О. Федонін, С.Г. Черемисина.

Серед науковців, які досліджували питання становлення і розвитку менеджменту людських ресурсів в умовах цифровізації необхідно виділити роботи Кріс Скіннера «Людина цифрова», Карлгаард Річа «Людський фактор. Секрети тривалого успіху видатних компаній», Кеннеді Дена «Безжальний менеджмент та ефективність людських ресурсів. Путівник багатства», Флорида Річарда «Номо creatives. Як новий клас завойовує світ», Шваб Клауса «Четверта промислова революція» та інші.

Разом із тим питання становлення і розвитку менеджменту людських ресурсів в умовах цифровізації потребують подальшої розробки як у цілому (через обмеженість досліджень), так і зокрема з огляду на нові тенденції цифровізації, що склалися в процесі розгортання Четвертої промислової революції.

Тому нагальним є подальше опрацювання теоретичних засад та поглиблення методичних положень аналізу становлення і розвитку менеджменту людських ресурсів в умовах цифровізації.

Питання підвищення ефективності менеджменту людських ресурсів в умовах цифровізації на промислових підприємствах не отримали ще належного розвитку, а окремі аспекти даної проблеми залишаються малодослідженими та потребують подальшої оцінки і розвитку з урахуванням змін, що відбуваються в умовах цифровізації [4].

На особливу увагу заслуговують питання, які пов'язані зі створенням комплексного методологічного підходу щодо оптимізації процесів становлення і розвитку менеджменту людських ресурсів в умовах цифровізації. Слід примножувати можливості своєї команди, подвоювати продуктивність команди, продукувати бойовий корпоративний дух; утримувати найталановитіших і найбільш творчих людей, допомагати їм розкриватися повною мірою, ми мотивувати людей, розширюючи їхні можливості [5].

Навіть за наявності сильних лідерів непросто досягти культурних чи інших змін у великій організації, тому слід перейти від командно-адміністративної моделі менеджменту до менеджменту моделі спільної участі, яка передбачає співпрацю і командну роботу.

Вони користуються всім мозковим ресурсом організації і прислуховуються до найкращих ідей, плекають дух інновації в усіх членах команди, щоб нові ідеї просочувалися крізь усі ієрархічні прошарки. Тому слід давати простір для того, щоб усі розвивали свої креативні здібності, мали свободу творити, мали шанс розкрити свій потенціал [6].

Якщо вчасно помітити інноватора серед членів команди, від цього може виграти вся організація. Якщо людям давати можливість розвивати творчі навички, то організація може незабаром отримати зрушень.

Наприклад, компанія Toyota залишається одним із світових лідерів автобудування завдяки тому, що кожен працівник може запропонувати інноваційну ідею, а інноваційне мислення практично входить у робочі обов'язки

на всіх корпоративних рівнях. У більшості успішних інноваційних компаній саме корпоративна культура та менеджмент людських ресурсів в умовах цифровізації – це провідник творчої енергії на всіх без винятку щаблях ієрархії.

Щоб розвивати менеджмент людських ресурсів в умовах цифровізації, слід насаджувати здатність працівників творити впевнено, насаджуючи культуру інновацій, користуватися потужними перевагами багатофахових команд, заохочувати працівників розвивати ідеї один одного і прокладати курс, який уможливить примноження талантів на всіх організаційних рівнях, розвивати критичне, цифрове, творче, нестереотипне мислення, що спрямовує до народження нових ідей.

Список використаних джерел

1. Двек Керол. Налаштуйся на зміни. Нова психологія успіху / пер. з англ. Юлія Кузьменко. К. : *Наш формат* 2017. 288 с.
2. Гупта Суніл. Цифрова стратегія. Посібник із переосмислення бізнесу / пер. з англ. І. Ковалишеної. Київ: *Вид-во КМ-БУКС*, 2020. 320 с.
3. Джеймс П. Вомак, Деніел Т. Джонс, Деніел Рус. Машина, що змінила світ. Історія лін-виробництва –темної зброї «Гойоти» в автомобільних війнах / пер. з англ. Наталія Валецька. Бібліотека Лін-інституту. Київ : *Пабулум, Lean Institute Ukraine*, 2017. 388 с.
4. Джеймс Вумек, Деніел Джонс. Ощадливе виробництво. Як виробнича система Toyota допоможе запобігти матеріальних втрат і забезпечити процвітання вашої компанії / пер. з англ. Д.Погребняк. Харків : *Ранок : Фабула*, 2019. 448 с.
5. Друкер Питер. Задачі менеджмента в ХХІ веке. Москва. Санкт – Петербург, Киев : *Вильямс*, 2000. 276 с.
6. Карлгаард Річ. Людський фактор. Секрети тривалого успіху видатних компаній / пер. з англ.. Олени Любенко. Київ: *КНИГОЛАВ*, 2017. 336 с.

УДК 338.45:669 (477)

Воденнікова Оксана

E-mail: oksana_vodennikova@ukr.net

ORCID: 0000-0003-0496-5435

Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна)

3D-ДРУК МЕТАЛАМИ ЯК ЦИФРОВІЗАЦІЯ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ТА МАШИНОБУДІВНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Актуальність. У стінах найбільших промислових та виробничих компаній світу масштабна цифрова трансформація вже йде повним ходом і металургійна галузь не є винятком. Автоматизація вкупі з аналізом даних використовується для забезпечення більшої гнучкості та ефективності виробництва [1].

У новому інвестиційному циклі глобальної чорної металургії на цифрову трансформацію топ-менеджери провідних металургійних компаній покладають

найбільші надії, бажаючи максимально раціоналізувати виробництво і використання ресурсів – від природних до кадрових [2].

Можливості цифровізації, інтеграції та автоматизації дозволяють компаніям налагодити ефективну співпрацю як всередині своєї організації, так і за всіма своїми ланцюжках створення вартості, використовуючи при цьому способи, які допомагають досягти якісної зміни показників продуктивності, а також підвищити якість проектування і виготовлення продукції. Причому з настанням ери розвитку «розумної», «підключеної» інфраструктури, коли компанії прагнуть тримати руку на пульсі подій, значення цих можливостей все більше зростає [1].

У гірничодобувній та металургійній промисловості відчутний економічний ефект дає синхронізація видобутку, переробки і транспортування продукції. Налагоджена взаємодія між цими процесами дозволяє швидко реагувати на економічні зміни, підвищувати ефективність і досягати більш високої продуктивності [3].

Згідно даним роботи [4] серед актуальних міжнародних трендів цифровізації слід виділити: peer-to-peer, адитивні технології, віртуальні колаборації, доповнене реальність, інтернет речі, крос-канальні комунікації та хмарні технології.

Саме тому на сьогодні великий інтерес для металургійної та машинобудівної промисловості представляють адитивні технології, зокрема, 3D-друк металами.

Аналіз останніх досліджень. Широкого застосування адитивні технології набули в авіаційній та аерокосмічній промисловості, зокрема, при виробництві та ремонті лопаток двигунів, паливних баків, деталей камер згорання та інших металевих конструкцій [5-9].

Мета роботи – проаналізувати можливості 3D-друку металами як сучасного фактору цифровізації металургійної та машинобудівної промисловості.

Виклад основного матеріалу. Сучасні адитивні технології наряду з об'ємним друком неметалевих виробів широко використовуються і для виробництва металопродукції для машинобудування. Якщо класичне виробництво металопродукції має на увазі зняття «зайвого» металу з заготовлі різцем, фрезою, свердлом, абразивом, лазером, то адитивні технології припускають виготовлення виробів шляхом поступового додавання матеріалу на платформу побудови і буквального вирощування на ній геометричного тіла потрібної конфігурації.

За допомогою пошарового формування матеріальних об'єктів вдається отримувати елементи практично будь-якої геометрії. Якщо раніше зубчасті компоненти планетарної механічної передачі виготовлялися тільки на фрезерному верстаті, то сьогодні застосування адитивних технологій дозволяє вирішувати цю задачу з використанням 3D-принтера (лазерного або нелазерного) [10].

Серед основним методик 3D-друку, що використовується в промисловості слід виділити:

- технологія селективного лазерного плавлення (SLM) (рис. 1) [11];
- технологія селективного лазерного спікання (SLS) (рис. 2) [12];
- технологія прямого лазерного спікання металів (DMLS) (рис. 3) [13].

Рис. 1. Технологія селективного лазерного плавлення

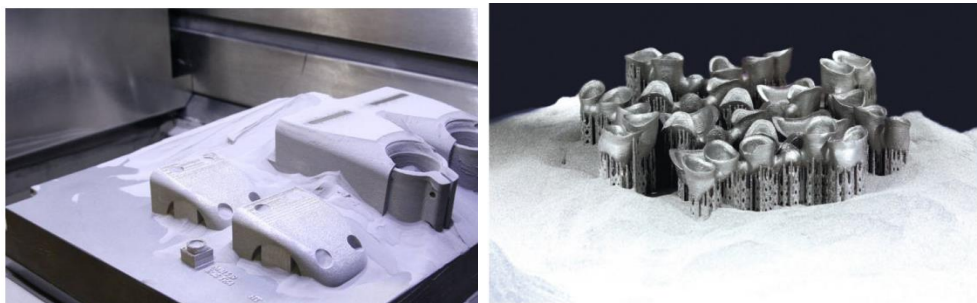

Рис. 2. Технологія селективного лазерного спікання

Рис. 3. Технологія прямого лазерного спікання металів

Різниця між SLM та SLS в тому, що SLS забезпечує лише часткове плавлення порошку, необхідне лише для його об'єднання в єдиний елемент, а SLM плавить частки повністю, при цьому спікаючи порошок в монолітний виріб [12].

За допомогою SLM-технології можна створити унікальні складно-профільні вироби без використання механічної обробки та дорогого оснащення, зокрема, завдяки можливості управляти властивостями виробів [14].

Суть технології прямого лазерного спікання металів полягає у відтворенні виробів за заданими 3D-моделям зі спеціального металевого порошку за допомогою лазера [13].

Серед основних переваг 3D-друку металами слід виділити [15]:

- високі показники щільності (в 1,5 рази вище ніж при литті);
- можливість створення мініатюрних і геометрично складних об'єктів та інших неповторних форм у вигляді закритих біонічних структур;
- широкий вибір металевих сплавів, як стандартних, так і спеціальних;
- скорочення циклів виробництва і прискорення виходу готової продукції.

Сучасні адитивні технології передбачають використання близько двадцяти протестованих і готових до експлуатації матеріалів, в їх числі [15]:

- інструментальні (1.2343, 1.2344, 1.2367, 1.2709);
- нержавіючі (15-5PH, 17-4PH, AISI 410, AISI 304L, AISI 316L, AISI 904L);
- нікелеві сплави (Inconel 625, Inconel 718, Inconel 939, Invar 36, NX);
- алюмінієві сплави (AlSi10Mg, AlSi12, AlSi7Mg0.6, AlSi9Cu3);
- титанові сплави (Ti6Al4V, TiGd.II, Ti6Al7Nb);
- медичні кобальт-хром (CoCr);
- кольорові метали (CuSn6, CuSn10).

Більше 90% всіх порошків, застосовуваних в адитивних технологіях, отримують методами диспергування розплаву. Основними технологіями отримання порошків для АМ-машин є газова, вакуумна та відцентрова атомізація [16].

За даними роботи [17] серед основних проблем 3D-друку є вартість або доступність необхідних матеріалів, проблеми нестачі кваліфікаційного персоналу, труднощі з виробничими процесами, проблеми з платформою (з доступністю або вартістю 3D-принтерів) та екосистемою (взаємодія з виробничим циклом, системами управління підприємством та організація виробництва).

Слід зазначити, що використання 3D-друку в аерокосмічній галузі – вже сформований тренд. Світові промислові гіганти, такі як Airbus, Boeing, General Electric, перейшли від друку одиничних прототипів і виробів до повноцінного серійного адитивного виробництва. Так новий літак Airbus A350 XWB містить понад 1000 різних деталей, виготовлених методом 3D-друку [18].

Висновки.

Поступово відбувається швидка індустрія нових адитивних способів виробництва та пов'язаних з ними методик, при цьому широке поширення цифрових технологій в області проектування, моделювання і механічної обробки стимулює розвиток 3D-друку у металургійній та машинобудівній промисловості. За допомогою цифровізації промисловості здійснюється інтеграція раніше розділених процесів, що дозволяє знизити теплові втрати, споживання енергії, терміни виробництва, рівень запасів, а також оптимізувати ціни на металопродукцію.

Список використаних джерел

1. «Промышленность 4.0»: Создание цифрового предприятия. Основные результаты исследования по металлургической отрасли. URL: <https://www.pwc.ru/ru/publications/industry-41.html> (дата звернення: 14.11.2020).
2. Кашин С. «Цифра» в металле. *Металлургическая промышленность*. Выпуск №2. 2019. С. 3-5. Режим доступа: <https://plus.rbc.ru/news/5d3afb027a8aa958f95569f5>
3. Ефремов А. С. Как цифровизация повышает доходность горнодобывающих и металлургических предприятий. *CONTROL ENGINEERING*. 2020. №2(86). 50-52. Режим доступа: <https://controleng.ru/otraslevye-resheniya/gornaya-promy-shlennost/mining-metals-minerals/>
4. Цифровая трансформация: время первых. URL: <https://www.gazprom-neft.ru/press-center/sibneft-online/archive/2018-may/1589540/> (дата звернення: 14.11.2020).
5. Вехов А. С., Титаренко С. А. Применение аддитивных технологий в современном производстве. *Решетневские чтения*. 2018. Т.1, N 22. С. 90-92.
6. Леоненков А. Д., Двирный В. В. Перспективы применения аддитивных технологий в аэрокосмической отрасли. *Решетневские чтения*. 2017. N 21-2. С. 632-633.
7. Балякин А. В., Смелов В. Г., Чемпинский Л. А. Применение аддитивных технологий для создания деталей камеры сгорания. *Вестник Самарского государственного аэрокосмического университета им. академика С. П. Королёва*. 2012. N 3-2(34). С. 47-52.
8. Спрукуль В. О. Внедрение аддитивных технологий. *Актуальные проблемы авиации и космонавтики*. 2017. N 13. С. 304-306.
9. Коваль М. О., Воденнікова О. С. Дослідження механічних властивостей та структури сплаву IN718, отриманого методом 3D-принтингу. *Авіаційно-космічна техніка і технологія*. 2020. №3(163). С. 21-29.
10. Использование аддитивных технологий в машиностроении для изготовления металлических деталей. URL: <https://metalworking-expo.com/blog/ispolzovanie-additivnykh-tekhnologiy-v-nbsp-mashinostroenii-dlya-izgotovleniya-metallicheskich-detal/> (дата звернення: 14.11.2020).
11. Селективное лазерное плавление (SLM). URL: <https://3ddevice.com.ua/selektivnoe-lazernoe-plavlenie-metalla/> (дата звернення: 14.11.2020).
12. Селективное лазерное спекание (SLS). URL: <https://3ddevice.com.ua/selektivnoe-lazernoe-spekanie-sls/> (дата звернення: 14.11.2020).
13. Прямое лазерное спекание металлов (DMLS). URL: <https://3ddevice.com.ua/priamoe-lazernoe-spekanie-metallor/> (дата звернення: 14.11.2020).
14. Технология селективного лазерного плавления (SLM). URL: <https://blog.iqb.ru/slm-technology/> (дата звернення: 14.11.2020).
15. 5 особенностей металлических порошков для 3D-печати. URL: <https://blog.iqb.ru/metals-for-3d-printing/> (дата звернення: 11.11.2020).
16. Чемодуров А. Н. Применение аддитивных технологий в производстве изделий машиностроения. *Известия ТулГУ. Технические науки*. 2016. Выпуск 8. Ч. 2. С. 210-217.
17. 5 основных проблем 3D-печати и пути их решения. URL: <https://additiv-tech.ru/publications/5-osnovnyh-problem-3d-pechat-i-puti-ih-resheniya.html> (дата звернення: 11.11.2020).
18. Экономичный способ производства металлических порошков упростит 3D-печать деталей самолетов. URL: <https://metallurgprom.org/articles/technology/2632-jekonomichnyj-sposob-proizvodstva-metallicheskih-poroshkov-uprostit-3d-pechat-detalej-samoletov.html> (дата звернення: 11.11.2020).

UDC 101.1:316+1(091)

Vodop'yanov Pavel

E-mail: pva1940@bk.ru

ORCID: 0000-0002-7881-4114

Belarusian State Technical University (Republic of Belarus, Minsk)

Sidorenko Irina

E-mail: iri_na2000@rambler.ru

ORCID: 0000-0001-7792-0102

Belarusian State University (Republic of Belarus, Minsk)

ON THE WAY TO «NEW ENLIGHTENMENT» AS AN ALTERNATIVE TO CONSUMER SOCIETY

The purpose of this study isto identify the main risks and dangers of consumer society, turned the mind into an utilitarian tool for violence against nature, and on this basis to reveal the feasibility of the transition to «new» Enlightenment, involving the implementation of the strategy adequate development and formation of noospheric worldview. Methodology of research are the complex methodology, namely: historical and logical methods, the method of comparative analysis, the method of historical and philosophical reconstruction, systemic method. As a methodological base the authors of this article have made the concept of negative dialectics and social destruction of T. Adorno and M. Horkheimer; the concept of consumer society of J. Baudrillard; and the author's development of the sustainable development strategy and strategy of sufficient development (P.A. Vodopyanov, V.S. Krisachenko), the author's project of philosophy of violence (I.N. Sidorenko). The scientific novelty of the research consists in a substantiation of the concept of sufficient development on the basis of the «new» Enlightenment and formation of noospheric worldview, as well as identifying the methodological potential of the concept of negative dialectics and social destruction to understand the causes of global crises of our time, in particular, environmental. As the main conclusions, the authors develop, at the first, the idea that overcoming environmental difficulties in the relationship between man and nature purely technical means is just one of the necessary conditions for achieving the sustainable future; at the second, reveal the essence of the «new» Enlightenment as the harmonization of development and protection, which finds its implementation in the concept of sufficient development and involves the connection of action for the progressive development and security into a single system; at the third, the idea of special importance in overcoming the crisis phenomena of the optimal environmental policy, based on the adoption of new ideological orientations in the interaction of society and nature, as well as on the implementation of a system of society on sustainable development in conditions of global transformation [1].

In sum, Odysseus of technological civilization outwitted himself. That is why T. Adorno and M. Horkheimer had defined the history of modern civilization as «the history of introversion» [5, p. 75], i.e. the emergence of victims embarked on the path

of self-denial, self-deception and dissolve in the mass. So, the representatives of the Frankfurt School anticipated and outlined many of the problems posed by the consumer society, and revealed the danger of over-rationalization in the technocratic world. The negative consequences of the achievements of science and technology are evidence that it is a person who can reach mass suicide and at the same time destroy all other forms of life[2]. In view of this real danger, it is extremely important to take into account the main global risks that pose a threat to the normal functioning of people, to develop measures to eliminate them. In addition to the danger of a nuclear catastrophe, these risks include: everincreasing environmental pollution, leading to changes in climatic conditions, a lack of non-renewable and renewable natural resources, resource limitations associated with a lack of energy, food, water, and much more. For a number of the third world countries, the particular danger is the lack of food, water, medicines, financial resources and other vital resources necessary for normal human life. Moreover, the lack of basic resources leads to conflicts and hostilities between different countries, and the ever-increasing demand for resources creates the danger of new conflicts of a global nature [3]. Currently, two types of risk are of particular importance– is the inequality between rich and poor, and inefficiency of the global governance Філософія © Vodop'yanov Pavel & Sidorenko Irina, 2019 18 process of global economic development. According to reports, currently 1 million people has the wealth owned by half the world's population. The global economic crisis that began in 2008, has structural and systemic in nature and related to the fact that many countries in the world are not able to eliminate the existing risks. In the end, the global risk management of economically developed countries was at a low level. The financial and economic crisis in almost all countries of the world community, led to a sharp increase in risk for global stability and the immediate future. And such danger as suggested by many experts, is quite real in the near future. Economic risks, as a consequence of macroeconomic imbalances, the negative phenomena in budgetary-tax sphere, weak financial markets, are expressing the totality of the facts leading to negative phenomena in the financial sector [2]. In addition, the aging of the population in developed countries creates a special tension in the financial sector and the increasing role of the shadow economy (organized crime, illegal trade, corruption, etc.) increases the risks of criminal procedure. High population growth is accompanied by growing violence in society and as a consequence to mass protests against the authorities and public order in general [4]. Moreover, these dangerous trends give the rise to rampant moneygrubbing, trust in power, aggressiveness of certain political figures who neglect humanistic values, and lead to the outbreak of military conflicts and an uncontrolled increase in military spending. These seemingly unusual human nature, selfdestructive qualities reflect the estrangement of man from himself and the estrangement from society as a whole. In this case, depending on whether humanity can cope with the dangers posed by science and technology, its near future depends. In modern conditions, the internal crisis of man himself is particularly dangerous, his desire to ensure his well-being through the intensive use of natural resources and their irrational use, and therefore we have to admit that conflicts in the relationship between man and nature are

generated by man himself, his desire to recklessly use its gifts and maximize break free from her addiction. *Conclusion.* That is why, at present, there is an urgent need to search for new ways of socioeconomic development, aimed at reducing industrial pressure on the biosphere and aims to ensure the normal life of people. In the industrial sector required a new upgrade, focused on creating productions that fit into the structure of the biochemical cycles of the biosphere. This kind of value orientation shape the contours of adequate strategy of development, aimed at achieving the secure future. On the way to «New Enlightenment» as an alternative to consumer society the necessary conditions for achieving the sustainable future. In the modern unsustainable development increasingly we have to spend effort and money on security. Here, the «protective» activity and the development of a divided and actually contradict each other as antagonists, as each for your expansion and realization takes away money from other areas. It is a unique manifestation of the law of conservation of energy in social activities. Therefore, the strategy for further sustainable evolution of global processes involves the coupling of action for the progressive development and security into a single system in which the effect is achieved mainly through the development and less – through protection. It implements a stronger interconnection of sustainable development and global security, its more uniform «distribution» in all directions of the planetary social and socio-natural activity. Security issues in all its forms in the modern model of the existence and unstable development of mankind has come to the forefront and become the main activity, pushing the development issue to the periphery [5]. However, in the future model of sustainable development, security will increasingly be ensured, mainly not through protection, but mainly through development. Moreover, it will be a self-sustaining balanced, that is, sustainable development, which will not generate and significantly increase the dangers, threats, negative consequences, etc. Therefore, it is important to significantly expand the subject field of the study of the problem of global sustainability, to improve the concept of sustainable development, to make it multi-vector, system-holistic and thereby adequate, capable of more efficient implementation with the help of emerging global technologies of socio-economic and humanitarianspheric orientation. Thus, the development of an optimal environmental policy based on the approval of new ideological orientations in the interaction of society and nature, as well as on the implementation of the society's attitude towards sufficient development in the context of global transformation, is of particular importance in overcoming crisis phenomena. The security of society and the state in a globalizing world depends on the formation of a modern, so-called «noospheric» worldview («new» Enlightenment), a system of new humanistic knowledge and values, thanks to which that make it possible to formulate productive answers to the challenges and risks of globalization, anthropological and environmental crises, transformation and escalation of violence. We are talking about the formation of the new environmentally oriented thinking based on the principles of joint, balanced co-development of man, society and nature and the choice of a sufficient development strategy as a new way of socioeconomic

development, taking into account the need to preserve the environment and change human qualities.

Список использованных источников

1. Бодрийяр, Жан. Общество потребления. Его мифы и структуры. Перевод на русский язык: Е. А. Самарская. М., 2006. Электронная публикация: Центр гуманитарных технологий. 26.10.2008. URL: <https://gtmarket.ru/laboratory/basis/3464>
2. Водопьянов, П. А., Крисаченко, В. С. Стратегия бытия человечества: от апокалиптики к ноосферному. Минск: Беларуская навука, 2018.
3. Дуднікова, І. І. Напрями вирішення проблем антропогенного впливу на природу, людину, суспільство та досягнення сталого розвитку. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць. Запоріжжя : ЗНУ, 2019. 77. 23– 34.
4. Сидоренко, И. Н. Франкфуртская школа о социальном насилии как деструкции. Научные труды Республиканского института Высшей школы. Философскогуманитарные науки: сб. науч. ст. Минск, 2017. 16. 316–323.
5. Хоркхаймер, М., Адорно, Т. Диалектика Просвещения: философские фрагменты. М.; СПб.: Медиум Ювента, 1997. 312.

УДК 005.5: [330.341.1:004] (02.062)

Воронкова Валентина

E-mail: valentinavoronkova236@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0719-1546

Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна)

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ (ШІ) ЯК УМОВИ РОЗВИТКУ КОГНІТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗОВАНОГО СУСПІЛЬСТВА

Роботи і машини вже давно існують поряд з нами і часто виконують чіткий алгоритм дій, на який їх запрограмував розвиток когнітивних технологій (самонавчання, штучний інтелект, машинне навчання, нейромережі, семантичні поля і мережі). Завдяки Siri від Apple, Cortana від Microsoft, Alexa від Amazon та інших схожим розробкам когнітивних технологій, звичайні люди отримали доступ до штучного інтелекту. Самі гарячі дискусії зараз відбуваються навколо програмного забезпечення, яке забезпечує роботів штучним інтелектом в контексті концептуалізації smart-суспільства і smart-технологій [1, с. 11-12]. Наука і технологія створення інтелектуальних машин та інтелектуального програмного забезпечення і називається штучним інтелектом. Ще з часів появи комп'ютерів вчені постійно передбачали створення машини, яка б думала як людина, які зможуть замінити людей будь-якої професії [2, с. 17]. Інтерес до штучного інтелекту викликаний його здатністю аналізувати великі масиви даних – BIG DATA. Його повсюдно використовують для самих різних цілей: Facebook, маючи базу даних фотографій і людей, уже самостійно допомагає вам

відмічати друзів на фото; Google використовує дані великої кількості перекладених документів в мережі для синхронного перекладу на багато мов; розпізнавання мови – ще один прорив для штучного інтелекту. Часто штучний інтелект покликаний виконувати конкретні завдання – він може розпізнавати мову чи обличчя людей, збирати дані у мережі, управляти приладами. Siri від Apple може розпізнавати голосові команди і поставити медичний діагноз чи управляти вашим автомобілем. Штучний інтелект зі здібностями людини називають сильним штучним інтелектом. Експерти з McKinsey Global Institut вважають, що автоматизація інтелектуальних спеціальностей з використанням штучного інтелекту до 2025 року принесе від 5,2 до 6,77 трлн. дол., прогресивна роботизація зі штучним інтелектом ще від 1,7 до 4,5 трлн дол. Звіт від Accenture прогнозує зростання глобальних економік до 2035 року за рахунок використання штучного інтелекту. Штучний інтелект є частиною продукції пропозиції, безшовно вшитий у товар, може використовуватися в автомобілях для безпеки руху на дорозі чи, як приклад у складі сервісу рекомендацій від Netflix. Штучний інтелект також допомагає оптимізувати робочі процеси – одним із прикладів може бути роботизація контакт-центрів і пониження витрат на обслуговування дзвінків клієнтів. Ще один популярний для використання штучного інтелекту напрямок – це аналітична робота як основа для прийняття рішень [7, с. 436-437]. У результаті формування цих процесів розвивається цифровий мультикультуралізм, процеси якого стимулюють міжкультурну комунікацію та інтеграцію, відбувається трансформація мовленнєвих практик, що приводять до зміщення смислових значень, відбуваються нові способи досягнення дійсності, зміна ціннісно-смислової парадигми сучасного суспільства, зміна способів виробництва культурних смислів та практик, що вимагає нових способів комунікації та нові вимоги до формування нових компетенцій цифрової людини.

Формування концепції креативної особистості як фактор креативно-знаннєвої економіки в умовах викликів глобалізації свідчить, що всі напрями розвитку штучного інтелекту допомагають бізнесу зростати, підвищують лояльність клієнтів і приносять прибутки. *Перший напрямок розвитку штучного інтелекту* – це робота у режимі реального часу, обробка великих об'ємів інформації, знаходження в них подібного і відмінностей; у медицині – у діагностиці на ранніх стадіях, у фінансовому секторі – боротьба з шахрайством з використанням платіжних карт та у фінансових операціях. Ці ж можливості слід використовувати для контролю безпеки і контролю змін клімату. *Другий напрямок розвитку штучного інтелекту* – можливість оперативно створювати мільйони сценаріїв і шаблонів і проводити тестування ідей з використанням Великих Даних. Так, штучний інтелект допомагає знайти рішення складних проблеми, протестувавши їх упровадження. *Третій напрямок розвитку штучного інтелекту* – допомагає торговцям робити персоналізовані пропозиції своїм клієнтам завдяки можливостям Netflix і проводити тестування назв товарів, які б були сприйняті покупцями. *Четвертий напрямок розвитку штучного інтелекту* – дозволяє обробляти різноманітні формати – картинки,

відео, музикальні файли і т.п., у результаті чого з'являється великий об'єм для аналізу (по цій пропозиції у телефоні тепер можна розпізнавати ваш голос і визначати зустріч, юристи зможуть отримувати дані про схожі випадки з юридичної практики; штучний інтелект може взаємодіяти з оточуючим середовищем – отримувати дані з інших системи і від сенсорів, допомагати в навігації, взаємодіяти з машинами, контролюючи їх роботу). При цьому штучний інтелект може виконувати багато функцій: 1) навчання; 2) розуміння; 3) аргументація; 4) взаємодія. Штучний інтелект може бути використаним у наступних сферах: 1) захист даних і забезпечення безпеки; 2) виявлення випадків шахрайства у фінансовій сфері; 3) діагностика машинами хвороб людини і передбачення згідно маркерів ймовірності захворювань пацієнтів; 4) індивідуалізований маркетинг і її використання для пошуку інформації про клієнтів; 5) розпізнавання мови як ключ до обслуговування клієнтів у контакт-центрах; 6) розумні машини до 2025 року будуть інтегровані у мережу Інтернету речей, вивчати звички і переваги людей, щоб зробити життя людини більш комфортним. У той же час усі комп'ютерні генії попереджали про ризики і загрози, які несе штучний інтелект, так як ми ще ніколи не були у ситуації, коли створювався зверх розумний інтелект, тому прогнозувати у такій ситуації надзвичайно важко. Може відбутися вибух інтелекту, який у багато разів перевершить людський розум, який може перевершити будь-яку людську діяльність, що отримало назву «сингулярність», що була розвинута Раймондом Курцвейлом. Ілон Маск називає штучний інтелект серйозною загрозою і пропонує контролювати ризики і загрози, використовуючи контроль штучного інтелекту і контроль його безпеки. Якщо згідно із законом Мура розвиток відбуватиметься з тією самою швидкістю, що й протягом останніх 30 років, то комп'ютерні процесори досягнуть рівня швидкості обробки даних людського мозку вже у 2025 році. Штучний інтелект вже сьогодні здійснює 30% корпоративних аудитів, до 2025 року 75% респондентів очікують на цей переломний момент. Штучний інтелект може добре впоратися з добром типових рішень та автоматизацією процесів, що роблять цю технологію корисною для виконання численних завдань у великих організаціях. Уже зараз можна спрогнозувати формування певного середовища у майбутньому, де штучний інтелект посяде місце людини під час вирішення багатьох завдань, - відмічає Клаус Шваб [6, Р. 124-125]. Близько 47% робочих місць, які існували у США у 2010 році, зазнали комп'ютеризації вже протягом наступних 10-20 років, проте вони принесли і позитивні наслідки: 1) скорочення витрат; 2) підвищення продуктивності; 3) усунення перешкод для інновацій; 4) поява нових можливостей для малого бізнесу, стартапів; 5) зниження бар'єрів для входження на ринок, «програмне забезпечення як послуга» для будь-чого. У сучасну епоху робототехніка починає впливати на багато професій: від промислового виробництва до сільського господарства, від роздрібної торгівлі до царини обслуговування. Згідно з даним и Міжнародної федерації робототехніки, на сьогодні у світі функціонує 1,1 млн. роботів, а у виробництві автомобілів 80% робочого процесу забезпечують саме машини. Роботи

раціоналізують систему постачання для отримання ефективніших і краще прогнозованих результатів ділової активності. До 2025 року 86% респондентів очікують на цей переломний момент. Позитивні наслідки даного процесу: 1) спрощення систем постачання та логістики; 2) більше вільного часу; 3) поліпшення результатів лікування; 4) більший доступ до матеріалів; 5) рещоринг – заміщення іноземних працівників на роботи [6, р. 127]. Коли йдеться про роботизацію і штучний інтелект, більшість з нас готові прийняти те, що комп'ютерні програми можуть виграти в шахи у людей-майстрів; комп'ютери проводять розрахунки набагато ефективніше, ніж люди. Водночас більшість людей вважає, що інформаційні технології мають свої етичні межі, так як недалеко той час, коли зростаюча технологічна здатність маніпулювати двома засадничими формами інформації – біологічною та обчислювальною, байтом і геном – призведе до народження вищих істот. Усе людство, відчуваючи загрози і виклики штучного інтелекту, повинно взяти участь у докладній дискусії про те, куди нас можуть завести інформаційні технології завдяки своїм можливостям і загрозам. Наслідки підривних змін виражаються у багатьох сферах – це глобальні наслідки для працевлаштування, приватного життя і навіть для питання, кого саме в майбутньому можна бути визначати як «людину», для чого слід міцніше прив'язати науку і технологію до етичних меж. Суспільство також повинно створити інститути, здатні здійснювати безперервну оцінку ширших наслідків таких всеохоплюючих технологічних розробок, а саме нових розробок у сфері штучного інтелекту, здатного досягти або навіть перевершити рівень інтелектуальних можливостей людини в широкому ряді галузей і проблем.

Список використаних джерел

1. Андрюкайтене Регина, Воронкова Валентина, Кивлюк Ольга, Романенко Татьяна, Ирина Рижова Ирина. Концептуализация smart-общества и smart-технологий в контексте развития современной цивилизации. *Mokslas ir praktika: aktualijos ir perspektyvos*. 2017. Р. 11-12.
2. Воронкова В.Г. Філософія гуманістичного менеджменту (соціально-антропологічні виміри): монографія. Запоріжжя: РВВ ЗДІА, 2008. 254 с.
3. Олексенко Р.І. Формування концепції креативної особистості як фактор креативно-знанневої економіки в умовах викликів глобалізації. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2017. Випуск 71. С. 118-126.
4. Олексенко Р.И. Молодыченко В.В. Аксиодуховная составляющая в становлении и гармонизации социо-культурного бытия человека. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць*. 2016. Вип. 65. С. 27-40.
5. Тегмарк Макс. *Життя 3.0 Доба штучного інтелекту/ пер. з англ. Зорина Корабліна*. Київ : *Наш формат*, 2019. 432 с.
6. Шваб Клаус. Четверта промислова революція, Формуючи четверту промислову
7. Шевченко Анастасія. Диджитал ера. Просто о цифровых технологиях. К : *Саммит-Книга*, 2018. 457 с.
8. Череп А.В. Концептуальні засади економічної безпеки підприємств. *Журнал Запорізького національного університету: Економічні науки*. 2010. С. 62.

УДК 796.5:1(075.8)

Гарбар Галина

E-mail: garbargalina12@gmail.com

ORCID: 0000-0003-4750-3361

Відокремлений підрозділ «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв» (Миколаїв, Україна)

ФІЛОСОФІЯ ТУРИЗМУ ЯК ФІЛОСОФІЯ ТВОРЧОСТІ І КРЕАТИВНОСТІ

Актуальність дослідження у тому, що *філософія туризму* як філософія творчості змінює саме розуміння туризму як соціального і культурного феномена і по-новому осмислює проблеми та рефлексує теорію і практику туризму. Для цього слід розробляти дану проблему відповідно до історії його розвитку, здійснювати розуміння сенсу і мети філософії туризму, щоб виробити своє власне ставлення до туризму [1].

Зреалізувавши та відтворивши процес філософствування туризму, кожен має спробувати визначити власне ставлення до нього. Якщо людина свідомо прагне побачити світ, то вона може наблизитися і до сутності туризму як культурного чи соціального феномена, щоб пізнати Сущє у всій його красі та пов'язати світ і суб'єкт у єдиному цілому творчому процесі туризму як акті самоздійснення.

Тому для нас *філософія туризму* постає як філософія творчості пошуку чогось нового та інноваційного, яка вивчає становище людини у туризмі і через туризм, розглядає філософію туризму як сприйняття і накопичення інформації, яка змінює самого себе, сприяє процесу активної самозміни людини та долає симулякри – ілюзії, омани, фасади, видимість [2].

Філософія туризму має з'ясувати, які цілі, методи, основні поняття та процеси має з'ясувати сам процес туризму, як він пов'язаний з повсякденним життям людини, що запитує про окремі процеси та царини пізнання туризму та процеси діяльності людини, про можливості саморозвитку людини у туризмі через пізнання туристичного світу, яке є правильним і надійним, так як головне у туризмі: як я можу пізнати цей зовнішній світ?

Філософія туризму має з'ясувати цінності туристичної подорожі, з якими пов'язана проблема свободи та цілі самореалізації. В основі філософії туризму поняття людини як господаря природи і як вихідного та цільового пункту історичного розвитку. Питання про те, що людська природа ґрунтується на гідності особистості, її саморозвитку та творчому здійсненню є об'єктом дослідження філософії туризму, щоб віднайти дорогу до самого себе і у своїй внутрішній дії допомогти самому собі.

Філософія туризму включає наступні шляхи розвитку людини:

1) медитацію на самоті з використанням усіх способів взаємного осмислення;

2) комунікацію з людьми з використанням усіх способів взаємного саморозуміння у спільному діянні, спільній розмові, спільному мовчанні;

3) найвищий злет творчості спрямувати туди, де пізнання розвивається і самозбагачується, у якому знаходиться незмінне джерело самосвідомості, щоб її реалізувати у туристичній діяльності.

Філософія туризму пропонує подолати основні суперечності людського буття і ввійти в царство свободи, яке показує шлях, як правильно жити, долає суперечності, з якими людина стикається у повсякденному житті. Людина, інфікована ідеалами Просвітництва 2.0, намагається контролювати власну історію, має для цього технічно-цивілізаційні, політичні, інтелектуальні підстави, в основі яких туризм як фундамент пізнання цілісності людини і світу. В основі пізнання туризму як цілісного феномена лежить екзистенційна необхідність, у сумніві людини щось з'являється нове, незвідане, породжується процес мислення і творчо-креативної діяльності. Дійсність феноменів туризму дана нам в туристичному середовищі, які є дійсними, опремеченими, критичними. Туристичний процес і досвід є поступальним процесом і прямує до ідеї абсолютної досконалості.

Філософія суб'єкта у філософії туризму має передбачати Я, щоб воно могло рефлексувати щодо самого себе і створити нове суще. Загальний процес туризму – це розгортання духу, самості, творчості, самого себе, здійснення духу, адже завдання філософії туризму – це споглядати розвиток духу у процесі туристичної діяльності, рефлексувати ставлення до речей, людей, природи, інфраструктури, чим вони є для особистості [3]. Процес формування своєї свідомості є ос новою формування свідомістю «для себе», проте це відбувається тоді, коли її визначає якась інша свідомість, і самосвідомість має вийти за власні межі, щоб перетворитися на розум і стати «актом самостворення», адже людина має привласнити суть туризму як органічної плоти людини.

Істинним є те, що відбулося у процесі туризму, встановило себе, що стало знанням, тому туризм слід розуміти як знання, як результат роботи духу, як розум, що став дійсністю. Людина у туризмі визначає власне ставлення до предметів, природи, об'єктів туризму, які людина пізнає й розширює у процесі актів своєї свідомості, відтак туризм виступає як свідомо діяльність, що привласнює весь туристичний світ. Здійснення сутності людини залежить від створення й розпредмечення предметного туристичного світу, у якому людина опосередковує, регулює й координує свій туристичний обмін із предметами туристичної діяльності. Процес туристичної діяльності – це цілеспрямована діяльність виробництва туристичних цінностей, привласнення людиною туристичних потреб, яка позначена цілеспрямованістю.

Туристичний дух, мислення, пізнання й істина, що кристалізуються у процесі туристичної діяльності, є функціями туристичного досвіду і цілком можуть бути осмислені за допомогою туристичних термінів. Для К'єркегора туристичне існування означає здійснення життя людини як єдності мислення, воління, відчуття і, передусім, дії, що означає продукування себе-самого у

своєму бутті, постійне ставлення до самого себе як до світу. Розроблене Гегелем поняття процесу К'єркегор сприймає як поняття процесу самоперетворення на конкретне суверенне людське існування, у якому людина самоздійснює саму себе як творчу істоту, самозаглиблюючись у власну самість як самостійну цінність [4].

Адже реалізація людиною самої себе, якої прагнув ще Сократ, є центральним пунктом всієї філософії, а тим більше філософії туризму. «Людина є тим, чим вона себе робить» – це перша засада екзистенціалізму, в основі якої твердження про те, яку окрема людина повинна діяти щодо самої себе та свого навколишнього світу, так туризм – це основа існування людини та людської діяльності взагалі, осмислення людського духу, який є найусталенішим, формування надійного образу самого себе, формування Я-вартості і перетворення її на Я-ідентичність, що поступово збагачується. Г'юм розглядає піднесене та прикрас як основу пізнання, що здобувається через туристичний досвід, існує тільки у свідомості того, хто споглядає, в основі якого єдність теоретичного, практичного й естетичного.

Нова концепція філософії туризму у тому, що вона повинна вести до «людської філософії», в основі якої людина як цілісність, що робить людину «людиною», що означає новий ступінь пізнання життя. Людина як духовна істота, яка залежить від потягів душі і мандрів, є відкритою світові, вона має цей світ у самій собі. Дух туризму – це змістовність та можливість визначення через «буття самих речей» у туризмі, яка прагне до цієї багатоманітності реалізації світу і реалізує її.

Існування людини стає власним завданням, для чого вона використовує свої здатності розпоряджатися своїми схильностями до подорожі й розпоряджатися сама собою, для чого необхідно засвоїти культуру як «другу природу», адже будь-який культурний туристичний поступ збільшує необхідність краще пристосуватися до навколишнього середовища та використовувати його у своїй практиці, культура якого стає інструментом для пристосування до довкілля та його опанування.

Філософія туризму прив'язує людину до навколишнього іншомовного світу і спрямовує її як відкрити світові, яка еволюціонує разом з біологічними та культурними чинниками. Надається перевага тій особистості, яка володіє мовами і завдяки мові сприяє вдосконаленню комунікації, та й формує систему, яка регулює себе через зворотний зв'язок [5].

Таким чином, філософія туризму приводить до трансформації людини, яка змінює плин нашого повсякдення, способи комунікації і взаємодії, сприяє нечуваним можливостям подорожувати мільярдам людей та їх самореалізації. Технологічні зміни є настільки потужними, що роблять нашу добу найбільш перспективною, і водночас сповненою найсильніших потенційних можливостей для самореалізації людини, що приводять до нечуваних потужних змін парадигм кожної людини. Йдеться не лише про те, «що» і «як» ми робимо, але й те, «ким ми є» чи «ким станемо».

Список використаних джерел

1. Воронкова Валентина, Кивлюк Ольга, Андрукайтене Регіна. Антропологічні виміри смарт-суспільства: теоретико-концептуальний досвід. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя. 2018. Вип. 73. З. 25-40.
2. Гарбар, Г. А. Теоретичний аналіз явища гостинності у дискурсі філософського осмислення. Гілея. 2017. Вип. 117 (№ 2). С.174-177.
3. Гарбар, Г. А. Гостинність, як соціокультурний феномен: український контекст. Освітній дискурс. 2018. Вип. 4 (№ 3-4). С. 36-42.
4. Nikitenko, Vitalina. Evolution and further development of the real world in the conditions of technological changes in the context of socio-philosophical discourse. Humanities studies : зб. наук. пр. Запоріз. нац. ун-т. Запоріжжя: ЗНУ, 2020. № 4. Р. 60-73.
5. Нікітенко В. О. Культура і цивілізація: взаємодія та взаємозв'язок у контексті соціально-філософського аналізу. Humanities studies : зб. наук. пр.. Запоріз. нац. ун-т. Запоріжжя: ЗНУ, 2020. Humanities studies. 2020. Випуск 3 (80). С.49-64.

УДК 33(477)(06)

Глушевський В'ячеслав

E-mail: gluschevsky@ukr.net

ORCID: 0000-0002-2124-5985

Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна)

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ЯК КРЕАТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЗАПОРІЗЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У напрямку реалізації стратегічної мети об'єднання Запорізької державної інженерної академії (ЗДІА) та Запорізького національного університету (ЗНУ) у листопаді 2018 р. диверсифіковано освітні програми за суміжними із ЗНУ спеціальностями (див. табл. 1-2) на рівнях підготовки бакалаврів і магістрів.

За результатами диверсифікації освітніх програм (далі – ОП) Інженерний навчально-науковий інститут (далі – ІННІ), до 31.12.2018 р. ЗДІА, спрямував процес формування навчальних планів у напрямку підготовки фахівців з обліку, фінансів, економіки, менеджменту для промислових регіонів, зокрема для промислових підприємств металургійної галузі, галузі машинобудування, електроенергетики та підприємств малого і середнього бізнесу, що обслуговують «великі» підприємства промисловості регіону.

Таблиця 1

Диверсифікація ОП спеціальностей економічного та управлінського напрямів (рівень I – бакалавр) ЗНУ та ІННІ ЗНУ

Запорізький національний університет	ІННІ ЗНУ
051 – Економіка	
Економічна кібернетика	Інформаційна економіка
Міжнародна економіка	
Економіка та управління ринком землі	
Управління персоналом та економіка праці	
071 – Облік і оподаткування	
Облік і аудит	Оподаткування, облік, контроль в управлінні підприємством
072 – Фінанси, банківська справа та страхування	
Фінанси і кредит	Фінанси держави та підприємницьких структур
073 – Менеджмент	
Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності	Промисловий менеджмент
Менеджмент організацій і адміністрування	
Менеджмент готельного, курортного та туристичного сервісу	
Менеджмент міжнародного бізнесу	
076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність	
Підприємництво та комерційна логістика	Економіка підприємства
Агробізнес	
281 – Публічне управління та адміністрування	
Публічне управління та адміністрування	Державне управління

Таблиця 2

Диверсифікація ОП спеціальностей економічного та управлінського напрямів (рівень II – магістр) ЗНУ та ІННІ ЗНУ

Запорізький національний університет	ІННІ ЗНУ
051 – Економіка	
Економічна кібернетика	Інформаційна економіка
Міжнародна економіка	
Економіка та управління ринком землі	
Управління персоналом та економіка праці	
071 – Облік і оподаткування	
Облік і аудит	Облік, аналіз, контроль в управлінні підприємством Оподаткування
072 – Фінанси, банківська справа та страхування	
Фінанси і кредит	Управління державними та місцевими фінансами Управління фінансами підприємницьких структур
073 – Менеджмент	
Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності	Промисловий менеджмент
Менеджмент організацій і адміністрування	
Менеджмент закладів освіти, культури та спорту	
Логістика	
Бізнес-адміністрування	
Управління проектами	
Управління фінансово-економічною безпекою	
076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність	
Агробізнес	Економіка підприємства та управління бізнесом
281 – Публічне управління та адміністрування	
Публічне управління та адміністрування	Державне управління

Актуалізація цих нових ОП в ІННІ ЗНУ відновила інтеграційні процеси між економічною та управлінською освітою, з одного боку, та спеціальностями традиційно інженерного профілю, з другого, а саме:

- поширюється практика отримання вищої освіти студентами одночасно на інженерній спеціальності та на спеціальностях економічного й управлінського напрямів;

- активно впроваджуються у процес навчання Європейські стандарти, що наповнює освітній процес ІННІ ЗНУ динамічністю та забезпечує власний розвиток;

- наукова спільнота ІННІ ЗНУ організовує науково-практичні конференції, круглі столи, які мають статус міжнародних заходів та сприяють підвищенню якості надання освітніх послуг;

- впроваджуються сучасні форми академічної мобільності (програми стажування студентів та професорсько-викладацького складу) та неінституціоналізованої самоосвіти, що формують професійні компетентності фахівця в умовах інтеграції неформальної та інформальної освіти;

- розширюється програма розвитку студентоцентрованого підходу при наданні освітніх послуг пільговим категоріям студентів (учасники АТО, діти – сиріти тощо) та студентам із особливими потребами, в основу якої покладено релевантний супровід студента та підтримка викладача.

Запорізька область є промисловим регіоном, в якому функціонують підприємства переважно галузі машинобудування та металургійної галузі, завдяки ефективному функціонуванню яких здійснюється міський розвиток, оновлюється інфраструктура міста, розвивається соціально-побутова сфера, створюються робочі місця та підвищується добробут населення регіону.

Але, в останні 20 років у Запорізькій області відбувались негативні структурні зрушення, які призвели до переважного підвищення частки дешевої сировинної продукції з низькою доданою вартістю та значного зниження частки високотехнологічної економічно багаторазово вигіднішої продукції з високою доданою вартістю.

Тобто, галузь машинобудування поступово руйнувалась та її продукція ставала все більш неконкурентоспроможною як на вітчизняному, так і на зарубіжному ринках. Проте, деякі металургійні підприємства регіону зберегли ринки збуту продукції та успішно функціонують, але ці підприємства випускають продукцію, яка на міжнародних ринках використовується у якості сировини для високотехнологічних виробництв.

Зрозуміло, що у цих складних економічних умовах існує потреба у щорічному оновленні змісту ОП та відповідному коригуванні навчальних планів підготовки здобувачів вищої освіти. З метою підвищення якості надання освітніх послуг в ІННІ ЗНУ щорічно здійснюється перегляд освітніх програм (удосконалення, модернізація) з метою забезпечення їхньої відповідності й релевантності зазначеним цілям, а також потребам стейкхолдерів-студентів, стейкхолдерів-роботодавців, стейкхолдерів-академічній спільноті, суспільства

загалом. Так, за результатами удосконалення освітніх програм у 2020 році у навчальні плани, зокрема підготовки магістрів, за економічним та управлінським напрямками внесено такі дисципліни:

- (281) «Правове забезпечення державного управління», «Політична свідомість працівників органів державної влади та місцевого самоврядування»;
- (051) «Архітектура сучасних Web-сервісів», «Тренінг-курс з ефективності ІТ-проектів»;
- (071) «Облік і оподаткування підприємств малого бізнесу»;
- (072) «Управління фінансовою безпекою держави та підприємництва», «Юридичне супроводження підприємницької діяльності в Україні та країнах ЄС», «Управління фінансовими ресурсами держави та територіальних громад»;
- (073) «Система менеджменту якості на промисловому підприємстві», «Міжнародне право в зовнішньоекономічній діяльності у промисловості», «Ринкове ціноутворення в промисловості»;
- (076) «Управління потенціалом підприємницьких структур», «Підприємництво в економічному розвитку суспільства», «Економіка і організація малого бізнесу».

Запропоновані зміни орієнтовано та потреби ринку, враховують європейський досвід провідних університетів Польщі та Словаччини щодо формування навчальних планів за освітніми програмами економічного та управлінського напрямків підготовки фахівців, адже ми усвідомлюємо, що магістр повинен знати перелік найважливіших проблем і завдань в основних сферах підприємницької діяльності та у процесі навчання отримати відповіді на ключові питання щодо їх вирішення і розв'язання, здобути відповідні компетентності.

Для промислового регіону особливо актуальним є розвиток дуальної форми освіти, основним завданням якої є усунення недоліків традиційних форм і методів навчання майбутніх фахівців та подолання розриву між теорією і практикою, освітою і виробництвом з урахуванням вимог стейкхолдерів у рамках нових організаційних форм навчання. З цього приводу яскравим прикладом розвитку дуальної освіти у м. Запоріжжі є налагодження сумісної роботи ІННІ ЗНУ з групою компаній «METINVEST».

Таким чином, є усі підстави охарактеризувати процес формування європейського вектору сталого розвитку економічної та управлінської освіти у Запорізькому національному університеті як креативну технологію, що має такі переваги:

- ґрунтується на аналізі внутрішнього і зовнішнього середовища та релевантно враховує позицію й потреби регіональних, українських і міжнародних стейкхолдерів;
- орієнтовано на інноваційний розвиток освітнього процесу, який враховує зміни макроекономічних та соціальних умов функціонування Інженерного навчально-наукового інституту ЗНУ;

- поступово та послідовно інтегрується з інженерною освітою в Інженерному навчально-науковому інституті ЗНУ;
- відновлює стратегічні позиції ЗНУ на ринку освітніх послуг інженерного профілю при підготовці фахівців для промислових регіонів Південно – Східної України;
- спрямовано на створення привабливої та конкурентоспроможної системи вищої освіти, інтегрованої в Європейський простір вищої освіти та Європейський дослідницький простір.

Розвиток вищої освіти в Україні повинен підпорядковуватись законам ринкової економіки, а власне національна система вищої освіти покликана виховувати громадянина держави Україна як гармонійно розвинену особистість, для якої потреба у фундаментальних знаннях та підвищенні загальноосвітнього і професійного рівня асоціюється зі зміцненням своєї держави.

УДК 342.92:614.2

Гусак Лілія

E-mail: gusakliliya79@gmail.com

Інженерний навчально-науковий інститут Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)

КОНЦЕПЦІЯ ЦИФРОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В СЛУЖБІ КРОВІ У ЗАПОРІЗЬКОМУ РЕГІОНІ

Запорізький край – один з найбільш економічно розвинених регіонів України, центр технологічного й інтелектуального потенціалу нашої держави, історична перлина України, колиска першої у світі демократичної республіки, заснованої запорізькими козаками. Раціональне використання усіх цих переваг є запорукою прискореного розвитку економіки області та гарантією стабільного покращення якості життя мешканців у майбутньому. Водночас, сучасні виклики глобального, національного та локального масштабів, з якими стикається регіон у процесі соціально-економічного розвитку, вимагають перегляду стратегічних пріоритетів на середньострокову перспективу. Предметом впровадження – теоретико-методологічні та організаційні засади регіональної системи надання послуг Службою крові та Національною службою здоров'я у вигляді електронної бази даних, щодо розширення та впровадження удосконалення єдиного реєстру донорів крові. Метою роботи є застосування набутих у процесі навчання теоретичних знань і практичних навичок для самостійного розв'язання конкретної актуальної проблеми публічного управління та адміністрування на підставі критичного аналізу та узагальнення існуючої інформації з обраної проблеми, проведення власних

досліджень, виконання розробок та формування прикладних адресних рекомендацій для розв'язання проблеми. Все це полягає в науково-теоретичному обґрунтуванні та розробці рекомендацій стосовно організаційно-технологічних засад формування регіональної системи надання послуг з первинної реєстрації донорів крові та неупередженість до використання безоплатного донорства крові. Стратегія регіонального розвитку Запорізької області на період до 2027 року має стати основним документом, який визначатиме напрями подальших дій у сфері реформування економіки регіону, розробки і фінансування регіональних та місцевих програм соціально-економічного розвитку у медичній сфері з приводу реформування Служби крові та надання трансфузіологічної допомоги населенню. За вимогами чинного законодавства регіональні стратегії розвитку розробляються обласною державною адміністрацією після прийняття обласною радою відповідного рішення. Обласною радою прийнято рішення від 14.03.2019 № 33 «Про розробку Стратегії регіонального розвитку Запорізької області на період до 2027 року». Стратегія регіонального розвитку Запорізької області на період до 2027 року (далі – Стратегія) розроблена, зокрема: на підставі законів України «Про засади державної регіональної політики», «Про стимулювання розвитку регіонів»; з урахуванням положень та завдань Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», Об'єкт впровадження – діяльність закладів охорони здоров'я з надання лікарняних послуг, трансфузіологічної допомоги населенню, у тому числі за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Громадське обговорення матеріалів, напрацьованих в рамках підготовки Стратегії, проводилися у декілька етапів. Попередньо, проекти стратегічного аналізу, бачення і місії, SWOT- аналізу та стратегічних напрямів розвитку області до 2027 року обговорені за участі усіх зацікавлених суб'єктів регіонального розвитку в рамках роботи тематичних робочих підгруп. Згідно з вимогами вищезазначеної Методики, зокрема сформовано: стратегічне бачення розвитку регіону на період до 2027 року, що являє собою бажану картину майбутнього регіону, яку ми хочемо досягти в процесі реалізації стратегічних цілей і завдань. Відповідно до положень Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» за підтримки проєкту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (ПРОМІС), що впроваджується за фінансової підтримки Уряду Канади. Реалізація Стратегії полягатиме у здійсненні комплексної системи заходів, які зможуть забезпечити досягнення стратегічних цілей та створити безпечні умови та високу якість життя в регіоні, в якому гармонійно поєднуюватимуться високотехнологічна промисловість, розвинена транспортно-логістична інфраструктура, дотримання безпеки для населення та отримання високоякісного продукту для пацієнтів, які перебувають у критичному стані, особливо на ланці надання невідкладної допомоги. При цьому основним критерієм результативності Стратегії є зростання добробуту та здоров'я кожного мешканця Запорізької області. Вплив цифровізації та реформування в Службі крові приділено питанням стану матеріально-технічного, фінансового, кадрового та інших видів забезпечення.

Зокрема, вперше: сформовано варіант раціонального розподілу фінансових, матеріальних та технологічних ресурсів, потрібних для визначення стратегії розвитку донорства крові до 2030 р. З огляду на зарубіжний досвід надання трансфузіологічної допомоги населенню та використання діджиталізації в медичній сфері створено Єдиний реєстр донорів крові в кожній країні світу та Єдиний реєстр донорів органів та тканин континентального масштабу, який підпорядковується єдиним рекомендаціям FDA (American Food and Drug Association) та Європейським стандартам контролю якості заготівлі, переробки, зберігання та транспортування компонентів та препаратів крові. Також, розвиток трансфузіологічної допомоги населенню направлено на розвиток трансплантаційних координаційних програм в клінічній сфері напрямку Служби крові. Теоретичне та практичне значення діяльності закладів охорони здоров'я з надання лікарняних послуг, трансфузіологічної допомоги населенню, у тому числі за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій полягає в:

- використанні вмінь і навичок формулювання, опису і розв'язання проблем теорії та практики цифротизації в Службі крові, як на Державному рівні, так на рівні регіону;

- виробленні системного підходу до розгляду проблем впровадження цифротизації та комунікації з питань донорства крові, виявлення закономірностей і тенденцій у розвитку держави та її підсистем, застосування категоріального й теоретичного відображення в практичній діяльності держави та регіону;

- використанні вмінь роботи з електронними джерелами, нагромадження і перероблення інформації з проблеми деджиталізації в публічному управлінні узького направлення питань Служби крові, аналізу різноманітної емпіричної інформації, її статистичної і комп'ютерної обробки;

- виробленні вмінь обґрунтування напрямків практичного вдосконалювання державного управління, використання нагромадженого в Україні та за кордоном передового досвіду з проведення реєстрації донорів крові, тканин та клітин крові;

- презентації вмінь роботи над текстом, його редагування, його обробки, дотримання норм оформлення документації відповідно до існуючих стандартів та чинного законодавства.

Отже, задачі діджиталізації та цифровізації у Службі крові не тільки Запорізького краю, але і України в цілому зводяться до вирішення наступних взаємопов'язаних завдань теоретичного, практичного та методичного характеру, що може бути реалізовано за рахунок етапів вирішення проблеми.

- Доступність кожного потенційного донора крові до донорства крові в зручний для нього час.

- Доступність донора крові до закладів, які мають ліцензійні умови до впровадження господарської діяльності з питань Служби крові.

- Отримання повноцінної попередньої інформації про стан здоров'я донора крові та можливість донорства при аналізі даних он-лайн анкетування донора фахівцями служби крові до прибуття до центру служби крові.

- Чітка простежуваність інфекційної безпеки на рівні регіону та країни з внесенням інформації до єдиного донорського реєстру.
- Контроль пересування активних донорів крові та донорів резерву з рідкими групами крові, доступність до донорства крові в будь-якому регіоні України та отримання продукту, який вкрай необхідний на цей час в іншому регіоні Держави.
- Доступність кожного реципієнта до виготовленої продукції в повному обсязі.
- Контроль інформаційної бази стосовно активних донорів крові та донорів резерву, за для використання бази даних групової належності рідких груп крові при проведенні попередніх процедур фенотипування крові донорів.
- Доступність до більше детального аналізу здоров'я населення, яке бажає прийняти участь в донорстві крові.
- Складання плану проведення заготівлі донорської крові виїздними бригадами центру крові з урахуванням чисельності донорів згідно територіального розташування.
- Можливість впровадження додаткових досліджень донорів клітинних структур за системою HLA, при отриманні згоди донорів бути в реєстрі донорів стовбурових клітин, для розвинення трансплантології в Україні, так як співпадіння індивідуального підбору за статистичними даними складає 1:10 000 населення.

План впровадження.

1. Он-лайн реєстрація з ідентифікацією за даними паспорту та ідентифікаційного коду.
2. Внесення адреси проживання, віку та статі донора крові.
3. Внесення дати останньої кроводачі та в якому регіоні проводилась заготівля донорської крові (для донорів, які приймали участь в донорстві крові, плазми чи клітин крові більше ніж 2 рази на рік), для інших – заповнення графі, як первинний донор крові.
4. Внесення параметрів групової належності за системою ABO та за системою резус при проведенні фенотипування донора крові хоча б раз у житті.
5. Заповнення анкети онлайн.
6. Проведення аналізу за електронною базою за результатами:
 - зареєстрований донор крові може бути донором чи ні;
 - якщо ні, вказана причина медичного відводу за даними єдиного реєстру донорів крові;
 - якщо так, вказаний термін, коли донор крові може бути учасником донації та адреса найбільш близького територіального центру крові.
 - якщо у донора крові за якими-то параметрами був короткочасний медичний відвод, то план дій щодо відновлення донорства крові, плазми та клітин крові.
7. Проведення аналізу підбору донора за фенотипом сумісності при отриманні заявки на екстренну заготівлю компоненту донорської крові для окремого реципієнта.

8. Проведення аналізу он-лайн листів запрошення для активних донорів крові та донорів резерву.

9. Проведення аналізу реєстрації донорів крові за територіальними показниками в заданий термін заготівлі донорської крові виїздними бригадами центрів крові у вигляді акції в тому напрямку, де була найбільша кількість зареєстрованих осіб.

10. Проведення аналізу доставки компонентів крові до банків крові та використання компонентів крові за показанням.

11. Планування впровадження системи реєстрації донорів крові, які виявили бажання бути донорами клітин крові та дали інформаційну згоду до внесення до єдиного реєстру донорів крові при проведенні імуногістохімічного типування за системою HLA.

Остання категорія донорів може бути в групі підвищеного ризику для кіберзлочинності, та цей реєстр донорів повинен знаходитися в базі даних підвищеної секретності, доступ до якої повинні мати тільки особи, які проводять індивідуальний підбір донорів для проведення трансплантації людських органів, тканин та клітин крові, тільки за бажанням донора крові при оформленні правової документації в установленому законом порядку.

Це має особливе практичне значення в суспільстві з приводу розвитку громадської відповідальності не тільки донорства крові на добровільній основі, але, і відповідальність за поширення інфекцій, які передаються гематрансмісивним шляхом, що є пріоритетним на етапі ідентифікації донора крові.

Наукова новизна проблематики полягає у вивченні питання ефективності механізмів цифровізації, економічної досконалості фінансування проекту на регіональному рівні та пріоритетність професійних навичок у підборі висококваліфікованих кадрових ресурсів. У зв'язку з дефіцитом професійних лікарських кадрів та кадрів з неповною медичною освітою, недостатністю оплати праці працівників та фахівців, які задіяні в медичній сфері процес цифровізації знизить задіяність людського ресурсу в реєстрації донорства крові та ліквідує людський фактор випадкової похибки при проведенні ідентифікації донорів крові та простежуваності персональних даних на всіх етапах формування продукту крові при автоматичному контролі даних всіх баз даних на рівні Державного контролю не тільки регіону, але в Україні в цілому. Згідно досвіду країн Західної Європи та США можна зробити висновки, що та система функціонування Служби крові на сучасному етапі в Україні не є досконалою, підлягає подальшому дослідженню питання економічної ефективності окремого Центру крові, який не підпорядковані розвитку клінічної сфери надання трансфузіологічної допомоги і може розглядатися, як гілка виробничої трансфузіології при повному розвитку клінічного трансфузіологічного напрямку з питань трансплантаційної медицини на базі лікувально-профілактичних закладів охорони здоров'я.

Відсутність електронної взаємодії державних систем не дозволяє спростити порядок надання послуг та виконати вимоги Закону України «Про адміністративні послуги» від 06.09.2012 р. № 5203-VI щодо заборони вимагати

від суб'єктів звернення інформацію або дані, що перебувають в інших органах влади, тобто вже були надані громадянами раніше. Прийнята Постанова Кабінету Міністрів України № 606 від 08.09.2016 р. «Деякі питання електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів» передбачає запровадження системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів під час надання адміністративних послуг і здійснення інших повноважень відповідно до покладених на них завдань та підключення до електронної взаємодії відповідно до вимог ЄС. Державне агентство з питань електронного урядування України працює над об'єднанням усіх відомств в єдину систему міжвідомчого документообігу. Така система гарантує надсилання електронних документів та надає можливість отримання юридично значущих повідомлень про доставку. Також у цьому напрямку триває робота зі створення системи електронного погодження проєктів нормативно-правових актів між міністерствами та відомствами. Другий напрямок – відкриті дані. Розвиток відкритих державних даних в Україні забезпечить підвищення відкритості, прозорості й ефективності роботи державних органів та є шляхом до розвитку нової для України цифрової індустрії – індустрії відкритих даних. Інтеграція державного веб-порталу відкритих даних України data.gov.ua до центрального європейського порталу відкритих даних europeandataportal.eu та data.europa.eu є головним завданням цього напрямку.

Центральний європейський портал відкритих даних є точкою входу до відкритих даних установ та організацій Європейської Комісії, а також держав-членів ЄС. Він встановлює єдині вимоги до політики розвитку відкритих даних та вимоги до їхніх стандартів. Державне агентство з питань електронного урядування України є державним органом, відповідальним за реалізацію цієї політики. Окрім того, відкриті дані мають потужний антикорупційний ефект, сприяють прозорості влади, позитивно впливають на розвиток економіки.

Список використаних джерел

1. Гусак Л.В. Проблеми цифрового адміністрування в службі крові. «Освіта як чинник формування креативних компетентностей в умовах цифрового суспільства» // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 27- 28 листопада 2019 року / Ред.-упорядник – д.філософ.н., проф. В.Г.Воронкова. Запоріжжя: ЗНУ, 2019. С.42-45. <http://vestnikzgia.com.ua/article/view/189060>
2. Воронкова В.Г., Гусак Л.В. Цифрове публічне адміністрування з питань донорства крові в регіоні та в Україні. Економіка та менеджмент у період цифрової трансформації бізнесу, суспільства і держави : матеріали Ювілейної Міжнародної науково-практичної конференції (28- 29 травня 2020 року, м. Запоріжжя). – Запоріжжя : Наук. ред. Н.Г. Метеленко. ЗНУ Інженерний інститут, 2020. 474 с. С. 432-436. <https://web.znu.edu.ua/NIS//2020/sbornik.pdf>
3. Гусак Л.В., Воронкова В.Г. Аналіз останніх публікацій за проблематикою та виділення невирішених раніше частин загальної проблеми цифрового адміністрування в Службі крові». Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених за тематикою «Сучасні комп'ютерні системи та мережі в управлінні»: збірка наукових праць / Під редакцією Г.О. Райко. Херсон: ФОП Вишемирський В. С., 2019. 409 с. С. 41-44. file:///C:/Users/Valentina/Desktop/%D0%

A5%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BE%D0%BD,%202019_%D0%AF%D1%86%D1%83%D1%85.pdf

4. Гусак Л.В. Цифрове публічне адміністрування з питань донорства крові. Публічне управління в системі координат: демократія, децентралізація, місцеве самоврядування: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (18 жовтня 2019 року, Мелітополь, Україна) / відп. ред. Ортіна Г.В. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2019. 373 с. С.157-158. file:///C:/Users/Valentina/Desktop/zbirnik-1-tez-tdatu-2019.pdf

UDC 316.7

Danilov Aleksandr

E-mail: a.danilov@tut.by

ORCID:0000-0002-1190-4975

Belarusian State University (Minsk, Belarus)

TO THE TECHNOLOGY OF CIVILIZATIONAL DEVELOPMENT: UPDATING THE CULTURAL CODE CONTENT

The aim of the article is to propose technology of civilization development, to reveal the role of culture in this process and to substantiate the mechanism of updating the cultural code. Research methodology: the comprehensive methodology employed in the study includes historical, logical and systematic methods, as well as comparative analysis. The methodological basis includes the concept of the types of civilizational development by V.S. Stepin, as well as the author's development of problems of systemic transformation of the post-Soviet world. The novelty of the study is to substantiate the technology of civilizational development, to reveal the role of culture in this process, as well as to substantiate the existence of a cultural code and its constant updating, its fundamental life meanings and basic values. It is suggested that destructive changes can occur when changing the cultural status of basic values. Findings. As the main findings of this study, the author considers, firstly, the concept of mechanism of transition of society to a new state, where new types of sociality arise and fundamental life meanings and basic values are updated; secondly, the author shows that the formation of a new matrix of values and the renewal of life meanings is a condition for the transition to a new type of civilizational development, which grows within modern society; thirdly, the revolution in the field of communication allows to transfer «pseudocultural» or «extra-cultural» values into the traditional cultural status, thereby opening the way for the destruction of the foundations of culture. A cultural code is not a mechanical analogue of a genetic code. There is no a clear-cut sequence of ongoing processes taking place by nature, no distribution of responsibility for certain areas of spiritual development, no possibility of mechanical reproduction and repetition. Social engineering isn't possible by analogy to genetic engineering, when by means of surgical intervention it is possible to replace a damaged element in the genetic code with a new healthy one and prevent the possibility of unwanted

development. The question of building a predetermined future, controlled by certain structures, is also complicated. There is no way to surgically protect a person from hostility, envy, hatred or to vaccinate him from violence, rudeness, betrayal. For the natural sciences everything is extremely accurate: if it is possible to decipher the human genome, find out what each link is responsible for, then you can repeat it at any time, experimentally verify it, and finally, if necessary, replace it in order to forestall the undesirable development of the situation. Obviously, in this case there are unlimited possibilities for conscious managing the evolution process, since this process is technological and its technology is clear. But, according to V.A. Lektorsky «... humans have always been and continue to be not only natural, but also artificial beings, that is, they are constructed by culture. And the latter has a number of features that distinguish them from natural formations. <...>... Meanwhile, there are processes that cannot be controlled, because it is in principle impossible to predict their course accurately. Such processes, as it has become clear today, also exist in nature. As for humans, their defining features such as creativity, dialogue, love, free actions (on which morality rests) cannot be managed, because they cannot be controlled and predicted from the outside. It is possible to create more or less favorable conditions for the development of science or art, but they cannot be controlled. As well as it is impossible to control the values that a person accepts or not, but acts in accordance with them only on the basis of internal freedom» [1, p. 339].

Usually, there are two factors which influence is taken into account in biological evolution – mutations in the gene apparatus and subsequent natural selection. If we look at the development of society from this angle, then «the functions of natural selection are fulfilled by the development of production and the economy, and mutations in the gene apparatus of social organisms are changes in the worldview universals of culture. It occurs due to the emergence of new types of activities, which for the time being fit into the old structure of life meanings, but as they develop they can go beyond this framework and raise contradictions. In such epochs, the former universals of culture as programs for the reproduction of social life no longer ensure its reproduction in all necessary variations and suppress the types of activity required for society. And then begins the era of criticism of previous worldviews and life meanings» [2, p.728]. As it stands, today there is no country in the world that could be a role model, there is really no ideal that others would like to borrow. In the ensuing universal chaos, priority is often given exclusively to profit – no ideology, historical and spiritual kinship, common values or traditions. Pragmatism dominates, priority is given to strengthening economic and military potential, i.e. force is again becoming the main argument in the modern geopolitical game. Today, the solution to the problem of an adequate response to new global challenges of the time, the development of national culture, which naturally is in dialogue with world culture, the formation of new life meanings and values, are the conditions for the transition to new strategies of civilizational development.

«We need to look for growth points of new values within the technogenic civilization itself. I think that this is one of the main tasks of philosophy today» [2, p. 740]. «At the center of philosophical discourse, there are questions which are

directly or indirectly related to the problems of the fate of modern civilization and culture and to possible scenarios of the future of humanity» [2, p. 761]. «To find a way out of crises, a radical change in the previous strategy of civilizational development is necessary. Such a change, in turn, requires the transformation of basic values. They are inextricably linked with the fundamental life meanings that constitute the content of the concepts of culture, its worldview universals – «human», «nature», «human activity», «personality», «rationality», «power», «good», «evil», «justice», «freedom», etc.» [2, p. 762].

Conclusions. Having diagnosed the crisis of modern civilization and its transition to the stage of volatility and global instability, he devoted all his efforts to focusing his attention on solving the problems of modern civilization and culture. Moreover, he paid special attention to the implementation of prognostic function by the philosophy. And it referred not only to science, but also to other spheres of life of culture. The focus of his direct scientific attention was on the mechanisms of transition to a new type of civilizational development in complex systems. Humanity, of course, is interested in the fact that the existing germs of values of a new type become the reality of a new civilization. The soil, where the growth points of the new begins, where values are updated, filled with new meaning, enriched or rejected, is our reality, the human social life, generalized in culture. The transition of society to the information phase really actualized the problem of the programming role of culture. V.S. Stepin identifies culture as an environment where new life meanings and values arise, which then become the the germ forms of a new cultural and genetic code that provides a new type of civilizational development. According to V.S. Stepin, the foundations of culture, represented by worldview universals, act as a kind of basic genes of a particular type of sociality. Just as the generation of new species of organisms is impossible without genetic transformations that change the genome of the organism, the emergence of new types of society and new types of sociality involves a change in the fundamental life meanings represented by the universals of culture and their transformation. Currently, the solution of the problem of forming a new matrix of values is a condition for the transition to new strategies for civilizational development. It should be borne in mind that with the modern information and communication revolutions, the mechanism of perception and influence of information has radically changed, and it basically began to shape the individuals' perception and subsequent behavioral reaction to events taking place in the country and in the world. Consequently, the foundations of culture are worldview universals that select experience, in some way they select all that is worthy of cultural transmission and also form a categorical system of consciousness of people of a particular era. They also create a holistic image of the human world, expressing the attitude to nature, society and consciousness. Filling the existing values with new content is the result of the rooting of new worldview meanings, which reflect the state of culture as an environment in the bowels of which the synthesis of traditional and emerging new civilizational experience is constantly taking place. As a result, there are worldview attitudes that determine the life priorities of the active part of society. When a society enters the phase of transition to a new state, its active part becomes

that breeding ground which determines the direction of changes and their content. The soil, where the growth points of the new begins, where values are updated, filled with new meaning, enriched or rejected, is our reality, the human social life. In this form, it is included into the translation process and is transmitted from person to person, from one generation to another. Secondly, the universals of culture are the basic structure of human consciousness, and their meanings determine the categorical structure of consciousness in each concrete historical era. Thirdly, the interconnection of universals forms a generalized picture of the human world, what is commonly called the worldview of the era. This picture, expressing general ideas about a person and the world, introduces a certain scale of values accepted in this type of culture, and therefore determines not only understanding, but also the emotional experience of the world by a person [2, p. 79-80]. In all these functions, the meanings of the universals of culture must be assimilated by individuals, become an internal framework for their individual understanding of the world, their deeds and actions. At this level, the meanings of cultural universals are concretized taking into account group and individual values. Moreover, even in stable states of social life, the universals of culture can admit a very wide range of concretizations, be supplemented by the values of social groups that are opposite in interests and, in so doing, they don't lose their basic meanings. People always put their personal sense into the universals of culture according to their accumulated life experience. As a result, in their minds the picture of the human world acquires a personal coloring and acts as their individual worldview. Individual variability of worldview attitudes is an important prerequisite for changing and developing the fundamental meanings of cultural universals. The transformation of the basic meanings of the universals of culture and, accordingly, the change in the type of culture are always associated with the crucial stages of human history, since they mean the transformation not only of the image of the human world, but also of the personality types produced by it, their relationship to reality, their value orientations.

Список использованных источников

1. Лекторский, В. А. Человек и культура. СПб.: СПбГУП. 2018.
2. Стёпин, В.С. Человек. Деятельность. Культура. СПб.: СПбГУП. 2018.
3. Стёпин, В. С., 2017. Цивилизация в эпоху перемен: поиск новых стратегий развития. Журнал БГУ. Социология. 2017. № 3. 6-11.
4. Punchenko, Oleg, Punchenko, Natalia. Basic strategic technology of intellectual duality of humanity in information technology. Humanities studies: Collection of Scientific Papers. Zaporizhzhia: ZNU. 2019. 2 (79). 95-114.
7. Tovarnichenko, Vladimir. Pseudoscience and information security in smart-society. Humanities studies: Collection of Scientific Papers. Zaporizhzhia: ZNU. 2019. (78). 15-27.

УДК 658.512

Дейнега Олег

E-mail: crmp.dea@gmail.com

Інженерний навчально-науковий інститут Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)

РЕІНЖІНІРИНГ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ЯК МЕТОД ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Реінжиніринг – це фундаментальне переосмислення і радикальне перепроєктування процесів діяльності всередині підприємства для досягнення його максимальної економічної ефективності за техніко-економічними, фінансовими та іншими показниками, а також такими критеріями, як вартість, якість, сервіс, темпи зростання продажу та прибутковості [1, с. 14].

Реінжиніринг бізнес-процесів – це створення абсолютно нових і більш ефективних бізнес-процесів всередині підприємства у порівнянні з минулими. Він являє собою перетворення методів, функцій і механізмів управління у виробничих підрозділах і структурних одиницях, як цехи, відділки, дільниці усередині звичайної організаційної структури підприємства, зокрема там, де відбуваються операційні (виробничі) процеси, які призводять до випуску виробів та продукції разом із своєчасною відправкою їх споживачам [3, с. 28].

У сучасних ринкових умовах бізнес-процеси всередині підприємства у першу чергу спрямовані на досягнення максимальної ефективності і результативності його діяльності шляхом перетікання функцій управління до процесів діяльності, пов'язаних із створенням виробу чи продукту з одного підрозділу в інший для забезпечення своєчасності виконання замовлень, з меншою кількістю помилок і недоліків.

На нашу думку, реінжиніринг являє собою комплекс заходів щодо модернізації та осучаснення виробничої системи, існуючому на підприємстві, шляхом перетворення функцій управління, які має апарат управління, у бізнес-процеси, тобто процеси управління на місцях у виробничих підрозділах підприємства. Тому що саме бізнес-процеси, які містяться у системі управління разом із такими структурними одиницями, як цехи, відділки, дільниці, ланки та ін. означають локалізовану на них управлінську діяльність.

В результаті чого децентралізованим способом оперативно приймаються управлінські рішення, забезпечується своєчасність технологічних операцій, досягається максимальний економічний ефект, заощаджуються ресурси і контролюються витрати для виробництва продукції і виробів. Звідси випливає, що застосування реінжинірингу бізнес-процесів на підприємстві має взагалі чотири етапи [2]:

1. Розробка майбутнього проекту підприємства – специфікація основних цілей підприємства, виходячи з її стратегії, потреб клієнтів, загального рівня та ситуації перебування підприємницької діяльності в галузі.

2. Створення існуючої (теперішньої) моделі підприємства (зворотнім чи ретроспективним інжинірингом). На цьому етапі керівники підрозділів з участю розробників інформаційних систем повинні створити детальний опис існуючого підприємства його організаційної структури, виробничої системи, і на основі них ідентифікувати і документувати основні бізнес-процеси, оцінити їх ефективність.

3. Розробка нового бізнесу:

– Перепроекування бізнес-процесів. Створення більш ефективних робочих процедур (елементарних завдань, з яких будуються бізнес-процеси), визначення способів використання інформаційних технологій, ідентифікація необхідних змін у роботі персоналу.

– Розробка бізнес-процесу для підприємства на рівні нинішнього працюючого персоналу. Тут проектуються різні види робіт, готується система мотивації, організуються команди з виконання робіт і групи підтримки якості, створюються програми підготовки фахівців та ін.

– Розробка інформаційних систем і впровадження комп'ютерних технологій для підтримки прийняття рішень, затверджених керівництвом. На цьому етапі визначаються наявні ресурси (устаткування, програмне забезпечення) і реалізується спеціалізована інформаційна система (або системи) підприємства.

4. Впровадження заходів, які передують проектуванню бізнес-процесів. Інтеграція і тестування розроблених процесів, а також застосування підтримуючих інформаційних систем, навчання співробітників, установка спеціалізованого програмного продукту, модернізація процесу діяльності підприємства.

Реінжиніринг операційних (виробничих) процесів являє собою безліч методик, які використовуються для перепроекування діяльності підприємства, що відповідають заданим стратегічним цілям. Ці методики включають:

1) покрокові процедури для перепроекування бізнесу;

2) систему ключових критеріїв, що описує перепроекування бізнесу;

3) евристичні та прагматичні рішення, що дозволяють з'ясувати ступінь відповідності перепроекованого бізнесу заданим цілям.

На нашу думку, реінжиніринг бізнеспроцесів спрямований для поліпшення організаційної (виробничої) системи й технологічних циклів всередині підприємства на конкурентоспроможній основі. Тому з урахуванням досвіду вчених та дослідників, слід вважати, що термін «реінжиніринг» має комплексне поняття, тобто означає перебудову організаційної структури підприємства й системи його управління виробничими процесами у структурних одиницях, як цехи, відділки, ланки з метою отримання більшої ефективності, результативності та віддачі від основної діяльності за рахунок забезпечення своєчасності виконання замовлень споживачів й реалізації продукції на ринках.

Авторське трактування терміну «реінжиніринг» є таким, що він спрямований на поліпшення та удосконалення організаційної системи підприємства з метою досягнення більшої ефективності технікоекономічних, фінансових та інших показників діяльності підприємства, а також своєчасності виконання замовлень. Також автором доведено, що реінжиніринг з точки зору замовника означає скорочення терміну виконання замовлення та відсутність при цьому додаткових формалізованих і дублюючих процедур, в результаті чого забезпечується своєчасне отримання товарів, робіт, послуг у супроводженні з необхідним обсягом часу. А з точки зору підприємства, – зменшуються додаткові витрати, підвищується ефективність, результативність, конкурентоспроможність його діяльності і також з'являється можливість завоювати більшу частку ринку.

Список використаних джерел

1. Хаммер М. Реинжиниринг корпорации: Манифест революции в бизнесе. Reengineering the Corporation: A Manifesto for Business Revolution. / М. Хаммер, Дж. Чампи. М. : Издательство: Манн, Иванов и Фербер, 2007. 288 с.
2. Реинжиниринг бизнес-процессов: [учеб. пособие для студ. вузов] / под ред. А. О. Блинова. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2010. 343 с
3. Андерсен Б. Бизнес процессы. Инструменты совершенствования / Андерсен Б. ; пер. с англ. С. В. Ариничева ; науч. ред. Ю. П. Адлер. М.: РИА «Стандарты и качество», 2003. 272 с.

УДК 658.512

Дейнега Олег

E-mail: crmp.dea@gmail.com

Інженерний навчально-науковий інститут

Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)

УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ СИСТЕМНО-ПРОЦЕСНОГО ПІДХОДУ

Забезпечення випуску конкурентоспроможної продукції в умовах сучасного підприємства потребує розробки комплексу управлінських рішень. Щодо виробничого процесу виготовлення такої продукції пропонуються складні інтегровані технології, які формують основу бізнес-процесів. Взагалі, під бізнес-процесом розуміють стійку, цілеспрямовану сукупність взаємозв'язаних видів діяльності, яка за певною технологією перетворює входи у виходи, що становлять цінність для споживачів [4].

На підґрунті теоретичних основ системного та процесного підходів, а також теорії управління, розроблено концептуальні аспекти системно-процесного підходу до управління бізнес-процесами підприємства (рис. 1). Передбачено формування вхідної інформації на основі подій, що ініціюють

початок бізнес-процесу, а також вихідної інформації на основі подій, що характеризують завершення бізнес-процесу. Формування управлінських рішень здійснюється за результатами аналітичної обробки інформації, формування якої передбачає проведення досліджень технології виконання бізнес-процесу, структури та встановлення взаємозв'язків між операціями.

Рис. 1. Концептуальні аспекти системно-процесного підходу до управління бізнес-процесами підприємства

З метою формування ефективної системи управління бізнес-процесами підприємства пропонується вести моніторинг характеристик кожного етапу бізнес процесу, своєчасно визначати найбільш раціональні рішення і вносити необхідні зміни. Для того щоб врахувати всі фактори впливу та можливі зміни, слід проводити дослідження на підставі використання системно-процесного підходу. Для вирішення цього завдання пропонується врахувати складну структуру бізнес-процесів підприємства [1].

Для вивчення такої структури передбачено виокремлення основних елементів бізнес-процесів підприємства, зокрема: входи процесів; діяльність з перетворення входів у виходи; ресурси для виконання бізнес-процесів та виходи бізнес-процесів [3]. Виокремлення основних елементів бізнес-процесів підприємства дозволяє сформуванню системи показників для управління діяльністю з перетворення входів у виходи з урахуванням наявних ресурсів, а також показників для управління бізнес-процесами на системному рівні (рис. 2).

Рис. 2. Виокремлення основних елементів та формування системи показників для управління бізнес-процесом

Вважаємо за необхідне розглянути алгоритм вибору показників оцінки бізнес-процесів, що включає вісім послідовних етапів[2]:

1. Аналіз ринку та конкурентів.
2. Визначення бажань покупців і встановлення стратегічних цілей діяльності.
3. Виділення і класифікація бізнес-процесів.
4. Регламентування бізнес-процесів.
5. Ідентифікація бізнес-процесів.
6. Визначення ключових характеристик бізнес-процесів.
7. Узгодження бізнес-процесів всіх функціональних підрозділів.
8. Вибір показників оцінки ефективності бізнес-процесів.

При визначенні показників оцінки ефективності бізнес-процесів підприємства необхідно враховувати специфіку даного виду діяльності, наприклад, її дуалістичний характер (на макроекономічному рівні – функція посередника з доведення продукції від виробника до споживача; на мікроекономічному рівні підприємство розглядається як суб'єкт господарювання).

Питання управління бізнеспроцесами гостро постають на підприємстві, коли на певному етапі його розвитку збої у взаємодії підрозділів, менеджерів, співробітників починають носити регулярний характер, при цьому роблячи істотний вплив на ефективність діяльності самої організації. З огляду на сучасні ринкові відносини, фактори, що впливають на управління бізнес-процесами підприємства, а також складність і диверсифікованість цього виду діяльності, необхідно вдаватися до оцінки показників ефективності на базі методики Системи збалансованих показників як прямого способу оптимізації діяльності підприємства. На основі оцінки ефективності бізнес-процесів актуальним залишається механізм коригування співвідношення витрат і досягнутих результатів. При цьому підвищення ефективності діяльності підприємства необхідно також досягати шляхом дифузії техніки і технологій, за допомогою яких керують бізнес-процесами і персоналом.

Результати проведеного дослідження доводять необхідність здійснення управління бізнес-процесами підприємств. Вектор наступних досліджень доцільно спрямувати на підвищення рівня представлених показників оцінки ефективності бізнес-процесів підприємств.

Список використаних джерел

1. Бай С.И. Развитие организации: политика, потенциал, эффективность: монография. К.: Киев. нац. торг.-ек. У-т, 2009. 280 с.
2. Безгин К.С. Управление качеством бизнес-процессов на предприятии: дис. ... канд. экон. наук. Мариуполь, 2009. 196 с.
3. Робсон М. Реинжиниринг бизнес-процессов: практ. руководство / М. Робсон, Ф. Уллах; пер. с англ. М.: ЮНИШДАНЛ, 2003. 221 с.
4. Дубинина В.В. Управление бизнес-процессами предприятия. Вестник Самарского государственного университета. 2015. № 5 (127). С. 39-47.

УДК 004:378-057.21

Добровольська Оксана

E-mail: dogoks@gmail.com

ORCID: 0000-0002-1337-7216

Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна)

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ ІНЖЕНЕРНОГО ПРОФІЛЮ

Актуальність. У 2006 році цифрова компетентність була названа Європейським Парламентом та Радою Європейського Союзу однією з головних компетентностей для навчання впродовж життя. Цифровізація сприяє формуванню нової якості освіти. Цифрові технології, електронні транзакції, які реалізуються шляхом використання Інтернет-мережі, є основою розвитку цифрових технологій. Головним ресурсом стають цифрові знання. В напрямку інформатизації освіти відбувається реформування вищих навчальних закладів. Швидкий розвиток цифрової освіти в Україні та завдання побудови цифрового суспільства вимагають швидкого переходу підготовки спеціалістів інженерного профілю на більш високий якісний рівень.

Аналіз останніх досліджень. Згідно із Європейською. рамкою цифрової компетентності для громадян [5, с. 8-9] еталонна модель цифрової компетентності охоплює такі сфери: уміння працювати з інформаційними даними, комунікація та співробітництво, створення цифрового контенту, безпека. Згідно із [2, с. 6] цифрові компетенції – це знання, здібності, риси характеру, манери поведінки, необхідні для використання цифрових технологій в особистому та професійному житті. Як зазначено у [3, с. 18], цифрові навички (компетенції) громадян є ключовими серед інших навичок на загальному ринку праці, тобто, вміння працювати із «цифровими» технологіями поступово стає постійним та необхідним для більшості спеціалізацій, тобто наскрізним або кросплатформовим. Оволодіння цифровою компетентністю, розвиток цифрових навичок стає однією з найважливіших умов для гармонізації всіх сфер функціонування суспільства та економіки. Таким чином, розвиток цифрових компетентностей слід сприймати в рамках ідеї навчання впродовж життя [1, с. 2].

В роботі [4, с. 99-100] представлені результати досліджень щодо питомої ваги підприємств, що використовують комп'ютери за галузями, і частка середньооблікової чисельності робітників, які користуються комп'ютером, у відсотках до середньої кількості працівників підприємств за галузями. Зокрема, частка підприємств у сфері професійної, наукової та технічної діяльності становить 6,25%. В роботі [7, с. 9-10] представлені результати застосування цифрових технологій в рамках виконання організаційних завдань в навчальному процесі студентами-початківцями, які показали позитивний вплив академічних цифрових технологій на результати навчання.

Дослідження, проведені науковцями [6, с. 9-10], також показали, що відеоресурси є найпопулярнішими стратегіями серед студентів для закріплення та оновлення знань, підготовки до усних іспитів, але більшість студентів вважає оптимальним варіантом поєднання використання відеоматеріалів та підручників і лекцій.

За даними Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum) серед 139 країн світу Україна зайняла 64-ту рейтингову позицію за рівнем розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, покращивши за рік результати на 7 пунктів.

Зараз в країні відбувається процес розвитку інституційного механізму цифровізації економіки та суспільства. Концепція цього розвитку на 2018-2020 роки передбачає набуття громадянами цифрових компетенцій. Заходи щодо розвитку цифрової компетентності передбачають проведення незалежного якісного та кількісного дослідження щодо наявності цифрових навичок у різних групах населення, головних перешкод до користування цифровими технологіями.

Мета дослідження – визначення рівня мотивації студентів в оволодінні цифровою компетентністю в процесі дистанційного навчання та самоосвітньої діяльності.

Методи дослідження. В процесі дослідження використано анкетування як емпіричний метод збору і аналізу інформації.

Результати дослідження В якості респондентів виступили студенти Запорізького національного університету. В анкетуванні приймали участь 80 студентів другого, четвертого та п'ятого курсів першого рівня освіти та 10 студентів другого рівня освіти протягом навчального року. Оцінка взаємодії студентів з цифровими технологіями у навчанні була проведена за наступними критеріями :

- усвідомлений підхід до формування професіоналізму у студентів;
- мотивація до використання модульного навчального середовища;
- оцінка якості навчального сайту, робота з інформацією;
- роль викладача у роботі із сайтом та підготовці фахівців в цілому;
- уподобання у формах і методах навчання.

Результати оцінювання представлені на рисунку 1.

Значущість цифрового навчання запевнили 88,5% студентів, які вважають, що цифрові ресурси необхідні для обміну інформацією під час навчання. При цьому 90,5% надають перевагу формуванню цифрових компетенцій саме у вузі.

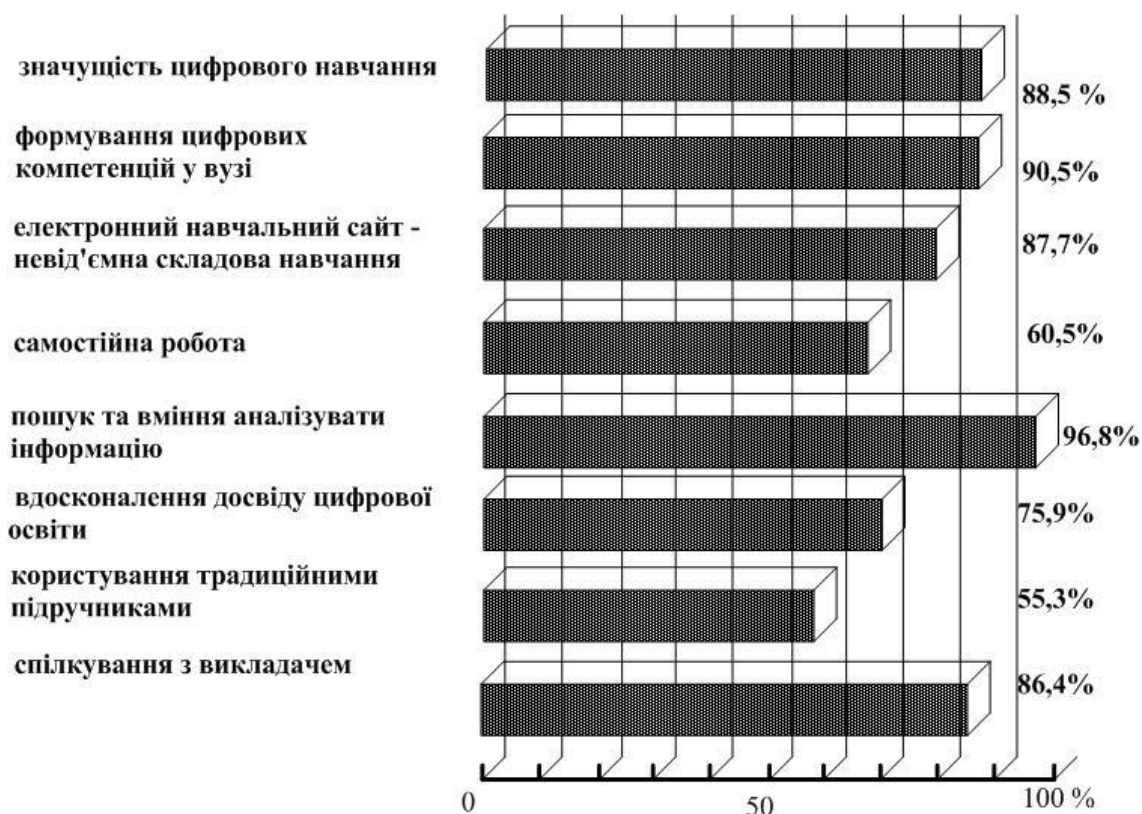

Рис. 1. Результати оцінки рівня мотивації студентів в оволодінні цифровою компетентністю

Для опанування цифровою компетенцією 87,7% студентів вважають платформу Мудл, яка застосовується для дистанційного навчання в університеті, невід'ємною складовою формування цифрової та професійної освіти. Це обумовлено, перш за все тим, що електронні курси можна переглядати декілька разів в залежності від потреби. Проте, готові самостійно працювати з використанням електронних ресурсів, лише 60, 5 % серед опитаних.

Інформаційне навчальне середовище збільшує можливості в пошуку спеціальної інформації, дає можливість в доступній формі засвоїти приклади виконання графічних завдань, але 55,3 % вважають використання традиційних підручників і методичних матеріалів необхідною умовою навчання. Перевагу формуванню цифрової компетентності у поєднанні із систематичним спілкуванням з викладачем віддають 86,4 % студентів. Готові до постійного навчання, вдосконалення досвіду цифрової освіти – 75, 9%.

Висновки і рекомендації.

1. В ході дослідження було підтверджено мотивацію студентів інженерного профілю на оволодіння цифровою освітою для самостійної професійної діяльності.

2. Результати дослідження показали готовність студентів до безперервної освіти із застосуванням відкритих освітніх платформ на інноваційних і цифрових засадах.

3. Електронні технології є доповненням до традиційних форм навчання, змінюючи їх зміст, методи і форми організації.

4. Оволодіння цифровими компетенціями потребує від суб'єктів цього процесу (студентів, викладачів закладів вищої освіти) критичного аналізу обґрунтованості, надійності інформаційних даних, які доступні через електронні засоби, а також безпечного та відповідального підходу до використання цих інструментів викладачами.

Список використаних джерел

1. Cabero-Almenara, J., Gutiérrez-Castillo, J., Palacios-Rodríguez, A., Barroso-Osuna, J. (2020). Development of the Teacher Digital Competence Validation of DigCompEdu Check-In : questionnaire in the University Context of Andalusia (Spain). doi:10.3390/su12156094 [in Spain].

2. Куйбіда, В.С. Петроє, О.М., Федулова, Л.І. .Цифрові компетенції як умова формування якості людського капіталу : аналіт. записки. Київ : НАДУ, 2019. 28 с. URL: <http://academy.gov.ua/pages/dop/198/files/90a7d5c8-d10a-4f8f-8987-4d1077fdc8f6.pdf> [in Ukrainian].

3. Кубів, С, Мініч, О., Бірюков, А. (2016). Цифрова адженда України – 2020 : концептуальні засади. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> [in Ukrainian].

4. Polyanska, A., Kinash, I., Savchuk, S. (2019). Digitalization as a factor of development of enterprise personnel. Aktual'ni Problemi Rozvitku Ekonomiki Regionu. 2019. 2(15), 94-106. doi: 10.15330/apred.2.15.94-106 [in Russia].

5. Riina Vuorikari, R., Punie. Y., Carretero, S., Van den Brande, L. (2016). DigComp 2.0: The Digital Competence Framework for Citizens. European Union. URL: https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC101254/jrc101254_digcomp%202.0%20the%20digital%20competence%20framework%20for%20citizens.%20update%20phase%201.pdf.

6. Serbezova, I (2019). Experience from the implementation of multimedia approach to teaching for developing professional competence. Scientific Bulletin "Mircea cel Batran" Naval Academy; Constanta. 22, (1), 1-13. doi:10.21279/1454-864X-19-II-009 [in Bulgaria].

7. Solas, E., Sutton, F. (2018). Incorporating Digital Technology in the General Education Classroom. Research in Social Sciences and Technology. 3(1). doi: 10.46303/ressat.03.01.1 [in Turkey].

УДК 72.01

Сгоров Юрій

E-mail: mbg.fbvr.zdia@gmail.com

ORCID 0000-0002-1440-4028

Сазонова Оксана

E-mail: fbvr.zdia@gmail.com

ORCID 0000-0003-3910-2402

Литвиненко Вікторія

Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна)

ЦИФРОВІ МЕТОДИ ФОРМОУТВОРЕННЯ В АРХІТЕКТУРІ

Постановка проблеми і її зв'язок з науковими і практичними завданнями. Стрімкий розвиток сучасної архітектури і дизайну ХХІ століття породжує різноманіття відтінків в розумінні їх причинно-наслідкових коренів, в термінології, в назві основних течій, прийомів формоутворення. Але вже сьогодні можна побачити деякі стабільні підходи, прийоми, методи і класифікації нових архітектурних напрямків:

1. Багатоваріантність існування об'єктів, множинний Всесвіт, динамічний хаос і динамічна рівновага відкритих систем, здатність їх до саморозвитку та самоорганізації [1] – це далеко не повний перелік застосовуваних принципів організації архітектурного середовища та архітектурних об'єктів в сучасній архітектурі.

2. Прийоми утворення форми втратили жорсткі зв'язки або залежності від конструктивного і функціонального пріоритету. Краса форми стала більш комплексною і багаторівневою, а головне – самодостатньою як самостійний відбиток і слід цифрових технологій.

3. Колективна ідентичність груп архітектурних об'єктів превалює в сучасній архітектурі над гармонією індивідуального об'єкта. Комп'ютерне моделювання закономірно стало єдиною середовищем трансформації, вирощування, структурування архітектурних об'єктів.

4. Актуальними і вирішальними для кінцевого результату стали самі алгоритми і підходи до утворення архітектурної форми.

5. При цьому змінився не тільки сам інструмент формотворчості, але також під його впливом стали розвиватися нові тенденції та напрямки архітектури. Параметричні та алгоритмічні методи проектування, використовувані сучасними архітекторами, дозволяють створювати яскраві архітектурні об'єкти, які об'єднують нелінійну, біо-, зоо-, гео-, капельно-, кіберморфную естетику, високі технології, новітні будівельні матеріали, сприяючи тим самим підвищенню якості архітектурного середовища.

Найбільш ємним і великим для обчислювальних архітектурних об'єктів представляється термін цифрова архітектура – сукупність архітектурних об'єктів, створених з використанням комп'ютерних технологій таким чином,

що без цих технологій такі об'єкти існувати не можуть. Цифрова архітектура використовує технічні можливості комп'ютера і мультимедійні технології в якості основного формотворного, естетичного принципу.

Включення потенціалу цифрового підходу тягне за собою якісно нове сприйняття архітектурного середовища, обумовлене його міждисциплінарним характером, об'єднуючи на новому еволюційному витку архітектуру з різними точними, природничими дисциплінами, соціальними, політичними та економічними дисциплінарними полями, з сучасним мистецтвом.

Таким чином, актуальність теми, присвяченій аналізу еволюційного розвитку цифрового підходу в архітектурі, проектних методів, заснованих на цьому підході, а також нових образів, привнесених сьогодні в архітектурний контекст, є незаперечною і вкрай важливою.

Аналіз публікацій. Теоретичне осмислення сучасної архітектури не страждає від одноманітності – це нелінійна архітектура Ч. Дженкса в рамках нової парадигми архітектури, це й еволюційний контекст нелінійної архітектури І. А. Добріціної [3], проектування пластики органічної архітектури на архітектуру XXI століття А. Ю. Заславської, а також маніфест параметричної архітектури Патріка Шумахера [2], теоретичні дослідження топологічної архітектури, лендморфной архітектури, архітектури інформпростору, кіберпростору.

Активне формування стилістичних ярликів в сучасній архітектурній термінології і поява ряду стилістичних досліджень в сучасній архітектурній теорії свідчить про суперечливість і різноманітні думок про її напрямках.

Мета статті – виявлення особливості і властивості цифрового (обчислювального) формоутворення в архітектурі на основі вивчення сучасного зарубіжного і вітчизняного досвіду проектування, аналізу формоутворення і просторової організації архітектурних об'єктів.

Наукова новизна дослідження полягає у виявленні нових формотворчих напрямків обчислювального моделювання та формоутворення на основі семи основних методів моделювання архітектурної форми.

Виклад основного матеріалу. При аналізі об'єктів, що становлять ланцюжок еволюції цифрового підходу в сучасній архітектурі, візуалізується хроніка розвитку стилів і хроніка зміщення акцентів морфогенезу до цифрової архітектури. При розгляді еволюційного ряду цифрових напрямків пропонується виділяти три основних шляхи в сучасній обчислювальній архітектурі – репрезентативний, параметричний і алгоритмічний.

Перший підхід – репрезентативний, відноситься до подання архітектурної форми як обчислювальної за однакової кількості вхідних параметрів і простору форми. Це відноситься головним чином до методів пластінга і прототипного моделювання. Виліплювання форми з допомогою комп'ютера як інструменту представлення – це перший і найпоширеніший напрямок створення архітектурної форми в 3D-технологіях.

Параметричне моделювання відрізняється можливістю варіантного перебору параметрів входу при варіантності вихідного сигналу – архітектурної

форми, тобто засноване на активізації параметричної складової архітектурної форми. Алгоритмічний підхід дає можливості при варіантності параметрів входу і виходу перебирати спосіб кодування, спосіб завдання сценаріїв, тобто заснований на маніпуляції кодом.

Параметричний і алгоритмічний методи організації архітектурної форми можна розглядати як дві сторони єдиного процесу формоутворення при вольовому зміщенні акцентів в сторони маніпуляції параметрами або кодом (сценаріями). До відмінних і характерних властивостей параметричного та алгоритмічного методів організації архітектурної форми відносяться властивості адаптивності, топоморфізма, фрактальної логіки, інтерактивності і синергізму. Значну частину цих властивостей Ч. Дженкс [3] відносить до нової парадигми сучасної архітектури.

В якості засобів організації форми в цифровій архітектурі активно застосовується артикуляція і організація параметрів при високій кореляції всіх компонентів.

Результатом архітектурного формоутворення стає процес (анімаційна різноманітна варіантність), а не кінцева архітектурна форма. У цьому сенсі процес анімації стає ключовим моментом і не зводиться до сукупності сценаріїв, а виходить за межі їх суми та дає нову якість – параметричну або алгоритмічну архітектурну форму.

Актуальними в якості глобальних сценаріїв розвитку стають процеси імплізії, мутації, параморфоза, гомеостазу, генетичного розвитку. Властивості архітектурної форми завдяки цифровим технологіям можуть набувати у параметричної або алгоритмічній методі якості децентралізації, детектонізації (зникнення тектоніки), деорієнтації і детериторізації (зникнення прив'язки до місця).

При включенні параметрів фізичного моделювання (міцність, тяжкість, гнучкість) властивості архітектоніки можуть бути акцентовані в цифровій архітектурі і як глобальні властивості форми.

Для розуміння розташування цифрової архітектури в контексті культури важливо зрозуміти її філософію. Відповідно до теорії Мішеля Фуко, простір в уявленнях сучасної людини має глобальне відмінність – воно постійно змінюється. Серед усіх розташування Мішель Фуко виділяє два типи просторів – це утопія й гетеротопії.

Гетеротопії і цифрові об'єкти дуже подібні за своїми властивостями і характеристиками, так як практично всі принципи і ознаки гетеротопій притаманні цифровим об'єктам – принцип відхилень або кризи, принцип багат шаровості, принцип сценування, принцип розриву часу, принцип переходу в віртуальний об'єкт через мережевий доступ, принцип протиставлення.

Алгоритми створення форми, засновані на традиційних підходах – від загального до часткового, від часткового до загального, цитування та трансформація в просторі цифрових можливостей дозволяють виділити чотири типи підходів – дедуктивний, індуктивний, редукований і трансформативний. Так, наприклад, індуктивний підхід дозволяє за допомогою патернізації ефективно структурувати простір або площину.

Дедуктивний підхід дозволяє ефективно створювати з розрізнених намагнічених частинок візуалізації магнітних полів або треки різної структури.

Фрактальна логіка або принцип параморфізма (як і будь-який інший сценарій) може бути ефективним при нарощуванні дедуктивної форми. Редуктивні підходи ефективні при рішенні середовищних відносин, при створенні аналогових структур і форм.

Параметричний та алгоритмічний методи, на думку Патріка Шумахера [2], відносяться до аналогії ордерної системи через свої унікальні властивості – тотальну кореляцію всіх компонентів форми. Як зміна інтерколумнія в ордерній системі призводить до зміни параметрів храму, так і маніпуляції параметрами входу і виходу дозволяють змінювати всю систему архітектурної форми.

Виділено сім найбільш значних методів морфогенезу архітектурних форм в цифровій технології на основі різних підходів і різного акцентування властивостей – комбінаторний, сценарний, морфінг, топологічний морфогенез, аналоговий метод, пластінг, нанокінетичний метод.

Комбінаторне моделювання (параметричний метод) – моделювання (проектування) з використанням параметрів елементів моделі і співвідношень між цими параметрами. Параметризація дозволяє за короткий час «програти» (за допомогою зміни параметрів або геометричних відносин) різні конструктивні схеми і уникнути принципових помилок.

При сценарному методі моделювання алгоритмічне моделювання нерозривно пов'язане з параметричним методом. При варіації кодів (скриптів) і можливі маніпуляції параметрами простору входу формуються варіанти виходу – архітектурні форми.

Алгоритмічне моделювання форми – це моделювання, засноване на маніпуляції кодом. «Алгоритмічний» – термін, що відноситься до використання процедурних методів у вирішенні проектних завдань. Технічно алгоритм – це проста інструкція (правило). У зв'язку з цим він відноситься більше до стандартних аналогових процесів проектування, як це відбувається з процесами в цифровому проектуванні. В області цифрового дизайну, однак, це відноситься конкретно до використання мов програмування (сценаріїв), які дозволяють дизайнерам вийти за обмеження призначеного для користувача інтерфейсу, а також проектувати за допомогою маніпуляцій не з формою, а з кодом.

Морфінг – трансформація при інтерполяції крайніх форм. Морфінг – технологія в комп'ютерній анімації, візуальний ефект, який створює враження плавної трансформації одного об'єкта в інший.

Для створення ефекту використовуються як мінімум два зображення, на яких художник задає в залежності від програмного забезпечення, що використовується, опорні фігури або ключові точки (т. н. маркери, або мітки), які допомагають комп'ютеру виконати правильний морфінг, тобто створити зображення проміжних станів (інтерполіруючи наявні дані).

При топологічному морфогенезі основою форми є її безперервні деформації і незмінюваність. На відміну від геометрії, в топології не розглядаються метричні властивості об'єктів (наприклад, відстань між парою

точок). Наприклад, з точки зору топології, кухоль і бублик (повний тор) не відрізняються. Дуже важливими для топології є поняття гомеоморфізму і гомотопії. Це типи деформації, яка відбувається без розривів і склеювання.

Аналогове або прототипне моделювання архітектурної форми полягає в тому, що аналог – об'єкт (технічне рішення) того ж призначення, близький за сукупністю суттєвих ознак часто використовується спільно з поняттями прототипів – фітоморфних, зооморфних, антропоморфних, лендморфних і т. д. об'єктів.

Пластицизм або пластичні трансформації цифрових моделей фізичної середовища – або ультрареалізм – це метод, заснований на апроксимації і на моделюванні трансформацій форм з фізичними властивостями (повітря, рідини, фарба).

Нанокінетичне моделювання (адаптивні системи) – кінетичні, інтерактивні та

інформативні оболонки. У реальному фізичному світі архітектурні простори і об'єкти можна за критерієм активності нанокінетичного початку розділити на наступні групи:

- «натурально-рослинні» форми, завдяки «розумним матеріалами» реагують безпосередньо відкритою зміною своїх фізичних параметрів (наприклад, нанокора);

- механічні системи, де провідними є фізичні реакції конструктивних систем;

- цілісна нервова система з чутливими скануючими пристроями мережі нейронно-електронних зв'язків, що приймають, з потужним ядром, що обробляє.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Дослідження розглядає і розширює нове для архітектурної науки знання з точки зору архітектурного проектування про цифровому формоутворенні, принципах формування, методах і прийомах, що використовуються в цифровому підході до проектуванні.

Результати, отримані в процесі дослідження, дозволяють створити початкову версію методики втілення складних цифрових об'єктів, відповідних архітектурі XXI століття.

Список використаних джерел

1. Костянецька Д. О. Параметризм як нова течія в архітектурі. Збірник тез «Дизайн архітектурного середовища» XVII Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених і студентів «Політ. Сучасні проблеми науки», Національний авіаційний університет, 5-6 квітня 2017 р. URL: <http://iap.nau.edu.ua/attachments/article/434/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%82%D0%B5%D0%B7%20%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D1%82%202017%D0%94%D0%90%D0%A1.pdf> (дата звернення: 2020-11-10).

2. Осиченко Г. О., Червона В. С. Особливості параметричної архітектури. Сучасні проблеми архітектури та містобудування : збірник наукових праць. Київ: Київський національний університет будівництва і архітектури, 2016. Вип. 43. Ч. 1. С. 254-263.

3. Федорцова С. Ю. Цифрові технології в дизайні нелінійних об'єктів навколишнього простору. Молодий вчений. 2018. № 11 (63). С.608-612.

UDC 65.012.32:336

EDMUNDAS, JASINSKAS

E-mail: edmundas.jasinskas@lsu.lt

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3158-2974>

SIMANAVIČIUS, ARTŪRAS

E-mail: arturas.simanavicius@lsu.lt

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0421-3439>

SVAGZDIEN, BIRUTA

E-mail: biruta.svagzdiene@lsu.lt

ORCID iD : <https://orcid.org/0000-0001-6016-6019>

Lithuanian Sports University (Kaunas, Lithuania)

LEADERSHIP IN SPORT: MANAGEMENT OR JOB SATISFACTION

Annotation. We live in a very rapidly evolving world where man strives to keep up with and be a part of it. Every day a person achieves more and more, discovers new things and understands how fast the latest technologies are evolving. The world is improving – sports are also improving. Sport is also keeping pace with new technologies, as are sports organizations, so the purpose of analyzing the articles is to find out what trends prevail in modern sports organizations and what a modern organizational leader should be.

Key words: sport, organization, leadership, management

The emergence of sport is as old as the history of mankind. Understanding sport as a professional athlete is one, but being able to be a professional representative of sports management is something else. Sport management is an investigation into scientific and rational practices in order to implement certain policies, decisions or objectives relating to sport, using common management methods, decisions and rules. The first article to be analyzed is "Content Analysis of Turkish Job Satisfaction Studies in the Field of Sports Management: A Qualitative Meta-Synthesis Study." (ARAÇ ILGAR, 2018). The aim of the study is to scientifically adapt the main themes of the management field in the management of the sports process and to reveal job satisfaction in the context of sports management. The study uses a qualitative metathesis test. A total of 22 studies were carried out, of which 12 are thesis and 10 scientific works published between 2000 and 2017. The selection of criteria used in this study. The selection of criteria consists of units that meet the criteria set and these units can consist of people, events, objects, etc. (Marru ARAÇ ILGAR, 2018). Four criteria were identified:

- The search for scientific work between keywords includes terms like "sports management" or "job satisfaction";
- A clear indication of the study model and all methods used for data collection;
- The sample group is limited to Turkey;
- Studies conducted between 2000 and 2017.

The next step in the study was to provide the publication dates, authors and definitions of problems for the research. The research has been encoded as X1, X2, etc., and the thesis Y1, Y2, etc. Since 2000, the focus on job satisfaction in sports governance has steadily increased. The next step in the study was to degrade topics with phrases and concepts that suit them, and to determine the quantity. And the last stage was to codify the data obtained. Most of these studies were found to have been carried out with youth sports organizations. It was also noted that, following the examination of job satisfaction surveys, the level of employee job satisfaction is generally low in the field of sports management in Turkey. The author considers that this situation stems from the fact that the organizational identity of public sector employees is very low.

It is worth noting that men feel more satisfied with their work in sports management than women, but age-gratification does not have any effect. Based on the study, the author formulates the findings that a high level of job satisfaction reduces negative results in the organization, reduces the number of negative conflicts, and increases employee participation in organization-related activities. In my opinion, it is very important for organizations (clubs, federations, associations) to have employees who are satisfied with the work, since more focused workers can become leaders of the organization and maintain a high level of motivation and willingness to work for employees. It is therefore very important to find out what a modern leader should be. Another article I am analyzing is "Sport Leadership: A New Generation of Thinking" (Ferkin, Skinner and Swanson, 2018). According to the authors, research on leadership and leadership theory is constantly changing and over the last 10 years there has been a visible cardinal shift towards the structure of social leadership. This perspective of leadership is like the social, collaborative and relative experience from which leadership in human interactions arises in a certain context. In this respect, leadership is seen as a collective achievement rather than an individual achievement. The authors stress that this is an example of innovative leadership thinking that has an important impact on sports management, studies and organizations. It is also worth noting that the authors present a multi-level approach to leadership and note that such an approach is expanding.

Figure 1 presented the design of social leadership, which defines leadership as a social, collaborative and relationship experience, focusing on the idea that leadership derives from interaction and human construction in a particular context.

The authors create a social leadership structure by taking together the concept of leadership in different elements and combine them all together. Sports leadership – sports development, sports leadership – in national/professional sports organizations, sport leadership in less visible places and the construction of social leadership in sport.

According to Ferkins, Skinner, Swanson (2018) argues that this approach to the design of social leadership explains a few well-established things that are leader-oriented. For example, since we are all different and have a different perception of the world, that is exactly why certain people consider other people to be leaders or why people tend to think that they are leaders for some reason. This is a fair approach

to modern leadership, because we are all different and have different views on the world, different thinking and different values, so it is very important to make sure and understand the person himself.

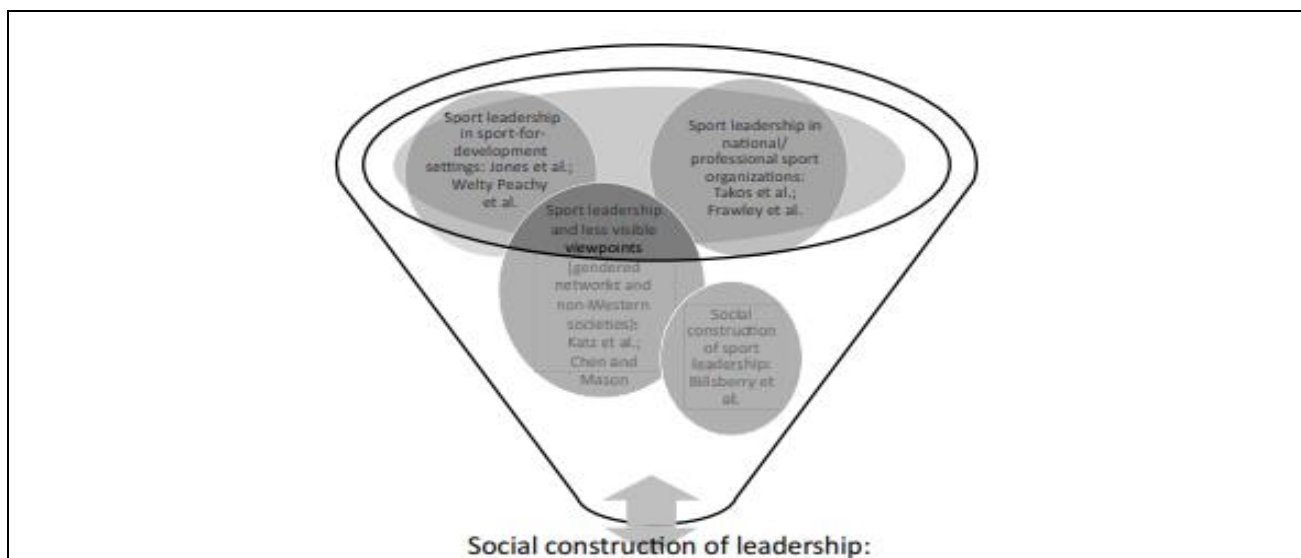

Fig. 1. Social construction of leadership (Ferkins, Skinner, Swanson, 2018)

One of the conclusions about a socially constructed approach to leadership is that leadership can manifest itself anywhere, anytime, anyone. It is believed the leader must be ready to show initiative in any situation. It must be marked by greater or less charisma, initiative, attentiveness and attentiveness: with these qualities, a leader can mobilize people, unite them for a common purpose, encourage them and encourage them to achieve that goal. Also, as a result of social leadership, according to the author of the article, a leader must interpret, understand and respond to certain behaviors of "followers", team or organizational members. In other words, "serving leadership".

The goal of a "serving leader" is community, and leadership is only a means of achieving that goal. Leadership in this case promotes cooperation between the leader and his "followers". The leader must respond to situations within the organization and resolve any problems that may arise with regard to employees or members of the organization. To sum up, until now, the social design approach has been used as an addition to traditional views on leadership, but it is stressed that this approach to leadership can be the main point of view of developing leadership.

S. Kjellstrom, et all. (2019) confirms that the leader must respond abruptly to and address the problems encountered in cooperation with the members of the organization. This can happen completely unexpectedly, so the leader must be prepared for everything and by his actions to ensure that employees or members of the organization who consider him a leader trust him. It is therefore very important to find out how to develop leadership within an organization and how the leader himself should behave in terms of development and what links them. This will perfectly help to make another article I analyze about leadership and the leader himself.

The aim of this study was to draw up a "dialogue map" of leadership and leadership education methods, i.e. to provide a map of the methods that can be used to focus on leadership challenges and to support development/growth from both the individual leader and the collective leadership side.

After the studies, the authors distinguish between five components that should be improved/developed: relationships, tasks, "feedback" in other words communication "return", education and self-education. As for the individual leader, individual methods of development relationships are distinguished, as, managers, colleagues, coaches, mentors. Although all positions are different, the authors distinguish them as key leaders who could be in organizations in communication with members of the organization. In the development of leadership tasks, the following factors are distinguished: the appointment of temporary tasks, which influenced to be a leader in that sphere, the expanded responsibility of a person's work, and the choice of new work, which has made individual people leaders in other organizations.

Feedback can be used to develop relationships, as these are closely related things, the leader must communicate and understand the members of the organization, as was previously mentioned in my thoughts, which proves once again that it is very important to have a good relationship in order to become a leader. In the development of leadership education, it is suggested that never stop deepening and improving the baggage of the available knowledge. This perfectly proves that the world is constantly changing and every moment new opportunities are being discovered to be the best, so continuing to develop yourself as a leader offers new books, reading articles, seminars, self-reflection, rest from work. By analyzing the leadership itself, its development in relations, it is proposed to strengthen trust in each other and to strive to ensure as strong a way as possible between themselves. Task Development offers new challenges and new tasks, identifying problems, and solving them together as a team. In the field of feedback development, it is suggested to perform self-reflection as a team, to accept opinions and collaborations from other teams formed by the organization. In the development of education to develop knowledge together, participate in conferences and courses together for members of the organization. As regards the development of leadership itself, it is proposed to share new experiences and knowledge among all members of the organization. This is an excellent justification for links with previously analyzed articles about leadership links to job satisfaction. The guidelines that need to be followed to develop leaders and understanding of leadership and their development can be clearly seen in organizations.

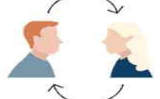

After finding out the latest management trends in sport and leadership in the organization, what a manager in a sports organization should be. Florin Neferu, (2018). it is worth pointing out that most of the qualities have already been discussed, but the following components and characteristics can be distinguished:

- The head of a sports organization must be aware of sport and the processes taking place within it.
- Have professional knowledge and skills and have the competence to lead.

- Be able to develop a viable and effective system of relations with co-workers to create a favorable climate for results.
- "Modelling of your behavior", which affects the positive behavior of subordinates.
- Have creativity, adapt to change, be able to use the latest technologies, creatively choose the necessary tools.
- Have both psychological and physical preparation for unexpected situations.

Table 1

“Dialogue Map” of leadership and leadership education methods
(Kjellstrom, et al., 2019)

Methods of Leader Development				
				
Developmental relationships	Developmental assignments	Feedback	Education	Self-development
Managers	Temporary assignments	Seeking feedback from colleagues	Internal courses and programs	Reading
Colleagues	Expanded work responsibilities	Reflection on performance	External courses and programs	Lectures or seminars
Mentors	Job moves	Performance appraisals		Scheduled self-reflection
Coaches		360-degree feedback		Recovery
Networks				Setting developmental goals
				Leadership roles outside organization
Methods of leadership development				
				
Developmental relationships	Developmental assignments	Feedback	Education	Self-developments
Trust and relationship building	New assignments to the group	Reflection together as a group	Formal education together as a group	Collective sharing of new knowledge and learning, e.g. lunch seminars
Group coaching	Problem identification and problem solving as a group	Feedback to the group from group members	Going to courses and conferences together	
Networking with other groups and stakeholders	Temporal and cross-sectional teams	Feedback from external stakeholders		
		Debriefing		

Conclusion

1. A manager is a person who has a significant influence on the organization through his actions and decisions. It can also be said that the guide is part of a particular system that requires both theoretical knowledge and the basics of general management. Therefore, it remains important to analyze and develop studies to determine the characteristics of a sports manager/specialist/leader in the modern world of sport and to analyse other problematic areas of sports management.

2. It can be said that sport management provides new guidance on how sports organizations should plan and carry out their activities. In order to have good human resources in sports organizations, it is important to choose the right people to understand the activities they are doing within the organization and to have knowledge of the sport that is carried out in that sports organization. Sports organizations must take care of their human resources and provide as much conditions as possible for them to improve, to feel pleasure at work, to be part of the organization and to promote to be leaders.

3. Attitudes towards leadership, both in sports organizations and in general, are changing. A leader must be a "pillar" in organizations, ensuring their activities, even at the most difficult moments. The leader must be prepared to react abruptly to situations and to make decisions. The leader of the organization must constantly deepen knowledge of leadership, expand the worldview, and ensure a good "internal atmosphere" internally among the members of the organization.

REFERENCES

1. Billsberry, J., Mueller, J., Skinner, J., Swanson, S. and Corbett B. (2018). Reimagining Leadership in Sport Management: Lessons from the Social Construction of Leadership. *Journal of Sport Management*, 32, 170-182. <https://doi.org/10.1123/jsm.2017-0210>
2. Ferkins, L., Skinner, J. and Swanson, S. (2018). Sport Leadership: A New Generation of Thinking. *Journal of Sport Management*, 32, 77-81. <https://doi.org/10.1123/jsm.2018-0054>
3. Ilgar, A. (2019). Content Analysis of Turkish Job Satisfaction Studies in the Field of Sports Management: A Qualitative Meta-Synthesis Study, *Journal of Education and Learning*, 8(1), 100-108. <https://doi.org/10.5539/jel.v8n1p100>
4. Kjellstrom, S., Tornblom, O., Stalne, K. and Hung-Che Wu, (2019). A dialogue map of leader and leadership development methods: A communication tool. *Cogent Business & Management*, 7(1), 1717051, <https://doi.org/10.1080/23311975.2020.1717051>
5. Nazari, Rasool. "The Role of Management Skills in the Selection of Management Model by Sports Managers." *Annals of Applied Sport Science*, 6(1), 57-64.

УДК 116:378.048.2

Жукова Галина

E-mail galinazh1299@gmail.com

ORCID 0000-0002-1248-4669

*Національний університет фізичного виховання і спорту України
(Київ, Україна)*

ЦИФРОВИЙ КОНТЕНТ ПІД ЧАС РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЗААКАДЕМІЧНОЇ ОСВІТИ

Актуальність дослідження. Будь-яка зі сфер буття людини схильна сьогодні до істотних трансформацій. Радикальних змін зазнає і сфера освіти. Адекватне вирішення важливих питань навчання багато в чому залежить від того, якою мірою і на якій соціальній основі люди зможуть забезпечити управління громадським життям, якими ціннісними та цільовими критеріями будуть керуватися. Все це робить актуальним вивчення критеріїв вибору виду освіти, оцінки ефективності людської діяльності та, в зв'язку з цим, філософського аналізу сутності життєдіяльності людини взагалі.

Аналіз останніх досліджень. Проблему позаакадемічної освіти досліджували українські вчені І. Вановська [1], О. Кивлюк [2], С. Попадюк [3], М. Скуратівська [3] та інші. У результаті розробок науковців С. К'ельберг [5], Х. Кіран [4], С. Олоф [5], М. Фуркад [4], Х. Ютта [5] та інших отримані важливі дані, дотичні до проблеми нашого дослідження.

Метою статті є виокремлення філософської сутності позаакадемічної освіти, як аутентифікації уявлень, які відображають можливі тенденції зміни освітнього поля.

Основний текст. Загальними тенденціями філософії освіти в новому ХХІ столітті є, по-перше, усвідомлення кризи системи освіти, філософської думки та педагогічного мислення як вираження кризової духовної ситуації нашого часу, по-друге, труднощі у визначенні ідеалів і цілей освіти, що відповідає новим вимогам науково-технічної цивілізації і формуванню інформаційного суспільства, і, по-третє – пошук нових філософських концепцій, що можуть забезпечити обґрунтування системи освіти та педагогічної теорії і практики. Необхідним компонентом методології філософсько-освітньої стратегії позаакадемічної освіти є соціально-культурний аналіз освіти, який дозволить відрефлексувати ті ідеали, які притаманні тій освіті, на яку ми спираємося, показати зв'язок філософії з освітою на конкретних прикладах.

Можна виявити протиріччя між наявним потенціалом кадрових, науково-методичних, матеріально-технічних і інформаційно-комунікаційних ресурсів та реалізацією сучасних форм позаакадемічної освіти, включаючи інформаційне, дистанційне і електронне навчання; відсутністю запитів з боку організацій і підприємств реального сектора економіки, соціальної сфери і бізнесу на навчання своїх кадрів силами та ресурсами ліцензованих освітніх організацій,

що реалізують професійні програми. На найближчу перспективу є такі завдання в сфері позаакадемічної освіти, як комплексна оцінка основних тенденцій розвитку, створення ефективної системи випереджаючої освіти з широким використанням технологій цифрового навчання, формування інтеграційної системи неперервної професійної освіти, яка розвиває людський потенціал і забезпечує поточні та перспективні потреби соціально-економічного розвитку України. Вирішення цих завдань обумовлюється необхідністю усунення диспропорцій між вимогами Професійних стандартів, компетенцій, які формувалися відповідно до освітніх стандартів, кваліфікаційних вимог компаній і підприємств регіону та кваліфікаційними дефіцитами працюючих фахівців; адаптації і розвитку трудових ресурсів в умовах об'єктивних трансформаційних процесів, розвитку людського потенціалу в інтересах сталого розвитку держави.

В умовах дистанційного навчання під час карантину усе більш явно відчувається і усвідомлюється криза існуючої моделі освіти. Різноманітні інновації в сфері теорії та практики освіти супроводжуються необхідністю аналізу і зіставлення різних, часто протилежних за своїми глибинними філософськими підставами, методологічних установок. Це обумовлено рядом істотних факторів, до яких відносяться глибинні зміни в суспільно-політичному і економічному устрої, тенденції інтернаціоналізації і антиглобалістські прагнення, вступ України до світового освітнього товариства і пов'язані з цим надії і побоювання.

Апеляція до сфери інформатизації освіти привела до домінування у діяльності людини електронних, інформаційно-комунікаційних засобів. Хід навчальної діяльності від загального до конкретного, від теорії до практики, від знань до умінь і навичок зумовлює, що процес інформатизації усіх сфер суспільства стає неминучим етапом у розвитку країн. Тому загальним принципом розвитку освіти є реалізація процесу інформатизації освіти. Місією цього процесу в глобальній інформаційній цивілізації є забезпечення впровадження в життя найновітніших вимог і темпів універсальної інформатизації соціального і індивідуального життя. Спрямування навчання на освіту протягом життя – дошкільна освіта, школа, університет, самоосвіта, освіта протягом життя – реалізується через відповідні курси підвищення кваліфікації чи перекваліфікації кадрів, діяльність різноманітних навчальних і інформаційних центрів тощо [2].

Одним з підходів, який може вирішити проблему встановлення взаємозв'язків між освітніми течіями є позаакадемічний, який зарекомендував себе як підхід інтеграції цифровізації і знань. У контексті сучасних інформаційних технологій терміном «позаакадемічна освіта» можна визначити механізм або спосіб, який використовується для опису деякої області знань, зокрема базових понять і зв'язків між інформацією і навчанням. Саме позаакадемічність є одним із сучасних методів, що дозволяє отримати швидке уявлення про вміст віртуального навчання. Позаакадемічний підхід може широко застосовуватися під час викладання різних дисциплін. Позаакадемічна

освіта, як авторський набір концептів і взаємозв'язків, може створити напрям навчання на базі буквально будь-якого інформаційного ресурсу від книги до бази даних. Робота викладача із використанням переваг позаакадемічної освіти може сприяти не тільки перевірці знань студентів, а й реалізації здібностей самого педагога, оскільки різних експертів цікавить проблема створення різних освітніх підходів для одного і того ж масиву інформації.

Висновки. Таким чином, позаакадемічний підхід може сприяти вирішенню одного із завдань сучасної освіти, а саме підготовки фахівців, здатних грамотно використовувати і аналізувати інформацію, возз'єднувати окремі елементи в цілісну картину. Сучасні уявлення про освіту, її дуальність, як формування кортежу культурних норм, знань і навичок, приводять до іншого, відмінного від звичного, погляду на можливості і напрями удосконалення навчання.

Практичні рекомендації. Позаакадемічна освіта сьогодні залишається майже поза сферою уваги досліджень, на нашу думку, абсолютно незаслужено. Індикаторами та показниками позаакадемічної освіти можуть бути питома вага працездатного населення щодо кількості освітніх організацій, які реалізують додаткові професійні програми, число освітніх центрів та ін. На державному рівні потрібно більше враховувати людей з уже набутою вищою освітою, що значно менше охоплені додатковою професійною освітою робочих кадрів.

Список використаних джерел

1. Вановська І. М. Аналіз базових компетентностей в сфері неперервної освіти. Освіта впродовж життя: соціальні запити, сучасні виклики та пріоритети в реалізації : матеріали наук.-практ. конф. 22 бер. 2018 р. Київ. С. 26–31.
2. Кивлюк О. П. Формування ядра інформаційної педагогіки в контексті філософського дискурсу. Наукові записки КУТЕП. Серія «Філософські науки». 2017. Вип. 16. С. 22–32.
3. Скуратівська М. О., Попадюк С. С. Віртуальне освітнє середовище як інноваційна складова навчального процесу у вищій школі. Збірник наукових праць. Педагогічні науки. 2017. Випуск LXXX. Том 2. С 251–255.
4. Fourcade M., Kieran H. Seeing like a Market. Socio-Economic Review-Economic Review. 2017. № 15 (1). P. 9–29.
5. Kjellberg S., Jutta H., Olof S. “Researchers” Use of Social Network Sites: A Scoping Review. Library and Information Science Research. 2016. 38 (3). P. 224–234.

УДК 35004.031:55(035)

Капітаненко Наталія

E-mail: kapitanalaw@gmail.com

ORCID 0000-0002-1475-5784

Воронкова Валентина

E-mail: valentinavoronkova236@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0719-1546

*Інженерний навчально-науковий інститут
Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)*

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ: ДОСВІД ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Управлінська діяльність держави є однією із передумов ефективного існування суспільства за рахунок насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційної взаємодії між ними [1]. В процесі цивілізаційного розвитку традиційні механізми управління трансформувалися урядами держав в модель публічного управління, яка передбачає посилення комунікації органів публічної влади і громадськості шляхом використання інноваційних технологій задля упровадження комплексу технологій, продуктів та процесів, що забезпечують обчислювальні, телекомунікаційні та мережеві можливості електронної взаємодії, обміну даними, сигналами тощо [1].

Цифрові інфраструктури є основою цифрової економіки, вони поділяються на опорні (тверді) та сервісні (м'які). *Опорні (тверді) інфраструктури*: фіксована інфраструктура широкосмугового доступу до Інтернету (ШСД): магістральні, дистрибуційні та локальні мережі, точки обміну трафіком тощо; мобільна інфраструктура зв'язку та широкосмугового доступу (3G, 4G, 5G); радіоінфраструктура (LoRaWan тощо) для проєктів Інтернету речей (сенсори, датчики тощо); радіоінфраструктура (насамперед Wi-Fi на рівні міст, селищ, різних закладів туристичних об'єктів тощо.); інфраструктура супутникового зв'язку; обчислювальна інфраструктура (т. з. хмарна, або віртуалізована, інфраструктура); інфраструктура кібербезпеки. *Сервісна (м'яка) інфраструктура*: інфраструктура ідентифікації та довіри (citizen ID, Bank ID, mobile ID); інфраструктура відкритих даних; інфраструктура державних послуг (e-government); інфраструктура інтероперабельності (API, стандарти європейської ISA); інфраструктура е-комерції та е-бізнесу (e-contract, e-invoicing, e-logistics); транзакційно-процесингова інфраструктура (онлайн-платежі, інструменти cashless, сервіси fintech); інфраструктура життєзабезпечення (цифрові медичні, освітянські, транспортні, логістичні та інші системи, системи громадської безпеки); геоінформаційна інфраструктура (прив'язки цифрових даних до просторових об'єктів); промислові цифрові інфраструктури (Індустрія 4.0) [1].

Впровадження в Україні європейських стандартів життя та її вихід на провідні позиції у світі значною мірою залежать від ефективності застосування новітніх інструментів менеджменту, які відіграють важливу роль у реформуванні публічного управління та становленні публічного врядування. Модернізація соціальної реальності, глобалізація сучасних політико-економічних відносин, перманентне оновлення суспільства, демократизація суспільних систем, становлення людиноцентристської організації суспільства, технологізація суспільного простору, загострення глобальних проблем сучасної цивілізації потребують, передусім, вивчення і подальшого реформування існуючої системи управління. Численні форми і методи, які використовувались протягом десятиліть, виявляються не виправданими і малоефективними в нових соціальних реаліях [2, с. 117].

Процес стрімкого впровадження електронного урядування (далі – е-урядування) в країнах Європи обґрунтовується тим, що в умовах розвитку глобального інформаційного суспільства виконання державою її конституційних обов'язків, надання послуг громадянам супроводжується розширенням використання інформаційно-комунікативних технологій. Найбільш ефективним засобом взаємодії держави і суспільства є е-урядування, використання якого забезпечує продуктивну взаємодію всіх гілок влади як між собою, так і з суспільством, що значно спрощує процедури отримання послуг. За таких умов цінним для впровадження та розвитку е-урядування в Україні є використання зарубіжного досвіду, зокрема Великобританії. За результатами комплексного оцінювання розвитку е-урядування United Nations E-Government Survey 2016. E-Government In Support Of Sustainable Development від Організації Об'єднаних Націй, Великобританія у 2016 р. посіла перше місце серед 193 країн, що брали участь в оцінюванні. Тобто Великобританія є світовим лідером розвитку е-урядування в 2016 р. [3, с. 3].

Оскільки Великобританія тривалий час була членом ЄС, то й розбудова інформаційного суспільства та е-урядування відбувалася згідно із загальноєвропейським законодавством з певною британською специфікою. Розбудову інфраструктури електронного уряду Великобританії було започатковано в 2000 р. з прийняттям відповідного стандарту e-GIF (e-government Interoperability Framework). Нині вона успішно триває в рамках виконання завдань GDS (Government Digital Strategy) – цифрової державної стратегії. Ця стратегія визначає те, як уряд стане цифровим «за замовчуванням», що, у першу чергу, стосується державних послуг, які повинні: створюватися вже в цифровій формі; бути простими для розуміння і зручними для отримання; передбачати альтернативні шляхи отримання для тих, хто не має змоги отримувати їх через Інтернет. Усіма процесами упровадження е-урядування у Великобританії керує спеціальний орган – Government digital services. На неелектронні послуги уряд Великобританії витрачає 4 млрд. фунтів, щорічно надаючи громадянам можливість альтернативного доступу (безпосередньо в органах влади, телефоном, поштою тощо). Та одним із завдань Стратегії є зменшення цього показника на 1,7 млрд. на рік шляхом

переведення послуг в електронну форму, надання та популяризації е-послуг у населення.

У наданні публічних послуг Великобританія пішла шляхом комплексного підходу до створення відповідного порталу www.gov.uk не лише як сервісу з державних послуг, але і як системи забезпечення трансакцій за принципом єдиної точки доступу та системи підтримки міжвідомчої взаємодії щодо забезпечення надання комплексних державних послуг. Розробники порталу www.gov.uk сформулювали нову тезу, на якій базуються сьгоднішні урядові інновації: від уряду в Інтернеті слід переходити до уряду з Інтернету. Центральний урядовий портал Великобританії являє собою сукупність власних сервісів і шлюзів до інших порталів, сайтів органів державної влади та приватних організацій.

Портал підтримується функціонально розподіленими професійними групами, створеними в рамках урядових відомств. Центральний урядовий портал вирішує такі завдання: надання центральної точки доступу для громадян із метою отримання державних послуг та інформації; забезпечення доступу для інтерактивної взаємодії; підтримка партнерства для державних і приватних організацій у сфері надання інформації та послуг; організація захищеного середовища, у якому громадяни можуть виконувати трансакції з державою. Портал е-послуг Великобританії являє собою централізований інтернет-ресурс, побудований за схемою «згори вниз», метою якого є інтеграція інтернет-сервісів всіх органів влади для надання державних послуг в єдиному інформаційному просторі. Портал являє собою сукупність власних сервісів і шлюзів до порталів і субпорталів, а також є єдиним центром відповідальності з надання послуг для заявників.

Портал Великобританії надає загальну державну інформацію, поєднуючи разом інформацію і консультаційні послуги з різних джерел. По суті, портал являє собою єдину точку входу для громадян та бізнесу для отримання необхідної інформації або отримання публічної послуги. На сьогодні на порталі інтегровано всі сторінки міністерств та відомств Великобританії, що надають основну частину сервісів в режимі он-лайн. На сайті можна знайти понад 350 офіційних веб-сторінок або посилань на сторінки організацій, які ще не було інтегровано до єдиного державного порталу, як, наприклад, сайт Національного архіву. На сьогодні в електронній формі на загальнодержавному порталі доступні для отримання більш ніж 650 послуг.

Отже, досвід одного зі світових лідерів е-урядування – Великобританії потрібно уважно вивчити та, враховуючи українську специфіку, запроваджувати. На особливу увагу заслуговує як структура управління е-урядування в Великобританії, так і роль урядової структури, що займається управлінням розвитку е-урядування в країні.

Список використаних джерел:

1. <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html#6-2-1> (Режим доступу – 15.11 2020)

2. Капітаненко Н.П. Комунікаційні технології публічного управління: правовий аспект. *Право та державне управління*. 2018. №2. С.116-119.

3. Серенок А.О. Публічне управління розвитком електронного урядування окремих країн Європейського Союзу. *Теорія та практика державного управління*. 2017. Вип. 3 (58). С. 1-6.

УДК 130

Кіндратець Олена

E-mail: kin-el@ukr.net

ORCID ID: 0000-0001-9786-227X

Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна)

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІНФОРМАЦІЇ ТА ЗНАНЬ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Взаємозв'язок знань та інформації досліджувався упродовж тривалого часу. Однак, в умовах інформаційного суспільства проблема набула особливої актуальності. Інформація є важливим фактором прогресу суспільства в різних сферах життя, забезпечення його сталого розвитку. Ніколи ще в історії людства інформація не була настільки доступною як нині. Інформаційні технології постійно вдосконалюються, а це означає, що з'являються можливості постійно збільшувати обсяги інформації, покращувати способи їх зберігання, аналізу, використання. Пришвидшення передачі та створення знань є однією з головних цілей вдосконалення інформаційних технологій. Однак збільшення інформації та її доступність не означає автоматичного примноження знань.

Нині багато вчених цікавляться процесом управління знаннями та окремими його етапами: отримання, зберігання, поширення і використання знань [1, 2]. Останнім часом дослідників зацікавила і невідповідність швидкості та простоти отримання будь-якої інформації та отримання нового знання.

Р. Карвальо та М. Таварес вважають, що виокремлення понять «інформація» та «знання» має сенс лише стосовно пізнання. На їх думку, інформація та знання відрізняються глибиною. У когнітивному просторі інформація знаходиться на поверхні пізнання. Поки вона залишається на поверхні, вона «тимчасова». Процес інтеграції інформації у знання, означає, що до неї постійно додаються концепції, моделі тощо [3].

Нині важливо дослідити й ті когнітивні процеси, що відбуваються під впливом нових інформаційних технологій. На основі нейровізуальних, психологічних, та психіатричних досліджень науковці намагаються скласти цілісне уявлення про вплив інформаційних технологій на функціонування мозку. Вже доведено, що Інтернет впливає на когнітивний розвиток, як молодій людини, так і людини похилого віку. Наприклад, можливість та прагнення все зафіксувати та зберегти на електронних носіях впливає на увагу, пам'ять та

знання (зменшується цінність «особистих» знань). Вчені відмічають також зміни в системах смислової пам'яті (пам'ятання фактів). Нині люди частіше пам'ятають не самі факти, а те, де ці факти можна знайти.

Інтернет виступає як своєрідна форма зовнішньої пам'яті або «трансактивної пам'яті». Поняття «трансактивна пам'ять» вперше у 1985 році використав Даніел Вегнер. Така пам'ять, згідно Д. Вегнеру, застосовується групою людей для спільної обробки, запам'ятовування та обміну інформацією. Вона може забезпечити учасників групи значно більшими знаннями, ніж знання окремого індивіда [4]. Це процес, за допомогою якого люди обмінюються інформацією у своїх сім'ях, громадах тощо. Нині інформаційні технології дозволяють змінити адресату отримання такої інформації. Таким хранителем інформації вже можуть бути не інші люди, а електронні сховища.

Трансактивна пам'ять відіграє важливу роль в «когнітивному розвантаженні», сприяє зменшенню витрат когнітивних ресурсів для запам'ятовування інформації, а значить дозволяє використовувати наявні когнітивні можливості для пізнання [5]. Однак, варто зауважити, що наслідки нинішнього когнітивного розвантаження для суспільства не достатньо досліджені. Слід звернути увагу на соціальні наслідки цих процесів. Раніше передаючи важливу інформацію іншим «на зберігання», люди, тим самим демонстрували свою довіру, збільшували соціальний капітал, підтримували родинні та дружні зв'язки. Крім того, обмін інформацією між людьми, її обговорення є способом отримання нового знання. Це важливо у будь-якій сфері життя. Особливе значення це має у сфері науки та навчання.

Зменшення соціальної взаємодії вважається одним із суттєвих недоліків дистанційного навчання. Самостійне вивчення матеріалів, викладених на сайтах навчальних закладів, та оцінювання знань шляхом тестів, впливає на рівень знань. Одна і та ж інформація, але подана в різних формах – «живої» лекції, чи лекції, записаної на відео, у формі презентації, чи тексту, по-різному сприймається, і по-різному перетворюється на знання. Цифрова трансформація освіти породжує ряд проблем [6].

Книга японських вчених Нонака і Такеучі «Компанія – творець знання. Зародження і розвиток інновацій в японських фірмах», що була опублікована в США в 1990-х роках, присвячена вивченню процесу творення знань. Успішність японських компаній вчені пояснювали особливостями цього процесу в організаціях цієї країни [7]. Спілкування, дискусії, обмін думками й ідеями в організації сприяють «прирощенню» знань, інноваціям. Нонака і Такеучі вважали, що інформація це потік повідомлень, і хоча знання створюється з цього потоку, але воно залежить від думки та переконань людини [7, с. 83]. Вони звернули увагу на важливість в отриманні нового знання не тільки вже наявного формалізованого знання, але і неформалізованого. Неформалізоване знання – це розуміння, передчуття і здогади.

Відмінність між формалізованим знанням і неформалізованим і в тому, що перше, на відміну від другого, може бути легко оброблено комп'ютером, передано електронними засобами зв'язку або збережено в базі даних [7, с. 17].

Ноунака і Такеучі розглядали чотири режими творення знань:

1. Соціалізація. Передає мовчазні знання найчастіше за допомогою спільного досвіду.

2. Екстерналізація. Процес артикуляції мовчазних знань та перетворення їх на моделі, концепції, аналогії, історії та метафори, які можуть передаватися мовою. Екстерналізація вважається ключовою фазою у створенні нових знань і викликається діалогом, колективною рефлексією.

3. Комбінація. Це процес комбінування або реконфігурації знань з метою генерування нових знань шляхом додавання. Це найпоширеніший процес у формальній освіті.

4. Інтерналізація. Це процес додавання до явних знань (принципів, процедур, методології) мовчазних нових знань (у формі відчуттів, спогадів, образів) шляхом експериментів різними способами, як через реальний життєвий досвід, моделювання граничних ситуацій або моделювання через використання програмного забезпечення [7, с. 87-98]. Нині здійснюються подальші дослідження процесу творення нового знання та взаємозв'язку інформації та знання.

Таким чином, отримати інформацію ще не означає отримати нові знання. Критичне мислення допомагає трансформувати інформацію у знання. Нові знання часто з'являються в процесі спілкування, обговорення проблем, дискусій. В цьому випадку неформалізоване знання сприяє примноженню формалізованого знання. Особливості творення знання мають враховуватися в будь-якій організації – чи то в науково-дослідному інституті, виші, чи на підприємстві. В навчальних закладах важливу роль в отриманні знань відіграють інтерактивні засоби навчання. Цифровізація створює додаткові можливості налагодження комунікації, отримання інформації про формалізоване знання за допомогою новітніх засобів, систем зв'язку. Однак, як буде використана ця можливість залежить від тих, хто неї має можливість скористатися.

Отже, для збільшення знань і в умовах інформаційного суспільства потрібно підтримувати й розвивати різні форми обговорення проблем. Це сприятиме не тільки обміну корисною інформацією, а і примноженню знань.

Список використаних джерел

1. Gonzalez R., Martins M. (2017) Knowledge Management Process: a theoretical-conceptual research URL: https://www.scielo.br/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0104-530X2017000200248&lng=pt&tln=pt
2. Chierici R., Mazzucchelli A., Garcia-Perez A., Vronti D.(2019) Transforming bigdata into knowledge: the role of knowledge management practice URL: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/MD-07-2018-0834/full/html>
3. Carvalho R., Ferreira M. (2001) Using information technology to support knowledge conversion processes. *Information Research*. Vol.7, № 1. URL: <https://translate.google.com/translate?hl=ru&sl=en&tl=uk&u=http%3A%2F%2Finformationr.net%2Ffir%2F7-1%2Fpaper118.html&prev=search>

4. Wegner DM. (1987) Transactive memory: a contemporary analysis of the group mind In: Mullen B, editor; Goethals GR, editor. (eds). Theories of group behavior. Basel: SpringerNature, 1987:185-208.

5. Lewis K, Herndon B. (2011) Transactive memory systems: current issue and future research directions. Organ Sci 2011;22:1254-1265.

6. Кіндратець О. М. Проблеми цифрової трансформації освіти /Освіта як чинник формування креативних компетентностей в умовах цифрового суспільства. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 27-28 листопада 2019 року / Ред.-упорядник: д.філософ.н., проф. В.Г.Воронкова. Запоріжжя: ЗНУ, 2019. С. 59-60.

7. Нонака Ікуджиро, Такеучи Хиротака. Компания – создатель знания. Зарождение и развитие инноваций в японских фирмах. Москва. Издательство: Олимп – Бизнес, 2011. 384 с.

УДК 159.01

Кіях Дмитро, студент групи 8.0739-пм,

Науковий керівник: **Наталія Петрівна Капітаненко**, к.ю.н., доцент,

E-mail: dmytriykiyah@ukr.net

Інженерний навчально-науковий інститут Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)

ЛІДЕРСЬКІ ЯКОСТІ КЕРІВНИКА ЯК СКЛАДОВА УСПІШНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність обраної теми зумовлена тим, що процес ринкової трансформації економіки висуває особливі вимоги до управлінського персоналу організації, особлива увага зосереджується на керівниках. Оскільки від їх професіоналізму та лідерських якостей залежить ефективність діяльності організації та конкурентоспроможність діяльності в сучасних умовах. Головну роль у процвітанні організації відіграє саме керівник організації, який здатний дивитися вперед і визначати напрямки, в якому необхідно рухатися, який володіє широким і довгостроковим баченням перспектив руху, а також володіє низкою рис, які притаманні справжнім лідерам [2, с. 32].

Інтерес до лідерства і спроби осмислити цей складний і важливий соціальний феномен сходять до глибокої старовини. Так, вже античні історики Геродот, Фулідід, Тацит, Плутарх і ін. ставили в центр історичних оповідань дії видатних осіб – монархів, вождів, полководців – або небожителів – богів. Платон зображав лідера як людину, відмінну, з природженою схильністю до знання, любов'ю до істини, рішучим неприйняттям брехні. Його відрізняють скромність, благородність, справедливість, душевна досконалість. Таким, на думку філософа, є природжений філософ. Значний внесок в розуміння політичного лідерства вніс Н.Макіавеллі. Одним з перших він дав розгорнений опис лідера-государя, розробив технологію політичної діяльності, лідерської

активності. Також, зазначимо, що основу дослідження склали фундаментальні положення і принципи соціально-психологічної науки щодо психологічних механізмів міжособистісного сприймання (О. Бодальов, Г. Оллпорт, Б. і І.Сарасон, Дж. Фрасер) та самопрезентацію особистості (Р. Баумейстер, П. Дракер, О. Леонтьєв); сучасні підходи управлінської психології до ролі особистості керівника (В. Шепель, Г. Почепцов, Г. Щокін, Дж. Ягер та інші); теорії управлінських якостей (Л. Кудряшова, В. Лебедев, Р. Кричевський та інші). Проблеми лідерства висвітлюють багато сучасних науковців. Серед дослідників цієї проблематики необхідно назвати В. Бакуменка, Р. Войтович, А. Гаврилюк, Н. Гончарук, В. Гошовську, В. Гурієвську, І. Ібрагімову, Н. Ларіну, Т. Новаченко, Л. Пашко, М. Пірен, А. Рачинського, І. Сурай та ін.

Також, зазначимо, що суттєвий вклад в дослідження даної проблеми зробили і вчені Запорізької школи менеджменту, а саме: В. Воронкова, М. Ажажа, І. Шавкун, М. Лепський, Н. Капітаненко, О. Мороз, О. Фурсін, О. Венгер та ін. Але, не дивлячись на таку зацікавленість до даної проблеми залишаються недостатньо вивченими деякі аспекти, щодо особливостей формування лідерських якостей керівників в організації. Аналіз літератури дає змогу констатувати, що проблема формування лідерських якостей керівника в сучасних умовах не була предметом системного та цілісного вивчення.

Методологічну основу дослідження складають такі основні принципи пізнання: об'єктивність, науковість, цілісність, принципи історизму, розвитку, єдності теорії і практики та інші. У кваліфікаційній роботі магістра використано комплекс загально-філософських, загальнонаукових та спеціальних методів, що дозволило забезпечити достовірність і обґрунтованість наукових результатів.

Реалії сьогодення свідчать, що в сучасних умовах зростання уваги до проблеми формування лідерських якостей керівника не випадкове, так як діяльність будь-якої організації визначається професіоналізмом його персоналу і в першу чергу – її керівника [4, с. 100]. Невипадково, вивчення професійних якостей сучасних керівників різного рівня викликає підвищений інтерес дослідників. Особливо популярною стала сфера технологій формування лідерських якостей керівника.

Лідерство – це мистецтво управлінської діяльності, універсальний за своєю природою феномен суспільного життя. Воно існує скрізь – у великих і малих організаціях, в бізнесі і в релігії, в компаніях і університетах, в неформальних організаціях тощо. Лідерство властиво будь-якій сфері людської діяльності, для існування і процесу якої потрібне виділення керівників і відомих, лідерів і послідовників. Його значимість в існуванні організацій та їх управлінні дуже вагома та суттєва. З однієї сторони, лідерство розглядається як наявність певного набору якостей, які притаманні тим, хто успішно спричиняє вплив на інших, з іншої, лідерство – це процес несилового впливу у напрямку досягнення організацією своїх цілей [1, с. 25].

Лідерство як основа сучасної управлінської парадигми знаходить все більше визнання не лише у закордонних, а й у вітчизняних теоретиків і

практиків управління. У зв'язку з цим не викликає сумнівів необхідність вивчення теоретичних основ і практичного застосування лідерських якостей керівника в організації.

Лідер – особа, яка чітко формує свою ціль і знаходить прибічників, які будуть допомагати їй у самореалізації та досягненні вже спільної мети. Саме тому лідерство як процес, за допомогою якого людина здійснює вплив на іншу людину чи на групу людей, є сучасною концепцією управління, в тому числі управління змінами, ефективності його сприяє не стільки рівень посади, скільки ступінь впливовості діяльності особи. У процесі формування сучасного типу лідера, його психологічної готовності до управлінської діяльності гостро постає питання про критерії вимог до керівника нового типу, лідера, орієнтованого на реалізацію складних завдань суспільно-політичних перетворень Української держави на шляху до зміцнення її незалежності й ефективного соціально-економічного розвитку. Компетентнісний підхід до процесу формування лідерських якостей у посадових осіб та представників місцевого самоврядування повинен реалізуватись з врахуванням того, що компетентність сучасного керівника – лідера – це інтегральне поняття, що складається з [3, с. 54]:

- особистісної компетентності;
- громадянської компетентності;
- стратегічно-методологічної управлінської компетентності;
- управлінської компетентності в соціальних питаннях.

Отже, лідерство – це не стільки функція особистості чи групи, скільки результат складного і багатопланового впливу різних чинників і ситуацій. Найбільш загальним визначенням лідерства вважаємо пояснення даного феномену як соціально-психологічного процесу в колективі чи групі, побудованого на впливі особистого авторитету людини на поведінку її членів за для досягнення певного результату на взаємовигідній основі.

Також, зазначимо, що лідерство – процес, за яким спостерігають багато людей на місцях не тільки в установах, але й у суспільстві в цілому, що проявляється у вигляді слухів через спілкування та засоби масової інформації. Тому основне завдання лідера, посадової особи та органів місцевого самоврядування – передати лідерські навички підлеглим, бо успіх приходить тоді, коли підлеглі вмотивовані самі бути лідерами. Цього вимагає процес суспільно-політичних змін та демократизації як в органах місцевого самоврядування, так і в сучасному українському суспільстві взагалі.

Список використаних джерел:

1. Соснін О. В., Воронкова В. Г. Інформаційно-комунікативний розвиток соціуму як цивілізаційної парадигми XXI століття. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць*. Запоріжжя : ЗДІА, 2015. Вип.62. С. 24-31.
2. Воронкова, В. Г., Капітаненко, Н. П., Нікітенко, В. О. Правові засади захисту інтелектуальної власності у цифровому суспільстві. *Journal «ScienceRise: Juridical Science»*, 2019. 4 (10). pp. 32-37.
3. Сергієнко Т.І. Ефективне лідерство в процесі управління освітніми змінами. *Conference Proceedings of the 5th International Scientific Conference Modern Problems of*

Management: Economics, Education, Health Care and Pharmacy (October 26-29, 2017, Opole, Poland). The Academy of Management and Administration in Opole, 2017. – p. 54-56.

4. Contemporary Issues of Digital Economy and Society. Series of monographs Katowice School of Technology. Monograph 36. The authors bear full responsible for the text, data, quotations and illustrations Copyright by Katowice School of Technology, 2020.- 293с.

УДК 37.013-029:004.77

Кивлюк Ольга

E-mail: panyolga@ukr.net

ORCID: 0000-0002-7900-9299

Мордоус Ірина

E-mail: i.a.mordous@gmail.com

ORCID: 0000-0003-1659-001X

*Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
(Київ, Україна)*

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА РИЗИКИ

Актуальність дослідження. Відповідно з положеннями Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки цифровізація, або діджиталізація, як сучасний популярний неологізм, «фактично уможливорює інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний простір» [3, с. 1].

Переформатування сучасного соціального простору за допомогою електронно-цифрових, інформаційно-комунікаційних та інших високотехнологічних засобів у цифрову площину не лишає осторонь освітню складову цього процесу.

Сучасні умови карантину, пов'язані з пандемією COVID-19, перетворили освітній процес в змішану систему очного та дистанційного навчання, що не могло не призвести до появи певної кількості проблем та виявити відповідні недоліки діджиталізації освітнього простору в контексті інформатизації, віртуалізації, цифровізації, інтернаціоналізації освіти, її мережовості та кліковості. Хоча, з іншого боку, відсутність зазначених вище технологій в даних умовах взагалі унеможливорює навчально-виховний процес як такий, що є небезпечним для життєдіяльності особистості.

Аналіз останніх досліджень. Проблематика цифровізації освітнього простору в різних його інтерпретаціях розглядалася в роботах наступних сучасних дослідження зарубіжних і вітчизняних науковців: К. Бассета, В. Бикова, В. Воронкової, Г. Грибера М. Деузе, М. Жалдака, В. Журавського, К. Краус, В. Кременя, С. Ягодзінського та інших відомих науковців.

Завдання дослідження. Розглянути можливі перспективи та ризики діджиталізації освітнього простору в сучасних соціальних умовах.

Виклад основного матеріалу. Феномен діджиталізації – це відображення сутності та напрямку розвитку сучасного суспільства, швидкоплинність трансформацій якого потребує продуктивних змін задля успішного функціонування всіх соціально-економічно важливих систем і підсистем, де освіта не є винятком.

Аналіз сучасних наукових досліджень показує, що в глобалізаційному світі сталою розвинутою поступово створюється нове цифрове середовище, що постійно розвивається та вдосконалюється завдяки стрімкому впровадженню високих інформаційно-цифрових технологій, які є доступними в опануванні їх можливостей користувачами, і такими, що значно спрощують процеси людської життєдіяльності.

У своєму дослідженні В. Журавський стверджує, що процес адаптації освіти до інших соціальних систем, також, суттєво впливає на інші соціальні підсистеми, а саме: більш успішними з фінансово-економічного боку стають, у своїй більшості, найосвіченіші професіонали/спеціалісти/учасники економічного процесу; більш активними, творчими, адаптованими, лояльними стають більш освічені громадяни; освіта стає все важливішою складовою кар'єрного успіху; культурно-релігійні організації переймають все більше цінностей і цілей в контексті гуманізації у системи освіти [2].

У цифровому форматі освіта – це багатофункціональна система, що санкціонує появу наступних підсистем: віртуальне, інформаційно-комунікаційне/аналітичне/пошукове/дослідницьке, мережеве освітнє середовище, яке використовує інноваційні високотехнологічні засоби та традиційні технології задля ефективної взаємодії всіх учасників освітнього процесу в межах принципів гуманізації, індивідуалізації, диференціації, інформатизації тощо.

Діджиталізація освіти перетворює класичну систему освіти, наповнюючи її сучасними як педагогічними, так високотехнологічними інструментами інноваційної освітньо-педагогічної діяльності, що виражається в наступному: доступності та відкритості; збільшенні електронних освітніх ресурсів, віртуалізації навчальних засобів, інформатизації освітнього процесу; використанні ІКТ та програмних засобів навчального призначення в їх різних інтерпретаціях тощо.

Погоджуючись з думкою І. Кучерак можна стверджувати, що освітні процеси трансформації в бік цифровізації освітнього простору незворотні та є перспективними в наступних напрямках:

- «розвитку умінь навчатися самостійно, виокремлювати найбільш цінний матеріал для саморозвитку;
- формування мобільності особистості, умінь швидко адаптуватися до умов, що змінюються непередбачувано і стрімко;
- посилення мотивації до самоосвіти та саморозвитку;

- охоплення різноманітної аудиторії (контент стає персоналізованим), забезпечення співпраці та інтегративності;
- побудови індивідуальної освітньої траєкторії;
- навчання у найбільш зручних умовах – комфортному темпі, але з оптимальним використанням часу, виокремленого для виконання певних завдань» [4, с. 92].

Проведене В. Биков дослідження «Цифрова трансформація суспільства і розвиток комп'ютерно-технологічної платформи освіти і науки України» дало можливість стверджувати, що пріоритетними заходами щодо цифрової трансформації українського суспільства і освіти є:

- «розроблення й впровадження на державному рівні процедур забезпечення необхідних рівнів досконалості електронних освітніх ресурсів, їх рецензування, стандартизації та сертифікації, створення відповідних національних стандартів, їх гармонізація з міжнародними;

- локалізація й впровадження міжнародних і європейських стандартів серії «Інформаційні технології для навчання, освіти і тренінгу» та розроблення стандартів цифрових компетентностей суб'єктів освітнього процесу;

- розроблення та впровадження програми підвищення обізнаності громадян з питань інформаційної безпеки, кібербезпеки та захисту конфіденційної інформації, зокрема персональних даних, протидії загрозам їх несанкціонованого використання;

- створення технологічної інфраструктури загальноосвітніх навчальних закладів, закладів позашкільної освіти та управлінь освітою, зокрема на основі хмарних технологій;

- посилення змістової лінії програмування у навчанні інформатики учнів старшої школи, які обрали фізичний, математичний чи інформаційно-технологічний профіль;

- розроблення механізмів мотивації наукових, науково-педагогічних та педагогічних працівників, зокрема їхнього фінансового заохочення, до педагогічно виваженого і доцільного використання сучасних ІКТ в освітньому процесі та створення електронних освітніх ресурсів;

- забезпечення закладів освіти, насамперед ЗЗСО, інформаційно-дидактичними та навчально-методичними матеріалами відповідно до чинних навчальних програм щодо використання комп'ютеризованого навчального обладнання та системне розроблення і широке впровадження педагогічно виважених методик використання сучасних ІКТ в освіті» [1, с. 25-26].

Висновки і рекомендації.

Незважаючи на зазначені переваги та перспективні можливості процесу цифровізації освіти, не можна фетишизувати дане явище в контексті єдиної можливості щодо ефективного функціонування освіти в сучасних соціально-економічних умовах.

Має бути створений симбіоз між цифровим та традиційно-класичним освітніми просторами з врахуванням національних освітніх традицій, не зважаючи на глобалізаційний акцент даного процесу.

Отже, ризики діджиталізації освітнього простору, на наш погляд, полягають у зникненні національних освітніх особливостей та традицій в реалізації навчально-виховного процесу.

Список використаних джерел:

1. Биков В.Ю. Цифрова трансформація суспільства і розвиток комп'ютерно-технологічної платформи освіти і науки України. Матеріали методологічного семінару НАПН України «Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку». 4 квітня 2019 р. / За ред. В.Г. Кременя, О.І. Ляшенка. К, 2019. С. 20-26.
2. Журавський В.С. Вища освіта як чинник державотворення і культури в Україні. К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2003. 416 с.
3. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 08.10.2020).
4. Кучерак І.В. Цифровізація та її вплив на освітній простір у контексті формування ключових компетентностей / Теорія та методика професійної освіти. Випуск 22. Том 2. 2020. С. 91-94.

УДК 007:316.77:341.326

Кириченко, Микола

E-mail: kmumo@i.ua

ORCID: 0000-0003-1756-9140

ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

Національної академії педагогічних наук України (Київ, Україна)

БОРОТЬБА З УРАЗЛИВІСТЮ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЯК ДЕРЖАВНЕ ЗАВДАННЯ КОЖНОЇ КРАЇНИ

Актуальність дослідження в тому, що цифровізація в сучасних умовах є надзвичайно уразливою, так як має місце несанкціонований доступ до комп'ютерів, мають вразливості або лазівки у системі захисту, що дозволяють користувачеві (зокрема авторизованому, як-от системний адміністратор) обійти звичні заходи безпеки, наприклад введення логіна і пароля користувача, і отримати доступ до комп'ютера. Зламувач може використати ці шляхи доступу, щоб укріпитися на позиції в електронній мережі компанії.

Все, що потребував взламувач,- це вхід і цифровий плацдарм для проведення своїх шпигунських операцій. Більшість власників заражених комп'ютерів навіть гадки не мають, що за ними стежать хакери, а невиявлені користувачами недоліки комп'ютерної системи, відомі лише хакерам. Агенство купує інформацію про ці вразливості на тіньовому ринку у хакерів, які виявили їх, інколи сплачуючи по декілька тисяч доларів за кожну інформацію. Інколи платять компаніям – розробникам програмного забезпечення та комп'ютерів за

приховування інформації про вразливі місця або бекдори в їхніх продуктах, щоб агенство й хакери могли їх використовувати, інколи злочинці атакують незахищені інтелектуальні комунікаційні пристрої з різних міркувань, зокрема, з метою фінансового шахрайства [1, с. 367].

Проникаючи у такі комп'ютери, хакер зможе прочитати й скопіювати будь-які незашифровані документи, зокрема текстові файли, електронну пошту, аудіовізуальні файли, презентації, списки контактів. Зашифровану інформацію прочитати важко, але можливо. Зрештою одним із завдань цих організацій є зламування кодів. Китай – одна з найважливіших мішеней стеження та планування кібервійн, так як це країна зі стрімким технологічним розвитком, що робить також і її вразливою. США мають докази того, що Китай проникав у комп'ютерні мережі оборонних підприємств та інших американських компаній.

Едвард Сноуден розповідав китайським журналістам, що США також зламували комп'ютери Пекінського університету Цінхуа – одного з провідних освітніх і дослідницьких центрів країни державної комп'ютерної системи, що містить «інтернет-дані мільйонів китайських громадян». Можливо, це було однією з причин того, що АНБ прагнуло проникнути у систему. Сноуден назвав це взламування масштабним, він показав журналістам документи, які свідчили про те, що в січні 2013 року АНБ проникло принаймні до 63 університетських комп'ютерів і серверів. За словами Сноудена, ці документи доводили втручання АНБ, позаяк містили IP-адреси, які могла отримати лише одна людина, яка мала фізичний доступ до комп'ютера.

Американські аналітики вважають, що китайські університети – це основний ресурс кадрів для уряду й органів влади. Китай – це найбільша мішень останніх років, однак не єдина, на яку націлені хакери, що свідчить про те, що Інтернет перетворився на поле битви. У рамках секретних програм агентства домовляються з технологічними компаніями щодо впровадження бекдорів у їхні комерційні продукти. У 2012 році Конгрес США виділив 250 млн. доларів на реалізацію цього продукту, відмічає Шен Гарріс [2, с. 113]. Агентство отримало доступ до листування та розмов у Skype і до хмарного сховища Microsoft SkyDrive і аналітики могли читати повідомлення користувачів іще до шифрування.

Експерти АНБ інсталиують у ці продукти вразливості, щоб згодом використати їх у шпигунських або кібервоєнних операціях, а за потреби вивести навіть з ладу технологічний продукт. Так, принцип дії «комп'ютерного хробака» Stuxnet, який знищив центрифуги на іранському ядерному виробництві, ґрунтується на невідомій раніше уразливості у системі управління компанії Siemens. Це також свідчить про те, що, можливо, виробник знав про цю вразливість і погодився її залишити, а потім АНБ використало інформацію про недоліки системи для створення «хробака» Stuxnet. Упродовж 10 останніх років АНБ спільно з британськими колегами з центру урядового зв'язку поклало чимало зусиль на боротьбу з криптографічними технологіями, інсталиуючи приховані вразливості у поширенні стандартів шифрування. Шифрування – це процедура перетворення даних (наприклад, електронного

листа) в мішанину цифр і символів, які можна розшифрувати лише за допомогою ключа, яким володіє адресат. Бюджет агентства на підтримку кібербезпеки становить мільярди доларів. Найуразливіші для нищівних кібератак саме такі об'єкти, як електростанції, підприємства атомної промисловості, газові трубопроводи, критично важливі об'єкти інфраструктури, а також банки й фінансові установи.

Коли компанія виявляє загрозу, відбувається «латання дір» і оновлення системи стає додатковим навантаженням, тим більше, що технологічна гнучкість різних компаній є різною. АНБ як військова й розвідувальна організація підтримує ринок кіберзброї, загрозливий для американських компаній в критично важливих об'єктах інфраструктури, проте позиціонує себе як озброєну орагнізації, покликану захищати державу від зловмисників та їх атак. Агенство має власну виробничу базу, на якій працюють найкращі хакери США, більшість яких зробила кар'єру в армії і навчалася на курсах із комп'ютерної освіти. США покладаються на вміння та знання цих фахівців, коли йдеться про кіберзмагання з Китаєм, який завжди матиме вагому перевагу за кількістю хакерів [2, с. 126].

Основу бізнесу компаній, що займаються кібератаками та кібершпигунством, становить обробка величезного обсягу інформації про незахищені комп'ютери, вразливість мереж із зазначенням їхнього програмного й апаратного забезпечення. Ботнет – це мережа комп'ютерів з таємно запущеним у них автономним програмним забезпеченням (ботами), яке дозволяє зловмисникам виконувати певні дії з використанням ресурсів інфікованого пристрою.

Компанія Microsoft продовжує атакувати ботнети, її успіх надихає державних діячів та керівників корпорацій, що співпраця між поліцією та корпоративними хакерами може бути дієздатним методом боротьби із кіберзлочинністю. Керівники фірм, організацій та державних установ повинні проводити ефективні підходи до захисту цифрової інфраструктури – мереж і комп'ютерів, від яких ми щодня залежимо. Захист цієї інфраструктури повинен стати основою стратегічного активу і пріоритетом державної безпеки, щоб мережів були безпечними, надійними і безвідмовними, а для цього слід відслідковувати стримування цих атак проти об'єктів своєї власної інфраструктури та швидко вдосконалювати після будь-якого пошкодження.

Захист кіберпростору повинен слугувати державним завданням кожної країни. Згідно із законом, відповідні міністерства повинні координувати політику кібербезпеки на рівні уряду, захищати комп'ютерні мережі цивільних державних служб і співпрацювати з компаніями заради захисту критично важливих об'єктів інфраструктури, підєднаних до Інтернету пристроїв, контролю обладнання електростанцій, ядерних реакторів, банків та критично важливих інфраструктурних об'єктів.

Якщо аналітики виявили, що хакер намагається заразити комп'ютери, компанія може запрограмувати свої системи так, щоб заборонити виконання комп'ютерних програм з будь-яких USB-носіїв, інсталиючи захист, щоб

опинитися у безпеці. Після атак на банківські сайти у 2012 році американські фінансові організації створили власні підрозділи стеження, в яких фахівці у сфері кібербезпеки вміють знаходити вразливості у програмному забезпеченні та мережевих конфігураціях, аналізувати шкідливе ПЗ, досліджувати методи його роботи й призначення, а також відбивати атаки.

Методи боротьби з уразливістю цифровізації як державне завдання кожної країни повинні розроблятися як на державному, так і приватному рівнях. Фундаментальне питання щодо нашого майбутнього у кіберпросторі полягає у тому, щоб ухвалити закони й правила, що регулюватимуть поведінку у ньому. Некеровані простори розпадаються, вони нездорові, вони дають прихисток злочинцям і терористам.

Жодна держава не повинна розглядати майбутнє без законів і правил, дилема полягає у тому, яку вагу ми надамо безпеці у кіберпросторі і хто за неї відповідатиме. Проте кіберпростір і надалі залишається колекцією приватних пристроїв і дійшли до того, що почали залежати від нього, як від електрики чи водопостачання. Лише інформоване суспільство може підкорити громіздку військово-оборонну машину мирним цілям задля процвітання свободи і безпеки, сприяючи розвитку людського й соціального капіталу [3, с. 107-128].

Список використаних джерел

1. Гудмен Марк. Злочини майбутнього : усе взаємопов'язане, усі вразливі і що ми можемо з цим зробити / пер з англ. І.Мазарчук, Я. Машико. К.: Вид-во Ранок: Фабула, 2019. 592 с.
2. Шейн Гарріс. Війн@ : битви в кіберпросторі. Київ : Ніка-Центр; Львів: Видавництво Анетти Антоненко, 2019. 296 с.
3. Кириченко Микола. Вплив цифрових технологій на розвиток людського і соціального капіталу в умовах діджиталізованого суспільства. *Humanities studies : Collection of Scientific Papers. Zaporizhzhia* : ZNU. 2019. 1 (78). P. 107–128.

УДК 331.522

Козачок Ірина

E-mail: irinalkozachek@gmail.com

ORCID: 000-0002-0489-9696

*Запорізький електротехнічний фаховий коледж
НУ «Запорізька політехніка»(Запоріжжя, Україна)*

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ ЛЮДСЬКОГО Й СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Цифрові технології, сприяючи збільшенню швидкості передачі інформації, активне впровадження в повсякденне життя програмованих пристроїв, застосування технологій 3D-печаті, BigData, сприяють швидкій зміні

життя кожного з нас і структури більшості економічних зв'язків у державі. На ринку праці вплив цифрових технологій проявляється в зниженні питомої ваги рутинних операцій і поглинанні різних сфер праці інтелектом і новими цифровими навичками.

Передбачається, що надалі застосування цифрових технологій призведе до скорочення зайнятості відносно багатьох професій. На заміну прийде потреба у фахівцях, здатних обслуговувати цифрову економіку. Таким чином, розвиток цифровізації пред'являє нові вимоги до сучасної системи освіти та впливає на трансформацію людського й соціального капіталів.

Володіння навичками роботи з цифровими технологіями стає не лише вимогою до фахівців, що приймаються на роботу, але і необхідністю повсякденного життя. Такі навички як робота з пошуковими системами, електронною поштою або онлайн-покупками вже недостатні. У розвинених країнах поступово отримують реалізацію загальнонаціональні програми передачі цифрових технологій людям, яких навчають застосуванню просунутих програмних продуктів. Основи програмування поступово входять в підготовку робочих спеціальностей. Крім того, активний розвиток отримує самозайнятість, яка вимагає від підприємців володіння цифровими технологіями.

Основне завдання держави в цих умовах полягає в переорієнтації освітньої системи на підготовку фахівців, що відповідають запитам ринку. Для економіки потрібні висококваліфіковані та високооплачувані кадри, які мають можливість вкладати свій людський капітал і розвиватися. В зв'язку з цим виявлення перспективних напрямів розвитку людського й соціального капіталу, його трансформації і нарощування для цифрової економіки є актуальними напрямками досліджень.

Відповідно до інвестиційного підходу людський капітал – це сукупна вартість інвестицій у людину, спрямованих на формування, накопичення та реалізацію у продуктивній діяльності її знань, здібностей, навичок і вмінь, що забезпечує зростання вартості та отримання доходу. «Йдеться в широкому розумінні цього поняття про інвестиції у людину (освіту, перепідготовку кадрів, науку, здоров'я, екологію, духовний розвиток, фізичну культуру, мобільність формування інтелектуальної власності) та їх суспільно значущу (зокрема економічну) відтворювальну віддачу» [3, с. 121].

Формування і розвиток людського капіталу відбувається в єдності з розвитком соціального середовища, що визначає умови протікання цих процесів. Зміни, що відбуваються в самому середовищі, впливають на людський капітал, його змістовні характеристики, способи формування і використання, уявлення про його ефективність та ін.

До числа таких значимих процесів, що якісно трансформують соціальне середовище, і, отже, що роблять значний вплив на усі її елементи, відносять процеси цифровізації. Нині більшість людей так чи інакше задіяна в інформаційному обміні, виступаючи як виробники і споживачі інформації. Інтенсивність подібної участі, його цілі і результативність залежать від людського капіталу, в структурі якого значення набувають уміння і навички,

що дозволяють користуватися новими технологіями і бути активним учасником взаємодії.

Таким чином, сучасність висуває нові вимоги до людського капіталу, характеристики якого повинні дозволяти індивідові успішно самореалізовуватися в умовах інформатизації і цифровізації середовища. Сучасний етап розвитку категорії людського капіталу припускає інвестиції в ті показники, якими характеризується якість життя (якість трудового життя) людей, що робить трактування і підходи до оцінки ще більше розширювальним.

Ознакою цифровізації економіки, як нового етапу розвитку, являється не сама по собі центральна роль знань в економічному розвитку, а переважання знань (інформації) для формування нових знань і технологій. Існування в цифровому середовищі вимагає навичок і знань, що дозволяють ефективно застосовувати потенціал нових технологій.

Сучасне середовище сприяє акумуляції в людському капіталі певного набору компетенцій і знань, що дозволяють індивідові як мінімум орієнтуватися в ній і користуватися можливостями, що надаються нею. Окрім власне уміння застосовувати різні технічні засоби або програмне забезпечення, в число необхідних здібностей і умінь дослідники включають ті, що дозволяють взаємодіяти у рамках віртуальних мереж і структур: креативність, мобільність, а також навички взаємодії з мережевими структурами. Ці компетенції та їх активне застосування складають частину сучасного змісту людського капіталу і є одними з підстав розвитку його мережевої форми.

Як і людський, соціальний капітал формується під впливом чинників довкілля. У сучасних умовах соціальний капітал набуває нової форми – розвиток інформаційно-комунікаційних технологій віртуалізує цей ресурс, переводячи взаємодії акторів з площини безпосередніх контактів у віртуальну реальність, що значно розширює чисельність учасників комунікацій і їх взаємозв'язків, що у свою чергу збільшує вірогідність досягнення ними бажаного результату взаємодій.

Особливостями віртуального соціального капіталу, таким чином, виступають цифрове середовище його функціонування, відсутність просторових обмежень і висока швидкість формування зв'язків і комунікацій [2]. Він є особливою формою капіталу, що існує в таких елементах громадської організації, як соціальні мережі, соціальні норми й довіра, що створюють умови для координації й кооперації заради взаємної вигоди.

Характеристики цифрової економіки яка трансформує людський та соціальний капітал представлено на рисунку 1.

Рис. 1. Характеристики цифрової економіки, що трансформують людський та соціальний капітал

Так само як фізичний, людський і соціальний капітали полегшують виробничу діяльність. Людський капітал (передусім його інтелектуальна складова) забезпечує підприємство унікальними конкурентними перевагами, які не можуть бути перекуплені чи скопійовані конкурентами.

Соціальний капітал впливає на ефективність використання інших форм капіталу через привілейований доступ до ресурсів: його використання дозволяє швидше одержувати інформацію, залучати висококваліфікованих професіоналів, знаходити фінансову, політичну і суспільну підтримку для певних проектів [1, с. 38].

Продуктивність соціального капіталу набуває нового виміру в умовах сучасних технологічних змін, які відбуваються на основі впровадження інформаційних технологій.

Але, саме людський капітал є головним драйвером створення та розвитку інноваційної економіки. Саме креативне ядро людського капіталу – провідні

вчені, викладачі, управлінці, вчителі та інші фахівці генерують інновації, формують сприятливі умови для інноваційного процесу і високої якості життя.

Вибір людського капіталу в якості головного фактору розвитку країни обумовлює застосування системного та комплексного підходу під час розробки концепції або стратегії розвитку як самого людського капіталу, так і загальної стратегії розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Грішнова О.А. Людський, інтелектуальний і соціальний капітал України: сутність, взаємозв'язок, оцінка, напрями розвитку / О.А. Грішнова // Соціально-трудові відносини: теорія та практика. – 2014. – № 1. – С. 34-42. – (Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stvttp_2014_1_5)
2. Ишмуратова Д.Ф. Развитие человеческого капитала в условиях формирования цифровой среды / Д.Ф. Ишмуратова // Национальная безопасность / nota bene. – 2019. – № 6. – С. 44 – 49. DOI: 10.7256/2454-0668.2019.6.31684 (Режим доступу: https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=31684)
3. Носик О.М. Інвестиції у людський капітал: головні особливості та чинники вибору / О.М. Носик // Економічна теорія та право. – 2015. – № 1(20). – С. 120 – 129.

УДК 101.1: 316.7

Козловець Микола

E-mail: mykola.kozlovets@ukr.net

ORCID: 0000-0002-5242-912X

*Житомирський державний університет імені Івана Франка
(Житомир, Україна)*

ЛЮДИНА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Актуальність. Розвиток сучасної цивілізації характеризується безпрецедентним темпом глибоких змін технологічної та соціально-економічної інфраструктури. Інновації, що прийшли в наше життя з 4-ю промисловою революцією – широке використання інформаційних і телекомунікаційних технологій, Інтернету, роботизація, медіатизація, технології штучного інтелекту, віртуальна і додаткова реальності, Інтернет Речей (IoT – Internet of Things), великі дані (Big Data), цифровізація – свідчать про те, що відбувається зміна матеріальних і духовних епох. Внаслідок створення цифрових технологій був запуск процесу цифровізації суспільства, економіки, політики, культури, освіти та ін.

Технології постіндустріальної цивілізації – це не тільки базові економічні артефакти, а й ідеологія, яка визначає основні напрямки і темпи розвитку суспільства, змінює його соціальну структуру, і що найважливіше, прямо й

опосередковано впливає на біологічну, соціальну, ментальну й духовну сутність людини. Динаміка розвитку інноваційних технологій породжує новий стиль комунікації, спосіб життя людей. Водночас цифрова епоха містить в собі онтологічну, гносеологічну, моральну й світоглядну невизначеність. У цьому контексті виникає багато питань, пов'язаних навіть не стільки з наслідками переходу до цифрового суспільства, скільки з надшвидкими змінами технологічного середовища цифрового світу, здатністю людини до накопичення, аналізу та передачі інформації.

Аналіз останніх досліджень. До проблематики інформаційно-комунікаційних і цифрових технологій прикута увага не лише філософів, а й вчених, експертів у різних галузях; вона об'єднує найважливіших гравців на ринку ІТ (Google і Open AI); до неї звертаються на політичній арені (Давоський економічний форум; Японія ухвалює програму «Суспільство 5.0», в якій пропонується вирішувати соціальні проблеми на основі досягнень Індустрії 4.0 та ін.). Викликом останніх років стає Інтернет речей, який безпосередньо пов'язаний зі штучним інтелектом, і саме в цьому сегменті експерти бачать перспективи розвитку технологій майбутнього (Р. Девіс, В. Елфрінк, С. Грінгард, Г. Томсон, К. Шваб) [2; 5; 8].

Пост- і трансгуманістичні дискурси розглядають цифровізацію як тенденцію до дедалі ширшого використання технологій у різних контекстах, починаючи від теорії штучного інтелекту до проблеми існування людини і соціуму в умовах іманентно властивих цифровому світу надшвидких змін, завантаження в комп'ютері свідомості як способу порятунку людства, до аналізу соціальних наслідків, що виникають з тотальної доступності університетської освіти та розмивання уявлень про її роль в цифровому суспільстві (І. Афанасенко, В. Банах, О. Воденнікова, В. Воронкова, М. Івлева, В. Іноземцев, М. Кириченко, Р. Олексенко, О. Пунченко, О. Соснін, О. Фурсін, І. Шестакова та ін.) [1; 3; 4; 6; 7; 9; 10].

Мета статті – аналіз проблем та викликів, з якими людина і суспільство вже стикаються і в ще більшій мірі зіткнуться в умовах темпоральності цифрового розвитку, надшвидких змін цифрового світу.

Виклад основного матеріалу. Якісний стрибок швидкості соціотехнологічного розвитку у поєднанні з концентрацією його на галузі інформаційно-комунікаційних технологій визначає унікальність нової реальності цифрового світу. Фізична причина цього нового темпу розвитку лежить в унікальних властивостях цифрових технологій, а саме – в універсальності їх застосування, завдяки чому вони стають драйвером всього науково-технічного прогресу, а також у специфічній темпоральності їх власного розвитку і поширення, мікророзмірністю й віртуальністю і, як наслідок, їх незначними витратами, ресурсомісткістю і безпрецедентною мобільністю [6; 10, с. 412-417].

У широкому розуміння цифровізація визначається як створення на основі інформаційних технологій нових систем, процесів і структур, які поширюються на всі сфери суспільства з наступним втягненням людей в роботу і життя в

цифровій реальності. Це процес перетворення різних фізичних чи аналогових дій в цифрові інформаційні системи. Таким чином, термін «цифровізація», котрий спочатку трактувався як новий спосіб збереження інформації, сьогодні отримав нове розуміння, новий смисл і розвиток, що передбачає інноваційний підхід до вирішення складних багаторівневих інформаційно-комунікаційних завдань на основі інформатизованих суб'єктів. Цифровізацію розглядають як один із визначальних трендів, що формує майбутнє [1; 3; 4, с. 24-31; 6; 9, с. 95-114].

До позитивних тенденцій формування нової соціальної реальності, які обумовлюються специфікою цифрового суспільства, В. Іноземцев і М. Івлева відносять такі: 1) створення нової організації праці, поява нових форм зайнятості, що, в свою чергу, веде до виникнення нових професій і нових вимог професійної компетентності; 2) формування нового класу – «класу інтелектуалів», представленого переважно професійними й академічними експертами, тобто людьми науки і техноструктури, які беруть участь в процесі управління та формуванні інформаційних потоків; 3) виділення нової форми капіталу – «паблицитної», якою володіє ринковий суб'єкт, котрий функціонує в просторі публічних комунікацій, що, в свою чергу, дозволяє зміцнювати позитивний імідж, нарощувати суспільну довіру тощо; 4) виникнення «електронної демократії», яка передбачає реалізацію активності за допомогою сучасних інформаційно-комунікативних технологій [3, с. 112].

На всіх рівнях життя сучасної людини за останні кілька десятиліть відбулися кардинальні зміни. У цій новій реальності критично важливим є не тільки поява нового інформаційно-комунікаційного поля, яке радикально змінило звичну інфраструктуру індивідуального й суспільного буття, а й вибухове зростання швидкості змін, викликаних проривним розвитком цифрових технологій. Унікальність нинішнього моменту полягає в тому, що докорінні зміни відбуваються в режимі реального часу, створюючи при цьому як небувалі можливості, так і проблеми, з якими людство ніколи не стикалося у своїй історії.

Іншою особливістю сучасного етапу розвитку інформаційних комунікацій і когнітивних технологій є те, що вони втрутилася «в святая святих», в ту сферу, яка робить людину розумною, а людський соціум виділяє з будь-яких інших біологічних спільнот. Відтак надшвидкий розвиток цифрових технологій зумовлює і неминучість корінних соціальних зрушень, які відбуваються на наших очах і втілюються в таких нових поняттях, як «інформаційне (цифрове) суспільство», «цифрова цивілізація», «цифровий світ», «інформаційна (цифрова) епоха»; 3-я, а тепер вже і 4-я промислові революції, «інформаційна (цифрова) революція».

Перехід від відносної технологічної стабільності до епохи надшвидких змін технологічної інфраструктури, який збігся з транзитом в цифрову еру, трактується науковцями як якісний стрибок швидкості розвитку. Якщо в доцифрову епоху радикальні зміни технологічного середовища і зумовлені ними трансформації в житті суспільства були розтягнуті в часі принаймні на кілька поколінь, надаючи людям можливість еволюційної адаптації, то нинішні

темпи технологічної модернізації настільки прискорились, що радикальні соціотехнологічні зміни відбуваються протягом людського життя багаторазово [6, с. 47-51].

Вражаюча швидкість розвитку цифрових мобільних пристроїв, від здавалося тільки що неймовірних мобільних телефонів до сучасних смартфонів, які відразу стали невід'ємним атрибутом життя людини і людства, задає тренд на можливе все більше злиття людини з дедалі потужнішими інтелектуальними машинами. Мобільність і співмірність, відповідність до людського мозку й органів почуттів робить ці пристрої якби продовженням людини, що, з одного боку, багаторазово підсилює її специфічно людські якості й здібності, а з другого – звільняє людський мозок від його звичних функцій з не цілком передбачуваними наслідками, насамперед зі здатністю до накопичення, аналізу та передачі інформації. Швидкість, з якою це відбувається, змушує припустити, що ми є свідками чергового революціонізуючого процесу, результатом якого може стати симбіоз людини й інтелектуальної машини, що супроводжується глибокими трансформаціями соціуму, а можливо, й особистості [10, с. 412-417].

Нові комп'ютерні технології постають одночасно як передумова, і як наслідок нових відносин у праці і на виробництві. Тотальна цифровізація і прогресуючий розвиток інтелектуальних машин призводять до девальвації людської праці, зміни якості та обсягу ринку праці, до ревізії уявлень про реалізацію в професії як базової цінності.

Темпоральність цифрового світу робить реальною вже в найближчий час перспективу скорочення величезної сфери розумової праці до вкрай вузького сектора, де будуть затребувані лише найвищі форми креативності (фундаментальна наука, топ-менеджмент і т. п.). Однією з причин цього є автоматизація багатьох процесів, роль штучного інтелекту, внаслідок чого професії, які ґрунтуються на повторюваних діях, опиняться в зоні ризику. Натомість креативних індустрій це стосується менше, що є однією зі стратегічних причин посилення їхнього розвитку [5; 6]. Тому однією із ключових навичок сьогодення і майбутнього є креативність, що підтверджено Всесвітнім економічним форумом у Давосі. Швидке вимивання масових професій і можливе скорочення ринку праці вимагає відповідної реакції влади і суспільства, необхідності формування національних моделей економічного розвитку.

У зв'язку з надшвидким розвитком цифрових технологій спостерігається фрагментація різновікових груп, обумовлена обмеженою здатністю людей до адаптації до мінливого соціотехнологічного середовища. Можна говорити й про наявність у певної частини працівників фобій, які породжені недостатнім рівнем оволодіння ними комп'ютерними технологіями. Вітаючи нові тренди (компетенції, цифрова економіка, індустрія 4.0, людський капітал, нові види праці і т. ін.), разом з тим слід мати на увазі, що одночасно з ними виникли складності й проблеми, зокрема: що робити з представниками старих професій, як працевлаштувати людей, які не встигли отримати відповідну підготовку і знання, як розвивати професійну освіту, вдосконалювати зв'язок освіти і

бізнесу [3; 4; 9]. Гадаємо, що вже наступні покоління, народжені в умовах темпоральності перманентної соціотехнологічної революції, не будуть настільки схильні до подібної фрагментації.

Особливості особистості сучасного цифрового покоління визначаються розширенням когнітивної й епістемологічної сфер, що супроводжується розвитком нових культурних компетенцій: здатністю до критичного мислення й умінням вчитися впродовж всього життя. Говорячи про інновації, не слід забувати й про ризики, які вони містять. Зокрема, це штучний інтелект, безпека, етичний аспект, цифрова пропаганда. Останні спільні як для України, так і світу загалом. Технології завжди повинна супроводжувати відповідна система координат цінностей. Тому зараз дуже на часі зв'язок між цифровим та гуманітарним розумінням цінностей і процесів: для чого, чому, як, які мотивації. І це те, що нам дає гуманітаристика.

Перемога інформації над класичними знаннями зумовила рішучу демократизацію інтелектуальної сфери. Особливо ці зміни торкнулися способів здобуття і трансляції знань. Якщо раніше знання продукувалися науково-педагогічними працівниками в стінах університетських аудиторій, то з появою інтернету воно перестало бути елітарним, трансформувалось у загальнодоступне, що передбачає, за висловом М. Серра, «презумпцію компетентності». Нині продукується більше сфер пізнання, аніж самого знання, а накопичення знань стає важливішим, ніж їх верифікація. Тому важливо формувати у молоді здатність до критичного мислення й уміння вчитися впродовж всього життя.

Неможливо відповідати сучасним вимогам Індустрії 4.0 без принципових реформ освітньої системи, організації постійного моніторингу змін на ринку праці і врахування тих трендів, які складаються, включаючи сферу нестандартних форм зайнятості. У відповідь на виклики Індустрії 4.0 необхідно розвивати університети 4.0, здатних вирішити багато протиріч нинішніх тенденцій цифрового світу інформаційного суспільства. Значна частина закладів вищої освіти демонструє невисоку ступінь їх готовності до роботи в Індустрії 4.0. Тому необхідно вже зараз змінювати освіту, щоб готувати людей до змін, пов'язаних з автоматизацією процесів: фокусуватися на розвитку soft skills, креативних, когнітивних та інших навичок. Нові професійні компетенції працівника стають запорукою його соціальної динаміки [3; 4; 6].

Процес цифровізації значно посилюється під час пандемії Covid-19. Мільйони людей почали активніше користуватися цифровими платформами. Очевидно, що Covid-19 водночас став й одним із стресових факторів, який значно вплинув на внутрішній світ людей. В таких умовах зростає напруженість психіки, підвищується ймовірність афективних станів і когнітивних порушень, знижується адаптивність людей до нових умов середовища [7].

Оскільки цифровізація вклинюється у морально-правовий простір суспільства, тому в розгляд інноваційно-технологічної діяльності людини з необхідністю має бути включений й етичний компонент. Моральні норми і

закони, будучи законами людського співжиття, мають оберігати особистість й етнічні спільноти від такої загрози майбутнього, як «безсуб'єктність розвитку людства», що породжується високими технологіями [1, с. 7-11]. Здатність людини до самоконтролю і моральної оцінки своїх дій на основі розуміння відповідальності за свою діяльність свої вчинки виражається у формі усвідомлення етичного значення своїх дій. У майбутньому буде гостра потреба в людях з особливим поглядом на речі, в людях, які зможуть дати критичну оцінку даним, зібраним за допомогою алгоритмами. Такими навичками володіють люди з філософсько-гуманітарним, системним мисленням.

Висновки. В інформаційну добу складовою повсякденного життя людей і поширеним явищем стали цифрові технології, штучний інтелект, цифрова економіка. Інформаційно-комунікативні та цифрові технології з притаманною ним темпоральністю й універсальністю революційно перетворюють практично всі сегменти соціальної інфраструктури, включаючи такі базові, як праця, освіта, масові комунікації, торгівля, управління. При цьому вони специфічно впливають на людину, її здатність до накопичення, аналізу й передачі інформації, які становлять основу людської ідентичності.

Сьогодні вже виросло нове покоління молодих людей – цифрове покоління, яке володіє переважно технічним складом мислення, із якого значною мірою виключені повноцінні гуманістичний й гуманітарний елементи. Тому гостро постала проблема формування особистості людини, яка містить не тільки вимоги модернізації концепцій виховання й освіти, а й перегляду фундаментальних уявлень про людське призначення і базові цінності, оскільки їх стрижнева ідея про самореалізацію людини в професії вже на наступному ступені розвитку цифрових технологій і штучного інтелекту може виявитися неспроможною. Потрібно формувати нові ідеї, цінності, котрі допомагатимуть людям адаптуватися до швидких змін стану цифрової цивілізації.

Список використаних джерел

1. Афанасенко И. Д., Борисова В. В. Цифровая экономика и социально-этические ценности. Известия Санкт-Петербургского государственного экономического университета. 2018. № 5. С. 7–11.
2. Грингард С. Интернет вещей: Будущее уже здесь; Пер. с англ. М. : Издательская группа «Точка», Альпина Паблшер, 2017. 224 с.
3. Иноземцев В. А., Ивлева М. Л. Вызовы цифрового общества: тенденции формирования новой социальной реальности. Интеллектуальная культура Беларуси: духовно-нравственные традиции и тенденции инновационного развития : материалы Пятой междунар. науч. конф. (19–20 ноября 2020 г., г. Минск). В 3 т. Т. 3 / Ин-т философии НАН Беларуси ; редкол. А. А. Лазаревич (пред.) [и др.]. Минск: Четыре четверти, 2020. С. 111–114.
4. Соснін О. В., Воронкова В. Г. Інформаційно-комунікативний розвиток соціуму як цивілізаційної парадигми ХХІ століття. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць*. Запоріжжя : ЗДІА, 2015. Вип. 62. С. 24–31.
5. Шваб Клаус. Четверта промислова революція, Формуючи четверту промислову революцію. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2019. 426 с.
6. Шестакова И. Г. Человек и социум в новой реальности инфокоммуникационного мира. Национальный минерально-сырьевой университет «Горный». СПб., 2015. 133 с.

7. Щелкунова Л. А., Гусарова К. К. Эпидемия COVID-19 и ее влияние на психическое здоровье; [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://psy.media/epidemia-covid-19/> (Дата звернення 13.09.2020).
8. Элфринк В. Интернет вещей; Итоги Cisco Connect – 2018: от сложного – к простому. URL: https://www.cisco.com/c/ru_ru/about/press/press-releases/2018/04-09.html (дата звернення 18.09.2020).
9. Punchenko Oleg, Punchenko Natalia. Basic strategic technology of intellectual duality of humanity in information technology. Humanities studies: Collection of Scientific Papers. Zaporizhzhia: ZNU. 2019. 2 (79). 95–114.
10. Shestakova I., Polanski S. Digital Civilization and Problems of Cultural Diversity: Political Actors or Infocommunication Technologies. Advances in Social Science, Education and Humanities Research. 2018. Vol. 289. P. 412–417.

УДК 005.93:669

Кононенко Микола

E-mail: kononenk0liza@ukr.net

Інженерний навчально-науковий інститут Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)

МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПРОЦЕСОМ ТА ІНФОРМАЦІЙНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ЗБАЛАНСОВАНОЇ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ

Металургійні підприємства, як правило, у виробництві здійснюють повний металургійний цикл, починаючи з підготовки сировини і закінчуючи кінцевим переділом. До металургійних холдингів також можуть входити компанії з інших галузей, що ще більше ускладнює управління ефективністю бізнесу. Перед металургами постає завдання планування ресурсів у рамках всього холдингу і вдосконалення управління всім ланцюжком постачань. На переважній більшості великих металургійних підприємств впроваджені ERP-системи (enterprise resource planning, системи планування ресурсів), а також активно використовуються рішення категорії Business Intelligence (бізнес-аналітика), які допомагають приймати більш ефективні управлінські рішення на підставі зібраної статистики. Основні технології та системи, що активно представлені на корпоративному IT-ринку, пройшли перевірку роками й динамічно розвиваються.

Одним із напрямів удосконалення системи управління підприємствами, за умовами цифрової трансформації, є використання збалансованої системи 9 показників (ЗСП). Ця концепція пройшла значний шлях розвитку, тому сьогодні можна говорити вже про четверте покоління ЗСП, яке й було обрано

для вдосконалення та адаптації до умов вітчизняних металургійних підприємств.

Так, управління металургійним підприємством на основі збалансованої системи показників визначає необхідність додаткової інформації в бізнес-процесах, які забезпечують основні сфери його діяльності. У зв'язку з цим актуальним є завдання визначення переліку показників збалансованої системи, які будуть покладені в основу системи управління підприємством.

Розв'язання зазначеного завдання впливає на визначення структур бізнес-процесів, що входять до бізнес-системи металургійного підприємства.

У рамках проведеного дослідження розв'язано завдання оптимізації множини елементів збалансованої системи показників для забезпечення досягнення стратегічних цілей підприємства на поточний момент. Зокрема, кількість операторів кожного бізнес-процесу й бізнес-системи в цілому для заданої множини елементів збалансованої системи показників запропоновано визначати так:

$$b = \sum_{j=1}^n b^j = \sum_{j=1}^n \left[\frac{T^j}{c^j} + 1 \right], \quad (1)$$

де b – кількість операторів j -го бізнес-процесу;

T – сукупний трудовий потенціал операторів бізнес-процесу j ;

c – тривалість робочої зміни операторів j -го бізнес-процесу.

Для досягнення позитивних результатів від впровадження проекту технічного переозброєння необхідні кваліфіковано розроблені управлінські процеси і правильні підходи до їх реалізації. На рис. 1 подано удосконалений підхід до управління впровадженням інноваційних інформаційних технологій з інкорпорованим механізмом контролінгу. Основою для цього механізму є метод PDCA, відомий також як цикл PDCA (Plan–Do–Check–Act) – цикл організаційного управління або цикл Демінга-Шухарта.

Ще одним завданням адаптації ЗСП до умов цифровізації промислових підприємств, є завдання моніторингу системи показників, актуальність якої зумовлена великою кількістю показників, що вимагають контролю, та різними підходами до частоти моніторингу з боку різних категорій споживачів інформації.

Визначено, що частота моніторингу збалансованої системи показників може визначатися декларативно (наприклад, за розпорядженням генерального директора) або бути обґрунтованою формальними методами, визначатися потребами менеджменту (оперативно).

Моделі дозволяють оцінювати граничну частоту моніторингу для різних підходів, а також можуть використовуватися для оцінки компетентності та професійних здібностей особи, яка приймає рішення (рис. 1).

Рис. 1. Організаційне управління впровадженням інноваційних інформаційних технологій з інкорпорованим механізмом контролінгу (удосконалено автором)

Аналіз особливостей цифровізації вітчизняних підприємств довів, що основою підвищення операційної ефективності й розробки нових бізнесмоделей є вивчення клієнтського досвіду. Джерелами для вивчення служать мережева й соціальна аналітика, дані з CRM і ERP-систем, з мобільних додатків, програм лояльності тощо. За результатами проведеного аналізу синтезовано концепцію механізму цифрового управління корпоративною результативністю та встановлено основні напрями досліджень для реалізації цього механізму.

Список використаних джерел

1. Каргін Б.Б., Логутова Т. Г. Інтелектуальні технології: проблеми розвитку та шляхи впровадження в Україні. Вісник Приазовського державного технічного університету. Сер.: Економічні науки, 2014. Вип. 28. С. 254–258.
2. Каргін Б. Б. Новые подходы к решению информационных задач в экономике и коммерции. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: Збірник наукових праць. Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 2017. Вип. 16. С. 235–240.

3. Каргін Б.Б., Логутова Т.Г. Методология и практика внедрения информационной системы SAP на предприятиях «Метинвест». Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки. 2017. Вип. 34. С. 373–377.

УДК 37.014.25+371.26(477+100)

Корсак Костянтин

E-mail: kvkorsak@gmail.com

ORCID:0000-0001-7715-9720

Київський медичний університет (Київ, Україна)

Корсак Юрій

E-mail: olte@ukr.net

ORCID:0000-0003-3100-8630

Інститут вищої освіти НАПН України (Київ, Україна)

Ляшенко Лариса

E-mail: larnik1881@gmail.com

ORCID:0000-0002-6860-8552

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

(Київ, Україна)

Похресник Анатолій

E-mail: ktep2006@ukr.net

ORCID:0000-0002-4637-7140

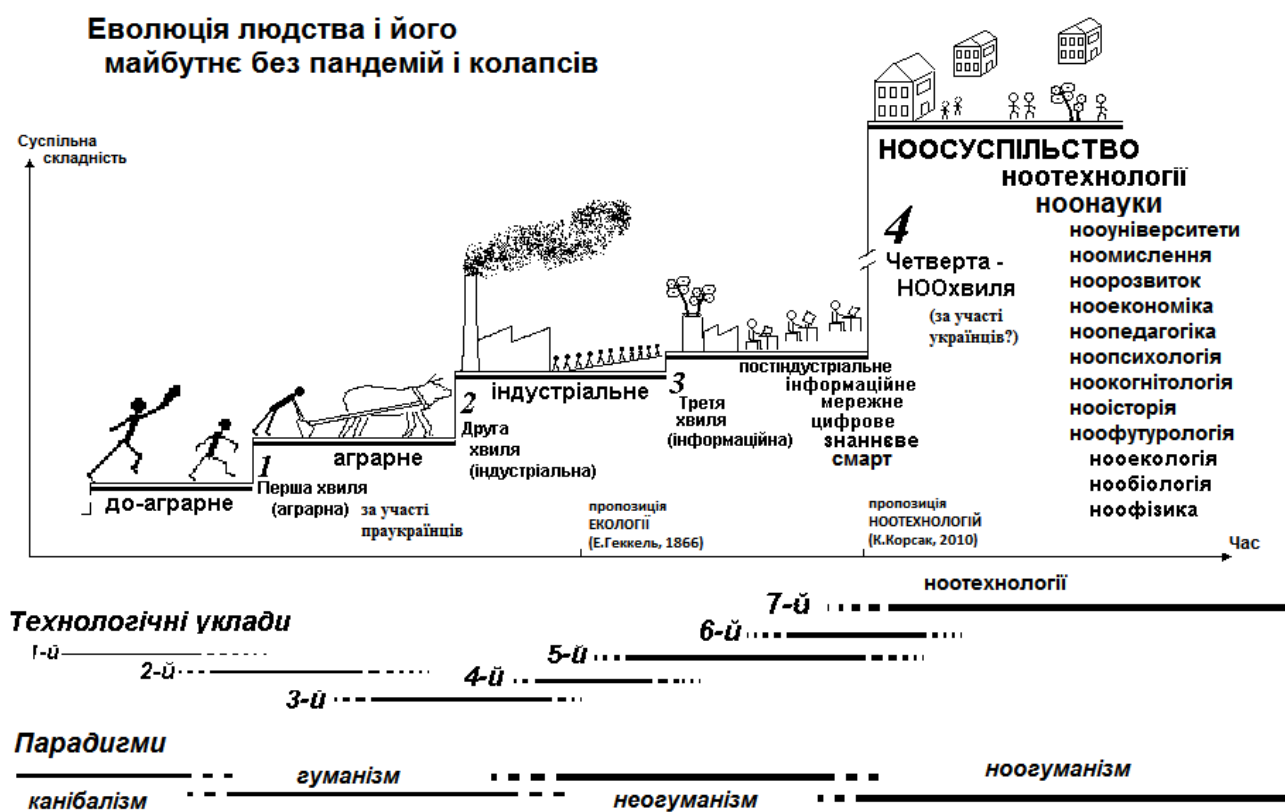
Київський технікум електронних приладів (Київ, Україна)

ПРО МОЖЛИВИЙ ВНЕСОК ЦИФРОВІЗАЦІЇ В НООСИМБІОЗ ЛЮДСТВА ТА БІОСФЕРИ

Автори вітають більшість аспектів «цифровізації» і зовсім не заперечують рух до «цифрового суспільства», але сподіваються на використання у його процесі технологій 7-го укладу (екологічно безпечних) задля серйознішої кінцевої мети – побудови ноосфери і довготривалого симбіозу популяції людей з середовищем свого перебування на Землі та в Сонячній системі. **Актуальність** подальшого тексту полягатиме у пропозиції засобів захисту людства від пандемій та колапсів і забезпечення бажаного ноосимбіозу системи «людство + біосфера». **Мета** полягає у винайденні засобів для порятунку людства, а **завдання** – у черговій спробі поширити все ще маловідому інформацію про ноотехнології і ноонауки, сподіваючись на відсутність у головах читачів ефекту Лачинса (він полягає в автоматичному відторгненні принципово нової інформації і небажанні розпочати її негайне використання). Використаємо **комплексно-інтегративні методи** і поєднаємо досягнення класичних і дуже молодих наук з акцентуванням тих, які на молекулярному рівні розпочали вивчати всі системи самої людини.

Малий обсяг тез примушує діяти швидко і переконливо. Тому для викладу наших відкриттів і пропозицій використаємо можливості інфографіки й спробуємо залучити читачів до активного співробітництва. Ми переконані у великій корисності Рис.1, який містить дуже багато інформації.

Найголовнішим при створенні Рис.1 ми вважали точне відтворення головних кроків людства у своїй соціальній еволюції і достатньо повне пояснення особливостей найближчого майбутнього. Розташування по горизонталі дає уявлення про плин часу, а по вертикалі ми намагалися відтворити підвищення складності суспільства і співвідношення висот сходинок еволюції. Унизу ми вказали зміну головних парадигм світогляду і життєдіяльності, трошки вище наближено відтворили винайдення і використання усе більш досконалих інструментів і знарядь, а у центрі поєднали ідеї науковців-попередників і свої.

© Корсак К.

Рис. 1. Схема технологічної та світоглядної еволюції людства

Нагадаємо, що модель еволюції людства у вигляді трьох «хвиль-сходинок» і почергової зміни чотирьох суспільств запропонував у 1980-х роках американський соціолог і футуролог Е. Тоффлер (1928-2016). Понад усе він цінував «третю хвилю» і вважав її головною. Його радо підтримали і запропонували для четвертого суспільства, як вказано на Рис.1, багато назв. Та у разі достатньо критичного аналізу всіх подій легко довести, що «третя хвиля» набагато менша від перших двох, адже не змінила фундаментальні засади життєзабезпечення – вони лишилися індустріальними, отже, дуже шкідливими

для довкілля. Порятунком людства неспроможні забезпечити ні великі комп'ютери, ні малі гаджети, ні алхімічні, ні смарт-технології. Єдина можливість – тотальне використання *ноотехнологій, ноопроцесів і ноознань*. Саме тому ми передбачаємо неминуче надходження «4-ї хвилі» феноменальної висоти.

Це буде «*ноохвиля*». Головне з усіх «слів з майбутнього» – *ноотехнології* – можна замінити терміном «ноосферні технології», адже вони екологічно ідеальні й дають змогу поєднати лікування пошкодженої біосфери зі збільшенням чисельності людства та підвищенням якості його життя. Це досягається тим, що винахідники ноотехнологій без збурення природних процесів мудро скеровують їх на створення всього потрібного для життєзабезпечення людства. Найбільш повний перелік необхідних понять містить стаття [1], на основі якої перші два автори отримали авторське свідоцтво, яке ще не принесло їм нічого корисного.

Наші сподівання полягають не у бажанні особистого успіху, а в тому, що в умовах пандемії CoViD-2019 і прискороеного наближення екологічного колапсу людство розпочне негайне і серйозне використання ноотехнологій 7-го укладу, а також незамінних для суспільного поступу ноопроцесів (ноомислення, ноопедагогіки, ноофілософії та усього іншого «ноо-»).

На жаль, після 20-річних спроб зробити людство володарем рятівних знань ми змушені визнати, що позитивні результати лишаються мікроскопічними. Тут корисно не панікувати, а пригадати факти з історії наук і техніки.

Як позначено на осі часу Рис. 1, ще у 1866 році професор-біолог з Німеччини Е. Геккель закликав усіх застосовувати поняття «екологія» і розвивати екологічні науки для уникнення потенційних забруднень від розвитку великої індустрії. Та його пропозиції були почуті, усвідомленні і частково використані аж через 90 років. Своїми прогнозами і передбаченнями ми повторюємо шлях німецького пропагандиста ідей Дарвіна, адже на пропозицію екологічно безпечних (навіть більше – лікувальних) ноотехнологій не відгукнулися не тільки організатори третього світового екологічного форуму в Ріо-де-Жанейро та кількох міжнародних організацій, а й керівники вищих шкіл України (ніхто з понад десяти ректорів не захотів увести ноонауки в навчальні плани і перетворити свій заклад у перший на планеті нооуніверситет).

Та ми лишаємося переконаними прихильниками того, що не через 90 років, а в найближчий час людство змушене буде відмовитися від щорічного скерування понад двох трильйонів доларів США на створення і тиражування все новіших і небезпечніших засобів нападу і оборони. Оборони не від природних патогенів, страшніших від винуватців CoViD-2019, а від реальних чи придуманих «ворогів» чи суперників-конкурентів.

Ми ж пропонуємо мудре використання наявних і передбачуваних ресурсів. Запропонуємо, наприклад, ефективний засіб виключення виникнення нових пандемій на рівні CoViD-2019 чи ще небезпечніших (як «іспанка», що вбивала молодих і найбільш здорових).

Для захисту від розвитку пандемій необхідно забезпечити всі родини чи невеликі колективи людей ефективними «карантинними комплектами». Їх мінімальний необхідний склад включатиме надійне джерело електричної і теплової енергії, пристрої для забезпечення питною водою, комплект реплікаторів (3D-принтерів) для отримання їжі та іншого з поширених речовин довкілля.

Науковці наближаються до створення першої складової «карантинного комплекту», адже мають незаперечні успіхи у «сонячній» енергетиці. Тут ми сподіваємося на наноплівкові перовськітні (CaTiO_3) фотоелементи, хоч можливі й інші варіанти. Цю плівку не треба розташовувати перпендикулярно до сонячних променів, краще поєднувати з поверхнею мало не всіх об'єктів. Перовськіт є поширеною у світі та Україні сполукою титану, а через надзвичайно малу товщину фотоелемента для достатньо потужної «родинної електростанції» його потрібно менше половини склянки. Винахідника цих фотоелементів (професора з Лозанни М. Грьотцеля) примушують мовчати і всіляко гудять його досягнення. Загалом прогрес «у плівках» дуже загальмований опором виробників дорогих кремнієвих фотопанелей, які хочуть амортизувати витрати і заробити гроші.

Більш серйозною перешкодою для науковців та інженерів є труднощі зі створенням дешевих акумуляторів по-справжньому великої ємності (літію дуже мало і коштує він феноменально дорого). Та й ця проблема буде невдовзі вирішена чи у разі використання натрію, чи якимось інакше.

У даний момент існує багато варіантів приладдя для отримання питної води з солоної чи забрудненої, нарешті, для вловлювання її безпосередньо з повітря (це можливо навіть у пустелі). Як не раз бувало в минулому, дуже дорогі вироби перетворюються у дешеві і доступні всім, якщо активізувати мізки і перейти від штучного виробництва до максимально масового.

А от для перетворення в їжу будь-якої органіки слід «трошки» удосконалити наявні унікальні 3D-принтери (їх краще називати «реплікаторами»). Нове житло і майже все інше можна буде виготовляти з наноцелюлози та поширених (як пісок і глина) природних речовин.

Безперечно – створення необхідних карантинних комплексів устаткування для родинної самоізоляції на тиждень-другий є серйозним завданням для сучасних науковців та інженерів. Наші приблизні підрахунки вартості такого комплексу у даний момент у доларах США дають «велике» шестизначне число, але є всі підстави сподіватися на те, що в кінці 2025 року воно зменшиться до 30 000 \$. Якщо поліпшити наявні й сподівані технології і доручити тиражування країнам Східної Азії, то ціна складатиме приблизно 10 000 \$.

Враховуючи для майбутнього населення Землі (це 8 або 9 мільярдів чол.) кількість родин чи малих «доцільних» груп, отримаємо мінімальну суму для подолання небезпеки нових пандемій – 50-60 трильйонів \$, Це багато, але не фантастично багато, адже приблизно таким (і навіть більшим) був «до коронавірусу» валовий річний продукт для всієї планети. Якщо відмовитися від витрат на зброю і воєнні бази, то за кілька років людство захиститься від

пандемій і одночасно відверне загрозу екологічного колапсу. Це припинить іммігрантські потоки і дасть змогу подолати вже очевидну «війну цивілізацій і культур».

Перейдемо до пошуків виконавців проекту. На ООН чи щось подібне сподіватися не можна, адже отримаємо тільки балаканину і застосування «вето» там, де воно цілковито неприйнятне. США і ЄС більше схильні до балачок, а росіяни просто розкрадуть усі кошти.

Чи не єдина надія – сучасний Китай, що вирішив після понад 500 років ментально-морального занепаду повернути собі світове лідерство. Є шанси, що у цій справі до Китаю приєднається не тільки І. Маск й окремі інші бізнесмени, а й чимало успішних і менших від Китаю держав, населення яких також не шанує слово «хабар» і зможе ефективно використати карантинні ресурси.

Однак, ми доволі низько оцінюємо спроможність сучасних Номо ефективно діяти в передбаченому нами «ноотехнологічному раю». Це твердження означає, що не можна сподіватися на те, що одного лише повного забезпечення людей вказаними та ще новішими засобами вистачить не тільки для боротьби з колапсами, а й для суспільної рівноваги, успішного співжиття з біосферою і бажаного розвитку моральності людей аж до досягнення ноогуманістичного світогляду та розвиненого критичного ноомислення.

Тут своє вирішальне слово повинні сказати гуманітарії, насамперед вихователі, педагоги і психологи. Для успіху їм корисно буде доповнити свої знання і вміння тими досягненнями, які зібрали і продовжують збільшувати всі науки, що поглиблено вивчають людину, насамперед, закони діяльності головного мозку і нервової системи. Особливо корисні етологія, ноопедагогіка, ноопсихологія, ноокогнітологія і кілька подібних. Цими засобами можна сподіватися виховати людей ХХІ століття, які, зокрема, володітимуть ноомисленням, яке поєднуватиме в собі використання вказаних новітніх знань і застосовне для будь-якого вікового інтервалу.

Поняття «ноомислення» ми вважаємо особливо важливим, тому доведемо, що воно набагато краще від мудрості. Спершу заперечимо загальновідоме переконання у тому, що найдосконалішим варіантом мислення є «мудрі міркування», які поєднують звичаї, логіку, досвід, обережність і розсудливість. Тому, як засвідчують автори багатьох прогностичних публікацій, майже всі надії на порятунок людства необхідно пов'язувати з його об'єднанням через «мудрість». На жаль, тут відбувається помилкове ототожнення бажаного з можливим. Легко бачити, що мудрість є продуктом соціально-культурного і фізіологічного розвитку, тому правила і норми мудрого мислення різних народів мають грандіозні відмінності. Ми переконані у цілковитій неможливості негайного узгодження культур і цінностей ісламу та християнства.

Усі сподівання ми покладаємо на те, що системи освіти майбутнього формуватимуть у дітей і молоді ноомислення на основі ноонаук. Не «інформаційну грамотність» мають надавати усім представникам нових

генерацій середні і вищі школи, а глибокі ноознання про себе та всіх інших представників популяції Номо.

Повертаючись до першорядної для даної Конференції теми «цифровізації», зауважимо складність передбачення технологічних досягнень, адже у сфері наук існує кілька «ембріональних» зон досліджень, які можуть принести радикальні зміни не тільки в обсягах потоків інформації, а й у способах їх отримання, сприймання і використання людиною.

Тому наприкінці 2020-х (у гіршому разі 2030-х) років стане побутовою дійсністю те, що зараз уявляють тільки фантасти й окремі не обтяженні страхом за свою репутацію науковці.

Ми цілковито переконані в надходженні «4-ї ноохвилі», оскільки вона вже розпочалася, але не ризикнемо називати дані глибшого оволодіння квантовими явищами у світі інформаційних технологій. Наша найближча надія не нооквантові технології 7-го чи ще вищого укладу, а хоча б поява об'єднання спінтроніки і фотоніки.

Серед перешкод для ноопрогресу вкажемо не тільки володарів заводів старих технологічних укладів, а й звільнені від будь-яких моральних засад ЗМІ. Не тільки винахідники «гібридних і конспієнтальних війн» шкодять усім українцям, а й абсолютна більшість працівників друкованих та електронних засобів.

Ми б скерували наші школи і вищі не на формування «медіаграмотності» чи «цифрокомпетентності», а на розвиток критичного ноомислення і дуже високої опірності до брехні, популізму і всіх можливих досягнень інфоагресорів. Побудова ноосфери – ймовірне і сподіване явище, але брехуни будуть і там, адже цей стиль поведінки входить у перелік майже 100 видових недоліків Хомо...

Список використаних джерел

1. Корсак К.В., Корсак Ю.К. Нооглосарій-2 – ноонауки для майбутнього без колапсів. Вища школа. 2019. № 2. С. 43-58

УДК 330.34

Крайнік Олена

E-mail elenakrainik2@gmail.com

ORCID 0000-0002-9787-0744

Національний університет «Запорізька політехніка»

(Запоріжжя, Україна)

Куріс Юрій

E-mail analytik@rambler.ru

ORCID 0000-0001-7169-9187

Інженерний навчально-науковий інститут

Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ НА РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО Й СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Стрімке поширення Інтернету та цифрових технологій сьогодні суттєво впливають на зміну суспільства та національної економіки. Тема впливу цифровізації економіки на розвиток людського та соціального капіталу є актуальною і своєчасною тому, що в реалії сьогодення дуже важливо досліджувати напрями трансформації людського та соціального капіталу під впливом цифровізації економіки та вивчати нові економічні можливості, які з'являються внаслідок цього.

Питання дослідження цифрової економіки, а також розвитку людського та соціального капіталу висвітлюються у працях таких вчених, як: П. Друкер, С. Коляденко, Б. Кінг, О. Білецький, О. Дорошенко, В. Воронкова, Дж. Коулман, З. Галушка, Н. Супрун, Т. Шаповалова та ін. В Україні проблеми трансформації людського та соціального капіталу в умовах цифрової економіки залишаються недостатньо розкритими і потребують подальшого дослідження.

Цифрові технології трансформують людський капітал, тому постає потреба у сприянні креативних здібностей людського капіталу відповідно до потреб цифрової економіки, тобто висуваються нові вимоги до освіти [1].

Ефективним стимулом для зростання на підприємствах є людський капітал. Керівники компаній вважають, що для отримання у подальшому максимальних переваг, їм необхідно використовувати інноваційний, цифровий, технологічний та креативний потенціал, а для цього потрібні спеціалісти з професійними та креативними навичками.

Для переходу економіки на інноваційний рівень необхідно об'єднати усі матеріальні ресурси, застосування нових технологій у виробництві з інтелектуальними, тобто людському капіталу це надасть можливість створювати та впроваджувати креативні ідеї [3].

До розширення мереж і зростання їх ролі в економічних процесах привело задоволення значного кола потреб приватного сектору в рамках

віртуального простору, а також розширення форм соціальної, людської та економічної взаємодії.

Основним продуктом у рамках інформаційно-мережевої економіки є інформація. Унаслідок швидкого поширення інформації в мережах, спостерігається демократизація доступу до інформації.

Участь економічних агентів у мережах дозволяє отримати їм значні переваги. (рис. 1).

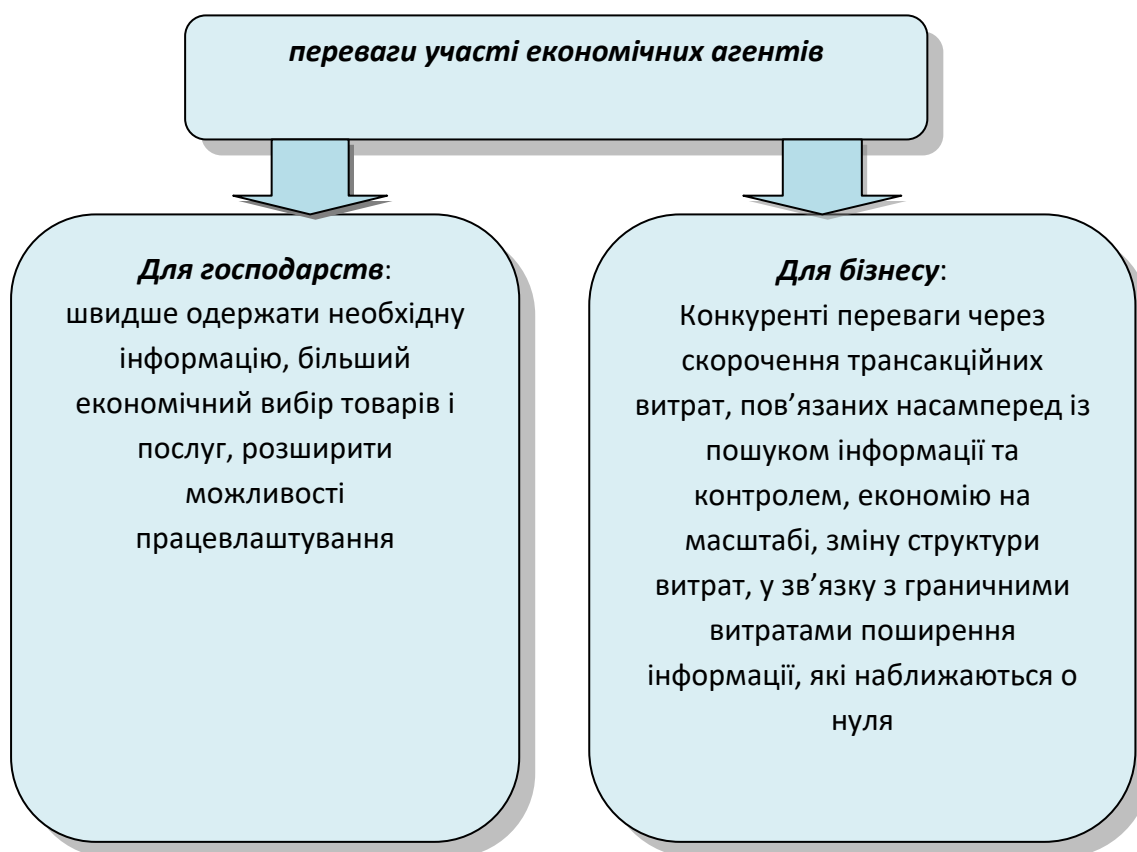

Рис. 1. Значні переваги участі економічних агентів

Важливе значення мало запровадження в Інтернеті технології web 2.0 для впровадження нових економічних можливостей, які пов'язані із трансформацією людського і соціального капіталу під впливом інформатизації економіки. Створення цієї технології передбачає організацію у віртуальному просторі інтернет-спільнот, а також зростає роль їх учасників при створенні та обміні інформацією, тобто вони вже не є пасивними користувачами інформаційного продукту, а стають активними учасниками виробничого процесу [1].

Унаслідок цього пропозиції розкривають нереалізований потенціал і використовують можливості груп, які були лише джерелами попиту, а також полегшується доступ до засобів виробництва, завдяки хмарним сервісам, безкоштовним програмним забезпеченням, який надав людям можливості, які вважалися тривалий час доступними лише виробничим компаніям.

На ринку з'являються нові бізнес-моделі, завдяки руйнуванню традиційного конкурентного ландшафту [2].

Значення нової форми соціального капіталу, тобто віртуальної соціальної мережі зросло унаслідок поширення мобільних гаджетів, інтернету та технології web 2.0. До участі в організованих віртуальних соціальних мережах підштовхнули людей такі причини як: зменшення обсягу вільного часу, пришвидшення темпу життя, а також соціальна потреба в спілкуванні в умовах розвитку інформаційних технологій.

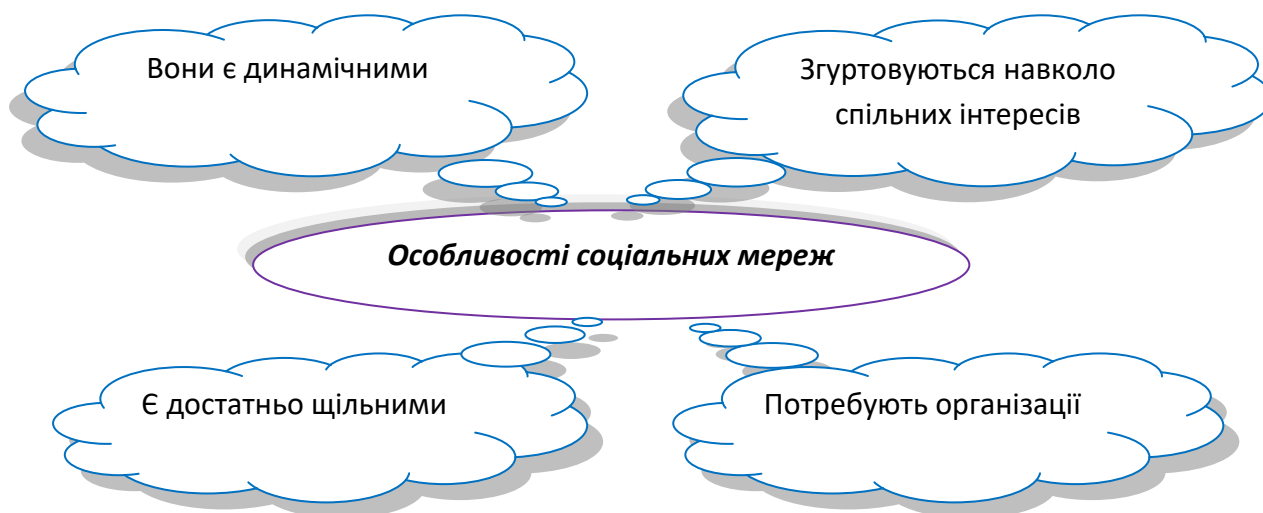

Рис. 2. Особливості соціальних мереж

Через застосування цифрових технологій еволюційно підвело суспільство до усвідомлення нових економічних можливостей, тому що Інтернет став важливим середовищем для ведення підприємницької діяльності, покупок, одержання інформації, навчання, а також для пошуку партнерів.

Цифровізація економіки супроводжується збільшенням обсягів інформації, а відповідно обсягу ресурсів, які можна використовувати в господарській діяльності. Але ці ресурси можна використовувати по-різному.

По-перше, під час розвитку альтернативних форм працевлаштування, або запуску нових бізнес-проектів, такі ресурси можуть стати ключовими факторами виробництва. По-друге, ці ресурси можуть бути використані для посилення влади або монополізації виробництва. Унаслідок цифровізації економіки змін зазнає і соціальний капітал. Серед економічних агентів все більше зростає довіра бізнесу [1].

Висновок. Отже, трансформація людського капіталу полягає у розширенні креативних здібностей людини, а також у систематичному та безперервному навчанні, що у подальшому підвищить якість людського капіталу як на мікро- і макрорівнях, так і на індивідуальному [3].

Цифровізація економіки та поширення Інтернету суттєво змінили інституційний ландшафт національної та глобальної економіки. Для цього були

створені сприятливі умови для появи нових організаційних форм соціального капіталу. На цьому етапі дуже важлива готовність держави в підтримці проектів цифровізації, удосконаленні систем кібербезпеки та цифрових сервісів, які використовуються для взаємодії у системі «держава-компанія-індивід».

Список використаних джерел

1. Єлісеєва Л.В. Вплив інформатизації та цифровізації економіки на трансформацію соціального капіталу. Електронне фахове видання «Ефективна економіка». 2019. № 11. URL:http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2019/79.pdf (дата звернення 16.11.2019).
2. Крайнік О.М., Сергієнко Т.І. Сучасні технології менеджменту на промислових підприємствах в умовах ринкової економіки. Modern Technologies in Economy and Management. Collective Scientific Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2019. pp. 493.
3. Поснова Т.В. Трансформація людського капіталу в умовах цифрової економіки. Економічний вісник. Серія: фінанси, облік і оподаткування. 2019. Вип. 3. URL: <file:///C:/Users/Toshiba/Downloads/115-Текст%20статті-463-1-10-20190610.pdf> (дата звернення 16.11.2019)

УДК 342.7

Крись Анастасія

E-mail: anastasiakrys170@gmail.com

*Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного (Мелітополь, Україна)*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПОКРАЩЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Актуальність проблеми: Сенс наукової проблеми трактується запитом практики, які сформувались в процесі дослідження цифровізації.

Мета статті: Метою статті є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо покращення соціальних послуг у сфері публічного управління шляхом цифрових технологій. В процесі вивчення теми розглянути функції цифрових технологій.

З кожним роком все більше йде розвиток впроваджень технологічних процесів [7]. Цифровізація соціальної сфери зосереджує свою увагу на поліпшенні якості соціальних послуг, організації прозорості соціальної допомоги, що призведе до скорочення витрат.

Нові концепції до управління соціальними програмами є об'єднанням ділових і технологічних моделей, створення яких стає можливим завдяки використанню цифрових технологій для втілення наступних завдань:

- здійснення екосистеми взаємодії громадян з соціальними програмами, послугами та інформацією, що необхідна для вибору послуг;
- здійснення екосистеми взаємодії соціальних служб, відомств, недержавних організацій, постачальників послуг для спільних узгоджених дій щодо забезпечення потреб громадян;
- здійснення платформи управління соціальними програмами для задоволення унікальних вимог організацій соціальної сфери, персональних вимог і специфіки їх споживачів та оцінки ефективності наданих послуг.

Запуск нових підходів та моделей на базі цифрових технологій дозволить радикально змінити соціальну сферу України, [6]. змінюючи самий зв'язок її функціонування від орудування поняттям «справа споживача по окремій послугі» до «персоніфікований споживач послуг», яке сприятиме побудові якісно нових відносин між громадянами та державою.

Значення цифрових технологій у публічному управлінні полягає у:

- 1) демократизації сфери публічного управління;
- 2) забезпеченні відкритості та прозорості діяльності суб'єктів публічного управління і, як наслідок, підвищенні рівня довіри громадян та суспільства до органів та інститутів публічного управління;
- 3) зниженні рівня корумпованості серед службовців та посадових осіб органів публічного управління;
- 4) зменшенні кількості помилок, що можуть допускатися службовцями у процесі їхньої діяльності, через автоматизацію деяких управлінських процесів [4];
- 5) зменшить ресурсні затрати на час та кошти.

Нові технології розвитку Цифровізації допомагають громадянам скористатися цифровими можливостями незалежно від свого місцезнаходження чи проживання без труднощів та обмежень. [2].

Стратегія використання цифрових технологій у публічному управлінні забезпечить громадянам такі складники як:

- Високий рівень задоволеності якісністю надання публічних послуг;
- Підвищення швидкості і якості надання послуг і мінімізація очного контракту з держорганами;
- Вагома частка даних, що надаються громадянам одноразово;
- Персоналізація публічних послуг [3].

Для того, щоб надавати високоякісні послуги громадянам, Цифровізація повинна охоплювати такі стратегічні заходи як:

- Розвиток цифрових компетенцій держслужбовців;
- Масштабне використання ІКТ та цифрових технологій;
- Формування новітнього дизайну освітнього процесу;
- Поліпшення інфраструктурного оснащення;
- Запуск нових технологічних і управлінських цілей [1];

Негативні наслідки впровадження цифрових технологій у сферу публічного управління можуть бути пов'язані з такими загрозами та ризиками:

1) несанкціонованим використанням інформації, передусім персональних даних, що зберігається в інформаційно-комунікативних системах, інформаційних ресурсах та базах даних органів публічного управління, тобто виникнення загрози порушення прав та інтересів людини та громадянина, інтересів суб'єктів господарювання;

2) кіберзлочинністю, внаслідок якої може блокуватися робота органів публічного управління, матимуть місце витіки інформації, що містить державну таємницю або іншу конфіденційну інформацію;

3) на міжнародному глобальному – інформаційними війнами та інформаційним шпигунством тощо [5].

Отже, світ цифрових технологій все більше набирає обертів в сфері розвитку публічного управління, дає можливість оптимізувати та покращити якість надання соціальних послуг.

Список використаних джерел:

1. Берназюк О. Роль та місце цифрових технологій у сфері публічного управління. Інформаційне право. 2017. № 10. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/10/35.pdf>
2. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018- 2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 року № 67-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/proshvalennya-konceptsiyi-rozvitku-cifrovoyi-ekonomiki-ta-suspilstva-ukrayini-na-20182020-roki-ta-zatverdzhennya-planu-zahodiv-shodo-yiyi-realizaciyi>
3. Семчик, О., Приходько, Х., Сидоренко, П., Петрухін, Ф. (2019). Стимулювання Е-розвитку громад в Україні: концептуально-правові засади (до питання про муніципальне управління на основі даних). Аспекти публічного управління, 7 (9–10), 53–61.
4. Спасібов Д. В. Інноваційні електронні сервіси надання адміністративних послуг. Право та державне управління. 2017. № 1 (26). С. 197-202.
5. Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний» – 2020): Концептуальні засади (версія 1.0). Першочергові сфери, ініціативи, проекти «цифровізації» України до 2020 року: Проект. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>
6. Олексенко Р. І., Воронкова В. Г. Формування моделі класифікації соціальних процесів у публічному управлінні та адмініструванні: понятійно-категорійний апарат. Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр.; 2020. Вип. 3 (70) С. 82-90.
7. Олексенко Р., Воронкова В., Никитенко В. Экспертиза цифровой реальности как фактор достижения устойчивости общества в условиях стохастичности (неопределенности, нестабильности, бифуркационности). Результаты работы ученых. 2020. Т. 1. №. 4. С. 8-17.

УДК 37.036.5:374.7

Лепський Максим

E-mail: waysensey@gmail.com

ORCID: 0000-0001-5604-641X

Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна)

КРЕАТИВНІ ПРАКТИКИ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Актуальність дослідження сучасного освітнього процесу та креативних практик у ньому, за своїм змістом, визначена необхідністю осмислення часового виміру у діапазоні «сучасного» переходу з одного стану освіти в інший.

З початку розглянемо, «сучасне», що має декілька наукових контекстів, які часто-густо суперечать одне одному.

По-перше, «сучасне» розглядається у контексті «стріли часу» – «минуле-сучасне-майбутнє». Минуле визначає те, що вже віджило та втрачене; сучасне – те, що пов'язане з дійсністю, реальністю діючих суб'єктів; майбутнє – те, що тільки формується у наш час та стане сучасним пізніше, тобто існує як вірогідності, тенденції, тренди, або як те, що із сучасного буде створено або збережено у майбутньому.

По-друге, «сучасне», розглядається, як те, що пригортає увагу, актуальністю для людей цієї епохи, іноді, навіть вужче – те, що є модним, викликає у людей задрість, інтерес та бажання мімесісу, наслідування. Нібито, це той простір за яким намагається встигати людина, соціальна група, спільнота, суспільство, Звідси люди стверджують те, що є «сучасне мистецтво», «сучасна група», «сучасне життя» та т.і.

По-третє, зберігається тенденція, що була закладена ще Августином Блаженным, відома як психологічна теорія часу, хоча звісно сам Августин її так не називав. У цій концепції минуле – це те, що зберігається у пам'яті, сучасне – те, що сприймається зараз, пов'язане як з діючими, взятими з пам'яті уявленнями та з «живими образами», смислами, які пов'язані з безпосереднім сприйняттям та процесом мислення. Майбутнє розглядається як те, що пов'язане з очікуваннями, сподіваннями, уявою наступного.

По-четверте, сучасне може мати контекст «tempo», часом, який протилежний часу «duree», що яскраво обґрунтував та концептуалізував Фернан Бродель, визначаюче сучасне, «tempo», як не надійне, мінливе, не суттєве, швидкоплинне, ніби «пилюка на дорозі», а сама «дорога» – це «duree», довгострокове, суттєве, значуще.

Тому сучасний освітній процес, як процес навчання, розвитку, виховання, а в кінцевому рахунку відтворення особливого типу людини та соціальних відносин має як те, що буде минулим, вже зараз «відживає та втрачається»; те, що буде «майбутнім» – формується, здійснюється суб'єктами за ради майбутнього – у «фьючерсній» освіті; те, що є позачасовим, що буде

передаватися людьми, поза часовою залежністю; те, що належить лише діапазону «зараз», мінливому швидкоплинному, «темпо». Водночас «сучасне» стає темпоральним полем, вірніше діапазоном освіти її конструювання як цілісності, цей процес протистоїть відсутності освіти або фрагментарній освіті.

Конструювання освіти може слугувати консервуванню «віджилого» та формує не лише інерцію суспільства, а й його дисциплінарні практики консервації, «застою». Так, формування лідерів без пасіонарності характерно для суспільства консервації, як гальмування іноді кризи, але це позначає гальмування розвитку, оскільки заморожування, освітній «локдаун» спрямовані на людей з енергією перетворення. Конструювання освіти спрямоване на майбутнє має теж декілька векторів – майбутнє як очікування та сподівання може бути психологічним відволіканням та зволіканням від життя, від оптимальної діяльності в конкретно-історичних умовах життя, того що визначалось С. Рубінштейном як суб'єкт життя. Задля освіти майбутнього спрямування кардинально інше – ця освіта призначена формуванню ефективній результативній цілеспрямованій діяльності, людини, яка здатна відповідально визначати власне життя, майбутнє та соціальні відносини, працювати, протистояти руйнуючим тенденціям у напрямі розлюднення.

Іншим вектором освіти є навчання технологіям темпо, слідкуванням ніби за «пилукою на дорозі», за подіями, які є інформаційною динамікою без прорива до закономірного, суттєвого. Цей вектор освіти спрямований не на розвиток діяльності, а на поведінку, яка змінюється разом з швидкоплинним світом. Саме цей вектор освіти щільно зв'язаний з фрагментарною освітою, з вивченням швидкоплинних компетенцій, поза глибинних позачасових універсальній діяльності (того, що є призначенням університетів), того що має суттєву відмінність від швидких змін, дезорієнтації, того, що В. Вернадський визначав як освіту партикуляритету, набору компетенцій достатнього лішедля виконавської діяльності, але недостатнього для розуміння об'єктивних законів та суб'єктивних закономірностей.

Окрім темпоральних тенденцій сучасної освіти одним з суттєвих процесів є розвиток відносин людина-техніка, що зараз розглядається як смарт-технології, що визначає технологічне підсилення властивостей людей як позитивних, так і негативних, як творчих сил, так і сил деградації та злодіяння. Інформаційні та технологічні можливості підсилюють як норму, так і патологію, масштабуючи протезування властивостей, як «екзоскелет», людей.

Тому критерій лише освоєння інформаційних технологій та технічного розвитку ще не є достатнім для розвитку суспільства та людини, техніка може слугувати як заради людей, так і заради знищення людей, це протиріччя вибору людей, їх людяності або її відсутності. Тепер наприкінцева теза щодо креативності та креативних технологій.

Креатор, творець, митець – це все позначення людини, яка є дієздатним суб'єктом, оволоділа сутнісними людськими силами, які є в кінцевому рахунку творчістю як діяльністю відкрить, створення нового, а не тільки іншого (відмінного від звичного). Креативні технології сучасної освіти зараз це

великий спектр освіти як конструювання та моделювання віджилого, або «заморожування» «сподівань та очікувань без діяльності або безвідповідальної діяльності, хітмейкерства у інформаційному «темпо», гра з швидкоплинними подіями задля привертання уваги, модифікація існуючого задля створення іншого (відмінного від звичного, але без створення нового). І серед цього ансамблю гіперреальності (того цілісно ілюзорного в суспільстві споживання) підсиленого технічними та технологічними можливостями підсилення властивостей людей, як норми, так і патології, залишається лише один вектор справжньої освіти творчої діяльності. Тому в гіперреальному ансамблі креативних практик залишається шлях формування творчої особистості, з відповідальною результативною діяльністю суб'єкта життя здатного цілеспрямовано діяти заради нового знання, відкриття та осяянь в конкретно-історичних умовах.

UDC 005.96:331.101

Lekavičius Tomas

E-mail: tlekavicius@yahoo.com

ORCID 0000-0002-8863-6868

(Lithuanian Sports University, Kaunas, Lithuania)

THE SIGNIFICANCE OF SPORT ORGANIZATION'S HUMAN RESOURCE MANAGEMENT TO THE ACTIVITY RESULTS

Abstract. The relevance of this study. Human resource management in sports organization helps achieving the objectives of the organization, realizing the mission and tasks in optimal conditions, and using the individuals for the benefit of the organization. In sports organization, human resource management is related not only with the assurance of effective workforce, but also with sports achievements of the recipients of sports services, glorification of sports organization. It is important that human resource management of successfully working organization cannot be separated from strategic planning, structural management or other activities. The significance of human resource management of sports organizations to activity results is analyzed widely enough, but the changes of the time determine the changes of human resource management which are displayed through the need of new managerial competences and modern management methods in sports organizations.

The aim of the study – to analyze the significance of strategic human resources managements of sports organization when achieving the activity results corresponding to the objectives, in the theoretical point of view. The problem is raised with the question of what human resource activities can assure the achievement of the organization's results and guarantee the efficiency of activity. **Research methods:** analysis and synthesis of scientific literature. **Findings.** Strategic management of

organizations integrates the strategic objectives of human resource management the content of which covers the selection of human resources, corresponding to the necessary competences, purposeful competence training and instruction, motivating assessment, leadership of the heads, team work creation and communication. This guarantees efficient management of sports organization when achieving the objectives of the organization and implementation of the organization's role.

Keywords: sports organization, human resources, management, activity results

Introduction. Management of sports organizations is influenced and determined by the correspondence and requirements, rising from documents issued by international organizations which have authorisations in this area. Organizational development is basically considered the strategy on purpose of increasing organisational effectiveness when establishing the changes in all areas of organization's activity.

Management of sports organizations cannot be created not using the methods which could help going deeper into rational usage of human resources, encouragement of human creativity, optimisation and standardised decision making as well as management of all functions.

Effective management methods, intended for using tools and instruments, economic factor, increase of workforce, more efficient sports activities, achievement of objectives and right decision making are the problems which can arise in organization, greater integration in sports organization is what increases satisfaction with work.

Results. Coordination of strategic management and human resource management methods helps the organisation adapting to new competitiveness conditions, using the advantages provided by modern science and technologies, and achieving long-term balanced corporative objectives [4]. According to Juodeikaitė, Fominienė (2016), main elements of the strategy of human resource management are formed of: planning of the need for human resources; wage and employees' motivation; assessment of human resources and the environment as well as employee training and qualification raising. All these elements have influence on the changes of human resources; they have to be assessed on purpose of managing them. Human resource management is an integrated process which cannot act separately and has to agree with the organization's strategy, and has to assess the environmental factors.

This has to be a regular process on purpose of guaranteeing effective implementation of human resource management functions, at the same time guaranteeing the implementation of the organisation's objectives and creating long-term competitive advantage of the whole organization[9].

Academic literature analyses the peculiarities of sports organisation management [7]. and significance of the development of this management to the quality of services[10], influence of professionalism of personnel management on the results of sports organisations' activity[12]significance of strategic planning in the activity of sports organizations[13], influence of institutional changes on the activity

of sports organizations [5], the influence of gender differences in sports organizations' management[1].

According to Covell et al. (2007), sports organizations exist to perform the tasks which can be performed only in the way of collaboration, and sports management is responsible for the activity and success of these organizations.

The area of sports management exists as a response to the increasing demand of the consumers for sports products and services, which reach billions in the whole world every year. The function of human resource management in sports organizations today is more integrated and oriented towards the strategy. This corresponds to Chadwick's (2009) argument that sports management and structuring has to pay more attention to advanced, active and strategic management.

According to Sobreiro et al. (2018), the assumptions are created in the strategy which should reflect the sports organization and the environment surrounding it. It is important to foresee the difficulties which can arise when implementing the strategy, and to define the necessary resources (including financial and human).

Redman, Mathews (1998) state that sports organizations aim at improving the quality of provided services by using various methods of human resource management. Human resource management plays a more important role in sports organisations as products are immaterial and are not tangible.

Ivancevich (1998) states that on purpose of growing, prospering and surviving, sports organizations have to optimizing the return of the investments of all resources, especially financial and human resources. Thus the directors and heads of human resources understand that it is necessary to take care of own employees. Therefore human resource management of professional sports trainers is as important as any other management function.

It is important to pay attention to the uniqueness of work of a professional sports trainer in the context of sport instructing. Such factors as resources (machinery, equipment, assistants and sportsmen), which are available to the trainer, external factors and the ability of the trainer make influence on the trainer's productivity. Therefore professional sports trainer management has to be assessed differently than the management of the employees of other sports organizations.

Conclusions.

Strategic organization management integrates the strategic objectives of human resource management, the content of which covers the selection of human resources, corresponding to the necessary competences, purposeful education and training, motivating assessment, leadership of the heads, creation of team work and communication.

On purpose of better organizing the management of human resources of sports organizations, they should prepare the strategy of human resources, and while implementing it, they have to motivate human resources, develop human resources through training and train the skills of human resource management.

This guarantees efficient management of sports organization when achieving organizational objectives and implementing the organizational role.

REFERENCES

1. Anastasovski, I., Aleksovska, L., Naumovski, M. et al. (2017). New challenge – gender structure in the process of management in sports and sports organization impact from legal and economic aspects. *Research in Physical Education, Sport and Health*, Vol. 6, No. 2, pp.9-13.
2. Byers, T., Parent, M., Slack, T. (2012). *Key Concepts in Sport Management*. London: Sage.
3. Chadwick, C. and Dabu, A. (2009). Human Resources, Human Resource Management, and the Competitive Advantage of Firms: Toward a More Comprehensive Model of Causal Linkages. *Organization Science*, 20(1), p. 253-272. DOI: 10.1287/orsc.1080.0375
4. Chlivickas, E., Papšienė, P., Papšys A. (2010). Žmogiškieji ištekliai: strateginio vaidymo aspektai. *Business Management and Education*, 8 (1):51-65 DOI: 10.3846/bme.2010.04
5. Dimopoulou, S., Avgerinou, V., Samioti, S. E., et al. (2018). The Importance of Total Quality Management and Business Excellence in Sports Organizations – A Case Study in Olympic Athletic Center. *Spiros Louis, Choregia*, No. 14 (2), pp. 49–54.
6. Eksteen, E. (2014). *Sport Organisation and Administration*. UK: Bookboon.
7. Iancu, D., Robescu, O., Istrate, C. et al. (2016). Management of Sports Organizations: Concepts, Skills, Knowledge. *Valahian Journal of Economic Studies*. Vol. 7 (21), Issue 3, pp. 75-82.
8. Ivancevich J. M. (1998). *Human Resource Management*. Irwin McGraw Hill, 730 p.
9. Juodeikaitė M. and Fominienė A. (2016). The evaluation of human resources management processes changes: theoretical and practical aspects. *Informacijos mokslai*, 740, p. 25-37. doi: 10.15388/Im.2016.74.9920.
10. Molcut, A., Elvira, V., Flavius, N. (2015). Sports organizations management improvement: a survey analysis. *Annals of Faculty of Economics*, Vol. 1(1), pp. 1019-1028.
11. Redman, T. and Mathews, B.P. (1998). Service quality and human resource management: A review and research agenda. *Personnel Review*, Vol. 27 No. 1, pp. 57-77. <https://doi.org/10.1108/00483489810368558>
12. Schmidt, J. (2017). *Professionalism in Management and Performance in Sports Organizations*, pp. 87-99. [seen in October 2, 2020]. Internet approach: https://www.researchgate.net/publication/324765448_Professionalism_in_Management_and_Performance_in_Sports_Organizations
13. Sobreiro, P.A., Santos-Rocha, R., Claudino, R. et al. (2018). Approach to management by processes in a sports department of a local government organization. *Motricidade*, Vol. 14, N. 2, pp. 79-94.

УДК 354.327.008

Лупандіна Галина

E-mail: glupandina7@gmail.com

*Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного (Мелітополь, Україна)*

КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Історично так склалося, що Україна має велику культурну спадщину, яка входить до списків світової аристократії. Культурна сфера відіграє важливу роль для населення, оскільки вона є запорукою майбутнього держави. Визначним чинником соціальної, економічної, освітньої, наукової та політичної життєдіяльності суспільства є культура. Саме культура нарощує та відтворює економічний, духовний та інтелектуальний потенціал громади. Уряд відіграє провідну роль державного регулювання у сфері культури, адже забезпечує належне здійснення ефективного розвитку цієї сфери [1, 2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Такі автори, як: Ю. Атаманчук, В. Бабаєв, Д. Бакуменко, М. Барка, О. Білик, Л. Валевський, К. Вацьковські, Н. Гончарук, В. Карлова, Д. Карамишев, Г. Купряшин, О. Лазор, В. Малімон, В. Мартиненко, В. Паращук, І. Розпутенко, В. Солових, В. Чернець, М. Закович та ін., у своїх наукових роботах приділили увагу різним аспектам державного управління сферою культури.

Мета дослідження полягає в здійсненні комплексного аналізу тенденцій розвитку сфери культури в Україні та в обґрунтуванні пропозицій щодо вдосконалення методів державного регулювання.

Виклад основного матеріалу. Проаналізувавши останні події, ми можемо побачити як культура перетворюється на ключову частину гуманітарного розвитку. Культура дає змогу громадянам долучитися до всього духовного (платонічного), реалізувати свою творчу здібність, у всьому різноманітті зберегти історичну та збагатити власну культурну спадщину. В світі, з усіма глобальними змінами прийшло усвідомлення місця й ролі культурно-мистецької сфери в житті сучасних суспільств, яке породило оновлену концепцію культурного розвитку.

В Україні, культура здійснює значний вплив майже на всі складові суспільного життя. Це пояснюється тим, що «культура має вагомий вплив на державне управління так само, як і держава на культуру». Державне управління сфери культури в Україні є головною умовою повноцінного функціонування суспільно-економічної системи в цілому, котра вимагає від органів управління культурною, незалежно від їх рівня, гарантування та забезпечення творчих

свобод і водночас реальної допомоги економічно неприбутковим, але суспільно необхідним організаціям культурно-мистецької сфери [4].

Культура як складник життя суспільства включає в себе велике коло закладів культури, установ, підприємств, громадських та державних органів, а також різних організацій. Ця галузь включає: концертні організації; музичне, декоративно-прикладне, хореографічне, циркове, естрадне, образотворче та театральне мистецтво; поліграфія та торгівля книгами; кінематографія видавнича справа; будинки культури, бібліотеки, музеї; радіомовлення, телебачення та ін.

П'ять основних чинників, які утворюють культуру суспільства це: технологія (знаряддя виробництва, які суспільство або люди використовують для досягнення своєї мети); економіка (система, де товари, послуги і багатства резервуються та розподіляються); соціальні організації (групові взаємини, які пов'язують людей); релігія (вірування, які стосуються змісту життя і смерті); символізм (образи чи засоби спілкування, які за допомогою мови, літератури, історії та персоналії пробуджують спільні почуття).

Державне управління культурною сферою – це цілісний комплекс державно-управлінських засобів і заходів диспозитивного та імперативного впливу на всю сукупність відносин, об'єктом яких у тій чи іншій мірі виступає культура. Досить важливим у цьому процесі є не лише внутрішня, а й зовнішня оцінка. Державне регулювання сферою культури полягає в наступному: керівництві закладами культури, установами, організаціями та підприємствами; збереженні культурних цінностей; популяризації, організації та розповсюдженні творів мистецтва, літератури; забезпеченні пропаганди досягнень культури та поширення інформації; охороні пам'ятників культури, творів мистецтва, підвищенні та покращенні культурного рівня населення країни.

Головна роль державного управління в сфері культури реалізується в таких напрямках:

- збереження культурно-історичної спадщини;
- забезпечення доступу до культурної спадщини;
- розвиток творчого потенціалу суспільства;
- сприяння культурній різноманітності в сучасному суспільстві;
- забезпечення свободи творчості;
- гарантування культурних прав громадян;
- доступ до всього культурного надбання;
- збереження культурної спадщини як основи національної культури;
- визнання культури одним з основних факторів самобутності української нації та національних меншин, які проживають в Україні;
- забезпечити активне функціонування української мови в усіх сферах культурного життя держави;
- турбота про розвиток традиційних культур корінних народів і національних меншин України у їхньому різноманітті та взаємовпливі;

- забезпечення цілісності національного культурного простору як одного з найважливіших чинників формування сучасної політичної української нації;
- захист інтелектуальної власності, авторських та суміжних прав;
- державна підтримка культурно-мистецьких організацій, об'єднань, митців незалежно від виду діяльності, організаційних форм та форм власності [3].

Головним завданням державного управління сферою культури є реалізація програм основних напрямків розвитку культури в Україні та вимог Конституції України стосовно консолідації української нації, розвитку її художньої творчості, культури, традицій, мови, історичної свідомості, гарантій свободи, а також вимог щодо охорони історично-культурної спадщини розроблено концептуальні напрямки діяльності органів виконавчої влади щодо розвитку культури в архітектурі й образотворчого мистецтва, сфері музичного та театрального мистецтва, кінематографії та ін.

Стратегічні напрями державного розвитку культури в країні:

- модернізація змісту, структури й організації культури на засадах кількісних підходів цілей сталого розвитку;
- оновлення, внесення відповідних змін до законодавчої та нормативної бази системи культури;
- забезпечення модернізації культури за рахунок належного фінансування;
- удосконалення інформаційного простору;
- забезпечення належного моніторингу системи, яка відбувається щорічно.

Отже, перехідний період викликаний економічною кризою та суттєвими змінами у владі країни, здійснив значний вплив на культурну сферу і саме через це, ця галузь потерпає від краху старої системи культурних цінностей. державне управління в сфері культури повинно спрямовуватися по-перше, на створення умов для захисту, розвитку та підтримання такої соціально-значущої інформації, яка визначає національну ідентичність українців, а по-друге – на захист і розвиток предметів і явищ матеріального та не-матеріального світу, що уособлюють в собі результати культурної діяльності.

Говорячи про державні органи виконавчої влади у сфері культури, це ті органи влади, які здійснюють ефективне забезпечення реалізації політики; проектують та розробляють державні програми розвитку культури й контролюють фінансування за участю громадських об'єднань; створюють умови для відродження і розвитку культури української нації, культур національних меншин, які проживають на території України.

Культура є окремою сферою суспільства, але специфіка цієї сфери полягає в тому, що вона існує й виявляється в інших суспільних сферах.

Саме культура має об'єднувати населення України, що нині є роз'єднаним за політичними, мовними, майновими ознаками.

Список використаних джерел:

1. Афанасьєва Л.В., Олексенко Р.І. Активні інтеркультурні практики як індикатор взаємодії культурних груп і спільнот поліетнічного міста. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2018. Вип. 18. С. 40-47.
2. Афанасьєва Л., Музя Є., Колева К., Олексенко Р. Міжкультурний діалог в контексті єднання України. Українознавчий альманах. 2017. Вип. 21. С. 15-20.
3. Балабуха К.Є. Концептуальні засади державного управління сферою культури на основі інформатизації. Держава та регіони. Серія: Державне управління. 2019. №4. С. 58-62.
4. Чернець В.Г. Держава і культура: онтологія теоретичного й історичного виміру / моногр.К.: НАКККиМ, 2016. 552 с.

УДК 331.522.4 : 004

Мальчев Богдан

E-mail: malchevbogdan@gmail.com

*Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного (Мелітополь, Україна)*

**ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК
ЛЮДСЬКОГО Й СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ**

Актуальність дослідження. Цифровізація – одна з головних ознак сучасного суспільства, результат зусиль всіх минулих і нинішніх поколінь, те що, є вінцем науково-технічного прогресу, що нагадує про велич людської наукової думки, людського генія і завзятості – це процес, який породжує нову, інформаційну епоху, «дивний новий світ» в інтерпретації реальності. Разом з повсюдною цифровізацією, відбувається і становлення цифрової економіки, яка і є головним об'єктом впливу на людський побут, по суті, на людський і соціальний капітал.

В умовах відставання від Західного світу, українському уряду необхідно концептуально по-новому підходити до розвитку людського і соціального капіталу в нашій країні, тим що прискорить процес, може стати інформатизація, так як вона значно розширює коло можливостей, як окремих людей, так і цілої держави. За рахунок цифровізації, складовою якої, є діджіталізація, держава зможе стимулювати більш ефективну діяльність об'єктів національної економіки.

Аналіз останніх досліджень. Проблему інвестиційної привабливості на теоретичному та практичному рівнях досліджували такі вітчизняні вчені, як Д. Коулман, А. Костіна, О. Скородумова, А. Шендрик, Е. Брінолфссон, Е. Макафі, І. Тузовській, Р. Петров, І. Сименко, В. Буряк, Т. Вороніна, Р. Абдеев, Ю. Корчагін, О. Грішнова, В. Клочков, М. Душна, М. Кириченко.

Мета: виявити та проаналізувати вплив цифровізації на розвиток людського та соціального капіталу. Концептуально окреслити тенденції, які і

стануть основою, для багаторівневої та комплексної оцінки людського та соціального капіталу.

«Технічний прогрес виступає потужним двигуном поліпшення достатку», – відзначають Ерік Брінолфссон і Ендрю Макафі в роботі «Друга епоха машин». Однак, після, пишуть, що саме інформатизація, є одним з основних чинників прогресу «соціального достатку» [1, с. 3]. З еволюцією людського суспільства, змінюються і глобальні показники людського добробуту, на ряду з індексом щастя і ВВП на душу населення, з'явилися нові, об'єктивні оцінки стану «соціального достатку»: соціальний і людський капітал – стали особливо актуальними, адже зростання рівня життя для сучасної філософської та державної думки, є основним напрямком розвитку будь-якої держави, більше того, метою її існування [2, с. 78].

Введення нових понять в комплексну оцінку громадського добробуту, є результатом технічного прогресу, зокрема, інформатизації суспільства, яка в сучасному світі виступає головним фактором зростання: від найрозвиненіших країн Європи, Північної Америки та Східної Азії, до найбідніших країн Африки, Океанії та Латинської Америки. На думку вчених-соціологів та футуристів, рівень прогресу в сфері накопичення людського і соціального капіталу є основними критеріями оцінки діяльності будь-якої держави, незалежно від рівня економічного розвитку.

Саме інформатизація частково нівелює відмінності між державами в стані економічного прогресу, що є одним із основних елементів стратегії сталого розвитку. Проте, не можна заперечувати, що інформатизація є двигуном економічного розвитку у 21-му столітті, не тільки завдяки створенню численних ринкових ніш, освоєння яких вивело багато країн з кола бідності, на лінію багатства і процвітання, а й повсюдному підвищенню рівня життя, який і є одним з найважливіших чинників зростання. Цифровізація надає комплексну дію на людське суспільство, шляхом впливу на багатofакторність людського розвитку.

Цифровізація – це впровадження сучасних цифрових технологій в різні сфери життя і виробництва. Це глобальний тренд, повсюдне поширення якого, змушує дослідників з різних галузей науки і техніки, і навіть цілі держави, задумуватись про те, як цифровізація може відобразитися на стані суспільства: стати тим, що подарує нам вічне процвітання, або ж тим, що прирече людство на забуття. Саме тому, дослідження в області впливу цифровізації на розвиток людського та соціального капіталу є актуальними, більш того, саме від висновків, до яких прийде наукове співтовариство, буде заданий глобальний вектор концепції сталого розвитку.

Що тільки не називають людським капіталом, однак, все досить просто, адже в своїй науковій суті – це поняття про інтелект, здоров'я, знання та продуктивність праці, іншими словами: про якість життя. Соціальний капітал – це те, що визначає якість соціуму, соціальних зв'язків. Це базові показники розвитку будь-якої країни, більш того, останнім часом, вони стали витісняти

найбільш популярні в економічному співтоваристві показники, такі як: індекс людського розвитку або внутрішній валовий продукт.

Цифровізація – виступає фактором підвищення ефективності праці, за рахунок оптимізації надання та створення різноманітних економічних благ, що прямо впливає на рівень національного багатства [3, с. 21]. В епоху, коли становлення державних інститутів завершено, де держава давно сформувалася як єдина система, саме інформатизація виступає тим, що дозволяє покращити якість її роботи.

В області інтелектуальної і науково-дослідної роботи, цифровізація дозволяє, оптимізувати, поліпшити, прискорити роботу. Зростання новітніх інформаційних технологій, більш того, феномена сучасного інформаційного прогресу – Big data, дозволило проводити складні обчислення і аналіз за допомогою штучного інтелекту на принципах машинного навчання. Передаючи машинам розрахунки та аналіз, зменшується ймовірність помилок, що створює арифметичний приріст якісних та кількісних показників науково-технічних робіт, незалежно від особистісного або корпоративного рівня. Про значний прогрес в цій сфері свідчить приріст кількості заявок на реєстрацію інтелектуальної власності, куди входить безліч пунктів, в тому числі і кількість патентів. За даними Всесвітньої організації інтелектуальної власності, з року в рік, кількість заявок на реєстрацію патентів тільки зростає: в 2018 році приріст, порівняно з 2017 роком, склав більш ніж 5,2% [4, с. 47]. Багато експертів і вчених стверджують, подібний приріст став можливий тільки з розвитком цифровізації.

Здоров'я – один з головних об'єктивних критеріїв оцінки рівня людського капіталу, що не дивно, адже саме здоров'я, національне, в рамках держави та особистісне, в рамках окремо взятої людини є основним критерієм оцінки справжнього прогресу. Середня тривалість життя в світі зростає. За даними ООН, з 1980-х років середня тривалість життя по світу зросла на з 60-ти до 72-х років. ООН відзначає, що зростання стало можливим з кількох причин, проте, кожна з них пов'язана з науково-технічним прогресом, суть якого, в інформаційну еру полягає в повсюдній інформатизації: від найрозвиненіших, до найбільш бідних країн. Так, в найбільш бідних країнах світу, за аналогічний період, приріст середньої тривалості життя становив 17 років, а в найрозвиненіших – 7 років. Що доводить твердження, про те, що інформатизація дозволяє зменшити соціально-економічну прірву між розвиненими і найбільш бідними країнами. Більш того, за прогнозами ООН, розрив у середній тривалості життя між розвиненими та бідними країнами буде скорочуватися, якщо в 2020 році різниця склала 15 років, то до 2100 року різниця складе 10 років, що свідчить про зменшення розриву в основних показниках людського капіталу між найбагатшими і найбільш бідними представниками світової спільноти [5, с. 75, 81, 89, 102]. Скорочення розриву стало результатом повсюдної цифровізації, яка комплексно впливає на загальні економічні показники – людський і соціальний капітал.

Зростання продуктивності праці є найголовнішим пріоритетом розвитку держави і суспільства – це те, що прямо впливає на рівень економічного розвитку, покращує та оптимізує. Останнім часом, саме цифровізація виступає основним фактором зростання. Саме вона дозволяє покращити ефективність праці, оптимізувавши робоче навантаження, як офісних працівників, так і працівників вторинного і первинного секторів економіки.

Однак, інформатизація має і негативні сторони, які все частіше підіймаються у вчених колах усього світу, про небезпеку інформаційної епохи говорить чи не кожен. Проте, на даному етапі, більшість інформаційно-технологічних небезпек, які можуть загрожувати стабільності людського капіталу, є скоріше гіпотетичними і не несуть реальної загрози суспільству.

Не дивлячись на те, що роботі, практично не були порушені рівневі аспекти людського капіталу: особистісний, корпоративний, національний та інвестиційний, цього достатньо, щоб виявити основну тенденцію – цифровізація значно впливає на загальний рівень прогресу людського капіталу, більш того, в сучасному інформаційному світі, вона виступає «локомотивом» розвитку. Рівні людського капіталу, вимагають значно глибшого розгляду, мета ж роботи, виявити тенденції, які і стануть основою, для багаторівневої та комплексної оцінки людського капіталу.

Соціальний капітал – так само важлива частина сучасного суспільства, зокрема комплексній оцінці багатьох параметрів розвитку держави: від рівня демократизації державних інститутів, до стану економіки. Однак, соціальний капітал, на відміну від людського, акцентує свою увагу на взаємодії індивідів окремо. Вчені-біологи довели, що однією з найважливіших людських потреб є соціальне спілкування. Такої ж думки дотримувався і А. Маслоу, який приділив значну увагу соціальності, у своїй універсальній піраміді потреб.

Інформатизація значно прискорила соціальні процеси в світі: поява Інтернету і соціальних мереж, в симбіозі з глобалізацією, підстобнуло становлення нового мультикультурного світової спільноти. На ряду з людським капіталом, капітал соціальний, виступає фактором підвищення продуктивності суспільства в цілому – чим вище капітал соціальний, тим успішніше країна. Адже саме соціальний капітал – це той показник, який допомагає продемонструвати якість загальнонаціональних зв'язків на рівні особистості. Довіра, повага до оточуючих, готовність допомагати, толерантність – це найголовніші критерії оцінки соціального капіталу. Від донора, до реципієнта – передається ресурс, цінність якого в соціальних зв'язках, так і напрацьовується соціальний капітал.

Раніше, основним спонсором соціального капіталу була релігія, яка об'єднувала людей в громади. Дослідження вказують на роль християнства в підвищенні рівня довіри до інших людей, з боку певного індивіда, що в історичній перспективі призвело до підвищення загального рівня життя. Порівняння розвитку католицизму в середньовічній Європі, з сучасним рівнем життя у будь-якій країні, вказує на позитивну кореляцію цих показників.

У сучасному світі, на ряду з асоціаціями та клубами за інтересами або профспілками, благодійністю, волонтерством, інформатизація стала одним з головних причин зростання соціального капіталу. Іншими словами, соціальний капітал – це здатність однієї людини довіряти іншій.

Проте, проблематика цифровізації, вимагає комплексної оцінки потенційного впливу на соціальний капітал. Не дивлячись на значні плюси, глобальна цифровізація може привести до того, до так званого «диктату технологій». Більш того, вже зараз є приклади, втручання в приватне життя завдяки інформаційним системам – все це, є наслідками розвитку соціальних мереж та інтернет-технологій.

На думку журналістів з журналу The Economist, коронавірусна інфекція стала тим, несподіваним елементом, який, не дивлячись на всю смертельність та спровоковану економічну кризу, підштовхнула світ в інформаційну еру, що в перспективі позитивно позначиться на рівні людського і соціального капіталу. Інфекція, просунула світ ще далі в інформаційну епоху, прискоривши темпи цифровізації [6].

Висновки та рекомендації. Цифровізація – це важливий етап на шляху побудови суспільства майбутнього, основою якого буде людський і соціальний капітал, який останнім часом, сприймається ученим співтовариством, як один з основних критеріїв оцінки прогресивності того чи іншого суспільства. Саме цифровізація дозволить скоротити розрив між багатими і бідними країнами, надавши кожній, нові можливості для підвищення рівня людського і соціального капіталу. Одним з пріоритетних напрямків розвитку України, має бути підвищення рівня людського і соціального капіталу, завдяки інформаційним технологіям.

Список використаних джерел

1. Бринолфссон Е.Б. , Макафи Е.К. Друга епоха машин. Робота, прогрес та процвітання в часи надзвичайних технологій K.Fund, 2016. 236 с.
2. Душна М. П. Методичні підходи до вимірювання суспільного прогресу в контексті сталого розвитку Науковий вісник НЛТУ України. 2017. 78 с.
3. Цифрова цивілізація. Росія і "електронний" світ ХХІ століття. / О. В. Проханов та ін. Книжный мир: 2018. 21 с.
4. Мировые показатели деятельности в области интеллектуальной собственности URL: https://www.wipo.int/pressroom/ru/articles/2019/article_0012.html (дата звернення: 12.11.2020).
5. The 2019 Human Development Report (Human Development Report Office) Програма розвитку ООН. с. 75, 81, 89, 102
6. Zoom and gloom URL: <https://www.economist.com/special-report/2020/10/08/zoom-and-gloom> (дата звернення: 12.11.2020).

УДК:141.7:37.014.5:004.77(477)

Масюк Олег

E-mail: masiukoleg@znu.edu.ua

ORCID: 0000-0003-3853-5863

Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна)

Зайка Олена

E-mail: helenzaika77@gmail.com

ORCID: 0000-0002-1931-5091

Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна)

ПЕРСПЕКТИВНІ ЗМІНИ ТА ВИКЛИКИ В ХОДІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

Початок цифрової суспільної взаємодії призвів до того, що освітяни та викладачі вимушені конкурувати за увагу слухачів своїх курсів із домінуючими медіа і популярною освітою, що апріорі складно з урахуванням різних ресурсних можливостей. Крім того, збільшення фізичної відстані в процесі навчання потребує переосмислення ефективних засобів передачі знань у рамках публічної приватності інформаційного суспільства. Отже, аналіз перспективних змін та небезпек у ході цифровізації освітнього процесу в нашій країні є актуальною темою для цієї наукової розвідки.

Вагомий внесок у дослідження трансформації освітньої та суспільної взаємодії внесли роботи В. Воронкової [1], С. Карпюка [2], І. Утюж [3], О. Ходус [4], Дж. Барисо [5]. Метою нашої наукової роботи є узагальнення напрямків подальших перетворень освітнього процесу на вимогу інформаційного суспільства у нашій країні.

По-перше, варто зазначити, що активні учасники зазначеного процесу мають усвідомити оновлення тренду передачі інформації при пізнанні оточуючого світу. Погодимось із В. Воронковою, яка наголошує, що: «Всі ці моделі взаємозв'язку людини, свідомості, розуму в контексті віртуально-інформаційного простору свідчать про те, що ми повинні застосувати голографічну модель пізнання процесів» [1, с. 177]. Отже, зображення прийшло на зміну слову, а це докорінно і можливо назавжди змінило освіту у бік візуальної ілюстрації інформації, яка необхідна для професійного та особистісного зростання.

По-друге, доцільно враховувати специфіку подачі навчального матеріалу у нових умовах. Необхідно звернути увагу на збільшення приватного у інформаційному просторі, яке фізично обмежене електронним пристроєм, але є доступним для широкого загалу в Інтернеті. О. Ходус так описує нову конфігурацію суспільного життя: «Приватність є колом речей, подій, дій, що належать безпосередньо людині як приватній, неофіційній, партикулярній особі» [4, с. 22]. Цей її стан характеризується відкритістю, емоційністю та ірраціональним світосприйняттям. Зокрема, лектор навіть у великих групах в

онлайн-форматі має бути постійно налаштований на спрямовану персоналізацію, щоб сприяти кращому засвоєнню інформації слухачем курсу.

Звідси виходить інша проблема – руйнація кордонів особистого та професійного просторів при комунікації учасників освітнього процесу. Цифровий простір не передбачає патерналістської ієрархії «вчитель – учень», що знижує довіру до наданих знань і нівелює можливість належного виховання майбутніх поколінь нашої країни.

По-третє, у контексті досліджуваних змін великою небезпекою є витіснення з ринку освітніх послуг традиційних навчальних закладів, які у недостатній мірі технічно активні у своїй діяльності. Проте, і передовим установам буде доволі складно «тримати удар» під час конкуренції з міжнародними технологічними компаніями.

Дж. Барісо заявляє, що компанія Google може витіснити заклади професійної освіти за допомогою впровадження Google Career Certificates [5]. Можна припустити, що ці зміни буду стосуватись лише ринку праці у США, але Google є зразком для інших ІТ-компаній по всьому світу, які повторюють за нею подібні проекти. Відтак, у перспективі нас чекає інформаційна мережа освіти, спрямована на інтереси роботодавців, які можуть не завжди співпадати з інтересами суспільства.

Освітній процес у нашій країні стикається з проблемами у роботі викладачів і слухачів курсів на інтернет-платформах у режимі реального часу. С. Карплюк зазначає, що перспективним завданням у цій сфері є: «...підвищення кваліфікації педагогів щодо цифрової грамотності, орієнтованої не лише на розробку курсів, а й на застосування цифрового середовища в освітньому процесі» [2, с. 195]. Відповідно, з'являється суспільно-державний запит на подолання цифрової недоступності освіти.

Унікальний фахівець може і не володіти навичками інтернет-комунікацій, що по-новому підіймає питання про розвиток інституту т'ютерства в Україні. Водночас велика кількість населених пунктів нашої країни ще не охоплена не тільки 3G-, але й 2G-інтернетом, що підвищує ризик повернення до малограмотного села та «девальвації» людського капіталу у цій місцевості.

Описана ситуація передбачає пошук стратегічних напрямків перспективної перебудови української освіти в процесі її цифровізації. І. Утюж передбачає, що подальший розвиток в освітній сфері: «...пов'язаний з подоланням її закритості й надання процесу навчання творчого характеру, що вимагає переходу до методології «відкритої моделі» освіти» [3, с. 394]. Проте, подібна відкритість повинна носити керований характер, що передбачає збереження державного нагляду за всіма напрямками навчанням. Тобто пріоритетом у діяльності Міністерства цифрової трансформації України має стати його співробітництво з освітніми інституціями щодо їх підтримки й оновлення.

Підбиваючи підсумки проведеної наукової розвідки варто зазначити, що українців чекають докорінні зміни, як на парадигмальному, так і на управлінському рівні організації освітнього процесу. На даний час не можна

заявляти про фрагментацію та мережеву перебудову суспільного інституту освіти в умовах всебічної цифровізації, але схожі процеси вже почались у відносинах «вчитель – учень».

Українське суспільство має бути готовим до цих змін, шукати баланс між усіма зацікавленими особами щодо якості, розповсюдженості та різноспрямованості освітніх послуг. Крім того, цифровізація вимагає нових підходів до державної політики, які повинні мати не тільки компенсуючий, а стимулюючий та партнерський характер.

Список використаних джерел

1. Воронкова В. Г. Концепция взаимосвязи человека, сознания, разума в контексте виртуально-информационного пространства. Философия и космология. 2013. Т. 24. С. 170–182.
2. Карплюк С. О. Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі. Інформаційно-цифровий освітній простір України : трансформаційні процеси і перспективи розвитку. Матеріали методологічного семінару НАПН України. 4 квітня 2019 р. / за ред. В. Г. Кременя та ін. Київ, 2019. С. 188–197.
3. Утюж І. Г. Детермінанти змін та тенденції розвитку сучасної освіти. Гілея. Філософські науки : Науковий вісник : зб. наук. праць. Київ 2014. Вип. 84 (№ 5). С. 392–396.
4. Ходус О. В. Феномен приватності: соціально-філософська рефлексія : дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.03. Дніпро, 2018. 529 с.
5. Bariso J. Google has a plan to disrupt the college degree. URL: <https://www.inc.com/justin-bariso/google-plan-disrupt-college-degree-university-higher-education-certificate-project-management-data-analyst.html> (дата звернення 22.10.2020).

УДК 004.9

Меліхов Євгеній

E-mail: ev.melikhov@gmail.com

ORCID: 0000-0002-9856-9291

Міхайлуца Олена

E-mail: elenamikhaylutsa7@gmail.com

ORCID: 0000-0003-2935-7997

Інженерний навчально-науковий інститут

Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)

ТЕХНОЛОГІЯ ДОПОВНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ В ОСНОВІ ПРОГРАМНИХ ЗАСТОСУНКІВ МАЙБУТНЬОГО

Актуальність. Двадцять перше століття цілком заслужено можна назвати епохою діджиталізації. Цифрові пристрої дісталися майже кожної сфери діяльності людини. Безліч сучасних технологій, що стрімко розвиваються, є черговим тому підтвердженням. Нові технології припускають наявність нових компетенцій, обов'язкових для освіченої людини, та мають однакове призначення – допомога людині.

Під час створення схожих за призначенням програмних застосунків абсолютно різні програмісти використовують схожі (або, навіть, однакові) технології. Через це в них виходять майже ідентичні програми. Стикаючись з подібними ситуаціями кінцеві користувачі часто задаються питанням, який же саме з програмних застосунків їм обрати. Адже функціонал і внутрішні алгоритми у них майже однакові. В такі моменти покупці дивляться на відмінності між програмами. Ціна, графічний інтерфейс, вага самого додатка – кожен з цих факторів може схилити споживача в ту чи іншу сторону. У той же час, якщо розробник мислить креативно і використовує нестандартні шляхи вирішення завдань або ж нові технології, то він буде вигідно відрізнятися від своїх конкурентів. Саме тому ознайомлення з найпопулярнішими та найсучаснішими технологіями – обов'язок будь-якого поважаючого себе програміста. Доповнена реальність якраз є однією з них.

Аналіз останніх досліджень. Розуміння важливості доповненої реальності в сучасному світі знайшло своє відображення у дослідженнях провідних світових корпорацій в області цифрової індустрії. Не виключенням стала і всесвітньовідома корпорація Apple, генеральний директор якої зазначив, що технологія доповненої реальності здатна змінити світ більше, ніж колись це зробив смартфон. Саме тому вже зараз Apple доволі ретельно досліджує ці технології та намагається створити справжній технологічний прорив – Apple Glass.

Мета. Метою дослідження є вивчення можливостей технології доповненої реальності та її застосування в широкому спектрі сфер життєдіяльності людини.

Основний текст. Доповнена реальність (AR) – одна з найбільш перспективних технологій XXI століття. Сфери застосування – практично скрізь: від ігрової індустрії до побуту. І хоч у поточний час лідируючу позицію займають саме розваги – вже зараз користувачі мають реальну можливість оцінити зручність доповненої реальності. Наприклад, якщо хочуть дізнатися – чи впишеться нова річ в поточний інтер'єр кімнати або чи підійде новий одяг за фасоном. І це тільки кілька прикладів використання доповненої реальності. З часом – людська фантазія та раціоналізаторське бажання знайдуть все нові, розбурхуючи уяву, застосування цієї технології. Доповнена реальність є новою інтерактивною технологією, яка дозволяє накладати комп'ютерну графіку або текстову інформацію на об'єкти реального часу. Розробка програм, які використовують доповнену реальність, можлива завдяки сучасному середовищу розробки Unity.

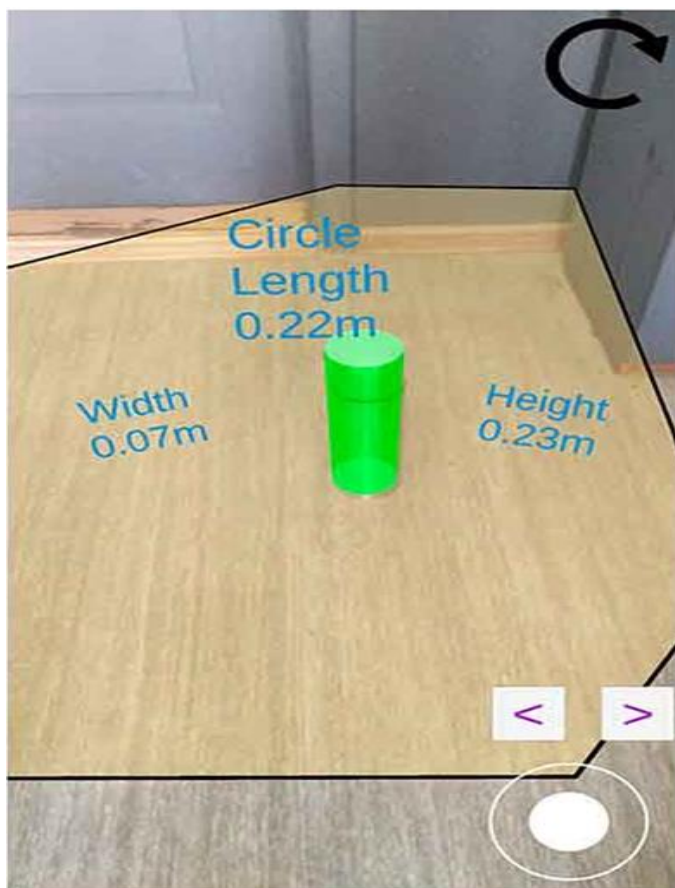

Рис. 1. Скріншот з камери з мірним циліндром

Unity – це провідна платформа розробки інтерактивного контенту з 2D- і 3D-графікою реального часу (RT3D). Вона дозволяє створювати додатки, що працюють на більш ніж 25 різних платформах, що включають персональні комп'ютери, ігрові консолі, мобільні пристрої, інтернет-додатки та інші. Через те, що ця платформа працює з графікою – вона підтримує всі об'єктно-орієнтовані мови програмування, що надає змогу вивчення та роботи з нею широкому колу програмістів.

Прикладом практичного застосування та легкості засвоєння доповненої реальності може бути додаток для зняття мірок з об'єктів або вимірів його розміру, який реалізовано за допомогою платформи Unity та об'єктно-орієнтованої мови програмування C#.

Принцип роботи полягає в зачепленні уявного «маркера» до точки на площині. Він буде серединою мірного циліндру, за допомогою якого і будуть отримуватися розміри. Перед початком роботи потрібно дати час застосунку для «аналізу» площини, при цьому поверхня повинна бути без зайвих предметів. В наведеному застосунку реалізовано керування відразу кількома методами, а саме за допомогою жестів на сенсорному екрані, натискання на відповідні кнопки або керування контролером «Джойстик».

Зміна розмірів відбувається наступним чином: проводячи вниз або вгору одним пальцем – змінюється висота циліндру, двома – його ширина. За допомогою натискання на кнопки можна корегувати також глибину. Якщо ж потрібно змінити місце розташування циліндру – користувач має можливість пересувати його по площині за допомогою джойстика, тягнучи його в потрібному напрямку. Реалізовано функцію видалення циліндру, після якої застосунок перейде до початкового стану, а саме – буде шукати можливу площину. Інтерфейс програмного застосунку представлено на рис.1.

Вказані інформаційні написи «Width» (Ширина), «Height» (Висота) та «Circle Length» (Довжина кола) відображають розміри об'єкта в ширину та в висоту відповідно. Завдяки третього параметра, можна, наприклад, виміряти талію людини. Для цього достатньо просто виставити параметри ширини та

висоти так, щоб верхня межа циліндру (так звана «кришка») повністю і без зазорів облягала вимірюване тіло. Інформаційні написи корегують відображувані показники автоматично відразу після зміни розміру циліндру.

Висновки. Отже, доповнена реальність є однією з самих креативних технологій нашого сьогодення, важливим помічником сучасної людини та має великий потенціал для практичного застосування в будь-якій сфері: як в комерційній або розважальній, так і в соціальній. Маючи сучасну та зручну платформу AR-технологія доповнює реальний світ віртуальними об'єктами. Завдяки постійному вдосконаленню технологія доповненої реальності надає майже необмежені можливості і є дійсним відображенням сталого розвитку галузі.

Список використаних джерел

1. Canvas. *Unity | Documentation*: веб-сайт. URL: <https://docs.unity3d.com/Packages/com.unity.ugui@1.0/manual/class-Canvas.html> (дата звернення: 24.10.2020).
2. Coding in C# in Unity for beginners. *Unity | Documentation*: веб-сайт. URL: <https://unity3d.com/learning-c-sharp-in-unity-for-beginners> (дата звернення: 24.10.2020).
3. Practical Augmented Reality: A Guide to the Technologies, Applications, and Human Factors for AR and VR (Usability) 1st Edition. English : Addison-Wesley Professional, 2016. 448 p.
4. Tim Cook Thinks Augmented Reality Could Be as Big As the iPhone. *Fortune* : веб-сайт. URL: <https://fortune.com/2017/02/11/tim-cook-augmented-reality> (дата звернення: 01.11.2020).
5. Welcome to Unity! *Unity | Documentation*: веб-сайт. URL: <https://unity.com/our-company> (дата звернення: 24.10.2020).
6. Грицан П.А. Перспективи і сучасне використання технології доповненої реальності. *Міжвузівський збірник "Комп'ютерно-інтегровані технології: освіта, наука, виробництво"*. 2011. Вип. 6. С.87-90.
7. Джозеф Хокинг *Unity в действии. Мультиплатформенная разработка на C#*. 2-е межд. издание. Санкт-Петербург : Питер, 2016. 336 с.
8. Система управління в 2D платформах. UNITY3DSCHOOL : веб-сайт. URL: <https://unity3dschool.ru/sistema-upravlenija-v-2d-platformerah.html> (дата звернення: 24.10.2020).

УДК 657.633

Меліхова Тетяна

E-mail: tanya_zp_zgia@ukr.net

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-9934-8722>

Штепа Валерія

*Інженерний навчально-науковий інститут
Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)*

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ПДВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІНСЬКОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Сучасна система контролю за оподаткуванням податком на додану вартість підприємств передбачає розробку додаткових управлінських документів, які допомагають розрахувати суму ПДВ до сплати у бюджет або відшкодування з бюджету. Проблеми з податком на додану вартість виникають із-за невірною відображення їх в обліку та звітності. На підприємствах форми управлінських документів використовуються не тільки для правильного ведення обліку та складання Декларації з ПДВ, а також вони допомагають у проведенні ефективного управлінського контролю. Зараз в умовах глобальних цифрових тенденцій набуває актуальність комп'ютерний аудит.

Методологічні основи оподаткування податком на додану вартість викладені у Податковому кодексі України [2].

Первинним документом обліку ПДВ є податкова накладна. На підприємствах ведеться реєстр податкових накладних в електронному вигляді, де є доступ до всіх зареєстрованих податкових накладних та розрахунків коригування до них. Вікно єдиного реєстру податкових накладних розділене двома вкладками, а саме: видані та отримані податкові накладні.

Облік податку на додану вартість ведеться на рахунку 64 «Розрахунки за податками й платежами» має такі субрахунки, а саме: 641 «Розрахунки за податками», 643 «Податкові зобов'язання», 644 «Податковий кредит» [1]. Кореспонденція рахунків з обліку ПДВ наведена у таблиці 1.

Всі дані з реєстру податкових накладних далі відображаються у Податковій декларації з податку на додану вартість [3].

Для ефективного управлінського контролю потрібно проводити перевірку податку на додану вартість, що дозволить своєчасно виявити помилку та прийняти управлінські рішення щодо оптимізації податкового навантаження на підприємстві.

Ми вважаємо, що метою аудиту податку на додану вартість є встановлення правильності визначення податкового кредиту та податкового зобов'язання, складання та подачі декларації з ПДВ, розрахунок нарахування та сплати ПДВ до бюджету.

Тому, на нашу думку, завдання проведення аудиту податку на додану вартість полягають в перевірці наступних питань:

- встановити відповідність ведення обліку законодавству;
- правильність визначення податкового кредиту;
- правильність визначення податкового зобов'язання;
- правильність складання декларації з ПДВ;
- правильність подачі декларації з ПДВ;
- правильність нарахування ПДВ до бюджету;
- правильність сплати ПДВ до бюджету.

Таблиця 1

Кореспонденція рахунків з обліку ПДВ

Зміст операцій	Дебет	Кредит
1. Відображення податкового кредиту		
Податковий кредит з ПДВ при надходженні матеріалів від постачальника	641	631
Податковий кредит з ПДВ при попередній оплаті	641	644
Закриття рахунку податковий кредит	644	631
2. Відображення податкового зобов'язання		
Податкове зобов'язання з ПДВ при відвантаженні готової продукції покупцям	701	641
Податкове зобов'язання з ПДВ при попередній оплаті	643	641
Закриття рахунку податкове зобов'язання	701	643

Наведені нами завдання аудиту податку на додану вартість пропонуємо включити до аудиторських процедур у загальний план та програму аудиту. До кожного пункту програми аудиту розробляються робочі документи аудитора.

Розбудова цифрової економіки актуалізує багато питань комп'ютерного управлінського контролю. А саме дуже зручно складати наведені документи за допомогою сучасних комп'ютерних програм або розробки спеціальних таблиць в MS Excel. Таблиці Excel допомагають керівнику та аудитору в організації ефективної роботи, так як за допомогою їх автоматично розраховуються підсумки у документах, а також переносяться дані з одної таблиці до іншої. У внутрішніх стандартах аудита якості ПДВ, які розроблені за допомогою MS Excel, думка аудитора із робочих документів автоматично відображається в аудиторському звіті.

Якщо податкова служба провела камеральну перевірку, тоді до дати прийняття рішення контролюючим органом, платник ПДВ має право подавати уточнюючі розрахунки та уточнюючу декларацію.

Отже, у роботі обґрунтовано методологічні аспекти обліку та аудиту ПДВ для підвищення ефективності управлінського контролю. Запропонована методика проведення перевірки надасть змогу аудитору охопити всі аспекти обліку та аудиту податку на додану вартість. Досліджено правильність, своєчасність, законність відображення в обліку податку на додану вартість для якісного проведення комп'ютерного аудиту. Це надасть вчасно виявити

порушення, провести якісний аудит за допомогою цифрових технологій, що поліпшить ефективність управлінського контролю.

Список використаних джерел

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій URL: <https://zakon.help/law/291/edition05.01.2018/page1> (дата звернення: 21.10.2020)
2. Податковий кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 21.10.2020)
3. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження форм та Порядку заповнення і подання податкової звітності з податку на додану вартість» від 28 січня 2016 року № 21 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0159-16#Text> (дата звернення: 21.10.2020)

УДК 330.004

Метеленко Наталя

E-mail: natalia.metelenko@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6757-3124

Воронкова Валентина

E-mail: valentinavoronkova236@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0719-1546

Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК ВИКЛИК ЧАСУ

Актуальність становлення і розвитку концепції цифрової трансформації сучасного українського суспільства включає підвищення ефективності процесів роботи, їх модернізації та більшої віддачі, включає багато сфер, в яких можна її ефективно застосовувати: освіта, банки, промислове виробництво, робота в офісах та компаніях, страхування, трансформація бізнесу. В освіті це процес переходу на дистанційну освіту та віддалений режим роботи, автоматизація внутрішніх процесів на виробництвах і в компаніях, яка забезпечує оптимізацію людських ресурсів і підвищення ефективності, та необхідна для різкого підвищення конкурентоспроможності за рахунок запуску нових бізнес-моделей у режимі онлайн, формування цифрової екосистеми партнерів, спрощенні оптимізації ланцюга створення цінностей на всіх етапах – від роботизації внутрішніх процесів до використання нових можливостей на основі великих даних. Цифрова трансформація включає автоматизацію завдань щодо підвищення його ефективності та прозорості процесів на промислових підприємствах, так як використання цифрової трансформації допоможе здійснити рух вперед і випередити конкурентів [1].

Цифрова трансформація розпочинається як з впровадження ІКТ-рішень, так із людей, які стають дійсними агентами і драйверами важливих змін. Тому головний механізм розвитку концепції цифрової трансформації сучасного українського суспільства як виклику часу – change management, чи Agile-менеджмент, який є універсальним для будь-якої галузі та велика роль перших осіб як драйверів команди. Більшість кейсів трансформації в українських компаніях розпочинається з того, що з'являється замовник у виді топ-менеджера, який задає верхньорівневі цілі і новий вектор розвитку команди, на зміни, які повинні прийти для перебудови організації як єдиного цілого. Перепони часто знаходяться всередині нас і для цього є різноманітні пояснення – стара інфраструктура, складний ІТ ландшафт, неефективні процеси, складні правила взаємодії. З цими причинами слід розбиратися комплексно, екологічно, проводячи зміни на кожному етапі і в кожному об'єкті, але для цього повинна бути сильна команда і політична воля до змін. Якщо 5-10 років назад актуальним було упровадження систем для оцифрування і збору даних, то зараз упровадження аналітичних інструментів, які допомогли б прийняти обґрунтоване рішення.

Продуктивність та ефективність будь-якої компанії може бути підвищена грамотним підходом до використання даних. Навіть з наслідками пандемії компанії справляються там, де налагоджена правильна робота з даними, де упроваджують моделювання, прогнозування, адаптацію до нових вимог, де відсутня будь-яка підтасовка фактів. Цифрова трансформація розпочинається з усвідомлення того, що зростання і розвиток компанії уповільнилося чи взагалі зупинилося, драйвером для начала реформ допоможуть слугувати підтримка топ-менеджмента на 80%. Цифрові технології ефективно показали себе у банках, медіа, рітейлі, телекомі та й самі технології стають більш дешевшими і швидшими для упровадження. Так, за допомогою накопичених даних та математичних алгоритмів можна здійснити предикативний аналіз збоїв обладнання, допомогти виробництву мінімізувати ризики, оптимізувати графіки ремонтів, здійснити моніторинг їх якості. Так, активно оцифровуються усі процеси, пов'язані зі створенням розумного виробництва: аналіз даних обладнання і систем для прийняття рішень, роботизація цехів, процеси постачання готової продукції, контролю якості висхідної сировини і матеріалів, управління технологічними режимами на підприємствах [2].

Часто підприємствам важко підступитися до старту, так не вистачає компетенцій. Тому доцільно звернутися до досвіду упровадження цифрової трансформації у передових галузях, таких як нафтогаз, транспорт, машинобудування, енергетика і запросити експертів до цього старту. Грамотних спеціалістів у сфері цифрової трансформації з кожним роком стає все більше, але потреба у цих спеціалістах зростає швидше, чим ВЗО їх готують. Для якісної цифрової трансформації повинно бути бачення кінцевого результату і розуміння того, що все повинно працювати, але для цього слід володіти спеціальними фаховими компетенціями роботи з аналітичними даними. Гарними трансформаторами стають люди з технічними знаннями, з

великим досвідом роботи у бізнесі і роботи з персоналом, тому професія «директор з трансформації» чи «спеціаліст з трансформації» є однією з витребуваних у найближче десятиліття.

Постільки цифрова трансформація вважається самим популярним бізнес-трендом у сучасному світі, то сьогодні існує велика кількість освітніх програм і курсів з цифрової трансформації бізнесу, але цифровізація – це складний комплексний процес, який зачіпає всі елементи організації, і в такому випадку слід готувати спеціалістів, які розбираються у трьох предметних областях – у продукті з точки зору бізнесу, ІТ і маркетингу, а також мають достатній практичний досвід у трансформації бізнесу. На сьогоднішній день такі спеціалісти є великою потребою, враховуючи те, що компанії вже пройшли певний цикл трансформації і накопичили певний досвід. В умовах зростаючого попиту на цифрову трансформацію, у тому числі враховуючи проблему коронавірусу, цінність експертів у цій сфері зростає [3].

Пандемія коронавірусу посилила потребу у цифровій трансформації компаній і виступила головним стимулом для змін.

1) за допомогою сервісів для сумісної і віддаленої роботи компанії можуть розвиватися навіть у часи кризи, використовуючи переваги Інтернету: швидка масштабованість, оперативне розгортання нових рішень, швидкий спосіб управління інформацією;

2) розгортання сервісів для сумісної роботи і спілкування допомагають вирішувати проблеми: збереження, редагування, управління і обміну документами. Zoom як один з інструментів, який став популярним у часи пандемії, дозволяє проводити лекції, семінари, вебінари, конференції;

3) програми для відділеного управління проектами допоможуть налагодити ефективну роботу серед членів команди;

4) рішення у сфері кібербезпеки – внутрішня захищеність конфіденційності інформації, для чого слід застосовувати багатофакторну аутентифікацію, використовувати антивірус, паролі, проводити семінари з кібербезпеки для співробітників;

5) CRM-системи автоматизують і прискорюють процес продаж, підвищують конверсію, дозволяють аналізувати стратегію компанії, CRM об'єднує команди продаж, маркетингу і бухгалтерії. Salesforce, Soho, Hubspot і Freshsales – найбільш відомі CRM-системи, які допомагають компанії залучити клієнтів і підвищити продажі навіть у часи кризи.

Зараз будь-який бізнес намагається стати цифровим, проте дослідження PwC Global Digital IQ 2020 показало, що тільки 5% компаній добиваються окупності своїх інвестицій у цифрові технології і отримують значні переваги у кожній із сфер – забезпечення росту, прибутку від упровадження інновацій, клієнтського досвіду, персоналу.

Головні кроки по розвитку Digital-IQ:

1) пов'язати свій бізнес і цифрові стратегії, так як Digital-IQ – показник здатності організації використовувати технології у роботі і працювати на прибуток. Найважливіший перший крок у підвищенні IQ – зв'язок цифрової

стратегії з бізнес-цілями, а високий рівень цифрового інтелекту означає інвестиції в те, що приносить користь;

2) визначити цифрові ініціативи, у контексті яких керівники, ІТ-спеціалісти і втягнуті у цифрову трансформацію співробітники у компанії повинні проводити аналіз процесів і визначити, які можливості є для розвитку цифрового бізнесу, а для цього розставити пріоритети упровадження інновацій;

3) налагоджувати зовнішні цифрові відносини, для чого кожній організації мати зв'язки за межами свого бізнесу, щоб бути в курсі технологій і змін, що відбуваються;

4) розуміти потреби бізнесу, тому що Digital IQ здійснює вплив на всю організацію і все керівництво – від директора з маркетингу до фінансового директора і директора з правових питань, що повинно відповідати потребам вашої організації;

5) розумні ініціативи команди, враховувати взаємодію клієнтів і співробітників, як реалізуються цифрові ініціативи, а для цього створити культуру інновацій, допомогти у цьому зможуть технологічні HCM-системи і рішення, направлені на розвиток навичок цифрової трансформації;

6) оцініть свої вкладення у технології, переконайтеся, що у бюджеті вашої організації закладені кошти як на сьогоднішні технології, так і на технологічні потреби завтрашнього дня, направляючи більше ресурсів на підвищення цифрового IQ [4].

І головне – це формування цифрової культури організації, яка представляє сукупність певних принципів і цінностей, які характеризують використання цифрових технологій у роботі як з клієнтами, так і всередині організації. Головні принципи цифрової культури – знання сучасних технологій і вміння їх застосовувати, швидке навчання новому, розуміння і оволодіння принципами цифрової безпеки, ефективне використання цифрових каналів для внутрішньої і зовнішньої взаємодії. Найбільш витребуваними навичками і компетенціями, які демонструють рівень оволодіння цифровою культурою: 66% вважають аналітику, навички роботи з даними, методи та інструменти цифровізації продуктів і сервісів; 58% – управління процесами і проектами; – 57% – самонавчання та адаптація; 50% – технологічна експертиза; 46% – стратегічне мислення. 72% флагманів дослідження PwC останнім часом активно освоювали нові програми і технології у процесі підвищення кваліфікації персоналу. З іншої сторони, головною перепоною для підвищення цифрового інтелекту є дефіцит кваліфікованих кадрів на ринку. Цифрова трансформація організацій повинна стати одним із пріоритетів для цифрового топ-менеджменту. Якщо бізнес упроваджує digital-процеси системно, то інновації народжуються всередині самої компанії щоденно і безперервно. Слід упроваджувати технології, які дозволяють підвищити ефективність збирання і аналізу даних. Для того, щоб тати компанією з високим цифровим інтелектом, важливо розширити права і можливості співробітників, що дозволить ініціювати цифрові зміни та трансформації, а для цього всі співробітники повинні володіти сильними діджитал-компетенціями.

Висновки.

Становлення і розвиток концепції цифрової трансформації сучасного українського суспільства як виклик часу означає закономірну відповідь державних і приватних організацій на виклики часу, іншими словами – це процес адаптації до нових потреб клієнтів і кон'юнктури ринку та фундаментальних змін у бізнесі, які прискорюються швидкозростаючими запитами клієнтів, розвитком нових технологій та зростанням конкуренції. Тому слід розпочати з трансформації усіх процесів, які знаходяться у безпосередньому управлінні компанії: взаємодія з клієнтами, операційна ефективність, запуск нових бізнесів.

Цифрові перетворення іноді розпочинаються з людини, яка приходить з розумінням того, що компанія може отримати користь з даних, здійснити економію ресурсів, скоротити час виводу продукту на ринок та збільшити прибуток, а це може бути закладено у місії компанії, щоб зробити щось для загального блага, а не просто як модної місії.

Цифрова трансформація – це, у першу чергу, історія щодо зміни підходу до організації роботи, у тому числі розуміння бізнес-процесів.

Тому базовими тут є знання бізнес-адміністрування, навички впевненості, технологічна підготовка.

До знань з цифрової трансформації слід віднести загальновизнані стандарти опису процесів, наявність практичного блоку, у якому студенти зможуть автоматизувати один із процесів у своїй компанії.

У той же час слід розпочати з формулювання чіткого стратегічного завдання, у контексті якого цифрова трансформація як прикладний інструмент управління змінами, а для цього необхідність володіння певними компетенціями.

У навчанні важливим є акцент на уміння і навички трансформації бізнесу, а вже потім – знання в ІКТ. Важливо, щоб програма включала практичні кейси і включала вивчення міжнародної практики. Директор з цифрової трансформації повинен визначити концепцію чи стратегію цифрового розвитку, обґрунтувати її і поступово впроваджувати у життя, від чого буде залежати вибір стратегічних напрямків.

Список використаних джерел

1. Олексенко Роман, Воронкова Валентина, Никитенко Виталина. Экспертиза цифровой реальности как фактор достижения устойчивости общества в условиях стохастичности (неопределенности, нестабильности, бифуркационности). Немецкий научный/научно-популярный Вестник «Результаты работы ученых: социология, криминология, философия и политология. То1(4). 2020.

2. Воронкова В.Г., Олексенко Р.І., Нікітенко В.О. Формування цифрових компетентностей у процесі викладання дисциплін управлінського циклу. Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти. Випуск 24 / Збірник науково-методичних праць/ Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного. Мелітополь, 2020. С. 73-80.

3. Voronkova Valentyna H., Teslenko Tatyana V., Nikitenko Vitalina A., Bilohur Vlada E. Impact of the worldwide trends on the development of the digital economy. Amazonia Investia. Volume 9. Issue 32. P. C.81-90.

4. Metelenko N, Voronkova V. System i metody administracji publicznej nad szkolnictwem wyższym na Ukrainie. Економіка та менеджмент у період цифрової трансформації бізнесу, суспільства і держави : матеріали Ювілейної Міжнародної науково-практичної конференції (28- 29 травня 2020 року, м. Запоріжжя). Запоріжжя : Наук. ред. Н.Г.Метеленко. ЗНУ Інженерний інститут, 2020. Р. 440-445.

УДК 316.75:378.096

Метеленко Наталя

E-mail: natalia.metelenko@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6757-3124

Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна)

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ІНЖЕНЕРНОГО НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ ЗНУ НА ЗАСАДАХ КРЕАТИВНИХ КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Міжнародні дослідження якості вищої освіти засвідчують, що показники якості вищої освіти України є доволі неоднорідними. З одного боку за кількісним показником – охоплення вищою освітою – Україна перебуває в числі перших 10-15 країн світу. Доволі високі показники має математична і природнича освіта – Україна посідає тут місце не нижче 50-го. За якістю освіти з менеджменту місце України коливається біля сотого. Тому вельми актуальним є процес розробки та затвердження стратегії вищої освіти в Україні на 2021 – 2031 роки [1]. Документ розроблено на виконання Указу Президента України «Про вдосконалення вищої освіти в Україні» (від 3.07.2020 № 210/2020) та відповідних доручень Прем'єр-міністра України (№ 23502/2/1-20 від 12.06.2020 та № 23502/3/1-20 від 13.06.2020).

Міжнародний контекст законодавства у сфері освіти (зокрема вищої) визначається, по-перше, умовами Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, іншими країнами про співробітництво в галузі освіти (розділ 23, ст. 431), що передбачають «... співробітництво в галузі вищої освіти, зокрема, з метою: реформування та модернізації системи вищої освіти; сприяння зближенню у сфері вищої освіти, яке відбувається в рамках Болонського процесу; підвищення якості та важливості вищої освіти; поглиблення співробітництва між вищими навчальними закладами; розширення можливостей вищих навчальних закладів; активізації мобільності студентів та викладачів; ... спрощення доступу до отримання вищої освіти». Основні принципи Болонського процесу закладені Великою хартією університетів, яку підписали ректори 79 університетів країни [1, с. 5].

Згідно Стратегії [1, с. 5] «університети можуть бути як багатогалузевими, так і галузевими і здійснювати підготовку за всіма рівнями вищої освіти...». Розвиненість і регіональна розгалуженість мережі ЗВО України надає можливість охоплення значної частини населення країни вищою освітою з подальшим просуванням ціложиттєвої освіти та перекваліфікації [1, с. 9], але демографічна криза становить один із найсуттєвіших ризиків для системи вищої освіти України, протистояти якому найважче, оскільки він має довготривалий вплив. Низькі можливості працевлаштування після закінчення ЗВО разом із незадовільною подекуди якістю освіти спонукають найбільш підготовлених, талановитих й амбітних молодих людей вступати до закордонних ЗВО [1, с. 13 – 14], що також є стримуючим чинником сталого розвитку Вищої освіти, національної економіки в Україні в цілому. Взагалі, тенденція, що склалася, створює найбільшу загрозу для відтворення інтелектуального, культурного та професійного капіталу суспільства та можливостей економіки країни до інноваційного розвитку. За результатами вступної кампанії 2020 р., у ТОП-10 напрямків, за яким абітурієнти подали заяви, лише два стосуються комп'ютерних наук і жодного з природничого, інженерного, технологічного напрямків, які мали б становити основу розвитку реального сектора економіки країни.

Узагальнюючи переваги та можливості, перешкоди та загрози сталого розвитку Вищої освіти в Україні, вважаємо, що вельми актуальним науковим завданням є формування у наукової спільноти країни стійкого прагнення до сталого розвитку через:

- інтеграцію фахової підготовки на рівні напрямів в межах інституту, університету з метою підвищення якості вищої освіти у ЗВО;
- удосконалення освітніх програм (через інтеграцію напрямів фахової освіти) на вимоги роботодавців за принципом пріоритетності формування фахових прикладних компетентностей на підставі ґрунтовних теоретичних знань;
- розвиток компоненти «навички» ((Skills) на вимоги роботодавців через розробку механізму взаємодії в системі «студент – викладач – стейкхолдер – фахівець (практик)»;
- встановлення тісних зв'язків ЗВО з науково-дослідними (фаховими) установами з метою залучення студентства як головного кадрового ресурсу наукових досліджень.

Перераховані компоненти сталого розвитку є складовими стратегічних завдань наукової спільноти Інженерного навчально-наукового інституту ЗНУ, який утворено 1 червня 2020 р. в результаті приєднання Запорізької державної інженерної академії до Запорізького національного університету у 2018 р. В результаті реструктуризації в ЗНУ створено структурний підрозділ – Інженерний навчально-науковий інститут, який має безфакультетську структуру та складається з п'ятнадцяти кафедр різного спрямування підготовки за спеціальностями: економіка; облік і оподаткування; фінанси, банківська

справа та страхування; менеджмент; підприємництво, торгівля та біржова діяльність; публічне управління та адміністрування; інженерія програмного забезпечення; галузеве машинобудування; металургія; електроенергетика, електротехніка та електромеханіка; теплоенергетика; гідроенергетика; автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології; мікро- та наносистемна техніка; електроніка; технології захисту навколишнього середовища; архітектура та містобудування; будівництво та цивільна інженерія; цивільна безпека. Цей освітній проєкт має на меті реалізацію таких креативних комунікаційних технологій внутрішньої та зовнішньої взаємодії наукової спільноти Інженерного навчально-наукового інституту ЗНУ:

- розширення (оптимізацію) унікальних освітніх програм з підготовки висококваліфікованих фахівців в Запорізькому національному університеті для промислових регіонів Південно – Східної України;
- підвищення якості творчої та дослідницької діяльності шляхом підтримки міжкафедрального співробітництва у галузі наукових досліджень з метою пошуку синергії та реалізації спільних великих проєктів;
- розвиток дуальної освіти в Запорізькому промисловому регіоні з метою подальшої розбудови інноваційного суспільства та зміцнення належного зв'язку між ринком праці та системою вищої освіти;
- подальшої інтеграції вищої освіти України у європейській освітньо-науковий простір на основі реалізації принципів студентоцентричності; наукової обґрунтованості; готовності до системних змін; реалістичності та послідовності у напрямку зміцнення академічної доброчесності в університеті;
- розширення видів, форм академічної мобільності та надання права на участь у програмах академічної мобільності усім учасникам освітнього процесу з метою подальшої інтернаціоналізації вищої освіти через зближення підходів різних країн до організації освіти, що є необхідною умовою формування спільного освітнього простору;
- розширення застосування неформальної та інформальної освіти з метою сприяння демократизації суспільства, всебічного розвитку громадянського суспільства, громадської активності та лідерства; вирішення проблеми дозвілля молоді та осіб похилого віку, що, у сукупності, надає можливості формальній освіті гнучко та швидко реагувати на потреби ринку праці та послуг, задовольняючи вимоги учнів, робітників та роботодавців і доповнюючи освітні пропозиції.

Звертаємо увагу на те, що в інформаційну епоху роль і значення комунікації кардинально змінюється, інформація стала основним продуктом виробництва й основним засобом впливу на культуру й соціум, особливо на масову свідомість, що підтверджено успішно реалізованими соціальними проєктами. Управління комунікацією впливає на зміни соціальної системи, реконструює реальність тощо. Таким чином, ми впевнені, що за рахунок синергетичного ефекту взаємодії наукової спільноти ІННІ ЗНУ, реалізації креативних комунікаційних технологій інтеграції економічної, управлінської та

інженерної освіти буде забезпечено сталий розвиток Інженерного навчально-наукового інституту не тільки у короткостроковій, а і у довгостроковій перспективі, на що і націлена Стратегія розвитку ЗНУ та Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021 – 2031 рр.

Список використаних джерел

1. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021 – 2031 роки. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf> (дата звернення 10.11.2020).

УДК 331.522

Мороз Олег

E-mail : oleg.moroz.55@ukr.net

ORCID: 0000-0001-7336-8023

Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна)

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Кінець 20 – початок 21 століття характеризується масовим впровадженням як у виробничі, так і у всі інші відносини в суспільстві кіберфізичних систем, що призвело до «революційного стрибка» у виробничій та споживацькій сферах суспільства (так звана «індустрія 4.0») та поступовому перетворенню існуючої економіки в «цифрову економіку», з відповідним корегуванням певного комплексу як економічних, так і соціальних та інших відносин в суспільстві. У порівнянні зі змінами, що були викликані попередньою (третьою) «промисловою революцією», наслідки цієї можна характеризувати отриманням синергетичного ефекту від злиття в єдине (за допомогою повсюдному впровадженню процесів цифровізації) різноманітних технологій (виробничих, розподільчих, споживацьких, комп'ютерних, інформаційних, біотехнологій, тощо) в якості цифрових технологій.

Поширення цифрових технологій у всіх сферах життєдіяльності призводить до зміни не лише виробничо-економічних та організаційно-комерційних відносин, але й сам устрій життя суспільства шляхом широкомасштабного вдосконалення самого суспільства в усіх напрямках його життєдіяльності на основі як поліпшення інформаційного обміну (з точки зору обсягу, швидкості передачі, обробки, систематизації, аналізу та об'єктивності інформації), так спрощення комунікаційних процесів на всіх рівнях – державному, регіональному, колективно-групового, індивідуальному, тощо.

Визнаючи актуальність та важливість проблем, пов'язаних з перетворенням економіки України на цифрову економіку, Кабінет Міністрів

України своїм розпорядженням (від 17.01.2018) затвердив Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018 – 2020 роки, а також план заходів щодо її реалізації [1], В складі наступного та нині діючого Уряду України утворено та доволі успішно функціонує Міністерство цифрової трансформації, керівник якого обіймає посаду віце-прем'єра Уряду. Під час переходу економіки окремих господарюючих суб'єктів та суспільства в цілому до інноваційної системи господарювання що базується на активному розвитку засобів комунікації та інформаційних технологіях в умовах активної цифровізації не лише бізнес-процесів, а також і економічних відносин, на тлі їх трансформації в бік нематеріальної сфери, економіки знань, вдосконалення технологій збору, передачі, обробки, зберігання та аналізу великих обсягів інформації, особливо актуальними постають питання, що стосуються змін місця і ролі людського чинника в умовах цифрової економіки, який є не тільки суттєвою складовою будь-яких бізнес-процесів, а також і головною рушійною силою соціально-економічного розвитку як окремих суб'єктів господарювання та територіально-регіональних утворень, а і держави та суспільства в цілому.

Тому метою дослідження стала спроба визначення та формулювання окремих проблемних аспектів, пов'язаних з формуванням та розвитком людського капіталу в умовах цифрової економіки.

Проблемам, пов'язаним з розвитком цифрової економіки, присвячені дослідження багатьох як зарубіжних, так і вітчизняних вчених, в тому числі публікації таких вчених як В. Апалькова, С. Веретюк, О. Вишневецький, П. Друкер, С. Коляденко, Г. Карчева, Н. Краус, Б. Кінг, Р. Ліпсі, І. Ляшенко, І. Малик, В. Пілінський, Ю. Пивоваров, К. Скінер, Е. Тоффлер, В. Фіщук, М. Форд, К. Шваб та ін.

Аналізуючи найбільш поширені підходи до визначення поняття «цифрова економіка», можна, на наш погляд, відмітити ряд як схожих, так і суперечливих трактувань цього терміна, що визначається різними авторами в залежності від предмета їх дослідження, обумовленого прогресом в області цифрових технологій, зокрема, таких як [2]:

- перехід від інформаційно-комп'ютерних, мережевих і мобільних технологій до нових технологій автоматизації та роботизації процесів, які базуються на зборі, обробці, систематизації та аналізі великих масивів баз даних;

- конвергенція (процес наближення, злиття) комп'ютерних та комунікаційних технологій в мережі, а потоки інформації в технології, які стимулюють розвиток і масштабні зміни у всіх структурах діяльності (техніко-технологічних, виробничо-організаційних, комерційно-фінансових, управлінських, тощо);

- нова (четверта) промислова революція, що забезпечує перехід до більш стійких моделей економічного зростання на основі освоєння інноваційних виробничих технологій, що базуються на використанні сучасних цифрових технологій і цифрових даних;

- модельне відображення економічних відносин, пов'язаних з процесами відтворення (виробництва, розподілу, обміну та споживання) на основі інформаційно-комп'ютерних технологій.

Таким чином, більшість підходів до трактування поняття «цифрова економіка» можна уявити або як економіка сектора цифрових технологій (тобто в «цифрова економіка у вузькому сенсі» у вигляді цифрових сервісів, платформної та «хмарної» економіки, тощо), або як економіка, яка заснована на використанні цифрових технологій, продуктів і послуг (тобто в «цифрова економіка у широкому сенсі» у вигляді «індустрії 4.0», електронних систем маркетингових відносин, цифрової освіти та охорони здоров'я, електронного врядування, «держави у смартфоні», тощо).

Розбудова економіки шляхом її цифровізації та перетворення її на цифрову економіку призводить до фундаментальних зрушень в характері виробничо-економічних відносин, обумовлених зміною характеру зв'язків між робітниками (виконавцями трудових функцій та носіями робочої сили) та засобами виробництва (машинами, механізмами, обладнанням, тощо), перетворюючи останніх на «самостійних» виконавців робіт, а межу між функціями робочої сили та власників капіталу (їх уповноважених представників) роблячи нечіткою.

Таким чином, «людський ресурс» завдяки зміні характеру праці в умовах цифровізації виробничо-економічних відносин (скорочення рутинних операцій та підвищення ролі й розширення сфер застосування інтелекту, креативної, творчої праці, тощо), вимушений більш швидкими темпами розвивати та реалізовувати свій «трудоий потенціал», формуючи «людський капітал» як певну форму «активу», котрий утворюється за допомогою як певних інвестицій (державних, підприємницьких, грантових, власних, тощо), так і саморозвитку самого індивіда, може створювати додаткову вартість та може бути реалізований на ринку праці [3].

Таким чином, в умовах цифрової економіки в сфері соціально-економічних відносин на перший план висувається проблема формування та розвитку людського капіталу через розвиток та реалізацію людського трудового потенціалу, як певної сукупності можливостей людини (фізичних, психоемоційних, інтелектуальних, тощо) діяти результативно в безпосередній суспільно необхідній діяльності, в першу чергу діяльності, пов'язаної зі створенням, розподілом і використанням певних благ і послуг. При цьому розв'язання даної проблеми доцільно розглядати з точки зору, зокрема, таких напрямів, як [4]:

- наявність особистісних здібностей до здійснення певного виду трудової діяльності;
- готовність та бажання певної особи здійснювати визначений вид трудової діяльності;
- наявність можливостей залучення та вдосконалення певної особи здійснювати визначений вид трудової діяльності.

Розвиток людського трудового потенціалу необхідно розглядати враховуючи комплекс складових – демографічний, біофізичний, освітній, економічний, трудовий, інноваційний трудові потенціали, тощо. При цьому, кожному з цих компонентів містяться елементи, що відповідають за «здібності», «готовність» і «можливості» до здійснення продуктивної діяльності, які визначають найбільш високі результати господарської діяльності в разі актуалізації всіх елементів людського потенціалу.

Людський потенціал, виходячи з доповідей Програми розвитку ООН «Про розвиток людини», що визначають умови для актуалізації людських можливостей і підвищення рівня залученості людей у процес трудової господарської діяльності, визначається на основі трьох основних складових, інтегрованих в індексі людського розвитку, зокрема : рівня доходу на душу населення та питомої ваги в ньому витрат на покриття природних потреб населення (харчування, проживання, тощо); загальної тривалості життя населення та стану захворюваності; освітнього рівня населення країни і питомої ваги витрат на освіту у складі ВВП країни [5].

Перехід економіки на інноваційний рівень цифрової економіки наполегливо вимагає об'єднання усіх наявних ресурсів капіталу (матеріальних, фінансових, техніко-технологічних, організаційних, тощо) з високим рівнем людського креативно-інтелектуального трудового потенціалу, який не тільки стає важливим ресурсом економічного зростання, а перетворюється в певну складову капіталу (його актив) – людський капітал.

Таким чином, розвиток людського трудового потенціалу передбачає як його кількісне нарощування, так і підвищення якості його робочої сили, що передбачає як підвищення рівня освіти, професійної кваліфікації, інформованості, трудової і соціальної активності, тощо, так і зміцнення здоров'я, зростання тривалості життя і її якості.

З іншого боку, розвиток людських ресурсів і їх трудового потенціалу під впливом процесів цифрової трансформації суспільства та виникнення людського капіталу проявляється в збільшенні запиту з боку роботодавців на висококваліфіковані кадри, необхідність створення ними нових робочих місць (перетворення існуючих), які відповідають вимогам цифрової економіки, а також в удосконаленні існуючої системи підготовки та підвищення рівня кваліфікації фахівців, що володіють певними компетенціями для розробки і впровадження цифрових технологій. Логічним результатом безперервного процесу автоматизації відбувається зміна ролі людей на робочих місцях, яким будуть потрібні нові навички. Як результат, деякі професії зникнуть, а інші розвиватимуться. Так у найближчі два десятиліття, за прогнозами експертів, суттєві зміни торкнуться попиту на близько 50 % професій [6].

Таким чином, прогрес цифрової економіки зумовлює суттєві зміни на ринку праці, не тільки трансформуючи систему підготовки кадрів і систему зайнятості, але формуючи запит роботодавця на нові компетенції. Це вимагає суттєвого підвищення обсягів інвестування як в наявні та майбутні людські ресурси, так і розвиток трудового потенціалу через істотну (якщо не докорінну)

зміну змісту, форм, методів і підходів до навчання на всіх рівнях освіти, вдосконалення цифрової компетентності як зайнятих в сферах матеріального виробництва та надання послуг, так і інших членів суспільства, адаптацію робочої сили до умов цифровізації, тощо.

Отже, цифровізація економіки зумовлює необхідність певної трансформації людського ресурсу, підходів до розвитку та реалізації людського трудового потенціалу та формування людського капіталу, що полягає у систематичному та безперервному навчанні, а також розширенні креативних здібностей людини як на індивідуальному, так і на мікро- і макрорівнях.

Таким чином, можна зробити певні висновки стосовно певних проблемних аспектів формування та розвитку людського капіталу в умовах цифрової економіки, а саме :

- в умовах цифровізації економіки людський ресурс і його трудовий потенціал стає однією з найбільших економічних, перетворюючи його в людський капітал;
- на ринку праці в умовах прогресу цифрової економіки існує суттєвий дисбаланс компетенцій;
- вирішення виникаючих проблем забезпечення людським ресурсом необхідної якості нових інноваційних технологічних процесів в умовах цифрової економіки заважає, зокрема недостатній рівень інвестування в розвиток цього ресурсу та застарілі системи управління персоналом;
- для забезпечення ефективного функціонування цифрової економіки недостатньо тільки вузькопрофесійних знань і навичок, а необхідний новий тип мислення, який базує їх на Digital Skills і Soft Skills;
- процеси, що пов'язані з навчанням, професійною підготовкою і підвищення рівня професійності мають носити постійний і безперервний характер, для забезпечення якого, на нашу думку, необхідно :
 - ✓ створення системи мотивації громадян з освоєння необхідних компетенцій і участі в цифровізації економіки;
 - ✓ проведення заходів з реформування система освіти у відповідності до нових вимог та викликів цифрової економіки;
 - ✓ створення належних умов провідним фахівцям з підготовки ключових кадрів, що забезпечують функціонування цифрової економіки;
 - ✓ залучення роботодавців (незалежно від форми власності та виду діяльності) до сприяння розвитку трудового потенціалу найманого персоналу з урахуванням вимог цифрової економіки.

Список використаних джерел

1. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018 – 2020 роки. та план заходів щодо її реалізації. Розпорядження Кабміну України від 17.01.2018 N 67-р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MN020832> (дата звернення 01.11.2020);
2. Алимбеков С. На пути к цифровой экономике // Экономика Рунета. 2017. № 3. URL: <https://plus.rbc.ru/news/58f65f597a8aa94af6ab68f5> (дата звернення 01.11.2020);

3. Гольшев А. О. Развитие человеческих ресурсов в условиях цифровизации экономики. // Молодой ученый. 2019. № 17 (255). С. 140-142. URL: <https://moluch.ru/archive/255/56003/> (дата звернення 05.11.2020);

4. Янченко Е. В. Влияние цифровой экономики на инновационное развитие человеческого потенциала. // Вопросы инновационной экономики. 2020. № 2. Том.10. С. 851 URL: <https://1economic.ru/lib/100896> (дата звернення 05.11.2020);

5. Индекс человеческого развития // Информационный портал NoNews. URL: <https://nonews.co/directory/lists/countries/index-human> (дата звернення 08.11.2020)

6. Поснова Т. В. Трансформація людського капіталу в умовах цифрової економіки. // Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування : науковий журнал. Ірпінь : Університет державної фіскальної служби України. 2019. Вип. 3. С.209 URL: [file:///C:/Users/Komp/Downloads/115-Текст%20статті-463-1-10-20190610%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Komp/Downloads/115-Текст%20статті-463-1-10-20190610%20(1).pdf) (дата звернення 08.11.2020).

УДК 005.5: [330.341.1:004] (02.062)

Нікітенко Віталіна

E-mail: vitalina2006@ukr.net

ORCID: 0000-0001-9588-7836

Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна)

РОЗВИТОК КОНЦЕПЦІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ (ШІ) 3.0 В УМОВАХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗМІН ТА ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Розвиток концепції штучного інтелекту (ШІ) в умовах цифрової економіки постійно еволюціонує і вдосконалюється. Хоча його когнітивні здібності все ще значно відставали від людських у багатьох сферах, зокрема у соціальних навичках, його щосили намагалися навчити відмінно програмувати системи. Вчені вірили у цю стратегію, тому що вірили в інтелектуальний вибух, який проголосив британський математик Ірвінг Гуд ще 1965 році [1].

Під штучним інтелектом розуміється надрозумна машина, що може значно перевершити всю розумову діяльність навіть найрозумнішої людини. Оскільки конструювання машин належить до такої розумової діяльності, надрозумна машина може розробляти ще кращі машини, і тоді, безсумнівно, відбудеться «інтелектуальний вибух» і людський розум відстане й залишиться далеко позаду. На думку розробників, яким вдалося домогтися такого рекурсивного вдосконалення, машина невдовзі так сильно порозумнішає, що сама зможе опанувати всі інші людські вміння, які можуть бути їй корисними.

Так, життя визначене як процес, що може зберігати свою складну форму і відтворюватися може пройти три стадії розвитку: 1) біологічну стадію (1.0), де еволюціонує апаратура (тіло) і «програмне забезпечення» (інтелект); культурну стадію (2.0), де воно може розробляти власне «програмне забезпечення через

навчання; 3) технологічну стадію (3.0), де воно здатне розробляти також і «апаратуру», ставши господарем власної долі. Штучний інтелект, можливо, дасть нам змогу запустити Життя 3.0 уже в цьому сторіччі.

При обговоренні цієї складної проблеми виникло три головних табори:

- 1) техноскептики;
- 2) цифрові утопісти;
- 3) рух за сприятливий штучний інтелект [2].

Техноскептики вважають створення надлюдського ШІ таким важким завданням, що воно залишиться нездійсненим ще сотні років, тож хвилюватися зараз із цього приводу і з приводу (Життя 3.0) нерозумно.

Цифрові утопісти вважають його появу ймовірною вже у цьому столітті й гаряче вітають Життя 3.0 як природний і бажаний наступний крок у космічній еволюції.

Рух за сприятливий штучний інтелект як здатність досягати складних цілей вважає його можливим у цьому столітті, але без гарантій позитивного результату. На їхню думку, цього результату потрібно досягнути наполегливою роботою – проводити дослідження безпечності штучного інтелекту [3].

Є ще й *нудні псевдосуперечності*, спричинені непорозуміннями: наприклад, не варто марнувати час на суперечки про «життя», «інтелект», «свідомість», якщо у ці терміни вкладається різний смисл від опонентів, розповсюджуються навіть хибні уявлення.

В основі розвитку концепції штучного інтелекту саме поняття «інтелект», що визначається як здатність досягати складних цілей та за цілим спектром умінь для досягнення всіх цілей. Сучасний штучний інтелект зазвичай вузький, тобто кожна система може досягти лише дуже конкретних цілей, а людський інтелект надзвичайно широкий. Якщо прогрес у галузі ШІ триватиме, то задовго до того, як штучний інтелект досягне людського рівня в усіх уміннях, він відкриє перед нами дуже цікаві можливості й виклики у різних галузях – від багів, законів для зброї і робочих місць [4].

У найближчому майбутньому прогрес ШІ має потенціал, щоб різко покращити наше існування і безліч способів: від покращення ефективності нашого особистого життя, електричних мереж і фінансових ринків і до порятунку людей за допомогою автомобілів з автономним керуванням, хірургічних роботів і систем діагностики на основі ШІ [5, с.164]. Щоб дозволити штучному інтелектові контролювати системи у реальному світі, важливо навчитися цей ШІ надійнішим, щоб він виконував саме те, що потрібно нам. А це означає, що необхідно вирішувати непрості технічні завдання, пов'язані з верифікацією, валідацією, безпекою і контролем.

Ця потреба у підвищеній надійності особливо нагальна для систем озброєнь з керуванням на базі ШІ, де ризик може бути величезним, що вимагає заключення міжнародного договору, щоб не допустити неконтрольованої гонки озброєнь. Ще можна зробити нашу юридичну систему справедливішою і дієвішою, якщо ми навчимося створювати прозорих і неупереджених робосуддів, а нашим законам необхідно швидко оновлюватися, щоб не

відставати від ШІ, що ставить непрості юридичні питання щодо конфіденційності, відповідальності й регулювання і розумні машини зможуть дедалі активніше приходити нам на зміну на ринку праці [6].

Створення кіборгів здається цілком можливим, однак це шлях до високорозвинутого машинного інтелекту. Вибух інтелекту – раптова подія, при якій технологія швидко виходить на стабільний рівень, обмежений лише законами фізики. Це технологічне плато вище за сьгоднішні технології і дає змогу з певної кількості речовини генерувати майже в 10 мільярдів разів більше енергії (завдяки використанню сфалеронів або чорних дір), зберігати у цій кількості речовини на 12-18 порядків більше інформації, або збільшити швидкість обчислень на 31-41 порядок, або ж перетворювати її на будь-яку іншу бажану форму матерії.

Головним товаром, яким обмінюватимуться або торгуватимуть на просторах космосу, стане, очевидно, інформація. Зіткнення двох розширюваних цивілізацій може закінчитися асиміляцією, співпрацею або війною. Цілком можливо, що мит – єдина форма життя, здатна оживити доступний для спостереження Всесвіт у майбутньому. Якщо ж ми постійно вдосконалюватимемо технології з достатньою обережністю, завбачливістю і плануванням, щоб уникнути невдач, то життя має шанс процвітати на Землі далеко за її межами ще багато мільярдів років, перевершуючи найсміливіші мрії наших предків. Ми будемо дедалі розумніші машини, які допомагають нам досягати наших цілей. Будуючи такі машини, які проявляють цілеорієнтовану поведінку, ми прагнемо узгодити машинні цілі з нашими.

Ми вже побачили, що ШІ може допомогти нам створити чудове майбутнє, якщо ми зможемо знайти відповіді на деякі з найстаріших і найважчих проблем з філософії до того часу, коли вони нам будуть потрібні. За словами Ніка Бострома, ми зустрілися із філософією із дедлайном.

Ми стоїмо на сторожі майбутнього всього життя саме зараз, коли завдяки нашим зусиллям доба ШІ набирає обрисів і творити наше майбутнє потрібно нам. Краще для нас буде жити в суспільстві, де результати наукових досліджень використовуються, а не ігноруються.

Розвиток концепції штучного інтелекту (ШІ) 3.0 в умовах технологічних змін та цифрової економіки викликає все більшу стурбованість, так як наша гранична залежність від неї робить нас уразливими, а сучасні системи складності постійно зростають [7]. Глобальне суспільство підключить до Інтернету трильйон нових пристроїв, якими буде насичений кожен аспект нашого повсякдення. Ці постійні комунікації пов'яжуть людей і машини по всій планеті, на благо і на шкоду, вони вплітатимуться у нашу загальну свідомість, що також експоненційно розширюється. Технологічний «ріг достатку», що ми його приймаємо у наше життя без рефлексії та вдумливої експертизи, може повернутися на бумеранг і завдати нам жорсткого болю. Ці ризики передрікають прихід нової реальності: майбутнього, до якого ми абсолютно не готові.

Список використаних джерел

1. Андрюкайтене Регина, Воронкова Валентина, Кивлюк Ольга, Романенко Татяна, Ирина Рижова Ирина. Концептуализация smart-общества и smart-технологий в контексте развития современной цивилизации. *Mokslas ir praktika: aktualijos ir perspektyvos*. 2017. P. 11-12.
2. Воронкова В.Г. Філософія гуманістичного менеджменту (соціально-антропологічні виміри): монографія. Запоріжжя: РВВ ЗДІА, 2008. 254 с.
3. Олексенко Р.І. Формування концепції креативної особистості як фактор креативно-знаннєвої економіки в умовах викликів глобалізації. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2017. Випуск 71. С. 118-126.
4. Олексенко Р.И. Молодыченко В.В. Аксиодуховная составляющая в становлении и гармонизации социо-культурного бытия человека. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць*. 2016. Вип. 65. С. 27-40.
5. Тегмарк Макс. Життя 3.0 Доба штучного інтелекту/ пер. з англ. Зорина Корабліна. Київ : *Наш формат*, 2019. 432 с.
6. Шваб Клаус. Четверта промислова революція, Формуючи четверту промислову революцію. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2019. 426 с.
7. Череп А.В. Концептуальні засади економічної безпеки підприємств. *Журнал Запорізького національного університету : Економічні науки*. 2010. С. 62.

УДК 378.147:80

Олексенко Роман

E-mail: roman.xdsl@ukr.net,

ORCID: 0000-0002-2171-514X

*Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного (Мелітополь, Україна)*

ЦИФРОВА ОСВІТА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ ОСОБИСТОСТІ

Швидкість поширення інформаційних потоків призводить до ситуації тотальної цифровізації суспільних процесів і життя окремих осіб. Більшу культурну значущість набувають цифрові засоби для реалізації стратегії розвитку в усіх сферах життя, зокрема і в освіті. Цифрові технології стають органічною, важливою і необхідною частиною життя сучасної людини, вони проникають у різноманітні сфери соціального життя: освіту, політику, культуру, професійну діяльність, спілкування і побут, що мають структурально-матеріальні втілення і опредмечення.

Це дає можливість впевнено говорити про народження нової соціально-культурної реальності – цифрової культури, яка герменевтизує знаки, символи, артефакти цифрового суспільства та репрезентує собою культурно-семантичні аспекти цифровізації як головної тенденції сучасності. Категорія «цифрова культура», яка фіксує проблеми розвитку інформаційно-комунікаційних та

комп'ютерних технологій, все частіше стає предметом науково-методологічного осмислення, оскільки швидкість поширення інформаційних потоків призводить до ситуації тотальної цифровізації не лише на рівні життя окремих осіб, а й множини суспільних процесів.

Звідси проблема глобальних наслідків цифровізації та їх «окультурення», що актуалізується в ситуації модернізації й освітнього процесу, та формування відповідного фахівця з відповідними компетенціями. Цифрова культура породжує необхідність оновлення принципів і методів роботи у закладах освіти України, орієнтованих на підготовку фахівців цифрової епохи- Z. Зміни в системі комунікацій приводять до зміни системи цінностей, компетентності та культури суб'єктів цифрової епохи та їх втілення в макромоделях соціокультурно-онтологічної комунікації [1].

Об'єктом нашого дослідження є розвиток цифрової культури працівників закладів освіти в її духовному аспекті, як системи матеріальних і духовних цінностей цифрової епохи. Крім того, саму цифрову культуру ми розглядаємо як професійно значущу якість особистості працівників закладів освіти, формування й розвиток якої відбувається у цифрову епоху, розповсюджуючись на диференціально поведінсько-мотиваційні ментальні патерни.

Дискурсвідмітимо, що значний внесок у вивчення означених феноменів здійснили й вітчизняні науковці, такі як: Н. Сосницька, В. Воронкова, О. Базиліук, В. Биков, Д. Галкін, М. Лещенко, П. Матюшко, В. Нікітенко, О. Овчарук, В. Ребрина та ін., які розтлумачують категорії «цифрової грамотності», «цифрової компетентності», «цифрової культури» тощо.

До основних феноменів, що визначають єдину сучасну цифрову культуру, відносяться персональний комп'ютер і все різноманіття цифрових пристроїв, що позиціонуються Інтернетом, штучним інтелектом, системним і прикладним програмним забезпеченням, комп'ютерною графікою та системою віртуальної реальності, цифровими форматами традиційних засобів комунікації (книги, фотографії, аудіо- і відеозапису, цифрове ТБ тощо), комп'ютерними іграми, технологічним мистецтвом [2].

На нашу думку, сучасна цифрова культура має розглядатися в контексті аналізу фундаментальних матриць цифрової культури, до яких відносяться персональний комп'ютер і його модифікації, Інтернет, штучний інтелект, системне і прикладне програмне забезпечення, комп'ютерна графіка та системи віртуальної реальності, цифрові формати традиційних засобів комунікації (книг, фотографії, аудіота відеозаписи, цифрове телебачення), технологічне мистецтво, відеоігри тощо).

Поняття про єдину цифрову культуру, а не набір різнорідних феноменів, базується не тільки на загальних підставах бінарної мови, а й на конвергентній природі феноменів цифрової культури – штучний інтелект, що використовується у відеоіграх та в Інтернеті, комп'ютерна графіка й анімація, що розробляються в технологічному мистецтві, відеоіграх, комп'ютерних додатках та Інтернет.

Дослідження цифрової культури не вичерпується аналізом цифрових технологій, форматів і гаджетів, а торкається найрізноманітніших аспектів життя сучасної людини, що передбачає аналіз змін самих практик і продуктів людської діяльності. Так, дослідження новаційно-модернізованої цифрової культури передбачає не тільки аналіз її феноменів, що є важливим, а й спостереження того, що відбувається з культурою в епоху розповсюдження цифрових технологій. Цифрову культуру важко відокремити від культури «нецифрової». Справа не лише в стрімкому «оцифруванні» сучасної культури, а й в тому, що цифрова культура органічно пов'язана з культурою попередніх епох, «прецифровою» культурою, що є фундаментальною матрицею цифрового суспільства.

Цифрова культура як унікальна парадигма-ідеал та субстанціонально соціокультурний процес є надзвичайно важливою та ефективною для педагогічних працівників закладів освіти, який забезпечує можливість зануритися у неповторний світ цифрової реальності, що істотно впливає на поведінські патерни та продукує цифрові процеси, що розгортаються у сучасному українському суспільстві.

У процесі оволодіння цифровою культурою як специфічними цифровими медіаторами педагогічні працівники набувають навичок дослідницької роботи із сучасними об'єктами цифрової культури, включаючи навички критичного осмислення явищ цифрової дійсності, що неодмінно призводить до поліпшення навичок мислення студентів, забезпечує їм розмаїття варіантів для індивідуального, творчого самовираження та саморозвитку, готує їх до майбутніх технологічних змін у професійній діяльності і суспільній роботі.

Цифрове суспільство як суспільство, в якому змінюється весь уклад життя, система, культура, людина, в якому більшість людей працюють в інтернет-економіці, сфері ІТ-технологій, інформаційної індустрії, в зв'язку з чим пріоритет належить інтелектуальній праці та формуванню креативної особистості, що свідчить про якісний перехід від постіндустріального до цифрового суспільства на новий рівень свого інтелектуального розвитку.

Цифрова освіта як чинник формування цифрової особистості трансформує цифрові мультипроцеси, що константно впливають на цифрову свідомість і цифрову культуру особистості, на модуси діяльнісно-активного відтворення людського і соціального капіталу. Цифрова освіта і цифрова культура – це матриці цифрового суспільства, у якому людина виступає не як ізольоване від нього відношення, а як така, що сприяє креативній аутореалізації своєї творчої суті та забезпечує прогрес.

Цифрова освіта як чинник формування цифрової особистості представляє собою сучасну парадигму цифровізації, в основі якої формування цифрової свідомості, цифрової культури, цифрової людини, цифрових стратегій освіти та організацій, у яких повинні домінувати культурна цілість, систематизованість, консолідованість, культурна константність у ракурсах-проекціях мультифункцій цілісності соціокультурних цифрових феноменів.

Цифрова культура, цифрова свідомість і цифровий світогляд повинні сприяти оптимізації суспільства цифрового розвитку, що має широку екстраполяцію, під якою слід розуміти модуси ментальності, рефлексії, мультиспособи і прийоми перцепції оцінки предметів-об'єктів цифрової дійсності в адитивності з філософськими, естетичними, етичними, онтологічними, теологічними, культурологічними ідеями, принципами, категоріями, максимами та чинниками, що формують цифрову цілісність сучасного українського суспільства.

Ми перебуваємо на порозі революції, яка докорінно змінює плин нашого повсякдення, способи роботи та взаємодії.

Нічого подібного до Четвертої промислової революції людство не знавало, а новітні цифрові технології міцно поєднують фізичний, цифровий і біологічний світи, які зміни трансформують людство, суспільство, освіту, людину, бізнес–моделі і стратегії, якими необхідно вчитися керувати.

Список використаних джерел

1. Воронкова В.Г. Філософія гуманістичного менеджменту (соціально-антропологічні виміри): монографія. Запоріжжя: РВВ ЗДІА, 2008. 254 с.
2. Олексенко Р.І. Формування концепції креативної особистості як фактор креативно-знаннєвої економіки в умовах викликів глобалізації. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2017. Випуск 71. С. 118-126.
3. Олексенко Р.И. Молодыченко В.В. Аксиодуховная составляющая в становлении и гармонизации социо-культурного бытия человека. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць. 2016. Вип. 65. С. 27-40.
4. Тегмарк Макс. Життя 3.0 Доба штучного інтелекту/ пер. з англ. Зорина Корабліна. Київ : *Наш формат*, 2019. 432 с.
5. Гнатышина Е. В., Саламатов А.А. Цифровизация и формирование цифровой культуры: социальные и образовательные аспекты. Вестник Челябинского государственного педагогического университета. Педагогические науки, 2017. № 8, с. 19–24.
6. Воронкова Валентина, Пунченко, Наталия. Решение проблем информационного общества в контексте развития цифровой экономики. In: Міжнародна науково-практична конференція «Теоретичні і практичні засади еволюції від інформаційного суспільства до «суспільства знань» і до smart-суспільства: виклики і можливості четвертої промислової революції», 23-24, Запоріжжя). Запоріжжя, 2018.

УДК 35.07/.08:005.336.2/.3:004

Олексенко Каріна

E-mail: roman.xdsl@ukr.net

ORCID: 0000-0002-2965-5145

*Таврійський державний агротехнологічний
університет імені Дмитра Моторного (Мелітополь, Україна)*

ЦІНІСНО-СМИСЛОВІ ЗАСАДИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ НОВИХ ВИМОГ ДО КОМПЕТЕНЦІЙ ІННОВАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ ОСВІТИ

Ціннісно-сміслові засади цифровізації як чинник формування нових вимог до компетенцій інноваційно-цифрової освіти актуалізують модель реальності, в якій цифровізація є одним з визначальних складників сучасного суспільства. Особливого значення набувають засоби комунікація, які, формуючи інформаційний простір, у наш час є найбільш ефективним інструментом формування ціннісних орієнтацій суспільства. Вони сприяють формуванню простору знань і забезпечення безпеки цифрового суверенітету і цифрової грамотності з метою збереження ідентичності, виявлення ціннісно-сміслового змісту цифрової культури у рамках формування нових підходів і компетенцій конкурентного середовища. У наш час «на зміну п'ятисотлітньому пануванню гутенбергівської Галактики як домінанти інформаційних потоків і комунікативних відносин індустріального суспільства прийшла Всесвітня павутина, яка радикально змінила архітектуру, основні закономірності й регулятори соціального життя попередніх епох.

Для багатьох користувачів «Інтернет перетворюється з царства знань у царство інформації, іншими словами, в «другу реальність», яка поступово витісняє зі свідомості конкретне людське життя, перетворюючись на подобу fast-food – fastthinking – готову «їжу» для роздумів. При цьому інформація як підступно-оманливий віртуальний «двійник» знання здебільшого не стає, на відміну від реальної матриці когнітивного процесу, стимулом до дії. Більше того, її циркуляція все частіше є фантомом, самоціллю, відірваною від критерію користі, а тим більше – від вдосконалення внутрішнього світу людини [1].

Модернове Z-суспільство відрізняється від традиційного високим рівнем інформатизації, без якого воно не може існувати в сучасних соціокультурних умовах. На противагу індивідам традиційного, модернізоване суспільство – Z є значно мобільнішим у фізичному, соціальному та психологічному сенсах. На відміну від традиційного суспільства, людина модернового соціального формату володіє спроможністю пристосовуватися до мінливих обставин дійсності [2].

Інформаційному забезпеченню розвитку сучасних технологій та технологічних процесів сприяють цифрові технології, що оволодівають світом,

так як виростає нове Діджитал покоління чи покоління Z, що не мислить ні дня без Інтернету, покоління, що працює разом з роботами, не дивується результатам аналізу великих даних – Big DATA, покоління, яке не здивуєш вже криптовалютами чи новими технологіями типу блокчейн. Технологічна сфера, що стрімко розвивається, свідчить, що сучасний цифровий світ поглиблюється з неймовірною швидкістю і це стосується сьогодні кожної сфери, кожної науки, кожної сфери діяльності. Технологічна революція 4.0, що розвивається з величезною швидкістю, сформувала новий цифровий світ, що приніс автоматизацію, роботизацію, розвиток штучного інтелекту, розвиток нових проривних і когнітивних технологій, які прийнято називати – нанотехнологіями, біотехнологіями, до яких сьогодні приєдналися соціогуманітарні технології, як відмічається у роботі Анастасії Шевченко «Діджитал ера» [6].

Першим і найголовнішим завданням, наголосив президент В.Зеленський є концепція цифровізації «Держава в смартфоні». Планується до 2024 року перевести 90% всіх державних послуг в режим онлайн, втричі зменшивши кількість взаємодії громадян і бізнесу з владою та досягнувши нульового рівня корупції у цій сфері". **Ключові пропозиції** стосуються розвитку інструментів електронної держави та демократії, цифрових інфраструктур, цифрової ідентифікації, кібербезпеки, наведення ладу у державних реєстрах, електронного народовладдя (електронних соціологічних опитувань і навіть виборів), формування нових підходів і критеріїв сучасної освіти [3].

Сучасній державі слід формувати інноваційні індикатори справжнього цифрового зростання, щоб досягти економічної ефективності та соціального прогресу [], мусимо перейти від безглузлого зростання (індустріальної епохи) до розумного зростання (креативної епохи), яке базувалося б на використанні всіх креативних можливостей людини, її талантів, самовираження як одного з найважливіших прав людини у стратегії зміцнення цифрового суспільства. Однією з проблем є формування інноваційно-цифрового суспільства, інноваційно-цифрової освіти, цифрової людини, є розум, інтелект, мораль, справедливість, розвиток, інновація, знання, інформація. Інноваційно-цифрова освіта переживає самий складний етап, на якому відбувається вибір основного напрямку розвитку, так як цифровізація освіти є визначальною тенденцією витребуваності і конкурентоспроможності країни на світовій арені на багато років вперед.

Інноваційно-цифрова освіта як найбільш широкий синтез економічного і гуманітарного знання, покликана розкривати принципи і закони цифрової освіти і культури. Інноваційно-цифрова освіта структурує конструкти духовної економіки, у якій економічна поведінка «економічної людини» повинна включати примат духовних потреб над матеріальними потребами. Головна функція інноваційно-цифрової освіти – це забезпечення інтегральної цілісності, єдності, безпеки і добробуту своїх громадян, що забезпечується за рахунок вмілого та ефективного управління. Так як завжди доводиться долати дисипативні структури, повинен бути вироблений адаптаційний механізм

самоорганізуючої системи за рахунок цифрових зв'язків, організації цифрового простору для того, щоб не тільки виживати при різних обставинах, але й протистояти руйнації усталеного соціуму [4], так як цифровізація впливає на перерозподіл ринків робочої сили, вотребуваність спеціалістів ІТ із більш високою креативністю та цифровою грамотністю.

Перш за все інноваційно-цифрова освіта повинна бути сформована на основі цифрового наукового менеджменту, виходячи з синергетичного і нелінійного бачення шляхів подолання загальноцивілізаційних проблем, у контексті яких можливий альтернативний перехід від техногенної моделі розвитку, у якій людина протиставляється природі до коеволюційної моделі існування людства, модель якої акцентує увагу на формуванні ноосоціогенезу. Ноосферно-цифрова концепція освіти означає, що освіта визначається сферою розуму (ноосферою), моралі і справедливості, базується на науково-раціональній і морально-справедливій основі, на ноосферо-цифрових підходах до розвитку суспільства. Інноваційно-цифрова освіта як основа цифрового суспільства представляє собою таку сферу управління, в якій управління реалізується глобальним інтегральним інтелектом [5].

Критерієм рівня розвитку інноваційно-цифрової освіти є цифрові цінності і знання людини, яка живе в гармонії з оточуючою природою і цифровим гармонійним середовищем. Саме у інноваційно-цифровій освіті досягається системно-синергетичний синтез всіх складових цифрового розвитку, причому не тільки у самому соціумі, який виступає як ноосферо-глобально-цифрове ціле, що вимагає експертизи ефектів, пов'язаних з розвитком цифрової освіти, втягнення науково-експертного середовища у прогнозування і оцінку наслідків нових технологій та їх впливу на суспільство, освіту, культуру, так як відбувається трансформація способів соціалізації та ідентифікації.

Таким чином, ціннісно-сміслові засади цифровізації як чинник формування нових вимог до компетенцій інноваційно-цифрової освіти ачіпають всі сфери життєдіяльності суспільства – економічні, політичні, соціальні, освітянські, що змінюють звички людини, її підготовленість жити у цифровому суспільстві, способи комунікації, соціалізації, ідентифікації. Ціннісно-сміслові засади цифровізації здійснюють вплив на мовленнєві практики і на перше місце ставлять пошук нестандартних рішень в умовах інформаційної стохастичності та невизначеності, нелінійності та великих даних – BIG DATA, що інтегрують гуманітарні і природничонаукові знання, сприяють розвитку когнітивних здібностей (машинне навчання, штучний інтелект), розвитку навичок дистанційного навчання та комунікацій, критичного мислення і цифрової грамотності, а також адаптації всієї освітянської інфраструктури до нових вимог, формування кадрів soft skills для роботи у цифровому суспільстві.

Список використаних джерел

1. Воронкова В. Г. Філософія гуманістичного менеджменту (соціально-антропологічні виміри): монографія. Запоріжжя: РВВ ЗДІА, 2008. 254 с.

2. Воронкова В.Г., Кивлюк О.П., Андрукайтене Регіна. Концептуалізація моделі ноосферного розвитку сучасного соціуму та освіти інформаційного суспільства. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: [зб.наук.пр.] Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2017. Вип. 68. С. 33-48.

3. Олексенко Р. Людина в умовах інформаційного суспільства як об'єкт соціально-економічної рефлексії. Становлення і розвиток інформаційного суспільства як основи забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави . 2017. 59-62.

4. Олексенко Р.І. Вплив комунікацій на ціннісні орієнтири особистості Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2015. Вип. 62. С.65-73.

5. Рижова І.С. Становлення і розвиток дизайну як духовно-практичного феномена в інформаційно-культурному просторі, 2009. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. Вип. 36. С. 211-224.

6. Шевченко Анастасія. Диджитал ера. Просто о цифровых технологиях. К : Саммит-Книга, 2018. 457 с.

UDC 368(45)

Perkumienė Dalia

E-mail: perkum@gmail.com

Kazimieras Simonavičius University (Vilnius, Lithuania),

Beriozovas Olegas

E-mail: olegas.beriozovas@ksu.lt

Kazimieras Simonavičius University (Vilnius, Lithuania),

Silva Antonio

E-mail: asilva@unex.es

Extremadura university (Spain)

LEGAL ISSUES OF THE ENSURING OF CONSUMER RIGHTS IN THE INSURANCE LEGAL RELATIONS

Introduction

Relevance of the topic. Ensuring consumer protection is one of the European Union's key objectives. It is based on the idea that the internal market can only function properly if the national rules of the Member States are harmonized, thus increasing consumer confidence, and providing greater legal certainty. Today, it can be said that the consumerism movement has developed rapidly and effectively, and consumer protection has remained relevant.

Work problem. Consumers often complain about their violated rights in relation to insurance legal relationships.

Work objective. To reveal the importance of consumer rights and ensuring these rights in insurance legal relations.

Paper methods. The historical method is used to reveal the formation of consumer protection in the European Union and Lithuania. Applying the document

analysis method, the case law of Lithuanian courts related to ensuring consumer rights in insurance legal relations is analyzed. The comparative method is used to compare scientific works and normative legal acts related to consumer rights and insurance legal relations. The aggregation method is used to summarize the theoretical part and the case law to assess whether the legal norms are effectively implemented in ensuring consumer rights.

Results

Analyzing the legal measures for the protection of consumer interests, the Supreme Court of Lithuania stated that the Civil Code of the Republic of Lithuania (hereinafter – the CC of the Republic of Lithuania) enshrines consumer protection methods (Article 6.334 (1), Article 6.363 (4) –8 the right belongs to the consumer, diversity [Civil Cases of the Supreme Court of Lithuania, 2008].

When interpreting consumer contracts, not only the general rules of interpretation of contracts must be applied, but also the special rule of interpretation of the contract term most favorable to the consumer (so-called *contra proferentem* rule) established in Article 6.193 (4) of the CC of the Republic of Lithuania. the terms of the contract shall be interpreted to the detriment of the party who offered them and to the benefit of the party who accepted them, and in all cases the terms of the contract shall be interpreted in favor of consumers and the party to the contract [Case of Lithuanian Supreme Court, 2002].

Consumer protection in Lithuania is very short compared to Europe. Consumerism, a consumer advocacy movement, originated in the United States in the late 18th century. This movement arose to ensure at least minimum rights for consumers, through the manipulation of entrepreneurs and the pursuit of profit by attracting as many buyers as possible [Bostan et al, 2018].

The main laws ensuring the protection of consumer rights in insurance legal relations are the CC of the Republic of Lithuania and the Law on Insurance of the Republic of Lithuania, which regulate the fair conclusion of insurance contracts and ensure that the consumer's rights as the weaker party are properly protected. Also, these laws provide ways for consumers to defend their violated rights and claims against companies wishing to engage in insurance activities [Protection of consumer rights in consumer..., 2020].

The insurance interest must be of a property nature, the insurance interest must be expressed in money. In loss insurance contracts, the insurance interest is determined as follows: in case of property insurance – according to the nominal market value of the property, in case of civil liability insurance – possible monetary expression of the policyholder's (insured's) losses due to damage; in the case of life and health insurance, the specific amount of money with which the policyholder assesses his or her life or health.

In summary, the Republic of Lithuania provides a wide range of opportunities for the consumer to choose the type of voluntary insurance acceptable to him.

Conclusions

1. The consumer, as a party to the contract, is in a manifestly unequal position with the other party to the contract for objective reasons, such as lack of information, experience, lack of time and other similar circumstances, so the consumer contract institute is based on restriction of the principle of freedom.

2. The main institution ensuring consumer rights in insurance legal relations, out of court, is the Bank of Lithuania, which has been assigned this function due to its high competence. Based on the above data, insurance companies usually follow the decision of the Bank of Lithuania on the outcome of the dispute and enforce the claims without court intervention.

3. An analysis of the case law concludes that most disputes arise from unclear terms in insurance contracts, which mislead consumers, their uncertainty and uncertainty of terms is one of the main problems in ensuring the emerging rights of consumers in insurance legal relations.

References

1. Case of Lithuanian Judges of the Chamber of Civil Cases of the Supreme Court of Lithuania, 2008 May 12 order in civil case no. 3K-3-237 / 2008.

2. Case of Lithuanian Supreme Court, 2002 October 7 order in civil case no. 3K-3-1137 / 2002

3. Bostan, I., Burcia, A., Grosu, V. „The Consumerism and Consumer Protection Policies in the European Community“ Theoretical and Applied Economics Volume XVII, 4 (2018): 2-5 <http://store.ectap.ro/articole/457.pdf>.

4. Protection of consumer rights in consumer contractual relations: an overview of legal regulation and court practice, 2020: link on the Internet: http://vartojuteises.lt/teises_aktai/valtoju_teisiu_apapsauga_vartojimo_sutartiniai_santykiuose_teisinio_regulavimo_ir_teismu_praktikos_pzvalga

UDC 331.556.4

Perkumienė Dalia

E-mail: dalia.perkumiene@vdu.lt

Vytautas Magnus University Agriculture Academy (Kaunas, Lithuania)

Pranskūnienė Rasa

E-mail: rasa.pranskuniene@vdu.lt

Vytautas Magnus University Agriculture Academy (Kaunas, Lithuania)

PROBLEMS OF LEGAL REGULATION OF CULTURAL HERITAGE PROTECTION IN LITHUANIA

Introduction.

Relevance of the topic. Legal regulation of cultural heritage protection in Lithuania faces various challenges. The protection of immovable cultural heritage concerns not only the safeguarding of the public interest but also the right of a natural or legal person to property.

The state must ensure, through its legislative power, the maintenance of the constitutional right to property and, at the same time, the proportionality of the public interest.

Public interest is regulated in Paragraph 2 of Article 42 of the Constitution of the Republic of Lithuania, where it is stated that the state “supports culture and science, takes care of the protection of Lithuanian history, art and other cultural monuments and values”. [Constitution of the Republic of Lithuania, 42 art.] and positive responsibilities, must ensure that culture is promoted, and that values and cultural monuments are protected [Administrative case, 2018]. It should be noted that the regulation of the issue of ownership is also discussed in one of the articles of the Constitution of the Republic of Lithuania: “Property is inviolable. Property rights are protected by law. Property may be taken only for the needs of society in accordance with the procedure established by law and shall be remunerated” [Constitution of the Republic of Lithuania, 23 art.].

Object of research: legal aspects of cultural heritage protection. The aim of the work: to analyze legal problems of heritage protection.

Research methods: analysis of legal acts, analysis of scientific literature, systematic and comparative analysis, logical – analytical method.

Keywords: cultural heritage, legal acts.

Results

The Constitutional Court of the Republic of Lithuania, interpreting this article of the Constitution, has held that “the owner has the right to perform any actions with his property, except prohibited by law, use his property and determine his fate in any way that does not violate the rights and freedoms of others” [Supreme Court case no. E3K-3-201-695 /2018].

The right to property, whatever the discretion of the owner in the context of the exercise of that right, is not absolute. Thus, it confirms that the owner decides how to

exercise his right of ownership, including the right to dispose of his property, to the extent permitted by law, without prejudice to the rights and legitimate interests of others.

The right to property, whatever the wide discretion of the owner in the context of the exercise of that right, is not absolute [Case of Constitutional Court of the Republic of Lithuania, 2011].

According to the Law on the Protection of Immovable Cultural Heritage, the conditions for the design of a cultural heritage building for maintenance construction works (temporary protection regulations) and permits for their performance shall be issued in accordance with the procedure established by the Law on Construction. Prior to the issuance of the permit, no later than one month from the date of submission of the project in accordance with the procedure approved by the Minister of Culture shall be carried out [Law of the Republic of Lithuania on the Protection of Immovable Cultural Heritage, 2004].

The Supreme Court of Lithuania has ruled that “cultural heritage objects (buildings, their parts, engineering structures and other immovable property) and cultural heritage sites, but not cultural heritage sites, may be recognized as such as immovable cultural property ... territories of the heritage object; the presence of an engineering structure (or other object) in the territory of a cultural heritage object does not per se (in itself) mean that such an engineering structure is a cultural heritage object [Case of Administrative Court of Lithuania, 2018].

The Supreme Court of Lithuania has stated, although “not every building in a cultural heritage site is a cultural heritage object registered as an independent immovable cultural property, but the valuable features of a cultural heritage site may be related to buildings in that area that are not registered as cultural heritage sites objects”. [Case of the Supreme Court of Lithuania in 2015].

To protect the national cultural heritage – the Curonian Spit, the laws and legal acts provide for a permit to carry out construction on the Curonian Spit, but clearly and strictly regulate construction activities in the national park [Case of the Supreme Court of Lithuania in 2010].

The case of the Supreme Court of Lithuania under discussion emphasizes that recreational and traditional activities are planned to be developed in the territory of Preila: forestry, fisheries, holiday recreation are organized only using the existing base, without expanding be identified with the economic zone, the fishing zone includes the fishing business [Resolution of the Government of the Republic of Lithuania, 1994].

Conclusions

1. The person managing the property in the cultural heritage area should take responsibility and state requirements, but accordingly the owner of such real estate should be given appropriate opportunities to get acquainted, consult, receive all necessary information about the significance of cultural heritage and the duty to protect it, and should do so, competent authorities responsible for the proper administration of protection.

2. Not every building in a cultural heritage site is a cultural heritage site, but the valuable features of a cultural heritage site may be related to a site that is not registered as a cultural heritage site, so in order to carry out any construction work, be decided individually by the relevant authorities.

3. The current legislation does not provide for the obligation to inform the owner of an immovable cultural heritage object that the level of determination or significance of valuable properties will be examined in relation to the building belonging to him.

References

1. Case of Lithuanian Supreme Administrative Court in 2018 May 11 solution. Administrative case no. I-3-502 / 2018.
2. Constitution of the Republic of Lithuania // 1992, No. 33-1014.
3. Case of the Supreme Court of Lithuania in 2018 May 23 order. In civil case no. E3K-3-201-695 / 2018.
4. Case of Constitutional Court of the Republic of Lithuania 2011 January 31 Resolution // 2011, no. 3 / 2009-24 / 2009-37 / 2009-1 / 2010-3 / 2010-4 / 2010-5 / 2010-11 / 2010-17 / 2010-26 / 2010-45 / 2010-57 / 2010-58 / 2010-59 / 2010-60 / 2010-61 / 2010.
5. Law of the Republic of Lithuania on the Protection of Immovable Cultural Heritage // 2004, No. IX-2452, 23 p. 8 d.
6. Case of Administrative Court of Lithuania in 2018. November 14 order. In administrative case no. eA-1105-520 / 2018.
7. Case of the Supreme Court of Lithuania in 2015 April 29 order. In civil case no. 3K-3-255-219 / 2015.
8. Resolution of the Government of the Republic of Lithuania “On the Planning Scheme (General Plan) of the Curonian Spit National Park” // 1994, No. 1269.
9. Case of the Supreme Court of Lithuania in 2010 April 28 order. In civil case no. 3K-3-143 / 2010.

UDC 657.471.12:331.214.72

Petrošiene D.

E-mail bir.petr@mkolegija.lt
ORCID: 0000-0002-5160-8249

Ivanauskiene R.

E-mail ruta.jaruseviciute@gmail.com
ORCID: 0000-0002-6877-6003
(*Marijampole college, Lithuania*)

COST ACCOUNTING AT TRANSPORT SERVICES ENTERPRISE: THE CASE OF THE UNITED KINGDOM

Relevance and novelty of the theme. Cost accounting has emerged from the history of manufacturing. The European industrial revolution of the 18th and 19th

centuries, and the concomitant modernization of industry through its mechanization, have created an increasing need for accurate production costs. There is a need to record the production costs incurred using the double-entry principle. Although cost accounting has originated in the manufacturing sector, its modern application areas cover a wide range of economic activities. Today, cost accounting is practiced by various sectors of industry, manufacturing, trade, and services. Public sector organizations, such as governments, various departments, also use cost accounting to determine their effectiveness and anticipate opportunities for improvement. Cost accounting is a system used to determine the costs incurred by a business or other organization [1]. This can be defined as a system used to record cost data and to determine the cost of manufacturing a product or providing a service. Managers use the information gathered during cost accounting to control costs and make the business more profitable.

Research problem. Understanding how costs change as performance changes is an important part of planning, control, and decision-making [2]. There are several ways to perform cost estimation and analysis, but according to Sharman [4], many companies are reluctant to change their old costing methods and systems. The owners of these companies are reluctant to accept changes in the company, relying on the high costs of replacing the old system, which may occur due to the introduction of a new system, as well as the reluctance of accounting staff to learn new methods and accept innovations. Okunbor [3], meanwhile, argues that costs should be used to make a profit, so then the question arises: can cost accounting, and the results it provides, really help not only to achieve more efficient performance results but also to generate additional profits?

Research aim – perform a comparative analysis of the cost accounting of United Kingdom and Lithuania based on the example of the accounting of the transport company United Kingdom. **Research objectives:**

1. To reveal the discourse of costs and their accounting in the context of United Kingdom and Lithuania, highlighting the general similarities and differences of the concepts used about both countries.

2. To define the composition of costs in accounting in the United Kingdom, distinguishing the basic principles.

3. To examine the peculiarities of cost documentation, recording, and presentation in financial statements of the United Kingdom accounting, defining the cost accounting process.

Research methods: Analysis of scientific literature and legal acts; Statistical data analysis.

Conclusions. According to both the United Kingdom and Lithuanian authors, who have examined the cost accounting, the costs are related to the expenses incurred to run the company. On the other hand, at the national/political level of countries, the interpretation of these concepts has not only similarities but also differences. The similarity is related to the recording of costs, which are recorded in the accounts when they are incurred and the final liabilities that define the relationship with the cost units are identified. Meanwhile, the differences between the interpretation and

application of costs in accounting in the United Kingdom and Lithuania have become apparent in terms of legislation and the definition of accounting, an excellent example of which is the regulation of cost allocation. An examination of the composition of costs in accounting in the United Kingdom reveals the principle of apportionment of costs, dividing them into general, direct, and additional. Costs are recorded in the accounts using double-entry when they are incurred. The costs are reflected and broken down in detail in the Trial Balance Sheet, which not only allows for a detailed analysis of the cost distribution but also allows the accountant to verify the correct recording of costs in the accounts by comparing the debit with the credit side. Cost accounting in the UK is based on a process that can be defined as a cycle. The recording of costs in the accounts is based on primary documents, which are archived and kept for six years. These documents are later recorded in the Sage50 or Payroll accounting program and transferred to the Trial Balance Sheet, based on which analyses are made of both the costs and the overall financial condition of the company. Transport services enterprise bears additional expenses as the largest costs share, which confirms the cost accounting feature of the United Kingdom, which has already been highlighted in the theoretical part. Depending on the company's activities, the recording of costs in accounting can be divided into costs related to wages, services, inventories, depreciation, and operation of tangible assets. The calculated indicators have highlighted the improving situation in terms of the company's gross and operating profit, but also have raised concerns about the cost-income ratio, which reveals that the company should pay more attention to cost control and seek solutions to reduce costs or increase profits. The research also has shown that a company can have lower fuel and vehicle maintenance costs by having a larger number of drivers and incurring higher wage costs.

References

1. Boersma, R. et al. Principles of cost accounting. Southern Africa: Oxford university press, 2013. ISBN 978 0 19 904548 8
2. Hansen, D. R., Mowen M. M., Guan, L. Cost management: accounting & control, 6th ed. Mason: South-Western, 2009.
3. Okunbor, J. A. The application of cost behavior and estimation in the organizational decision-making process. Journal of Research in National Development, Nr. 11(1), p. 217-227, 2013.
4. Sharman, P. A. The case for management accounting. Strategic Finance, Nr. 85(4), p. 42-47, 2003.

УДК 657.6:338.512

Подмешальська Юлія

E-mail: julysharm8@gmail.com

ORCID: 0000-0001-6353-4542

Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна)

Понякіна Каріна

E-mail: kcaturan4@gmail.com

ORCID: 0000-0003-4359-0752

Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Постановка проблеми. Облік виробничих витрат одна зі складних і трудомістких ділянок обліку, яка не має достатнього методичного, документального забезпечення, при цьому також має багато проблемних питань, вирішення яких повинно позначитися на підвищенні ефективності організації обліку витрат, на оптимізації інформаційних потоків між бухгалтерським та управлінським обліком. Для налагодження інформаційних потоків, підвищення якості їх документального забезпечення необхідно удосконалювати організацію обліку виробничих витрат на підприємстві.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідження питань обліку виробничих витрат постійно проводять відомі науковці та фахівці, серед яких: Ф.Ф. Бутинець, Н.М. Ткаченко, В.С. Рудницький, О.Ю. Редько, Б.Ф. Усач, Л.П. Кулаковська, А.П. Макаренко, М.В. Кужельний, Н.І. Дорош, М.О. Ніконович, С.Д. Лучик та інші. Їх роботи є змістовними та мають практичну спрямованість, але при цьому залишається коло питань щодо обліку виробничих витрат, які потребують доопрацювання, уточнення, розробки, дослідження в контексті вивчення міжнародного досвіду.

Мета дослідження – визначення актуальних проблем обліку виробничих витрат та пошук шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Мета інформаційної системи бухгалтерського обліку виробничих витрат – надання якісної інформації про достовірність визначених фактичних виробничих витратах за звітний період. Основним завданням є визначення достовірності фактичних виробничих витрат та надання управлінському персоналу якісної, повної, оперативної інформації про виробничі витрати.

Відповідно до мети і завдань інформаційної системи обліку виробничих витрат необхідно створити ефективну систему бухгалтерського обліку виробничих витрат. Ефективність системи обліку виробничих витрат залежить від ряду факторів, основними з яких є: дотримання законодавчо – нормативних вимог визначення, визнання, оцінки виробничих витрат; номенклатура синтетичних і аналітичних рахунків; визначення первинних документів обліку

виробничих витрат; документальне забезпечення відображення інформації в обліку; узагальнення інформації на дату фінансової звітності.

Технологічний процес обліку виробничих витрат складається з певних елементів процесу, без визначення яких, неможливо створити ефективну систему бухгалтерського обліку виробничих витрат.

Визначення елементів технологічного процесу обліку виробничих витрат має важливе значення для ефективної організації бухгалтерського обліку виробничих витрат в поєднанні з управлінським обліком. Аналіз елементів технологічного процесу обліку виробничих витрат визначає проблемні питання обліку, а управлінський персонал має змогу визначити джерела необхідної інформації для управління виробничими витратами.

В обліку завжди виникає потреба коректного збору, узагальнення, обробки, інтерпретації інформації для потреб управлінського персоналу. Для цього використовують різні форми документів – відомості, акти, довідки, довідки-розрахунки та інші. Типових форм таких документів, як правило, не існує. Цю проблему суб'єкт господарювання вирішує самостійно та рішення залежить від кваліфікації працівників, їх фахових знань, практичного досвіду. Пропонуємо декілька варіантів вирішення проблемних питань узагальнення облікової інформації виробничих витрат.

Елемент прямих матеріальних витрат відображає фактичну вартість виробничих запасів, які були використані для виготовлення готової продукції за звітний період. Для визначення фактичної вартості використаних матеріалів існує типова форма № В-1 «Звіт про використання матеріалів у виробництві». Аналіз форми та змісту Звіту виявив, що: Звіт переважно відображає інформацію про рух матеріалів, містить 28 граф та потребує значного часу для його заповнення. Пропонуємо скласти Акт використаних матеріалів, який простий в оформленні, містить тільки корисну інформацію, а саме: фактичну вартість використаних матеріалів (таблиця 1).

Таблиця 1

Акт використаних матеріалів на виготовлення готової продукції

Найменування матеріалів	Норма на одиницю виробу (в одиницях виміру)	Фактично використано (в одиницях виміру)	Первісна вартість одиниці виміру матеріалів (грн.)	Фактична вартість використаних матеріалів (грн.)	Відхилення, грн.
1	2	3	4	5	6
Вид продукції А					
...					
Разом:	-	+	-	+	
Вид продукції Б					
...					
...					
Разом:	-	+	-	+	

Основне призначення запропонованої системи узагальнення облікової інформації виробничих витрат – це контроль за достовірністю визначення фактичних виробничих витрат за звітний період. Інформація відомостей може бути використана для:

- встановлення достовірності та повноти відображення інформації на синтетичних і аналітичних рахунках обліку;
- в регістрах обліку, оборотній відомості та фінансовій звітності;
- надання оперативної інформації управлінському персоналу протягом звітного періоду щодо відхилень планових показників від фактичних для прийняття відповідних рішень.

Висновки. Технологічний процес обліку виробничих витрат складається з певних елементів процесу, без визначення яких неможливо створити ефективну систему бухгалтерського обліку виробничих витрат. Нами визначені елементи технологічного процесу обліку виробничих витрат, які мають важливе значення для ефективної організації бухгалтерського обліку виробничих витрат в поєднанні з управлінським обліком.

В обліку завжди виникає потреба коректного збору, узагальнення, обробки, інтерпретації інформації для потреб управлінського персоналу. Нами запропоновано форма Акту використаних матеріалів, який простий в оформленні, містить тільки корисну інформацію, а саме: фактичну вартість використаних матеріалів. Основне призначення запропонованої системи узагальнення облікової інформації виробничих витрат – це контроль за достовірністю визначення фактичних виробничих витрат за звітний період.

Список використаних джерел

1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник. Житомир: ЖІТІ, 2013. 672 с.
2. Кулаковська Л.П., Піча Ю.В. Організація і методика аудиту: навчальний посібник. Київ: Каравела, 2004. 568 с.
3. Меліхова Т. О., Троян О. В., Лауреанті Д. С. Удосконалення методики внутрішнього контролю витрат на виробництво для підвищення економічної безпеки підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 3. С. 34–41.
4. Подмешальська Ю. В., Феофанов Л. К., Абрамова І. С. Актуальні аспекти розподілу загальноновиробничих витрат у системі обліку. Агросвіт. 2018. № 24. С. 54–59. DOI: 10.32702/2306-6792.2018.24.54
5. Подмешальська Ю. В., Косяк А. В. Удосконалення методики аудиту собівартості реалізованої продукції. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 5. С. 51–57. DOI: 10.32702/2306-6814.2019.5.51

УДК 316.422:316.324.8:130.2:7.05:141.319.8:17

Поліщук Олена

E-mail: polishchuk.o.p.2015@gmail.com

ORCID: 0000-0002-1095-8031,

Ковтун Наталія

E-mail: miller-melnik@ukr.net

ORCID: 0000-0002-5529-8655,

Венцель Наталія

E-mail: n.ventsel@ukr.net

ORCID 0000-0003-4477-2179,

Коваленко Олена

E-mail: koval3a1@gmail.com,

Слюсар Микола

E-mail: born.for.freedom70@gmail.com

ORCID:0000-0002-1480-1111,

*Житомирський державний університет імені Івана Франка
(Житомир, Україна)*

КУЛЬТУРНІ ПРАКТИКИ В ЕПОХУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Зростання ролі цифрових технологій у виробництві та повсякденному людському житті порушує питання про ризики й наслідки швидких темпів інформатизації сучасного суспільства. В добу цифрових технологій та Інтернету, їх стрімкого розвитку й проникнення в усі сфери буття соціуму відбуваються значні зміни в способі людського життя, ціннісній сфері, комунікації, практиках культурної взаємодії та ін. Соціально-культурне життя сучасної людини насичене значною кількістю інформації, почерпнутою завдяки ЗМІ, рекламі, блогам, твітам, «мандрівкам» в Instagram, Facebook тощо. Особливо це притаманне молоді, життя якої вже тісно пов'язане із впливом сучасних мас-медіа та комп'ютерних технологій, і причин останньому багато (від нудьги і бажання самоствердження до складнощів соціалізації в умовах викликів сьогодення й низького рівня доходів серед молоді зокрема і населення України загалом).

Вплив цифрових технологій, Інтернету, мобільних додатків на розвиток людського і соціального капіталу викликає нині увагу дослідників, зокрема звертається увага на цифрову модернізацію усіх сфер буття суспільства, віртуалізацію життя і появу «мережевої свідомості» (networkedintelligence) [1]; спрощення доступу до інформації не залежно від місця знаходження або рівня доходу користувача [2] (це особливо актуально при трудовій міграції); стосовно реалій життя сучасної української спільноти констатується великий попит на смартфони, планшети, ноутбуки: якщо наприкінці 2013 р. їх власниками були

близько 1% осіб, то на початку січня 2019 р. кількість абонентів бездротового доступу до Інтернету досягла 20 млн осіб [3], електронним сервісом Viber зараз користується 97% власників смартфонів в Україні [4]. Також звернуто увагу на зміну вимог до професійної підготовки й загального рівня розвитку особистості під впливом Industry 4.0 [5, с. 112]. Як зауважує М. Кириченко, «загальна кількість веб-сторінок, зокрема тих, що генеруються під запит, перевищує 60 трильйонів, а це майже 10000 сторінок на кожного мешканця планети. Такого цифрового мислення не було ніде на планеті у жоден момент її історії, Інтернет заустив новий процес становлення і розквіту, проник в усі куточки земної кулі і в усі види людської життєдіяльності, а сьогодні він є вершиною цифрового суспільства і цифрового управління» [6, с. 113]. Тому він указує на потребу формування «нового цифрового мислення» у людини при діджиталізації культури, враховуючи нові умови існування соціуму, та нагальну потребу розробки концепції «цифрової стратегії українського суспільства» [7, с. 39].

Маємо за мету дослідження розглянути значення зростання ролі символічного виробництва й обміну в сучасному суспільстві завдяки «цифровому мисленню», ЗМІ, блогосфері, рекламі, комп'ютерним іграм, які зменшують інтерес до традиційних культурних практик. Припускаємо, що значна символізація в повсякденному існуванні призводить до зменшення ступеня критичності мислення особистості (феномен «а-логіки») на тлі зростання споживацьких інтересів і зменшення ступеня зацікавлення в особистій творчості, аномії чи зростання девіантних моментів у поведінці та ін. (Дане дослідження реалізується в межах проекту: «Інологічність як феномен повсякденного життя сучасної людини: теоретичний, методологічний і практичний аспекти», реєстраційний номер 0114V003873 Українського центру наукової, технічної та економічної інформації).

Укажемо на потребу копіткого аналізу формування онлайн-спільнот через спільні інтереси їх учасників та вивчення феномену «Інтернету близького знайомства», для яких не є важливими принципи «кровної спорідненості» чи «близького сусідства», походження, національно-культурна традиція, освітній ценз, професійна компетентність, як це було раніше вагомим при комунікативних взаємодіях. Членами таких спільнот може нехтуватися й ступінь достовірності поширеної інформації, і, навпаки, зацікавлено сприйматися креативність у видозміні оригіналу, як своєрідна захоплива гра. Тому зауважимо, що сучасниками ще не належно оцінена загроза від надмірного інформаційного тиску на людину в щоденному житті та кількості симулякрів, із якими можна зіштовхнутися щодня на вулиці, транспорті або зазирнувши у стрічку новин мобільного телефону, екран телевізора, здійснивши мандрівку популярними інформаційними ресурсами YouTube, Telegram, Facebook, Twitter. Адже для багатьох сучасників є проблемою, як видається, їх розрізнення в умовах сучасних мас-медіа і комп'ютерних, цифрових технологій. Крім того, турбує й питання зростання тенденції до некритичного споживання подібної інформації на тлі зменшення інтересу до творчості, власного інтелектуального або естетичного, художнього розвитку,

традиційних культурних практик, що сприяли позитивній соціальній активності людини, насамперед молоді.

Зокрема насторожуючим моментом щодо духовного життя теперішньої української молоді є дані всеукраїнського репрезентативного опитування (здійснювалось Київським міжнародним інститутом соціології; період: вересень 2018 – лютий 2020 рр.; виборка: у вересні 2018 р. – 2026 опитаних осіб, лютий 2020 р. – 2038 осіб) [8]. Воно стосувалося поширених культурних практик, до яких долучена теперішня молода людина в Україні, і результати навряд чи можна вважати оптимістичними. Так, 60,0% (вересень 2018 р.) та 58,9% (лютий 2020 р.) опитаних не відвідують бібліотеки і книгарні (відповідь на запитання: «Ні, упродовж останнього року не відвідував/не відвідувала ані бібліотеку, ані книгарню – і книжок жодних теж не читав/не читала»). А тих, кому цікавою є така практика, мало серед опитаних, особливо бажаючих відвідати бібліотеку: 2,9% (вересень 2018 р.) та 6,1% (лютий 2020 р.), або книгарню: 8,6% (вересень 2018 р.) і 9,2% (лютий 2020 р.). (Запитання: «Упродовж останнього року чи відвідали Ви хоча б один раз бібліотеку або книгарню (книжковий магазин)? Можливі відповіді були такими: «Так, і бібліотеку, і книгарню», «Лише бібліотеку, книгарню ні», «Лише книгарню, бібліотеку ні»). Художня творчість і мистецтво теж не є об'єктом інтересу значної кількості молодих людей: 49,1% (вересень 2018 р.) та 50,3% (лютий 2020 р.) серед опитаних. (Обрана відповідь: «Ні, ніколи не займався/не займалася таким і мене це не цікавить», поставлене запитання: «Скажіть, будь ласка, чи займаєтеся Ви інколи мистецтвом або художньою самодіяльністю – можливо, малюєте, граєте на музичному інструменті, пишете вірші або прозу, співаєте в хорі або самі, займаєтеся писанкарством, гончарством, вишивкою, художнім різьбленням по дереву або іншими народними ремеслами, комп'ютерним дизайном або будь-якою іншою творчо-мистецькою діяльністю?»). Не є популярними перегляд фільму в кінотеатрі, відвідування музичного концерту або театральної вистави, адже майже половина опитаних до цього не була залучена: 49,5% (вересень 2018 р.) і 43,3% (лютий 2020 р.). Це засвідчує, на жаль, відсутність інтересу до заходів, що традиційно сприяли духовному розвитку людини загалом та естетичному зокрема, і кризу креативних індустрій в Україні за доби масової «цифровізації» і віртуалізації життя.

Як приклад спроби повернення споживацького інтересу до традиційних культурних практик укажемо досвід Європейського Союзу: проєкт Odeuropa (вартість €2,8 млн) покликаний дослідити запахи «Старої Європи» XVI-XX ст. Вони зустрічалися у повсякденному житті: тютюн, ладан, медичні препарати та ін. Для цього створена команда істориків, хіміків і парфумерів, котрі після пошуку в історичних текстах описів й аналізу ілюстративного матеріалу старовинних книг мають створити ольфакторну бібліотеку. А згодом планується використання напрацьованого матеріалу при організації музейних виставок, і це, безсумнівно, зацікавить публіку, виступаючи цікавим маркетинговим прийомом. Тобто, маємо спробу звернення до «нижчої естетики» (Г. Лессінг) через смак, нюх, дотикові враження, а не лише візуальний матеріал. Крім того, варто

звернути увагу на рекламну кампанію про даний проект, зокрема він популяризується на шпальтах газети «The Guardian», висвітлюється в Інтернеті (Історики восстановають запахи старої Європи, 19 листопада, 09:15. URL:<https://journalist.today/istoriki-vosstanovjat-zapahi-staroj-evropy/>).

Відтак, українським фахівцям варто звернути більшу увагу на потребу розвитку креативних індустрій, перспективність проектів віртуального музею, досвіду практики «ночі в музеї», «цифрової раритетної книги» тощо. Але необхідно здійснювати такі заходи, як видається, на основі спільного координування зусиль на регіональному рівні та більш наполегливого їх анонсування у соціальних мережах, Інтернеті тощо. Потрібні також «креативні хаби», відповідно до програми «Креативна Європа». В їх межах варто поєднувати можливості ленд-арту й архітектурного ландшафту середмістя, дизайну і 3D технологій, кінотеатрів та виставкових експозицій, виставок, івентів і перформансів, тимчасових майданчиків народних промислів при створенні культурних зон.

Список використаних джерел

1. Подольчак Н. Ю., Білик О. І., Левицька Я. В. Сучасний стан цифровізації в Україні. Ефективна економіка [електронний журнал]. 2019. № 10. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.10.4.
2. Єлісеєва Л. В. Вплив інформатизації та цифровізації економіки на трансформацію соціального капіталу. Ефективна економіка [електронний журнал]. 2019. № 11. DOI:10.32702/2307-2105-2019.11.77.
3. Кількість абонентів зв'язку на 1 січня 2019 року/Державна служба статистики України. URL:<http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 15.11.2020).
4. На чому Viber заробляє в Україні і чому месенджери стануть головними в телефонах. Інтерв'ю з топ-менеджером Viber. Економічна правда. 2019. 30 серпня. URL:<https://www.epravda.com.ua/publications/2019/08/30/651085/> (дата звернення 15.11.2020).
5. Kovtun N., Polishchuk O., Ventsel N., Kovalenko O. Social Risks of Countries with Emerging Economies Amid Industry 4.0 Modernisation Challenges. Challenges in Science of Nowadays: Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Conference (May 26-28, 2020), Washington, USA: EnDeavours Publisher, 2020. pp. 111-113. URL:<https://interconf.top/.111-113>.
6. Кириченко, Микола. Вплив цифрових технологій на розвиток людського і соціального капіталу в умовах діджиталізованого суспільства. Humanities studies: Collection of Scientific Papers. Zaporizhzhia: ZNU. 2019. № 1 (78). 108-129. DOI:<https://doi.org/10.26661/hst-2019-1-78-09>.
7. Kyrychenko, Mykola. Digital strategic concept formation of modern Ukrainian society in the context of technologies, possibilities and breakthrough development. Humanities studies: Collection of Scientific Papers. Zaporizhzhia: ZNU. 2020. № 4 (81). 30-44. DOI: <https://doi.org/10.26661/hst-2020-4-81-02>
8. Богдан, Олена. Культурні практики та культурна інфраструктура України: результати всеукраїнського опитування. URL:<https://hromady.org/wp-content/uploads/2020/06/Bogdan-Presentation-June-9.pdf> (дата звернення 1.11.2020).

УДК 003.29:338.1

Пунченко Олег

E-mail: olegpetr02.09@gmail.com

ORCID: 0000-0003-2694-6841

*Одеська державна академія технічного регулювання та якості
(Одеса, Україна)*

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЯК СКЛАДОВОЇ СЕМІОТИЧНОГО ЗНАННЯ

Актуальність заявленої теми показує, що на початку XXI століття проблема цифровізації міцно увійшла в ареал досліджень технічного, економічного та гуманітарного знання, настала, на думку багатьох економістів, епоха діджиталізації. Вести мову про щось зовсім нове, з чим ще не стикалася система наукового знання, не можна, оскільки до історії цифровізації ніхто із сучасних дослідників не звертається. І як тут не згадати давньогрецького філософа Плотіна, яскравого прихильника ідей Платона, який стверджував, що існуючі теорії давно народжені та вимовлені, «що нового нічого немає, все вже давно сказано Платоном» [6, с. 374], але він не передбачив стрілу спрямованості цивілізаційного розвитку людства.

А ця стріла призвела до формування інформаційної цивілізації, де базовими складовими її розвитку виступили не лише ущільнення наукового знання, на базі його інтеграції, але і кодування, і символізація, і цифровізація, пов'язані з передаванням знань про об'єкт. Отже, ми зіштовхуємося з ідеєю, що цифровізація не відкриття епохи інформаційної цивілізації, адже усі попередні цивілізації виступали як інформаційний процес, а звернення до цифровізації на сучасному етапі актуальне, воно полягає у тому, що цифровізація стає невід'ємним компонентом усіх сфер діяльності соціуму в інформаційному просторі. Вона охопила і технічні науки – породження XVII століття – і економіку, і фінанси, і низку сфер духовного буття суспільства, зокрема, освіту.

Аналіз літературних джерел показує, що до даної проблеми звертаються К. Кевін, Р. Андрюкайте, М. Форд, Т.О. Райлі, Р. Флорида, М. Ажажа, М. Вишневський, П. Водопьянов, В. Воронкова, М. Захарченко, М. Заренін, О. Кивлюк, І. Карабельська, А. Лазаревич, М. Максименюк, Р. Олексеєнко, І. Омелянюк, В. Старжинський, Ю. Шаронін та багато інших, які у своїх працях підняли та розвивали проблему цифрових (інформаційних) технологій, а також базових складових цих технологій – кодування, символізацію, системи передавання даних.

Методологія дослідження базується на історичному та логічному методах, а також на інформаціологічному, системному, синергетичному підходах, гіпотезі, як формі наукового пізнання, яка формується на компоненті цифровізації усіх складових семіотики.

Мета статті: експлікувати концепт «цифровізація», розкрити його місце у структурі семіотичного знання.

Результати дослідження. Аналізуючи сучасні новації у розвитку семіотичного знання, можна зазначити звернення усієї системи наук до проблеми цифровізації. З одного боку, цей процес закономірний, тому що базовим складовим семіотичного знання – кодуванню та символізації, раніше наукою було наділено багато уваги. А ось така складова цього знання як цифровізація, залишалася у «тіні». Хоча усі ці складові не винахід ХХ та ХХІ століть. Наука використовує кодування, символізацію та цифровізацію для виробництва, оброблення, передавання, зберігання та захисту інформації – основного ресурсу будь-якого суспільства, що змушує науку постійно розвивати інформаційні технології. «Під інформаційними технологіями, – зазначає В.М. Заренін, – слід розуміти сукупність операцій, які виконуються над інформаційними ресурсами за допомогою сучасних технічних засобів та методів для отримання певного інформаційного продукту (послуги) та вирішення поставлених задач» [3, с. 54].

З іншого боку, причиною настільки незначного відношення до цифровізації до другої половини ХХ століття пояснюється тим, що наука оперувала поняттям «числове пізнання». Це поняття виникло зі становленням та розвитком математики у Давній Індії, з якою, як показують дослідження, не міг конкурувати жоден регіон традиційної цивілізації, навіть сувора, цілісна система числового пізнання Піфагора, який стверджував, що «числу усі подібне» [6, с. 37]. Але він використовує число не лише для вирішення геометричних задач, а, досліджуючи взаємовідносини між числами, закладає принципи арифметики, основу теорії чисел, фактично, алгебраїстику.

Проте розвиток цифровізації, як цілісної унікальної технології роботи над інформацією не може бути зрозумілим поза її аналізу з позицій семіотики. Семіотика – загальна теорія, яка досліджує властивості знакових систем або систем знаків, кожному з яких певним чином надається деяке значення. Для семіотичного аналізу його базових складових – кодування, символізації та цифровізації – характерне виокремлення трьох рівнів в їхній архітектоніці: синтактики, яка вивчає синтаксис знакових систем, тобто структури поєднання знаків та правила їх перетворення; семантики, яка досліджує знакові системи як засоби вираження сенсу, інтерпретацію знаків та їх поєднань; прагматики, яка вивчає відносини між знаковими системами та тими, хто сприймає, інтерпретує та використовує повідомлення, що в них містяться. Обґрунтування цифровізації з позицій семіотичного аналізу розкриває відмінності цифрового пізнання від числового. Головна відмінність між числовізацією та цифровізацією полягає у тому, що фундаментом числового пізнання є чисто абстрагована діяльність людського інтелекту, а цифровізація окрім цієї діяльності розширює свій діапазон за рахунок передавання низки функцій обчислювальній техніці.

Виходячи з цієї відмінності числового та цифрового пізнання, цифровізацію можна експлікувати як вищий етап абстрагуючої діяльності людини, яка пов'язує в єдине ціле людський інтелект та технічний (штучний),

як нову форму семіотичного відображення реальності; що спирається на символізацію та цифрову ситуацію, де цифра постає як штучне знаряддя спілкування та пізнання. Як новий мислительний процес цифровізація являє собою гносеологічний акт переведення думки в цифру, відображає нерозривний зв'язок мислення та цифрової мови, якою наділяється досліджуваний об'єкт, як безпосередню дійсність думки.

Якщо в середині ХХ століття числове пізнання стає основою розвитку математичного знання, то цифрове пізнання розповсюджує своє амплуа на усі сфери діяльності соціуму і виникає ідея обґрунтування пріоритету цифровізації в її становленні та обґрунтуванні сенсової навантаженості. Проте потрібно зазначити, що до дослідження семіотики, в структурі якої складовою частиною є й цифровізація, зверталися Лейбніц, С. Швейц, Ф. де Соссюр, Ч. Маррро, Р. Карнап, В. фон Гумбольф, Ю.Н. Кнорозов, В. Шкловський, Л. Резніков, Л. Уваров та багато інших. Сьогодні дехто з дослідників стверджує, що основи цифровізації заклали економіка та фінанси (Ю.В. Шаронін). В.Г. Воронкова пише, що сьогодні ми живемо у «діджиталізованому (цифровому – О.П.) суспільстві, в якому... відбуваються системні та глибинні зміни, які впливають на усі сфери життєдіяльності та є тими рухомими силами, які породжують нові мегатренди у суспільстві, бізнесі, економіці, індивідуальному вимірі життя людини» [1, с. 32], тому і пріоритет належить саме економіці, фінансам та менеджменту. З нею погоджується і Нікітенко В.О., яка зазначає, що «стрімкі зміни, що відбуваються у нашому суспільстві, пов'язані з цифровими технологіями, які, з одного боку, спрямовані на економічний добробут, а з іншого, – на трансформацію свідомості людини в її механістичний або електронний еквівалент, пов'язаний з машинним розвитком свідомості, що зводить нанівещь технологічний прогрес» [4, с. 93].

Не відстають у доказах першовідкривачів сучасної цифровізації й технічні науки, зокрема, розробники передавання телевізійних програм. Вони стверджують про застосування методу цифровізації ще у 40-50-х роках ХХ ст. А сьогодні вони більш критично підходять до цієї проблеми. Так, В. Коваль, голова Цифрового комітету Індустріального телевізійного комітету (ІТК), генеральний продюсер телеканалів М1/М2 зазначає, що «тема впровадження цифрового телевізійного мовлення є настільки актуальною, що іноді здається, що Україна вже втратила шанс зробити цей крок вчасно і якісно. Тим не менш, міжнародні зобов'язання нашої країни залишаються, і попри усі суперечки щодо шляхів цього впровадження, ми все ще не маємо достатньої бази знань... Тобто ми – в процесі, і цей процес нам мариться як нібито шлях до світла в кінці тунелю» [5, с. 4].

Можна згодитися з В. Коваль, що у нас ще недостатньо базових знань з цифровізації і нам здається, що можна легко застосувати цей процес до усіх сфер життєдіяльності соціуму. Але це – «нібитість». Не враховуються вимоги семіотики у застосуванні цифровізації таких її характеристик як синтактика, семантика та прагматика. Це, по-перше. По-друге, ще не розроблено в економіці, фінансах та менеджменті стандартів цифровізації. Розроблені для

менеджменту стандарти ISO 9001 та ISO 9004 – застаріли. Правда, в телевізійній цифровізації вони частково є. До них можна віднести: ISO/IEC MPEG-2 (який має 5 профілів, де кожний наступний більш складний за змістом та реалізації); MPEG-4 H.264/AVC, який містить 16 рівнів стандартів. По-третє, необхідно в умовах дистанційного навчання «розробка нових стандартів в освітній сфері з широким використанням ІЗН (інформаційних засобів навчання) [3, с. 129]. Можна стверджувати, що розробка та впровадження процесу цифровізації в усі сфери життєдіяльності соціуму акт складний, але життєво важливий та необхідний – це вимога інформаційної цивілізації.

Висновок. Розкрито місце цифровізації у структурі семіотичного знання. Пояснена відмінність між числовим та цифровим пізнанням. Цифрове пізнання експліковано як вищий етап розвитку абстрагованої діяльності людини, яка пов'язує в одне ціле живий людський інтелект та технічний (штучний), як нова форма семіотичного відображення реальності. Зазначено необхідність розробки стандартів цифровізації для усіх сфер діяльності соціуму.

Список використаних джерел

1. Воронкова В.Г. Формування цифрових цінностей діджиталізованого суспільства четвертої промислової революції. В.Г. Воронкова в матеріалах міжнародної науково-практичної конференції «Освіта як чинник формування креативних компетентностей в умовах цифрового суспільства». Запоріжжя: ЗНУ, 2019. 212 с.
2. Заренин М.В. Информация: свойства, ресурсы, информационные технологии. Гомель: ОАО «Полеспечать», 2012. 224 с.
3. Карабельская И.В. Использование цифровых технологий в образовательном процессе высшей школы. Вестник УГНТУ «Наука. Образование. Экономика», серия «Экономика», №1(10). Уфа, 2017. С. 127-131.
4. Нікітенко В.О. Вплив цифровізації на зміни ціннісних орієнтацій у сучасному цифровому суспільстві. Humanities Studies. Філософія. Зб. наук. праць, №2(79). Запоріжжя: ЗДІА, 2019. С. 80-94.
5. Омелянюк І.В. Цифрове ефірне телебачення. К.: ЗАО «Телерадіокур'єр», 2009. 192 с.
6. 120 філософов. Т. 1. Симферополь: Реноме, 2002. 704 с.

УДК 141.7:004.056.57:316.4

Punchenko Oleg

E-mail: olegpetr02.09@gmail.com

ORCID: 0000-0003-2694-6841

Odessa State Academy of Technical Regulation and Quantity (Odessa, Ukraine)

Punchenko Natalia

E-mail: olegpetr02.09@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-1382-4490>

Odessa State Academy of Technical Regulation and Quantity (Odessa, Ukraine)

BASIC STRATEGIC TECHNOLOGY OF INTELLECTUAL DUALITY/OF HUMANITY IN INFORMATION TECHNOLOGY

The article includes new conceptual explanation of civilization content as an information process. Civilization is revealed as a global sociocultural "quantum" based on a specific picture for civilization and alien to others. The analysis of civilizational – quantal historically reveals spiritual synergy of the past humanity with reconstructing goal of its entire positive present. This analysis is a product of our reflection thinking on those fractal objects of civilization as a "quantum" – "invariants" that are extracted from the space of its worldviews and events. According to the exponential growth of information production in all civilizational – quantal, basic strategic technologies in information space are revealed as a result of ever-increasing intellectual activity of mankind in its processing, storage and protection.

The basic strategic technologies include: coding, symbolization and digitalization. Coding is disclosed as a dialectical process of the relationship of thought and sign, the translation of thought into a sign; the epistemological nature of the sign and the sign situation is explained. The value-cognitive status of symbolization is analyzed.

The symbol is characterized as a form of representing the ideal expression of things, phenomena and processes in image or sign form. Digital technologies, as an integral feature of the third industrial revolution, in unfolding context of its new stage – the fourth, are developing in basic strategic context of the entire information space, covering all areas of civilizations from the standpoint of its innovative development. The property of symbols to express content different from their own nature, to direct thought through them to objects of knowledge, to connect with ideal images, indicates that symbolization is not some kind of passive appendage of the image or a function of external design. In essence, symbolization refers to the creatively productive side of the formation of an object.

Symbolization contributes to the process of transmitting information in its new expression. It appears as a specific function of the process of cognitive reflection, which arises and is formed in the consciousness of the subject in the framework of the transformation of material into ideal images; it acts as a process of translating

thoughts about an object into a symbol. Symbolization is carried out with the help of various kinds of tools or symbols, – by which we mean not only external, material phenomena used to express abstract content [22, p. 149], but also certain products of the reflective activity of the human brain.

Thus, supplementing the strategy of processing and transmitting information, symbolization is not limited only to communication theory, the range of its application is much wider – it is mathematics, computer science, medicine, and a number of other technical sciences, and of course, philosophy and psychology. Digitalization In the structures of working with information today, digital technologies have become actively included in all areas of society. The catalyst for these processes was economics and finance.

But again, recalling Plotinus, it can be argued that the use of digitalization is not a discovery of today. It is related with the symbolization of the transmission of information through digital channels, when instead of a graphic sign – letters, a number is used. If we go to the sources of digitalization, they can be found even in the emerging mathematical knowledge, in which the method of abstraction was most developed, and then transferred to other natural sciences, later to the technical, and today to the social, for example, today with the development of computer technologies and the introduction of distance learning, a lot of research on education has appeared.

So, in Belarus, – heavenly schools arose on the basis of digital technologies. Today we extend digitalization to a number of socio-economic activities. However, for the first time the idea of digitalization is discovered in Pythagoras, who had absolute number to explain the general picture of the world. He allocated only five numbers for this understanding of her: unit, two, three, four and the "golden" ten. But he laid the foundation for the development of the relationship of numbers – algebraic. An algebraic number is a number that satisfies an equation with integer coefficients. An algebraic expression is an expression made up of letters and Філософія © Puchenko Oleg, Puchenko Natalia, 2019 110 numbers (the unity of a symbol and a number!) Connected by signs of algebraic actions: addition, subtraction, multiplication, division, raising to a power, root extraction. Today they are trying to extend the entire schematic of algebraic expression to all spheres of society.

Digitalization made us take a fresh look at mathematics, which is confirmed by the announcement in Ukraine of 2020 – the year of mathematics. Undoubtedly, along with coding and symbolization, today digitalization of information enters into a number of strategic technologies for working with it. – Intentions on the new cognitive quality of subject knowledge represent it as a set of information about the characteristics of objects of phenomena and processes – this is the result of a person's creative activity aimed at spiritual development of reality in the form of cognition [1].

And digitalization has a clear subject of its research as a system of subject knowledge. In addition, the development of digital technologies contains great intellectual potential, as well as innovation as a trend in working on information [2]. Describing digital technologies, researchers mark them as a new way to solve modern problems. So V. Voronkova claims that —new digital technologies have created new

revolutionary ways of combining products and services and the various traditional boundaries between industries are disappearing ... Digital technologies and the infrastructure of global interaction are changing the traditional approach to work and remuneration [3]. At the same time, to use digital technologies – training of specialists is first and foremost necessary, which will help them understand complex production ... namely, knowledge of information and digital technologies and the ability to handle them [4].

A strengthened digital technology tool is able to increase the effectiveness of any activity both for a person and for society – both management, education, and the financial sector, and coordination of their various actions.

Today, the approach to digital technologies in working with information is just unfolding. But the achievements of digital television, computerization and the creation of new computers are a vivid expression of the scientific and social significance of these technologies. Conclusion. In the study of strategic technologies for working on information, the article explains the essence of civilization as a "quantum" of human history, which has always been involved in the production, processing, implementation, transmission and storage of information. The essence of information in modern anthropocentric studies is explained and information is explicated as a category of modern scientific knowledge [5].

The content of the processes of integration, simplification and minimization of information is characterized. Basic strategic technology of intellectual duality of humanity in information technology information – coding, symbolization and digitalization is disclosed not only from the standpoint of their social significance based on the theory of communication, cybernetics and mathematics, but attention is also paid to their origins, based on the thesis that all civilizations are an information process, they provided the development of information, its implementation, methods of transmission and storage, which allowed it to be left in the extrahereditary memory of mankind.

Список використаних джерел

1. Водопьянов П. А., Крисаченко В. С. Стратегия бытия человечества. Минск: Беларуская навука. 2018. 306 с.
2. Воронкова В.Г. Формування цифрових цінностей цифрового суспільства та суспільства четвертої промислової революції. Матеріали міжнародної науковопрактичної конференції «Освіта як чинник формування креативних компетентностей в умовах цифрового суспільства». Запоріжжя: ЗНУ, 2019. 212 с.
3. Левко А. И. Социокультурные предпосылки инновационного развития, монография. Минск: Беларуская навука, 2018. 508 с.
4. Лукашевич, В.К. Креативное взаимодействие предметного, нормативного и рефлексивного знания: монография. Минск: Беларуская навука, 2019. 299 с.
5. Захарченко, Н. В., Горохов, С. М., Кочетков, А. В. Информационные параметры позиционных и таймерных кодов. Т. 1. Одесса: ОНАЗ, 2018. 212 с.

Рижова Ірина

E-mail: Ira_Rizhova@mail.ru

ORCID: 0000-0002-9562-200X

Національний університет «Запорізька політехніка»

(Запоріжжя, Україна)

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ СУЧАСНОГО ДИЗАЙНУ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА

Поняття «інноваційні технології» сучасного дизайну в умовах цифрового суспільства останнім часом використовується як теоретиками, так і практиками різного рівня надзвичайно активно, тому що вони культивують роботу розумних машин, що сприяють процвітанню у третій комп'ютерній ері. Саме поняття перетерпіло еволюцію у стратегії розвитку наукового пізнання як особливої діяльності щодо виробництва наукових знань сучасного дизайну та способів освоєння світу, перейшовши з когнітивно-наукових до культуротворчих наук та процесів. При цьому інноваційні технології складають цілі і методи (засоби), що культивують інноваційну діяльність у сфері дизайну як творчого процесу, тому що від інновації можна перейти економічного зростання, від кризи – до інноваційних виробництв [1, с. 250-251].

Спосіб буття в творчості – це арсенал духовно-інтелектуальних діяльнісно-активних людей або окремого суб'єкта в конгруентних їм соціальних перетвореннях. Переосмислення ролі і місця людини як суб'єкта творчості задає нове розуміння цієї проблеми у контексті дизайнерського досвіду. Нобелівський лауреат у сфері економіки Р.Солоу на основі вивчення економік різних країн зробив висновок, який до сих пір дивує всіх. На його думку, інвестиції у станки, машини і обладнання не можуть бути джерелом економічного росту на довгостроковий перспективу. Таким джерелом можуть бути тільки технологічні зміни та інновації [1, с. 124]. Саме дизайнерська діяльність потребує активного використання інновацій, які можуть принести технологічні зміни, дизайнери розвивають атрибути нових технологій, в які вбудовують інноваційний набір цінностей. Саме у дизайнерській творчості знаходить своє продуктивне завершення природа: самопізнання розпочинається з природи і закінчується природою. Проте є дві важливі розбіжності між дизайном і природою: 1) організм народжується цілісним – дизайнер бачить ціле, але творити його можна лише частинами; 2) природа починає з несвідомості – дизайнер йде протилежним шляхом: свідоме начало і несвідоме завершення початого виробу, просуваючись вперед і орієнтуючись на цінності.

Дизайнерська творчість реалізує свій предмет буття, який проявляється через суб'єкта в дії, тому що творчість – це людська природа в дії, а людина – це креатор соціально-історичної еволюції культури, який шукає істину, підтримує

різноманіття, формує дизайнерські креативні цінності та пріоритети у різних форматах. *Дизайнерська творчість* – це сукупність способів і прийомів організації, реалізації до поступу людської життєдіяльності, способів дизайнерського буття. Буттєве призначення творчості може бути переведеним на дизайнерську (трансцендентну) мову, оскільки соціальний суб'єкт (люди, групи) при вирішенні ряду проблем не можуть абстрагуватися від тих засобів, які вони вимушені використовувати, а також від специфіки складних систем, з якими суб'єкт повинен взаємодіяти. Дизайнерська творчість включає наступні етапи:

1) розробка технічного завдання, в контексті якого виявляються вихідні дані

2) розробка технічної пропозиції, в контексті якої дається аналіз – інформаційний, функціональний, соціологічний, естетичний, ергономічний, соціально-економічний;

3) ескізний проект – уточнюються художньо-конструкторські, ергономічні, кольорово-фактурні та інші рішення;

4) розробка технічного проекту – фіксуються кінцеві результати розробки. Саме дизайнерська творчість створює мрійника, фантазера, ясновидця, митця, вона детермінує специфічний творчий спосіб буття людини у світі. Дизайн як культурне явище задає кожній конкретній людині (навіть суспільству в цілому) смисл життя і вчинків, формує творчу особистість [2, с. 196-208].

Для успіхів упровадження інноваційних технологій сучасного дизайну в умовах цифрового суспільства важливо, щоб лідери дизайнерської професії культивували відповідне ставлення до технологій та залучали в інноваційні дизайнерські екосистеми технологій інтереси всіх груп та мали кращі наміри сформувати потенційне технологічне як сьогодні, так і майбутнє.

Стратегії розвитку інформаційно-інноваційної діяльності на підприємстві в умовах цифровізації пов'язані з упровадженням нових технологій, що свідчить про модернізаційні процеси, що відбуваються на багатьох підприємствах і забезпечення найбільш високого рівня конкурентоспроможності. Розвиток інноваційних технологій відбувається у всіх сферах – науці, освіті, дизайні, підвищення кваліфікації працівників. Щоб дизайнерське відродження відбулося завдяки інноваціям та технологіям, мусимо відкрито говорити про важливість дизайнерських технологій та інновацій, змінювати баланс між суспільством, технологіями та дизайнерською економікою.

Інформаційно-технологічна революція сучасного суспільства – це шлях до формування абсолютно нового соціального простору, що передбачає конструювання нових інноваційних стратегій, реалізованих у відповідь на процеси, що відбуваються у зовнішньому середовищі.

Інформаційно-технологічна революція у дизайнерській діяльності – це сучасний етап розвитку науково-технічного та цифрового прогресу, коли інформація стає найважливішим стратегічним ресурсом та інструментом управління суспільними і природними процесами, новітнім технологічно-визначним фактором етнологічного, суспільного та інтелектуального розвитку, що впливає на дизайн і дизайнерську діяльність.

Зараз без інформаційного ресурсу, який відіграє визначальну роль поряд з іншими традиційними ресурсами (нафтою, газом, вугіллям), будь-яке суспільство втрачає перспективи поступового розвитку, в контексті яких технології і суспільство формують одне одного і є продуктом технологій дизайнерської діяльності.

Інформаційні технології, що формують дизайнерське буття, сприяють упровадженню інноваційних технологій. Поняття «інноваційні технології» відіграє роль культуротворчої категорії і роль регулятивного засобу культуротворчості у сфері дизайну.

Інноваційні технології необхідні для формування дизайн-концепції як основної образної ідеї майбутнього об'єкта проектного задуму дизайнера щодо конкретних інноваційних цілей та технологій, які відбивають художнє проектне мислення дизайнера про явища розвитку сучасного дизайну, розвиваючи операційні дизайнерські технології. Операційні дизайнерські технології дають можливість створити цілісну ідеальну концепцію майбутнього об'єкта й описати його кількісні та якісні характеристики завдяки інноваційним технологіям.

Модернізація сучасного дизайну залежать від інноваційних технологій, націлених на перетворення сучасного дизайну завдяки впровадженню інновацій у проткну дизайнерську діяльність. Це практично застосування нового дизайнерського знання та їх втілення в інноваційних технологіях, що сприяють інноваційному розвитку сучасного дизайну, що базується на нових прийомах, способах та техніках дизайнерської діяльності, що має культуротворчу природу.

Сутність інноваційної технології не вичерпується смислом нововведення, вона означає що інноваційний розвиток дизайну слід розглядати як соціокультурне явище. На практиці це означає вихід за межі чисто економічних підходів і створення умов для реалізації інновацій у сферу дизайну, який є культуротворчим, креативним, інноваційним. Інноваційна діяльність у сфері дизайну – це комплексна діяльність у сфері дизайну, яка включає в себе сукупність наукових, технологічних, освітянських, організаційних, фінансових та інших заходів, які в своїй сукупності приводять до дизайнерського результату, який має комерційний успіх, так як спрямовує на досягнення успіху багато ресурсів – таланту, творчості, креативності.

Тому існує інструментальна доцільність того, щоб кінцева мета дизайнера залишалася незмінною як креатора творчої професії, проте цифрова ера вимагає від дизайнера змінювати архітектуру своєї особистості. Зростання креативності дизайнера впливатиме на інструментальну цінність дизайнерського виробу та його технологічно-інноваційне вдосконалення. Завдяки дизайнерам можливо створювати більше надійних інноваційних конструкцій, які мають високу інструментальну цінність та кращі дизайнерські технології.

Звісно, в обмін на потенційні вигоди дизайнерських продуктів нові інноваційні технології потребуватимуть більших витрат. Потрібно буде не тільки заволодіти технологіями, а й навчитися їх використовувати, інтегрувати

у вже налагоджені дизайнерські процеси. Цінність нової технології у дизайні та її прийнятність визначається не лише у контексті, у якому її застосовуватимуть, але також з погляду її ширшого впливу, упроваджуючи високо конвергентні інструментальні цілі «технологічно-інноваційного удосконалення».

Вплив інноваційних технологій на розвиток людського і соціального капіталу дизайнерської творчості – це здебільшого результат інновацій і технічного прогресу або придбання, передачі й використання технологій та знань у новому середовищі.

Інновація в дизайні – це нове знання, що додається до доданої вартості за рахунок творення нових дизайнерських товарів, створення нових методів виробництва та зниження витрат.

Як зазначає В.Воронкова «Цифрові цінності цифрового суспільства Четвертої промислової революції повинні розвиватися у контексті справжньої науки сталого розвитку – мабуть, найважливіше завдання ХХІ століття, без неї все інше не матиме значення» [3, с. 34]. Інноваційні технології мають бути вміщені у певний дизайнерський контекст, а його цінність та вартість повинні бути виправдані згідно з кінцевою метою дизайнера.

Таким чином, технології сучасного дизайну в умовах цифрового суспільства представляють собою синергію науки, техніки, культуротворчості, з однієї сторони, а також держави, освіти, креативного соціального підприємництва, – з іншої.

Саме тому інноваційні технології у дизайні представляють собою основу інтелектуально-творчого ресурсу, направлено на досягнення економічного та дизайнерського успіху, що й буде представляти соціокультурний прогрес суспільства, який буде відбуватися завдяки інноваційним технологіям та креативності дизайнерів., допоможуть ефєктивніше впорядкувати світ, у якому живе людина, відповідно до власного задуму дизайнера.

Список використаних джерел:

1. Старжинский В.П., Цепкало В.В. На пути к обществу инноваций. Минск: РИВШ, 2016. 446 с.
2. Рижова І.С. Дизайн як культурна універсалія цивілізації. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2010. Вип.43. С. 196-208.
3. Воронкова В.Г. Формування цифрових цінностей цифрового суспільства та суспільства четвертої промислової революції. Освіта як чинник формування креативних компетентностей в умовах цифрового суспільства. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 27-28 листопада 2019 року. Ред. – упорядник: д. філос. н., проф. В.Г. Воронкова. Запоріжжя: ЗНУ, 2019. С. 35.

УДК 330.658.87

Руслаїмова Світлана,
магістрант спеціальності 073
*Інженерний навчально-науковий інститут
Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)*

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність теми удосконалення механізмів корпоративної культури управління людськими ресурсами відіграє в умовах інформаційного суспільства значну роль, тому що нові умови диктують умови підготовки кадрів, руйнують всі усталені системи управління людськими ресурсами, що панували досі. На соціальному рівні змінюється звична парадигма праці і спілкування, що вимагає й нові способи формування корпоративної культури.

В сучасних умовах управління людськими ресурсами набуває величезного значення, так як високий рівень глобальної конкуренції поставив організації та підприємства перед новими викликами, що вимагають формування сучасної концепції корпоративної культури завдяки чому можна отримати кращий результат. Управління працівниками у будь-якій країні базується на об'єктивній необхідності розглядати працівників як людський ресурс, так як людина на виробництві і в організації – це головне її багатство.

Концепція людських ресурсів використовує економічні аргументи для обґрунтування необхідності капіталовкладення в освоєння, використання і розвиток персоналу. Зростання витрат на підготовку працівників для підвищення ефективності їх праці вимагає повного використання професійних навичок і знань, виявлення можливостей працівника та його творчого потенціалу.

Зміст корпоративної культури базується на тому, що поняття «людські ресурси» є основоположним і відображає відношення до людини як головного суб'єкта організації, тому що управління людськими ресурсами відноситься до функціональних завдань служби управління персоналом. В інформаційному суспільстві якісний розвиток людських ресурсів пов'язаний з тим, що:

- 1) відбувається стрімкий розвиток ІКТ, у результаті чого відбувається інтелектуалізація економіки;
- 2) переважає підготовка висококваліфікованих робітників та якісної вищої освіти;
- 3) особливості процесу праці пов'язані з інтелектуалізацією праці;
- 4) відбувається оновлення знань та їх інтелектуалізація;
- 5) державне регулювання відтворення людських ресурсів.

Термін, який відображає символіку рефлексії «корпоративна культура» Термін «корпоративна культура» зводиться до взаємодії суб'єкта і об'єкта управління, відіграє важливу роль у функціонуванні і розвитку складних систем управління.

Удосконалення механізмів корпоративної культури в управлінні людськими ресурсами на підприємстві виходить з того, що корпоративна культура як сукупність взаємодіючих факторів удосконалення організації націлена на використання корпоративної культури в управлінні людськими ресурсами, яка є основою формування цінностей, норм, традицій. Корпоративна культура – це сукупність думок, еталонів поведінки, настроїв, символів, відносин і способів ведення бізнесу, що включає досвід минулого і теперішнього, структурні характеристики і погляди керівників [1, с. 209], визначає індивідуальність підприємства більшою мірою, ніж продукція, яку вона випускає. Унікальність корпоративної культури полягає в тому, що вона є досягненням системи внутрішніх ціннісних установок і правил, «кодексу честі» підприємства та його співробітників.

До механізмів та інструментів формування корпоративної культури слід віднести:

- 1) знаково-символічну систему;
- 2) систему комунікації;
- 3) постійну ротацію керівних працівників і сумісне навчання працівників корпорації, що в цілому впливає на розвиток людських ресурсів.

Мета дослідження – теоретичні та практичні аспекти удосконалення механізмів корпоративної культури управління людськими ресурсами.

Об'єкт дослідження – управління людськими ресурсами як складний економічний, соціальний феномен і динамічний процес.

Предмет дослідження – вплив корпоративної культури на управління людськими ресурсами.

Методологія дослідження удосконалення механізмів корпоративної культури управління людськими ресурсами зводиться до використання наступних методів:

- 1) системного аналізу і системного синтезу, в сонові якого певні емпіричні знання, що зводяться у систему, яка включає ряд підсистем – економічну, соціальну, організаційну і проявляється як складно організована система, що взаємодіє з навколишнім середовищем;

- 2) інформаціологічного, в основі якого інформація як головний ресурс в управлінні людськими ресурсами, так як інформаційні явища мають інформаційну основу і взаємопов'язані інформаційним характером;

- 3) синергетичного, в основі якого явища рандомності (випадковості), інформаційної стохастичності, невизначеності, біфуркації, турбулентності, відкритості, взаємного зворотного зв'язку;

- 4) діалектичного, що досліджує удосконалення механізмів корпоративної культури управління людськими ресурсами як суперечливий процес, що включає протиріччя між технічним і соціальним, моральним і віртуальним.

Теоретичне і практичне значення дослідження в тому, що перехід до цифрових технологій революціонізують все і дають поштовх історичним змінам у формуванні людських ресурсів як головного капіталу та потребують запровадження інновацій. Сьогодні створення одиниці капіталу вимагає суттєво меншої кількості залучених працівників, ніж 10-15 років тому. Цифрова революція створює радикально нові підходи, що радикально змінюють корпоративну культуру, яка впливає на формування механізмів в управлінні людськими ресурсами, основна детермінанта якого продуктивність. Багато різних категорій професій, особливо тих, що пов'язані з механічною і монотонною ручною роботою, вже автоматизовані, чимало професій постане перед цими змінами, оскільки обчислювальна потужність інформаційного суспільства постійно зростає.

Саме вплив корпоративної культури на показники діяльності організації та на якість управління людськими ресурсами, зумовлює необхідність існування ефективної корпоративної культури, робить доцільним процес її формування та удосконалювання. Внаслідок чого виділяють п'ять факторів організації, яка має міцну корпоративну культуру [2]:

1. Усвідомлення міцності фінансового стану організації з чітким баченням напрямів і шляхів її розвитку.
2. Наявність механізму стимулювання та вдосконалення професіоналізму співробітників.
3. Заохочення високої якості праці.
4. Розвинута система соціального захисту співробітників.
5. Гнучкі форми ефективної, індивідуальної і колективної роботи.

Уваги потребують не лише технології, людям також потрібен відповідальний розвиток, тому слід прив'язати технології до цінностей, суспільства та економічної системи. Приклад керівництва може трансформувати корпоративну та організаційну культуру та зробити пріоритетом суспільні цінності. Обговорення процесів, процедур та протоколів дозволяє підвищити усвідомлення цінностей під час розробки нових технологій. Корпоративна культура організації повинна змінити наші переконання на більш конструктивний, людиноорієнтований погляд на управління людськими ресурсами, в сонові якого високий професіоналізм, технічна і технологічна підготовка, високі моральні якості, консенсус щодо найвищої цінності особистості, цінності з урахуванням основних стандартів прав людини, а для цього кожна організація повинна розробити, вимірювати й оцінювати кроки своєї організації.

Список використаних джерел

1. Лосев Максим. Удосконалення механізмів корпоративної культури в управлінні людськими в умовах інформаційного суспільства. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 23–24 листопада 2017 року. Запоріжжя: ЗДІА, 2017. С. 208-210.
2. Олійник Т.І., Кривицька Н.В. Сучасна роль корпоративної культури в управлінні людськими ресурсами в організації. Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 22. С. 66-69 .

UDC 338.48

Svagzdiene, Biruta

E-mail: biruta.svagzdiene@lsu.lt

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6016-6019>

Jasinskas, Edmundas

E-mail: edmundas.jasinskas@lsu.lt

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3158-2974>

Simanavičius, Artūras

E-mail: arturas.simanavicius@lsu.lt

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0421-3439>

Sports University, 6, str. Sporto, Kaunas municipality, 44221 Kaunas, Lithuania

INNOVATION IN TOURISM MANAGEMENT: A FLEXIBLE AND RAPID RESPONSE TO A CHANGING SITUATION

ANNOTATION

The Covid-19 case has caused many losses this year. The pandemic has deeply stern up all plans, stopped mobility not only between countries around the world, but also locally, tightened laws, disrupted the world economy. This extraordinary situation has led to the disappearance of some certain businesses, new opportunities for others and the emergence of new businesses. Based on the global numbers of illnesses, the end of the pandemic is still far away, so businesses need to rethink their strategic plans and improve their business plans. It is predicted that the tourism sector, which is currently suffering greatly, is likely to recover from the pandemic. Since the beginning of 2020, the rapidly spreading virus has caused havoc in the world. Many countries face extremely strict demands, which is why the economic consequences are disastrous. The impact on the global tourism sector is particularly damaging, as our highly active and mobile society has had to stop. Not only major tourism companies, but also airlines, cruise companies, international hotel chains, have suffered immense damage. Most of these areas went bankrupt during the pandemic, many people were left without work. Particular damage has been felt by representatives of the smaller islands, where tourism is the main source of the economy. As the economy collapsed and the tourism sector went bankrupt, certain decisions had to be taken, plans were to be rethanked to help reduce the damage. Not only a wide range of sponsors, but also innovative solutions, such as improving tourism and relocating to certain non-hazardous, safe areas, have been sought.

Key words: COVID-19, word economy, global tourism sector, mobility

Mobility. Mobility Since the Covid-19 outbreak, mobility restrictions have set a precedent at local, regional and even global level. The closure of many communities and the implementation of major border crossing restrictions have largely eliminated the tourism economy in all communities around the world

(Goodwin, 2020). Places where only a few months ago problems due to high traffic of visitors are currently quiet and empty. Museums, hotels, restaurants, cruises, beaches, ski slopes are empty, and various events have been cancelled or postponed. Severe economic downturn for areas and/or even countries that are dependent on the flow of incoming tourists. As the virus rages in the world, it remains only to speculate when the pandemic will end and everything will return to its places. Of course, this situation has also shown many good things. During the pandemic, the world stopped for a moment, we stopped, so we allowed us to look at the world of slow pace, where the overcoming of long distances by cars, trains, planes disappeared. Many trips were confined to the territory of the house, and the residents of the upper class showed how privileged they were when they could travel around all the far corners of the world. This situation forced people to look at their places of residence differently, to analyze where they live and what surrounds them, so citizens discovered many wonderful corners and undiscovered places. Newton discusses that current and past restrictions have led to increased traffic in forests, parks, cognitive paths.

The global mobility crisis has created millions of challenges for entrepreneurs. They had to rethink their economic plans, create new alternatives. Most of them suffer huge losses due to volatile demand and reduced production, forcing most of them to adapt the product to a local community. Most of the business meetings have been transferred to virtual platforms such as Zoom, Skype, Teams, and other apps, the use of which has increased dramatically during quarantine. This kind of meeting delights most entrepreneurs, because they save time travelling and leave more time for business itself. It is important to rethink the prospects for tourism and to make plans for the future so that the economic downturn in tourism is as low as possible in the future.

Resistance. Resilience and the mobilization of adaptive capacity have been addressed since 2008. Engle, Keskitalo, Tsao & Ni in organizational studies that relate to sustainable transitions and provide a look at recovery. In the case of companies, the crisis may lead to the emergence of new business models and revenue strategies that will ultimately define the company's chances of survival in the market. Innovation and adaptability are particularly important in post-crisis recovery, but unfortunately many organizations suffer from innovation gaps. Although small and medium-sized businesses are suffering severely from the crisis, they are responding more flexibly to this situation due to the establishment of their place and the support of their communities. Back in 2010 Research by Di Domenico et al. Has shown that businesses located in villages, towns or smaller districts have better recovery prospects than businesses located in cities. This is confirmed by the example in Denmark, where rural pubs and restaurants that switched from eating to eating during a pandemic actually increased their income due to loyal visitors from local communities (Skinbjerg, 2020).

Covid-19 has affected hospitality and travel companies. Larger-scale multinationals operate in long international supply chains to reduce their production costs. However, in times of crisis, mobility has to be re-examined and re-established into shorter, regional or local ones. Such rethinking of plans benefits not only large

enterprises, but especially in this period it is useful and important for small local businesses, which are happy to provide their own food, accommodation, raw materials, etc. services. Such forms of cooperation strengthen the local economy and prevent local and international businesses from going bankrupt. Also, people tend to travel locally during this pandemic period, so they are looking for a variety of ways to diversify everyday life. At the moment, people are planning their trips not internationally, but locally, so the local supply of countries is growing. The current circumstances mean the growth of certain growth sites. Large cities that are densely populated and attracted by high international incomes are currently unsafe, so smaller cities, places are currently attracting higher incomes. Remote and/or less populated areas are more demanding because of the lower risk, which is why it is now a great opportunity to boost the local economy and increase competitiveness in the tourism sector.

Entrepreneurship in different tourism sectors during the pandemic

As the world has experienced a wide range of pandemics/epidemics over the last 40 years, none have had as much impact as covid-19 this year. Coronavirus has had a significant impact on all areas, particularly in the area of tourism. The stalled mobility in the world and the lack of resilience have created major challenges for most tourism businesses. Not only is there a total loss in the tourism sector, but also on a case-by-case basis. Airlines. IATA estimates that passenger kilometer revenues will be 38% lower in 2020 than in 2019, resulting in a reduction of EUR 252 billion. USD income. At least three airlines (Scandinavian Airlines, Singapore Airlines, Virgin) and German tour operator TUI have already received more than EUR 15 billion. USD State aid, and EUR 50 billion in public aid. USD allocated to U.S. passenger lines. Most airlines have less than three months of liquidity and will not survive longer air transport restrictions. Airports, like airlines, are also experiencing a financial crisis with losses of as much as EUR 76.6 billion. USD. In the light of the large state aid vessels and pressure from industry to delay decarbonization efforts, climate companies are urging governments to rescue airlines under conditions such as emission reductions, carbon pricing and flying charges. Accommodation. Most hotels and properties have had to close or experience significantly lower revenues as tourism flows decrease. Industry revenue forecasts point to a downturn, with the economy forecasting a 50.6% fall in US hotel revenues per room. At the moment, it is very difficult for accommodation firms to ensure safe accommodation conditions for tourists that comply with WHO recommendations. Also, institutions need to consider and draw up strategic plans if the COVID-19 case happens in their property. Catering establishments. After restricting the work of caterers, most of them went bankrupt. Some caterers initially made decisions to feed free individuals who are struggling with the COVID-19 situation. Subsequently, most of the restaurants, cafes, etc. catering establishments made the decision to provide take-away food and thus further develop the business. This idea also encouraged cooperation between transport companies. Cooperation has reduced the likelihood of bankruptcy.

CONCLUSION

1. The pandemic hit unexpectedly disrupted everyone's plans. Disrupted mobility has brought new challenges to the world. Forced to rethink all actions, reformulate companies, their plans, because most companies had to go bankrupt or go on the verge of bankruptcy. The tourism sector has received its plans to improve, localize, move to virtual spaces and / or spaces that would be safe to visit during a pandemic. Affected companies in particular have begun to look for new ways to recover, most of which have been backed by state and global banks.

2. Covid-19 made everyone stop, rethink all plans, visit undiscovered places, experience new sensations. During this difficult time, people began to value travel, freedom, values more. So while this year's pandemic was extremely difficult not only for people but also for businesses, every company was able to learn its own lessons and come up with contingency plans.

References

1. Ioannides, D., & Gyimóthy, S. (2020). The COVID-19 crisis as an opportunity for escaping the unsustainable global tourism path. *Tourism Geographies*, 22(3), 624-632.
2. Goodwin, H. (2020). Naujausi atsakingo turizmo įvykiai. *Atsakingo turizmo partnerystė*. (2020-11-01). Prieiga per internetą <https://responsibletourismpartnership.org/2020/04/12/latest-developments-in-responsible-tourism-04-2020/>
3. Ioannides, D., & Gyimóthy, S. (2020). The COVID-19 crisis as an opportunity for escaping the unsustainable global tourism path. *Tourism Geographies*, 22(3), 624-632, DOI: 10.1080/14616688.2020.1763445
4. Seyfi, S., Hall, C. M., & Shabani, B. (2020). COVID-19 and international travel restrictions: the geopolitics of health and tourism. *Tourism Geographies*, 1-17.
5. Gössling, S., Scott, D., & Hall, C. M. (2020). Pandemics, tourism and global change: a rapid assessment of COVID-19. *Journal of Sustainable Tourism*, 1-20.

УДК 316.3

Сергієнко Тетяна

E-mail: sergienko7921@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4654-9248

Національний університет «Запорізька політехніка» (Запоріжжя, Україна)

СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК ЧИННИК РАДИКАЛЬНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ ЕКОНОМІЧНИХ, СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ І КУЛЬТУРНИХ ВІДНОСИН

Актуальність обраної теми зумовлена тим що інформація сьогодні є механізмом, що забезпечує цілеспрямовані дії суб'єктів, а її накопичення дозволяє здійснювати корекцію поведінки суб'єктів та інститутів влади. Сучасне суспільство живе в інформаційному світі в якому постійно

відбуваються зміни у сфері інформаційно-комунікаційних технологій. Володіння інформацією сьогодні є рушійною силою будь яких перетворень та розвитку [1, с. 12]. Сьогодні в Україні відбувається інтенсивна інформатизація більшості сфер людського життя та діяльності, а це є запорукою того, що новітні інформаційні технології невдовзі стануть визначальними чинниками соціально-економічного та інтелектуально-духовного розвитку українського соціуму.

Проблеми вивчення та аналізу інформаційного суспільства як нового етапу в своїх працях розглядали В.Воронкова, В.Данильян, В.Ільганаєва, В.Ліпкан та ін. Вивчення інформаційного суспільства як явище, в якому кожна людина може отримувати, накопичувати та розповсюджувати інформацію, знайшло відображення в працях В.Бебик, В.Цимбалюк та ін. Також, зазначимо, що питання, так чи інакше пов'язані з інформацією, досліджувались у різноманітних аспектах, зокрема, стали предметом дослідження І.Арістова, О. Баранова, І. Бачило, К. Белякова, А. Венгерова, С. Єсімова, Р. Калюжного, О. Копана, В. Копилова, В. Ліпкана, А. Марущака, А. Новицького, Н. Новицької, В. Цимбалюка, М. Швеця, А. Яременко та ін. Проте, не дивлячись на таку зацікавленість до даної проблеми залишаються недостатньо вивченими деякі аспекти, щодо особливостей становлення інформаційного суспільства в сучасних умовах.

Реалії свідчать, що сьогодні існує безліч точок зору щодо визначення поняття «інформаційне суспільство» (див.табл.1). Проаналізувавши та дослідивши категорію «інформаційне суспільство», зазначимо, що аналіз літератури за даною проблематикою показав, що не існує загальноприйнятого визначення – що таке «інформаційне суспільство».

Зазначимо, що згідно визначень даної категорії у центрі знаходиться людина, інформація, інформаційно-комунікаційні технології та інформаційні ресурси. Щодо сучасного процесу формування суспільства, то він характеризується змінами структури світової економіки, також, більш динамічним та конкурентним стає ринок.

Таким чином, зазначимо, що знання та інформація сьогодні стають одними із ключових ресурсів суспільства. Лише з входженням суспільства до нової соціальної стадії розвитку, коли економічне лідерство почало ототожнюватися з наукоємною продукцією, глибокими знаннями, вмінням швидко нарощувати професійний потенціал завдяки умілому опрацюванню інформаційних матеріалів, сформувалося принципово нове ставлення людства до інформації [9, с. 25].

Залежно від розвитку суспільства, інформація має специфічні форми прояву, та по-різному впливає на процеси соціально-економічної розбудови як окремої країни, так і всього світового господарства.

Нині, коли людство переживає процеси повсюдного впровадження інформаційних і телекомунікаційних технологій, коли знання набувають рушійної сили в економічному розвитку, коли майже всі країни світу перейшли

на шлях ринкової економіки, інформація набуває свого нового значення, перетворюючись на економічну категорію.

Таблиця 1

Підходи до трактування категорії «Інформаційне суспільство»

Джерело	Сутність терміну
О.Титенко [11, с.224]	Інформаційне суспільство це людська цивілізація, яка виникає внаслідок інформаційно-комп'ютерної революції й базується на інформаційній технології, «інтелектуальних» комп'ютерах, автоматизації та роботизації усіх сфер та галузей економіки й управління.
В.Воронкова [4, с. 13]	Інформаційне суспільство це суспільство, що з'явилося на основі інформаційної супермагістралі.
В.Бебик [3, с. 53]	Інформаційне суспільство це сучасне суспільство з високим рівнем розвитку інформаційної культури
О.Пархоменко [8, с. 5]	Інформаційне суспільство це інформаційно-знаннєве суспільство
І.Арістова [2]	Інформаційне суспільство це новий етап розвитку людства, в якому будь-яка людина за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій може отримувати, переробляти та розповсюджувати інформацію, а держава повинна забезпечувати якісний рівень інформатизації усіх галузей
Енциклопедія сучасної України [10]	Інформаційне суспільство це соціологічна концепція постіндустріального суспільства; нова історична фаза розвитку суспільства, в якому виробництво, використання та споживання інформації стає визначальним способом діяльності в усіх сферах суспільного буття (економіці, політиці та культурі).
Економічна енциклопедія [5]	Інформаційне суспільство це найрозвиненіша щодо технологічного способу виробництва людська цивілізація, яка виникає внаслідок інформаційно-комп'ютерної революції й базується на інформаційній технології, автоматизації та роботизації усіх сфер та галузей економіки й управління, єдиній найновішій інтегрованій системі зв'язку.
Всеукраїнський фонд «Інформаційне Суспільство України» [6]	Інформаційне суспільство – це суспільство, у якому всі можливості сучасної цивілізації використовуються на благо конкретної людини, у якому вона максимально розкривається і цілком реалізує себе.

Інформація розглядається як основний чинник отримання економічних переваг, оскільки вже не потрібно доводити той факт, що країна, яка має високий рівень інформатизації більш самостійна у визначенні своїх свобод, стратегії й тактики розвитку, більш вільна у своїх діях на шляху інтеграції у світове господарство та утвердження свого позитивного іміджу на світовому ринку.

Отже, інформаційне суспільство це суспільство, в якому більшість працюючих зайнято виробництвом, зберіганням, переробкою і реалізацією інформації, особливо вищої її форми – знань.

Дехто з дослідників вважає, що розвиток інформаційно-комунікативних технологій вплинуло на становлення глобального суспільства, що стало умовою безпосереднього ототожнення інформаційного суспільства та глобального.

Однак, на думку директора ЮНЕСКО Каїтіро Мацуури, бурхливий розвиток інформаційно-комунікативних технологій приводить до появи глобального суспільства знань, яке має забезпечити всьому світові пошук нових шляхів використання на практиці накопиченого потенціалу знань та нових технологій у руслі вирішення завдань світового розвитку [7].

Таким чином, зазначимо, що становлення інформаційного суспільства передбачає радикальні перетворення соціально-економічних, політичних, культурних відносин, а також зміни в культурі, духовному житті і побуті. Саме тому інформатизацію суспільства слід представляти у вигляді процесу перетворення інформації в базисний ресурс виробництва, управління і розвитку.

Список використаних джерел

1. Арабаджиев Д.Ю., Сергієнко Т.І. Маніпулювання свідомістю суспільства в умовах інформаційної та гібридної війни в Україні. Гілея: науковий вісник. – К.: «Видавництво «Гілея», 2019. Вип. 146 (№ 7). Ч. 3. Політичні науки. 109 с. С.12-15;
2. Арістова І. В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти [Текст] / зах. червоний. О. М. Бандурки. Харків: Ун-т внутрішніх прав, 2000. 386 с.
3. Бебик В. М. Соціально-комунікаційна праксеологія: поняття методології. Інформація право, 2011. № 2. С. 53-60.
4. Воронкова В. Г. Формування інформаційного суспільства в Україні: виклик чи потреба часу. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2015. Вип. 60. С. 13-24.
5. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Вип. 1. / За ред.: П. В. Мочерний (за ред.) Та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с. [Інтернет]. [Процитовано 08. 04. 2020.] Доступно в Інтернеті: <http://ukr.vipreshebnik.ru/entsiklopediya/55-i/769-informatsijne-suspilstvo.htm>.
6. Інформаційне суспільство: визначення, людина, й її права, інформація, інформатика, інформатизація, телекомунікація, інтелектуальна власність, ліцензування, сертифікація, економіка, ринок, М.Майта, В.Майта. К.: Інтеграл. 220 с.
7. Обращение Генерального директора ЮНЕСКО Коитиро Мацуура к участникам V Международной конференции “Право и Интернет”, Москва, 25 ноября 2003 г. // <http://www.carnegie.ru/ru/pubs/procontra/67089.htm>
8. Пархоменко О. В. Інформаційно-наукове суспільство: проблеми, особливості [Текст]. Науково-технічна інформація, 2010. № 1. С. 3-6.
9. Соснін О. В., Воронкова В. Г. Інформаційно-комунікативний розвиток соціуму як цивілізаційної парадигми ХХІ століття / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць. – Запоріжжя : ЗДІА, 2015. Вип.62. С. 24-31.
10. Степаненко В. П. Енциклопедія сучасної України, 2011. [Інтернет]. [Процитовано 08. 04. 2020.] Доступно в Інтернеті: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=12462.
11. Титенко О. Інформаційне суспільство: інтелектуалізація економіки / Олесь Титенко. Львів: Видавництво Львівські політехніки. 2011. С. 224–225.

УДК 32:159

Синельник Катерина,

ст.гр.юз-219м

Науковий керівник: Тетяна Сергієнко к.політ.н., доцент

E-mail: sergienko7921@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4654-9248

Національний університет «Запорізька політехніка»

(Запоріжжя, Україна)

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ В УКРАЇНІ

Актуальність обраної теми обумовлена тим, що розширення масштабів використання ЗМІ у ХХ столітті актуалізувало громадську думку, як продукт комунікативно-інформаційних технологій. Сучасний світ фактично став «світом мас-медіа» – з потужними механізмами самовідтворення та саморегуляції. Сучасні засоби масової комунікації, які є безпосередніми носіями і розповсюджувачами суспільно значущої інформації, відкрили для широкого застосування маніпулятивних технологій принципово нові можливості. Вивченню питань щодо формування громадської думки присвячено велику кількість публікацій сучасних науковців, таких, як: П.Лазарсфельда, Б.Берельсона, Г.Годе, У.Ліпмана, М.МакКобса, Д.Шоу, Г.Лассуелла, Е.Ноель-Нойман. Сучасними вітчизняними дослідниками є: У.Стефанчук, Д.Павлов, І.Набруско, В.Іванов, М.Яковлева і ін. Щодо вивчення психологічних аспектів маніпулятивного впливу, то виокремлюють праці Є.Доценка, Г.Грачова, І.Мельника, В.Панкратова, Г.Почепцова. У свою чергу С.Кара-Мурза, А.Цуладзе, В.Авченко, В.Лисичкін, А.Моль, О.Філатов, Л.Шелепін досліджували політичний аспект маніпулювання свідомістю.

Враховуючи здатність громадської думки визначати суспільні процеси, окремі суб'єкти прагнуть мати вплив на формування її спрямованості та поширеності. Такий вплив може бути дуже різним за своїми масштабами, формами та методами, визначатись на державному рівні, переростати у міждержавну інформаційну війну, чи ставати інструментом у діяльності окремих політичних діячів [6]. Тож, зазначимо, що інформація суспільству може нести не тільки позитивні наслідки для людини але й мати негативний вплив. За допомогою інформації можна дезорієнтувати людей, впливати на політичну діяльність та маніпулювати людською свідомістю. В інформаційному суспільстві рівень знань стає головним фактором та джерелом соціальних відмінностей [2, с.74]. Також, зазначимо, що інформаційно-комунікативні процеси, які відбуваються в сучасному суспільстві здійснюються через засоби масової комунікації та мають безпосередній вплив на масову свідомість та носять маніпулятивний характер [1, с.13]. Д.Яковлев, зазначає, що «комунікативна підсистема політичної системи містить політичні

відносини, тобто ті зв'язки між людьми та їх різноманітними спільностями, які складаються у процесі здійснення політичної влади або з її приводу. До цієї підсистеми входять як формалізовані відносини, що ґрунтуються на нормах права і регулюються ними, так і ті неформальні зв'язки, що не закріплені у праві, але відіграють істотну роль у політичному житті» [6].

Засоби масової комунікації на відміну від засобів масової інформації, являють собою не джерело її поширення, а саме спосіб поширення її від комунікатора до реципієнта. Також, зазначимо, що за допомогою засобів масової інформації відбувається звернення до масової аудиторії за допомогою преси, радіо, телебачення, Інтернету, кінематографії, звукозапису та відеозапису, відео-тексту, теле-тексту, рекламних щитів та панелі, домашніх відеоцентрів, що поєднують телевізійні, телефонні, комп'ютерні та інші лінії зв'язку. Особливе місце в інформаційно-комунікативній системі займають канали політичної комунікації. Перетворення будь якої інформації в ресурс стратегічного значення забезпечує можливості для розвитку інформаційного суспільства, що також, сприяє встановленню та розвитку нових економічних відносин [4, с. 100]. Одним із можливих способів маніпуляції громадською думкою є некоректне використання інформації, що має негативні наслідки, адже обмежує індивідів у можливостях свідомо діяти, обирати та приймати рішення. Щодо функцій які виконує маніпулювання, як специфічна форма політичного впливу, то М. Логунова, М. Пірен та В. Ребкало виокремлюють наступні:

- інформаційну, що включає отримання, інтерпретування, упереджене коментування та поширення відомостей про найважливіші для громадян і органів влади події;
- посилення впливу, стимулювання зміни мотивів та установок з метою трансформації його поведінки та дій;
- встановлення контролю над свідомістю: фіксація у суспільній свідомості необхідних стереотипів, іміджів, міфів;
- регулювання: спрямування поведінки та дій об'єкта політичного маніпулювання у потрібному для маніпулятора напрямі; провокативна функція;
- функція маскування: камуфлювання справжніх намірів шляхом замовчування, приховування, перекручування достовірної інформації; адаптивна функція: пристосування маніпулятивної стратегії і тактики до конкретної ситуації та специфіки;
- мобілізаційна функція: формування комплексу інформаційних, мотиваційних, емоційних спонук, які забезпечують необхідну політичному маніпулятору дію чи бездіяльність об'єкта маніпулювання [3, с. 52].

Проблема маніпулювання свідомістю в політичному процесі в Україні аналізується здебільшого в ЗМІ в контексті виборчих перегонів. Громадська думка при цьому стає інструментом у руках маніпулятора і втрачає здатність повноцінно виконувати функцію соціального інституту. Окрім маніпулятивних технологій І.Танчин виокремлює пропаганду, як один із впливових методів пов'язаним із формуванням громадської думки. Він зазначає, що під

«пропагандою розуміють особливий вид соціальної діяльності, основною функцією якої є поширення знань, ідей, цінностей та іншої інформації з метою формування певних поглядів, уявлень та емоційних станів, і завдяки цьому – можливість впливати на поведінку людей» [5, с. 25]. Також, варто зазначити, що маніпулювання як специфічна форма політичного впливу, спрямованого на корегування масової свідомості, застосовується як у тоталітарних, так і в демократичних державах, що, по суті, вступає в глибокі протиріччя з інститутами розвиненої демократії. Враховуючи значну кількість методів впливу на формування суспільної свідомості, постає питання, наскільки можна довіряти громадській думці як інструменту політичного управління. Вчені різних епох висловлювали різноманітні гіпотези щодо громадської думки: від повної «довіри» до сумніву щодо можливості та доцільності її використання.

Таким чином, зазначимо, що маніпулятивні технології стрімко і багатосторонньо розвиваються, більшість із них уже неможливо простежити без серйозних наукових досліджень. Однак саме попередження суспільства про їх використання може захистити свідомість від цього згубного впливу, та ще важче звільнити людину від штучних потреб, міфологем, стереотипів. Тому держава повинна відмовитися від такої глибокої обробки суспільної свідомості та захищати громадян від використання маніпулятивних технологій у засобах масової інформації та рекламі. Це було б найціннішим внеском державної політики в справу гуманізації суспільної свідомості.

Список використаних джерел

1. Арабаджиев Д.Ю., Сергієнко Т.І. Маніпулювання свідомістю суспільства в умовах інформаційної та гібридної війни в Україні. Гілея: науковий вісник. – К.: «Видавництво «Гілея», 2019. Вип. 146 (№ 7). Ч. 3. Політичні науки. – С. 12-15.
2. Арабаджиев Д.Ю., Сергієнко Т.І. Особливості розвитку сучасного інформаційного суспільства в Україні в умовах політичної конфліктності // The 2 nd International scientific and practical conference «Scientific achievements of modern society» (October 9-11, 2019) Cognum Publishing House, Liverpool, United Kingdom. 2019. – С. 74-79.
3. Політична психологія : конспект лекцій до навч. модуля / уклад. : М. М. Логунова, М. І. Пірен, В. А. Ребкало. – К.: Вид-во УАДУ, 2002. – 64 с.
4. Сергієнко Т.І. Особливості формування інформаційного суспільства в Україні в умовах гібридного миру та війни // Contemporary Issues of Digital Economy and Society. Series of monographs Katowice School of Technology. Monograph 36. The authors bear full responsible for the text, data, quotations and illustrations Copyright by Katowice School of Technology, 2020. – С. 99-108.
5. Соснін О. В., Воронкова В. Г. Інформаційно-комунікативний розвиток соціуму як цивілізаційної парадигми ХХІ століття // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць. – Запоріжжя: ЗДІА, 2015. – Вип. 62. – С. 24-31.
6. Яковлев Д. В. Роль засобів масової інформації в конструкції політичної реальності: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / Д. В. Яковлев; кер. робот Л. О. Ануфрієв; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2003. – 16 с.

УДК 101.1:316:504.064

Сириця Анатолій,
магістрант гр.8.2819-ду з
*Інженерний навчально-науковий інститут
Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)*

КОНЦЕПЦІЯ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ В УМОВАХ КРИЗИ І НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Дослідження концепції удосконалення адміністративної діяльності організації в умовах кризи і нестабільності має велику актуальність, так як завдяки сформованій концепції можна вийти з кризи і налагодити успішне протікання управлінського процесу. Перш за все концепція – це виявлення умов і стратегій, сукупність принципів, методів, цінностей, здатних забезпечити успішне виживання організації, забезпечити подолання кризи і нестабільності, дати відповіді на найбільш гострі проблеми організації, зокрема економічних, соціальних, екологічних, мотивації, підвищення конкурентоспроможності та виживання в умовах кризи та пандемії корона вірусу та головною умовою економічного, цифрового, соціального прогресу [1].

Сьогодні будь-яка організація виживає в умовах глобальних викликів базових цінностей, мінімізації фінансів, дезорганізації економічного, політичного і соціального життя, кардинальних змін, пов'язаних з проблемами коронавірусу, руйнації соціуму у всіх сферах суспільного життя, що детермінуються діями хаотичного руху потоків. Саме тому в умовах кризи і нестабільності організації повинні сформувавши концепції удосконалення адміністративної діяльності, які були б націлені на виживання в умовах кризи і нестабільності. Ефективна діяльність підприємства залежить не тільки від високого рівня конкурентоспроможності, достатнього економічного потенціалу, але й від компетенції персоналу.

Об'єктом дослідження є адміністративна діяльність організації як складний соціальний феномен і діалектичний процес, що постійно трансформується. **Предметом дослідження** – соціально-економічні закономірності виживання організацій в умовах кризи і нестабільності.

Методологія дослідження включає нелінійну методологію, завдяки якій можна проаналізувати стан складної системи адміністративної діяльності і вийти з кризи, використовуючи методи Agile- методології, методології, що сприяє адаптації і гнучкості виживання організації, яка самоорганізується на шляху ліквідації старих структур, сприяє вибору альтернатив та невикористаних можливостей для упровадження інновацій. Ситуацію ризику супроводжують три умови: 1) наявність невизначеності; 2) необхідність вибору альтернативи; 3) можливість оцінити начало альтернатив. У поняттях ризику,

невизначеності, нестабільності, кризи акумулюються всі проблеми постіндустріального чи інформаційного суспільства, опосередкованими проблемами відсутності концепції удосконалення адміністративної діяльності організації в умовах кризи і нестабільності. В дослідженні використовуються методи системного, системно-структурного, структурно-функціонального, синергетичного методу та підходів, що дозволяють проникнути у складне соціальне явище адміністративної діяльності і подолати явища дезорганізації, перманентної конфліктності, появи явищ патології та конфліктогенності [2].

Адміністративна діяльність організації як складний соціальний феномен і діалектичний процес включає розуміння організаційного ризику, що включає симбіоз чотирьох чинників:

1) посилення взаємозв'язку всіх частин та елементів організації як єдиного цілого;

2) накопичення організаційної складності на всіх рівнях і у всіх сферах людської організації;

3) прискорення змін у розвитку організації на всіх рівнях. Управлінська криза пов'язана з нездатністю управлінської системи вирішити всі внутрішні проблеми, організувати командний і персональний менеджмент, сформувати управлінську команду як єдине ціле.

В організації слід виконувати всі чотири функції:

1) виконавча;

2) адміністративна;

3) підприємницька;

4) об'єднувальна чи інтегративна.

Самотужки жодна людина не здатна виконувати всі чотири функції. Дієве управління організацією та адміністративною діяльністю – надто складне, щоб із ним могла впоратися одна особа. Для хорошого управління необхідна команда людей. Виконуючи адміністративну функцію, керівник здійснює планування, узгоджує дії всіх учасників, контролює впровадження нових принципів [3]. Сьогодні людський потенціал організації як єдиного цілого перетворюється на визначальний чинник економічного зростання і радикальних структурних змін, стає головним джерелом нагромадження багатства, що потребує проведення комплексного наукового аналізу концепції удосконалення адміністративної діяльності організації в умовах кризи і нестабільності та реального запровадження її провідних положень у практику ринкових трансформацій, зокрема ідей щодо сутності та тенденцій формування і розвитку організаційного, персонального, командного менеджменту. Людський потенціал є найважливішим стратегічним чинником, який визначає як успіх проведення реформ, так і перспективи відновлення економічного зростання організації та їх виходу з кризи та нестабільності.

Аналіз останніх першоджерел. Поведінку керівника намагалися аналізувати у контексті адміністративної діяльності та визначити певні норми з використанням одно-, дво-, тривимірних аналізів (Блейк, Моутон, Редлін, М.Маккобі, Фідлер), які намагалися виявити проблеми ефективності та шляхи

їх досягнення. Ф.Тейлор як першовідкривач у теорії управління, акцентував здебільшого на спеціалізації та дієвості діяльності керівника. Файоль та Урвік більше дбали про структуру організації, про розподіл влади та контроль, передачу влади та відносини між окремими ланками в ієрархії організації. Н.Вінер зосереджувався на невинних змінах, що і зміг представити світу кібернетику. Е.Мейо досліджував людський чинник, а тому поведінкова наука та дослідження ролі окремих особистостей і в роботі організації визначили основний напрям його теорії адміністративної діяльності. Творці «загальної теорії» (П.Друкер, Ньюман, Кунц) намагалися поєднати дієвість, структурованість, сприйнятливість до змін, людський чинник [4].

Адміністратор – це людина, яка слідкує за кожною деталлю, йому притаманний високий рівень самоорганізації, він дбає про те, щоб усе було проконтрольовано та впроваджено як слід, неодмінну його складову становить систематизація та встановлення певного режиму і контролю. Якщо виконавча функція забезпечує продуктивність організації, то адміністративна впливає на її оперативність. Адміністративна функція допомагає стежити за тим, щоб всі відповідали своїм посадам і виділеним на них ресурсам, а також працювали згідно з усіма приписами, як необхідно. Керівник мусить не лише самостійно досягати результатів, а також уміти розпоряджатися іншими людьми, наглядаючи за тим, щоб вони систематично й продуктивно виконували свою роботу [5].

Сам поняття «адміністрування» можна охарактеризувати як «служіння», адміністратор не тільки сприяє втіленню певних ідей, він наглядає за роботою організації, визначає, яких результатів повинна досягти команда. Роль адміністратора-керівника полягає у тому, щоб служити визначеним цілям, уможливити їхнє впровадження, сприяти досягненню цілей та визначати цілі на майбутнє.

Теоретичне і практичне значення формування концепції удосконалення адміністративної діяльності організації в умовах кризи і нестабільності визначає врахування помилок і прорахунків, вивчення зарубіжного досвіду, аналіз принципів управління класиків менеджменту, які діють у реальному світі, вміння ефективно розв'язувати складні завдання, ухвалювати рішення, добирати фахівців, планувати, організовувати, мотивувати, контролювати, що сприятиме успішному виходу організації з кризи та досягнення ефективності, подолання авторитарно-патерналістської системи, забезпечення усіх регуляторів економічного і суспільного життя.

Список використаних джерел:

1. Воронкова В. Г., Фурсін О. О., Сапа Н.В., 2011. Соціально-орієнтоване державне управління.: монографія. Запоріжжя: РВВ ЗДІА. 256 с.
2. Воронкова В.Г. Формування постнекласичної парадигми сучасного менеджменту в умовах глобалізації. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2009. Вип. 38. С. 13-29.
3. Соснін О. В., Воронкова В. Г., Ажажа М. А., 2016. Філософія гуманістичного менеджменту (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри): навчальний посібник. *Запоріжжя: Дике поле.* 356 с.

4. Управління людськими ресурсами: філософські засади: навч. Посібник, 2006 / В. Г. Воронкова, А. Г. Беліченко, О. М. Попов та ін.К.: *Професіонал*, 576 с.

5. Фурсін О.О. Механізми соціально-орієнтованого державного управління. Авто-реферат кандидатської дисертації з спеціальності «Механізми державного управління»: 25.00. 02. Харків.

УДК 342.7

Солонцов Олександр

E-mail: roman.xdsl@ukr.net

*Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного (м. Мелітополь, Україна)*

ВПЛИВ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ ДЕРЖАВИ

На теперішній час питання про систему органів державної влади та місцевого самоврядування, взаємодії їх діяльності є актуальним. Принцип місцевого самоврядування є однією з найголовніших ознак будь-якої демократичної держави, а в Україні після прийняття закону "Про місцеве самоврядування в Україні" залишилося багато проблем щодо практичної реалізації теоретичних положень. Одним з основних задач будь-якої конституції є регулювання способів здійснення державної влади. Характеризуючи державну владу, необхідно виокремити декілька основних складових. Насамперед, це положення про джерело державної влади, її характер, а також про її соціальних носіїв та суб'єктів. В більшості країн, в тому числі в Україні, таким суб'єктом виступає народ (в деяких конституціях таким носієм є трудовий народ або певні класи, в абсолютних і теократичних монархіях – монарх або Аллах). Принциповим питанням здійснення державної влади є положення про її мету та принципові напрями діяльності, що трансформувалось від загальної та короткої декларації про благо народу в історично перших конституційних актах до конкретних розширених декларацій. В Україні в ст. 3 найвищою соціальною цінністю визначено людину, її права та свободи. Саме ці права та свободи та їх гарантії визначають спрямованість і зміст діяльності держави, а утвердження та забезпечення прав та свобод людини є головним обов'язком держави.

Державна влада в Україні здійснюється за принципом її поділу на виконавчу, законодавчу та судову. Єдиним органом законодавчої влади в Україні є Верховна Рада України. Президент України є главою держави і виступає від її імені. Вищим органом у системі органів виконавчої влади є Кабінет Міністрів України. Судочинство в Україні здійснюється

Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції. Система судів загальної юрисдикції в Україні будується за принципом спеціалізації та територіальності.

Саме через місцеве самоврядування найповніше може бути реалізована ідея здійснення влади народом безпосередньо, вирішено важливі питання взаємодії держави, територіальної громади, особи. В сучасних державах, у тому числі й в Україні, існують поки що фактори, що зумовлюють розбіжності на місцях інтересів конкретної громади й держави. Органи державної влади покликані цивілізовано узгоджувати ці розбіжності. Цифрова держава включає систему економічних, соціальних, культурних відносин, що базуються на цифрових, інформаційно-комунікаційних технологіях, її зміст включає сукупність економічних, соціальних, організаційних видів діяльності, які забезпечуються цифровими технологіями, такими як Інтернет, мобільні і сенсорні мережі, включаючи здійснення комунікацій, фінансових транзакцій, освіти, бізнесу тощо

Необхідним етапом в будівництві демократичної, правової соціальної держави, якою на конституційному рівні проголошено Україну, є створення ефективного та життєздатного місцевого самоврядування. Воно є органічною частиною системи противаг та стримувань, що діє не лише по горизонталі, а й по вертикалі, запобігає узурпації державною владою, її надмірної концентрації в центрі, допомагає знайти найкраще поєднання загальнодержавних і місцевих інтересів, виконує ряд інших не менш важливих функцій.

В той же час становлення місцевого самоврядування в сучасній Україні розпочалось зовсім недавно – з часу здобуття державної незалежності. Воно відбувається в не легких умовах політичної боротьби, з частими відступами від демократичних зразків його формування, з прийняттям половинчастих та непослідовних рішень. Часто прийняття навіть прогресивних законодавчих актів не несе за собою автоматичного втілення їх у суспільну практику. Можна побачити і відсутність належної політичної волі з боку керівників місцевого самоврядування стосовно здійснення муніципальної політики, здійснення реформи місцевого самоврядування, а також нестачу громадянської активності самих людей.

Вплив системи місцевого самоврядування на органи державної влади як важливий елемент механізму їх взаємодії на теперішній час не отримав ні достатнього нормативно-правового регулювання, ні наукової розробки. Хоча він вбачається важливим з боку подолання тих соціально небезпечних процесів, що зумовлюються нереалізованістю законних інтересів та прав територіальних громад і можуть призводити до протистояння між органами державної влади й органами місцевого самоврядування. Ці конфлікти, як правило, мають латентний, затяжний характер та несуть значну загрозу для стабільності конституційного ладу в державі. Проте, вони не отримали, на жаль, необхідних правових засобів свого вирішення.

Стосовно впливу системи місцевого самоврядування на державну владу слід зауважити, що в найбільш загальному вигляді він проявляється втому, що

від діяльності і сприяння місцевого самоврядування в чималому залежить ефективність здійснення державних функцій.

Висновки. Місцеве самоврядування є важливою складовою становлення цифрової держави. Воно відіграє важливу роль в реалізації цифрової політики. Для повноцінного функціонування таких органів необхідна широка правова база та наділення відповідними повноваженнями. Ефективна взаємодія центральних органів та органів місцевого самоврядування забезпечить гарнатоване виконання державних програм та реалізації цифрової держави. Цифрова держава включає господарську цифрову діяльність, у якій ключовим чинником виробництва є дані у цифровому вигляді, обробка великих об'ємів і використання результатів аналізу, що дозволяють істотно підвищити ефективність управлінської діяльності, виробництва, технологій, обладнання, збереження, доставки товарів, цифрових послуг.

Список використаних джерел

1. Дзюндзюк В.Б. Публічне адміністрування в Україні: навчальний посібник / за заг. ред. д-ра ф. наук, проф. В.В. Корженка, к.е.н., доц. Н.М.Мельтюхової. Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2011. 306 с.
2. Домбровська С. М. Сучасні технології впровадження інноваційних державних механізмів реформування системи освіти в Україні. Університетські наукові записки. 2013. №2 (46). С. 5-11.
3. Енциклопедія освіти / відп. ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
4. Каменська Н. П. Публічна адміністрація: логіко-методологічний аналіз дефініції. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. № 6. 2014. С. 29-32
5. Лобас М. Г. Управління інноваційно-технологічним розвитком агросфери : моногр. / Лобас М. Г., Россоха В. В., Соколов Д. О. ; за ред. М. Г. Лобаса. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2016. – 416 с.
6. Олексенко Р. І., Воронкова В. Г. Формування моделі класифікації соціальних процесів у публічному управлінні та адмініструванні: понятійно-категорійний апарат. Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. 2020. Вип. 3 (70). С. 82-90.

УДК 338.28:(004.08+621.377.6).

Соснін Олександр

E-mail: alvas.sosnin@gmail.com

ORCID : 0000-0003-4188-0887

*Інститут держави і права ім. В. М. Корецького
Національної академії наук України (м. Київ, Україна)*

ЗАГРОЗИ СТАНОВЛЕННЮ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА

Немає сумніву у тому, що світ цифрових технологій, у який ми входимо, – це не тільки новий логічний етап розвитку технологічної сфери людства, а й усієї правової і соціально-політичної реальності. Поки ще не існує

загальноприйнятих і гармонізованих визначень і правових дефініцій, однак, цифрові технології вже стрімко захоплюють плацдарми для наступу. Цифровізація (англ. digitalization) стає найважливішим фактором економічного зростання економіки будь-якої країни. Цифровізація є сучасним трендом розвитку і послідовного покращення всіх бізнес-процесів економіки і пов'язаних з нею соціальних сфер, заснованим на збільшенні швидкості взаємного обміну, доступності і захищеності інформації. Експерти виділяють вісім основних пунктів економічної системи цифрової економіки, як-то: держава і суспільство, маркетинг і реклама, фінанси і торгівля, інфраструктура і зв'язок, медіа і розваги, кібербезпека, освіта і кадри, стартапи й інвестиції.

Виходячи з цього, при визначенні основних цілей розвитку цифрової економіки можна виділити: розумні міста, автономний транспорт, захист від кібератак, відповідальне ставлення до персональних даних, усунення цифрової нерівності, телемедицина, розумне сільське господарство, механізми довіри в Internet. Упровадження у життя будь-яких нових технологій – процес, безумовно, тривалий і несе купу ще невідомих викликів та небезпек для людства, їх зазвичай об'єднують у три різні групи: соціально-економічні, техніко-організаційні, природні. Усе це достатньо повно ми усвідомили в ХХ ст., впроваджуючи в реальну економіку науково-технічні досягнення через розробку нормативно-правових чинників (закони про працю, природоохоронне законодавство, правила, норми, стандарти, практика державного і суспільного контролю за їх дотриманням). Розвиток масового (конвеєрного) виробництва свого часу взагалі стимулював глибоке вивчення соціальних і правових питань реальної економіки – адекватної платні за працю, системи пільг і компенсацій, морального і матеріального стимулювання за шкідливі умови праці тощо. Запозичивши досвід Г. Форда, ми почали вивчати соціально-психічні чинники, що характеризують ставлення людини до праці, психологічний клімат у колективі, сім'ї, мотиви до праці; суспільно-політичні чинники – створення сприятливих умов праці, до винахідництва та інноваційної діяльності.

Ми запам'ятали, що за відсутністю правових норм і законів завжди існує вірогідність прояву небезпеки, що стало аксіомою небезпеки, що у природі немає абсолютно безпечних для життя людини явищ, факторів – все небезпечно і вимагає формування певних умов для роботи. Ми запам'ятали також, що існує багато прикладів, коли недостатність знань і нестача методологічно опрацьованих наукою і освітою обґрунтувань при практичному впровадженні знань і технологій у реальну економіку призводить до серйозних інженерно-технічних і гуманітарно-освітніх проблем і навіть до катастроф. Разом із тим, вступаючи в електронну еру, ми винятково легковажно поставилися до правових питань визначення фундаментальних понять «інформація», «інформаційний ресурс», «інформаційна безпека» тощо.

За таких умов під суттєвою загрозою опиняються об'єкти критичної інфраструктури держави (енергетика, транспорт тощо). Інформація, яку ми вільно використовуємо у повсякденному житті, у цифровому вигляді несе в собі всі ознаки, що характеризують її як зброю:

- інформація може надаватися у сучасному світі як один з найбільш необхідних, затребуваних, дорогих і максимально захищених ресурсів;
- інформація стає засобом інформаційного протиборства у руках політичних структур, релігійних сект, терористичних груп і навіть держав;
- вільний доступ і відсутність дієвого контролю, вразлива у багатьох аспектах система захисту серверів від несанкціонованого доступу дозволяють самовільно знімати інформацію, поширювати неправдиві відомості, передавати і отримувати секретні матеріали, блокувати канали надходження програм або самовільно переадресовувати їх;
- інформацію можна розглядати як з точки зору психологічного, так і з точки зору технічного впливу;
- інформація має унікальні властивості, що дозволяють вважати її високоефективною зброєю: скритність, масштабність та універсальність;
- поряд із впливом на засоби масової інформації та телекомунікацій, одним із головних об'єктів впливу інформаційної зброї залишаються люди, їх світогляд.

Вище зазначеного не внесено відповідним чином до нормативно-правових актів України. Так само, як і сам термін «інформаційна війна», який з'явився вдругій половині ХХ ст. в США. У військових колах під інформаційною війною розуміються дії, що вживаються для досягнення інформаційної переваги у підтримці національної військової стратегії за допомогою впливу на інформацію та інформаційні системи супротивника при одночасному забезпеченні захисту і безпеки власної інформації та інформаційних систем з метою:

- контролювати глобальний інформаційний простір, захищаючи при цьому свою інформацію від ворожих дій (контрінформація);
- використовувати контроль за інформацією для ведення інформаційних атак на супротивника;
- підвищувати загальну ефективність власних збройних сил за допомогою повсюдного використання військових інформаційних функцій.

Складові частини інформаційної війни:

- психологічні операції – використання інформації для впливу на аргументацію солдатів ворога;
- електронна війна – не дозволяє ворогові отримати точну інформацію;
- фізичне руйнування – може бути частиною інформаційної війни, якщо має на меті вплив на елементи інформаційних систем;
- заходи безпеки – захист своєї інформації;
- прямі інформаційні атаки – пряме перекручування інформації без видимої зміни сутності, в якій вона знаходиться.

Сьогодні інформаційно-комунікаційна безпека особистості, суспільства й держави визначається рядом ключових понять, які треба терміново оформлювати нормами права, як-то:

- інформаційна загроза – потенційна можливість певним чином порушити інформаційну безпеку. Найчастіше ця загроза, яка є наслідком наявності

вразливих місць у захисті інформаційних ресурсів або систем при спробі реалізації інформаційної загрози називається інформаційною атакою;

– інформаційна небезпека – обставини, за яких інформація або її похідні можуть вплинути на людину або обставин і таким чином, що це призведе до її виправлення або спотворення, тобто унеможливлення її подальшого функціонування й розвитку у позитивному напрямку. Під інформаційною небезпекою можна розуміти і появу відчутної ймовірності настання небажаних подій;

– інформаційний захист – процес забезпечення безпеки інформації. При цьому варто розуміти, що при якісному забезпеченні процесу захисту безпека буде забезпечена (або зведені до мінімуму небезпеки та загрози);

– інформаційна безпека особистості – це стан й умови життєдіяльності особистості, за яких реалізуються її інформаційні права і свободи. До життєво важливих інтересів особистості в інформаційній сфері відносяться: дотримання і реалізація конституційних прав на пошук, отримання, виробництво й поширення інформації; використання інформації з метою духовного, фізичного, інтелектуального розвитку; захист правна об'єкти інтелектуальної власності; забезпечення прав громадянина на захист свого здоров'я від неусвідомлюваної людиною шкідливої інформації;

– інформаційна безпека суспільства – це стан суспільства, в якому йому не може бути завдано істотної шкоди шляхом впливу на його інформаційну сферу. Інформаційна безпека суспільства може досягатися як у результаті проведення заходів, спрямованих на підтримку самого інформаційного середовища у безпечному для об'єкта захисту стані, захист об'єкта від деструктивного впливу, так і шляхом зміцнення імунітету й розвитку здатності суспільства і його членів ухилятися від деструктивного інформаційного впливу;

– інформаційна безпека держави – стан збереження інформаційних ресурсів держави і захищеності законних правособистості й суспільства в інформаційній сфері. Іншими словами, інформаційна безпека держави – це такий стан держави, за якого не може бути завдано шкоди його інформаційному середовищу, а також його системам за допомогою використання інформаційних ресурсів і систем; інформаційна безпека держави – складова частина національної безпеки країни, її забезпечення здійснюється шляхом комплексної організації всіхресурсів і систем;

– інформаційна війна – використання й управління інформацією з метою отримання конкурентної переваги над противником. Інформаційна війна може включати в себе збирання інформації з метою її викривлення або спотворення в процесі пропаганди потрібних для перемоги дій та дезінформації з метою деморалізації противника;

– інформаційний тероризм – гранично небезпечне соціально-політичне явище, яке виникло як наслідок дій розвідок, спрямоване на дезорієнтацію свідомості людей з метою деструктивних видозмін знань та світогляду;

– інформаційна залежність – залежність від різних джерел інформації, нав'язливе бажання отримувати інформацію будь-якою ціною, хвороблива нездатність відмовитися від безперервного отримання інформації.

За таких умов сьогодні перед нами стоїть завдання навчитися по-новому регулювати нормами права інформаційно-комунікаційні відносини, які мають часто транскордонний характер, і врахувати необхідність формування у своїх громадян нового цілісного світогляду на основі світових тенденцій розвитку права, науки про державне управління, і, безумовно, певної віртуалізації уявлень філософів та психологів на нову реальність електронної доби розвитку.

Список використаних джерел

1. Гудмен Марк. Злочини майбутнього : усе взаємопов'язане, усі вразливі і що ми можемо з цим зробити / пер з англ. І.Мазарчук, Я. Машико. К.: Вид-во Ранок: Фабула, 2019. 592 с.
2. Гупта Суніл. Цифрова стратегія. Посібник із переосмислення бізнесу / пер. з англ. І. Ковалишеної. Київ: Вид-во КМ-БУКС, 2020. 320 с.
3. О'Ніл Кейт. BIG DATA. Зброя математичного знищення. Як великі дані збільшують нерівність і загрожують демократії / пер. з англ. О.Калініної. Київ: Форс Україна, 2020. 336 с.
4. О' Райлі Тім. Хто знає, яким буде майбутнє / пер. з англ. Юлія Кузьменко. К. : Наш формат, 2018. 448 с.

УДК 65.011.56

Стародубець Вікторія

E-mail: starodubecviktoria@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0395-2675

Інженерний навчально-науковий інститут

Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)

ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Актуальність. Глобалізаційні процеси, які відбуваються в сучасному суспільстві, формують нові вимоги для принципів функціонування і розвитку будь-якої галузі, особливо це стосується економіки та управління. Розвиток технологій, багаторазове прискорення процесів та їх автоматизація вимагають постійного розвитку та інтеграції сучасних цифрових технологій в суспільство. Цифровізація суспільства, зі свого боку, вимагає впровадження інноваційних методів в процес управління, які забезпечать ефективне функціонування організації і підтримку належного рівня конкурентоспроможності на ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність і значення цифрових технологій, а також їх вплив на сучасне суспільство розглянуто в роботах Валентини Воронкової, Регіни Андрюкайтене, Мартіна Форда, Келлі Кевіна,

Тіма О'Райлі, Річарда Флориди та ін. Революційною працею нового бачення стала перша доповідь Римському клубу «Межі зростання» (1972 р.) Донелли та Деніса Медоузів і Йоргена Рандерса, які примусили замислитися над фізичними межами економічного зростання людства. «Межі зростання. 30 років потому» — оновлене дослідження, що базується на нових даних про тенденції розвитку людської цивілізації, удосконалення моделі й методології системної динаміки та сучасних комп'ютерних можливостей [3, с. 234].

Мета. Метою даної роботи є дослідити трансформацію менеджменту в умовах цифровізації суспільства та дослідити перспективи розвитку.

Процес цифровізації набирає обертів, захоплюючи макро- і мікросередовища суспільства, який поступово змінює не лише спосіб життя людей, але й світогляд, цінності та культуру. Інтеграція цифрових технологій спричиняє зміни в будь-якій сфері діяльності сучасної людини, тим самим формуючи принципово нову ціннісно-нормативну систему цифрового суспільства, докорінно змінюючи його.

Цифрова трансформація передбачає впровадження сучасних технологій в бізнес-процеси організації. Цей підхід передбачає не лише встановлення сучасного обладнання чи програмного забезпечення, але й фундаментальних змін в підходах до управління, корпоративної культури і зовнішніх комунікацій. В результаті інтеграції підвищується продуктивність кожного працівника і відповідно рівень задоволення клієнтів, а організація отримує репутацію прогресивної і сучасної організації. Необхідною умовою сучасної успішної організації є швидкість і гнучкість: реагувати на зміни коли це необхідно, а не тоді, коли є можливість. Цифрова трансформація бізнес-процесів має бути направлена на оперативність прийняття рішень, зокрема, управлінських.

В сучасних організаціях та підприємствах відбувається зміна технологічного укладу. Підхід повинен бути комплексним, який полягає в цифровій трансформації не лише бізнес-процесів виробничої сфери діяльності організації, а й менеджменту. Це обумовлюється тим, що впроваджуючи технології Індустрії 4.0 тільки у виробничу сферу діяльності організації для підвищення продуктивності, є ризик зниження інших показників ефективності організації, що призведе до зниження ефективності організації в кінцевому результаті. Тому для цілісного розвитку організації необхідно підтримувати високий рівень інтеграції управлінських рішень з розвитку процесів цифровізації на всіх рівнях підрозділів організації. Це дозволить максимально використовувати високий потенціал нових цифрових технологій.

Розвиток технологій передбачає їх застосування в діяльності організації на практиці. В результаті цифровізації суспільства, сфера менеджменту зазнає трансформації і вимагає вдосконалення методів, принципів та інструментів управління. В умовах мінливого економічного та інформаційного середовищ знання миттєво втрачають свою актуальність. Необхідною умовою для організації, яка прагне підтримувати належний рівень конкурентоспроможності — прагнення до максимального і постійного розвитку.

Технології цифровізації дозволяють організувати максимально персоналізовану взаємодію з клієнтами незалежно від місця і часу, яка є рушійною силою для трансформації сучасного суспільства і слугує фундаментальною основою для комп'ютеризації будь-якої сфери діяльності. Інформація передається віддалено без будь-яких затримок, що дозволяє здійснювати діяльність незалежно від обставин, а проблеми вирішуються за лічені хвилини. Впроваджуються такі технології, як: аналіз великих даних (Big Data), нейронні мережі, блокчейн, хмарові обчислювання (CC), міжмашинна взаємодія (M2M), віртуальна реальність та ін. Завдяки подібним змінам значно підвищується ефективність діяльності організації, з'являються можливості для скорочення штату і автоматизації бізнес-процесів [1, с. 23].

Цифрова трансформація менеджменту організації завжди супроводжується переходом на цифрову економіку і на сьогоднішній день являє собою не лише засобом економії праці, але й своєрідним викликом. Економіка в умовах цифрової трансформації соціуму базується на високих, у тому числі енергозберігаючих технологіях та екологічній інфраструктурі; в мережевій економіці формується нова якість послуг, їх генерують самі користувачі, громадяни смарт-суспільства, що взаємодіють з органами державного управління і приватним бізнесом не по вертикальним, а по горизонтальним зв'язкам [1, с. 19].

Глобальне впровадження цифрових стандартів обробки та передачі інформації змінює управлінську парадигму: задоволення потреб у вдосконаленні менеджменту за рахунок пошуку відповідних інструментів управління, змінюється пошуком можливостей впровадження цифрових технологій, як обов'язкової умови збереження конкурентоспроможності організації в умовах ринку і генеруванні високого прибутку.

Постіндустріальний розвиток і впровадження інноваційних технологій формує унікальні умови для виникнення з працівниками і роботодавцями нових трудових відносин. Наприклад, у рамках технології Смарт-Стаффіngu реалізовані нові високотехнологічні підходи до залучення персоналу. Спеціалісти, що працюють в одній команді на загальний результат використовуються не одночасно, а послідовно, по певному графіку, а велика частина працівників може виконувати трудові функції у дистанційному режимі. Реалізація технології Смарт-Стаффіngu відбувається через розподільчу інтелектуальну Інтернет-b2b-платформу, за допомогою якої роботодавці на значній відстані залучають і перерозподіляють між собою доступні компетенції співробітників, а також укладають угоди з віддаленими працівниками за допомогою електронного документообігу [1, с. 19].

Цифровізація задає чіткі часові рамки плановому вдосконаленню методів менеджменту, які повинні бути вже достатньо розвиненими до початку переходу економіки на новий рівень свого розвитку для того, щоб цифровізація призвела до позитивного результату. В той час, цифровізація менеджменту призводить до зниження професіоналізму і культурного рівня персоналу організації, оскільки гострої потреби в їхніх знаннях та практичних навичках

немає – їх замінили інноваційні нововведення у виробництві. Це підтверджують дані Capgemini Consulting і MIT Sloan School of Management, які демонструють, що показники фінансової ефективності залежать не лише від того, як використовують цифрові технології та інші нові методи управління: спільно або окремо. Якщо організація вдосконалює кадровий потенціал системи менеджменту класичними засобами без впровадження цифрових технологій, то спостерігається зростання її прибутку на 9%, а якщо одночасно з використанням цифрових технологій – на 26%.

У випадку впровадження цифрових технологій без вдосконалення кадрового потенціалу спостерігається зниження прибутку на 11%. Ігнорувати цифрову трансформацію кадрової системи організації недопустимо, оскільки зниження прибутку становитиме 24% порівняно з цифровими конкурентами [2].

Висновки. Процес цифровізації суспільства охоплює макро- і мікросередовища, який поступово змінює не лише спосіб життя людей, але й світогляд, цінності та культуру.

Впровадження сучасних технологій в бізнес-процеси організації передбачає не лише встановлення сучасного обладнання чи програмного забезпечення, але й фундаментальних змін в підходах до управління, корпоративної культури і зовнішніх комунікацій.

Впровадження технологій тільки у виробничу сферу діяльності організації для підвищення продуктивності може спровокувати зниження інших показників ефективності організації, що призведе до зниження ефективності організації в цілому.

Для цілісного розвитку організації необхідно підтримувати високий рівень інтеграції управлінських рішень з розвитку процесів цифровізації на всіх рівнях організації.

Цифровізація задає чіткі часові рамки плановому вдосконаленню методів менеджменту, які повинні бути вже достатньо розвиненими до початку переходу економіки на новий рівень. Впровадження цифрових стандартів управління з високим рівнем менеджменту організації сприяє її успіху, а в протилежному випадку — закріплення управлінської відсталості.

Рекомендації. Спочатку необхідно вдосконалити систему управління, підвищити якість кадрового потенціалу, а потім впроваджувати стандарти цифрового управління.

В іншому випадку є ризик закріпити управлінську відсталість (невірний тип організаційної структури, недосконалі системи мотивації і т.д.). Недаремно закон Мерфі свідчить: «Помилятися властиво людині, але остаточно все заплутати може тільки комп'ютер».

Список використаних джерел:

1. Воронкова В. Г., Романенко Т. П., Андрюкайтене Регіна. Концепція розвитку проектно-орієнтованого бізнесу в умовах цифрової трансформації до Smart-суспільства. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2016. Вип. 67. С. 13-27.

2. Зябриков В. В. Цифровізація менеджменту: перспективи і приховані загрози для культурного розвитку нації. *Контури майбутнього в контексті світового культурного розвитку*. 2018. URL: https://www.lihachev.ru/pic/site/files/lihcht/2018/dokladi/ZajbrikovVV_sec4_rus_03.05.18.pdf (дата звернення: 11.11.2020).

3. Череп А. В., Андрюкайтене Регіна, Воронкова В. Г., Олексенко Р. І. Формування концепції цифрової економіки і цифрового менеджменту в умовах нових технологічних проривів. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2019. Вип. 77. С. 222-236.

УДК 338.48:332.364, 332.365

Тесленко Тетяна

E-mail: c.spas.dp@i.ua

ORCID:0000-0002-5810-3569

Дніпровський гуманітарний університет (Дніпро, Україна)

СУЧАСНИЙ СІЛЬСЬКИЙ ТУРИЗМ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ: ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА ВИЗНАЧЕННЯ

Туризм у сільській місцевості поширений практично в усіх регіонах України, включаючи її центральні та східні області, курортні регіони.

Незважаючи на те, що в Україні це відносно один з молодих видів туризму – він вже має багато різновидів і потребує визначення правових, організаційних, та соціально-економічних засад щодо туризму та агротуристичної діяльності.

Необхідно зазначити, що на даний час в Україні контекстуально вживаються поняття «сільського», «екологічного», «природничого», «зеленого», та «м'якого» туризму, агротуризму.

У британському словнику з подорожей, туризму та гостинності С.Медліка (1993) визначено таке: сільський туризм (rural tourism) – відпочинковий вид туризму, сконцентрований на сільських територіях. Він передбачає розвиток туристичних шляхів, місць для відпочинку, сільськогосподарських і народних музеїв, а також центрів з обслуговування туристів з провідниками та екскурсводами. Поняття «сільський туризм» часто ототожнюють з «агротуризмом», але поняття «сільський туризм» значно ширше.

Агротуризм (farm tourism) – відпочинковий туризм, що передбачає використання сільського (фермерського) господарства.

Агротуризм може проявлятися у різних формах, але завжди включає винаймання помешкання. Розрізняють дві базові форми агротуризму: винаймання помешкання з обслуговуванням безпосередньо в межах дворогосподарства або розміщення на нічліг із самообслуговуванням на землях, що належать до дворогосподарства, наприклад, в кемпінгах та наметах.

Агротуризм, таким чином, виступає однією з форм сільського туризму. В агротуризмі дворогосподарство (фермерське господарство) становить одночасно нічліжну базу та головний предмет інтересу для туриста [1].

На відміну від літературних джерел у проекті Закону України «Про аграрний туризм та агротуристичну діяльність» наведені вище терміни та поняття вживаються більш точно в такому значенні:

– аграрний туризм – вид туризму, як відпочинкового, так і пізнавального характеру, пов'язаний з використанням майна особистих селянських господарств, що передбачає здійснення агротуристичної діяльності під час тимчасового перебування туристів у сільській місцевості;

– агротуристична діяльність – діяльність особистого селянського господарства, спрямована на задоволення потреб туристів та надання їм агротуристичних послуг;

– агротуристичні послуги – тимчасове розміщення, харчування, екскурсійне, спортивне, розважальне, культурно-просвітницьке та інше обслуговування туристів;

– сільська садиба – розташований в сільській місцевості та пропонується для тимчасового розміщення туристів житловий будинок з присадибною земельною ділянкою, що є майном особистого селянського господарства. Сільські садиби повинні відповідати протипожежним, санітарним та іншим вимогам, передбаченим нормативними актами України для сільських будинків [2].

Агрооселя – це житлове приміщення, яке знаходиться у сільській місцевості, містить не більше п'яти кімнат, залежно від категорії житла пристосованих для проживання туристів і належить на правах приватної власності господарю, який займається сільськогосподарською діяльністю або зайнятий у сфері обслуговування чи соціальній сфері села [3].

Екологічний туризм (Ecological tourism) – це форма подорожі, сприятлива для навколишнього середовища. Вона відбувається на територіях, що мають природничу цінність (національні та ландшафтні парки). Екотуризм спрямований на охорону природного й культурного середовища регіонів, які відвідуються туристами. Він передбачає, що учасниками цих подорожей є люди з високою екологічною свідомістю.

Виділяються такі форми екологічного туризму – активний екотуризм (піший, велосипедний, водний, кінний, рибальство), фауністичні та флористичні поїздки (орнітологічні поїздки, полювання, тематичні поїздки), культурологічні й етнографічні поїздки. Зелений туризм (green tourism) – є синонімом поняття «екотуризм» [1].

Природничий туризм (nature tourism) – також є синонімом поняття «екотуризм». Сільський туризм і його різновидність агротуризм мають багато спільного з екотуризмом і часто відповідають багатьом його пріоритетам, зокрема: збереження природничого та культурного середовища, підтримка добробуту місцевої громади, постачання туристам харчів з місцевих продуктів.

Деякі власники агротуристичних господарств, розташованих поблизу природоохоронних територій, підтримують серед туристів проєкологічні вимоги.

У сільських місцевостях організовують відвідувачам багато додаткових послуг, що включають екотуристичні програми: кінні та велосипедні прогулянки, маршрути по знакованих стежках у національних і ландшафтних парках, природничі подорожі, збирання ягід та грибів. Але сільський туризм (агротуризм) і екотуризм відрізняються основними цілями використання вільного часу, їхня головна різниця полягає у базових мотивах подорожування.

Сільський туризм – це форма проведення вільного часу у вигляді стаціонарного відпочинку, тоді як базовою метою екотуризму виступає активне відкриття дикої природи, традицій і культури, їх глибоке пізнання й сприйняття. Сільські оселі можуть використовуватись як база для ночівлі та харчування екотуристів.

З'явилося нове поняття екоагротуризм (або агроєкотуризм), що передбачає відпочинок у селян, які вирощують сільськогосподарську продукцію із застосуванням екологічних методів. Тут агротуризм поєднується з екологічним сільським господарством.

Наведені вище поняття, пов'язані з сільським туризмом і екотуризмом, знайшли своє застосування для визначення форм туристичного руху в Україні. Зокрема відпочинок в українських селах було визначено як «сільський зелений туризм» (green rural tourism або green village tourism).

Він охопив широкий спектр форм відпочинку на селі: від стаціонарного відпочинку у сільській місцевості (власне сільський туризм), відпочинку в туристичних центрах і на курортах, що розташовані у селищах і малих містах (аналог Bcd&Breakfast), до відпочинку у сільських садибах (агротуризм). Визначення сільського туризму як «зеленого» підкреслює його проєкологічну орієнтацію [1].

Сільський туризм або агротуризм є одним із різновидів господарської діяльності, шляхом надання послуг з тимчасового проживання, харчування, проведення відпочинку (рибалка, катання на конях, купання в басейнах та озерах і річках), практичний показ процесів вирощування та догляду за рослинами, тваринами та бджолами, а також з виготовлення виробів з глини, вишивання, різьба по дереву, лозоплетіння та ін.), народних обрядів, ознайомлення туристів з побутом та умовами проживання селян минулого століття, з особливостями регіону, його пам'ятками, природним ландшафтом тощо.

Сільський туризм можна розглядати, як проведення вільного часу в сільському середовищі, якому притаманна відповідна забудова, сільський побут, етнокультурний колорит місцевості тощо.

Позитивний вплив сільського туризму на вирішення соціально-економічних проблем села не підлягає сумніву, тому, що сприяє розширенню сфери зайнятості сільського населення, в тому числі у сфері обслуговування та подальшому розвитку сільських територій.

Список використаних джерел

1. Горішевський П., Васильєв В., Зінько Ю. Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності, Івано-Франківськ: Місто НВ, 2003. – 148 с.
2. Проект Закону України «Про аграрний туризм та агротуристичну діяльність», 2020 р.
3. Пінчук Т.А. Агротуризм як форма підприємництва у сільській місцевості. Науковий вісник УжНУ. Серія «Економіка». Випуск 28. 2009. С. 49-53.

УДК 338.48(477):658.012

Ткаченко Маргарита

E-mail: margaritatkachenko6@gmail.com

*Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного (Мелітополь, Україна)*

СІЛЬСЬКИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Прабатьком сільського туризму вважається сафарі – полювання на тварин в Африці. Згодом, замість полювання туристам стали пропонувати тури в дику природу з проживанням серед аборигенів і іншими супутніми речами. Сучасний сільський туризм сформувався до 80-х років минулого століття і в даний час він набуває все більшої популярності в Європі і світі.

Виділяють декілька моделей сільського туризму:

- Британська модель. В її основі лежить спільне проживання власника ферми і туристів. Головна особливість – кінні та піші прогулянки. Останнім часом до них додалася рибалка та занурення в якусь історичну епоху.
- Німецька модель. Її основними елементами є спільна з фермером робота в полі і участь у різних народних фестивалях та святах.
- Французька модель сільського туризму – це кулінарія та виноробство. При даній моделі туристам надають окремих будиночок, повний набір місцевої кухні і, звичайно ж, допуск до місцевого винного льоху.
- Італійська модель схожа на французьку, тільки тут, крім кулінарії та вина, пропонується розважальна програма з історичними пам'ятками.
- Чеська сільська місцевість приваблює відпочинком в відомих виноробних регіонах та областях, що межують із заповідними територіями.
- Польська модель відрізняється чітким розмежуванням господарств, які приймають туристів на ті, для яких це єдиний бізнес, і ті, які розглядають туристичну діяльність як джерело додаткового доходу.

В інших країнах Європи існують свої особливості сільського туризму, але в основному всі вони зводяться до вищенаведених.

Сільський туристичний продукт складається з наступних елементів:

- мебльовані кімнати або апартаменти, гостьові будинки, котеджі;

- сімейні ресторани, таверни, кафе;
- спорт та відпочинок: коні, велосипеди;
- майстерні, кулінарні курси, місцеві танці;
- сільськогосподарські продукти: сир, вино, мед та ін.;
- продаж традиційних продуктів та сувенірів;
- відпочинок на природі;
- тренінги по збереженню природи [1].

В Україні, на жаль, сільський туризм не так розвинений, як в країнах Європи і Америці, але може мати вельми непогані перспективи. Цьому сприяють рекреаційні можливості території країни, і чимала кількість самобутніх сіл, де зберігаються національні традиції і фольклор.

Крім того, в Україні прийнято закон «Про особисте селянське господарство», який дає право власнику сільської садиби надавати послуги в сфері «зеленого» туризму [2]. Розвиток сільського туризму допоміг би вирішити частину соціальних проблем українського села. З розвитком сільського туризму селяни могли б заробляти. Кошти, отримані від сільського туризму, могли б використовуватися на поліпшення інфраструктури сіл.

Основними проблемами розвитку сільського туризму в Україні:

- 1) для європейських країн Україна не є цікавою територією для сільського туризму;
- 2) недооцінка місцевою владою і населенням значення місцевих пам'яток історії та культури, як туристичного ресурсу;
- 3) відсутність організаційних, психологічних та інших навичок туристичного бізнесу у сільського населення;
- 4) відсутність початкового капіталу і пільгового механізму кредитування потенційних підприємців у сфері сільського туризму.

Незважаючи на вище перераховані труднощі, сільський туризм в Україні все ж почав розвиватися.

Сьогодні в Україні існує три різновиди сільського туризму.

Перша. Так званий «зелений туризм». Тут відпочиваючі приймають безпосередню участь в сільськогосподарській діяльності, наприклад, в такій як догляд за тваринами або збір фруктів.

Друга. Відпочинок на селі. Туристи проживають в будинках місцевих жителів або в спеціально побудованих садибах, знайомляться з місцевими природними, рекреаційними, історико-архітектурними, культурно-побутовими традиціями.

Третя. Екотуризм. Це науково-пізнавальний вид сільського туризму характерний для поселень і сіл, розташованих в межах національних парків і заповідників.

В Україні почав діяти маршрут, який об'єднує всі три види сільського туризму. "Вишиваний Шлях" – веломаршрут, який проходить через 310 населених пунктів і понад 500 туристичних визначних пам'яток. Над

реалізацією проекту працювали фахівці з пішохідного туризму, екскурсоводи, Асоціація велосипедистів і ентузіасти: блогери і звичайні любителі подорожей.

Наявність велосипеда не обов'язкове для проходження маршруту, його можна подолати і пішки, а на деяких відрізках навіть на коні. В Україні є на що подивитися, але головна проблема полягає в тому, що ці місця не розкриті і невідомі більшості українців. Організатори проекту "Вишиваний Шлях" зібрали і впорядкували інфраструктурну базу туристичних і природних об'єктів, що знаходяться на маршруті: заповідників, парків, печер, водоспадів, соборів, фортець, пам'ятників, музеїв та інших визначних пам'яток. Крім цього, на Шляху відзначені всі можливі місця для відпочинку та харчування.

В Україні найбільш розвинений зелений туризм в карпатському регіоні. Там можна знайти різні варіанти для проживання – і нові стилізовані садиби і будиночки побудовані кілька століть назад. Мандрівникам запропонують місцеві продукти і традиційні страви регіону. Можна ходити в гірські походи, збирати гриби і ягоди, відпочивати біля гірських річок. Прикладом успішної реалізації такого підходу служить село Космач Косівського району. Це поселення славиться тим, що його називають столицею Гуцульщини. Місцеве населення використовує подібну славу для залучення мандрівників. Садиби облаштовуються, враховуючи гуцульський колорит і створюються всі умови для того, щоб туристи добре відпочили.

У Волинській області також є своя пам'ятка, яка приваблює туристів з усієї України – Шацькі озера. Жителі села Світязь, яке розташовується на березі однойменного озера, також успішно реалізували концепцію сільського туризму. Своїм гостям можуть запропонувати не тільки комфортне житло і смачне харчування, а й пішохідні екскурсії по території Національного парку, прокат велосипедів та кінні прогулянки.

Інші привабливі місця для сільського туризму в Україні:

Полтавська область. Особливою популярністю тут користуються гоголівські місця (Диканька і Великі Сорочинці), а також садиба Кочубеїв, Музей українського гончарства в селі Опішні.

Дніпропетровська область. Тут знаходиться село Петриківка знамените своєю петриківським розписом.

Черкаська область відома, перш за все, малою батьківщиною великого Кобзаря та Корсунь-Шевченківським заповідником.

Харківська область – це Печенізьке водосховище і Хозарський шлях.

У Кагарлицькому районі Київської області створюється музейний комплекс на розкопках селища трипільської культури.

Вінницька, Хмельницька та Тернопільська області, що утворюють Поділля, привабливі оборонними спорудами, що залишилися після татарських набігів (Хотинська фортеця і замок Кам'янець-Подільський). Крім того, тут можна порибалити з ночівлею в лісі, виліпити сувеніри з природних матеріалів, навчитися пекти домашній хліб (Вінницька область); в Грицеві Хмельницької області пропонується активний відпочинок і програма оздоровлення. У

Тернопільській області можна пожити в селі в каньйоні Дністра, оглянути околиці Почаєва і відвідати монастир.

Закарпаття. Волинська, Львівська, Івано-Франківська та Чернівецька області – це справжня знахідка для сільського туриста. Села Яремча, Рахів, Славське, Ворохта та інші. Тут можна покататися на лижах, сходити в гори, познайомитися з місцевими звичаями і смачною кухнею.

На нинішньому етапі розвитку сільського зеленого туризму в Україні серед основних видів сільських споруд, облаштованих для прийому туристів, виділяють такі садиби:

- фермерська (являє собою земельну ділянку з розташованими на ній житловим будинком, господарськими побутовими будівлями, комунікаціями різних видів (наземні, підземні), багаторічними насадженнями, що знаходиться поза межами населеного пункту);
- агрооселя (житлове приміщення з місцезнаходженням у сільській місцевості, яке залежно від своєї категорії має не більше п'яти кімнат, що є пристосовані до проживання туристів і належать на правах власності хазяїну, який займається сільськогосподарськими роботами або працює у сфері обслуговування чи соціальній сфері свого села) [3].

Отже, щоб закріпити ці позитивні тенденції і надати поштовху розвитку сільського туризму в Україні необхідно вирішити декілька основних проблем.

Перш за все, потрібно розробити методичну та нормативно-правову базу, яка б визначала організаційні умови надання послуг зеленого туризму.

Необхідно також створити спеціальні інформаційні ресурси для того, щоб потенційні клієнти змогли черпати всю необхідну інформацію про сільський туризм.

Організувати підготовку профільних фахівців, навчання та перекваліфікацію сільських господарів, незайнятого сільського населення для роботи в секторі зеленого туризму. І, звичайно, просувати український агротуризм закордоном.

Список використаних джерел

1. Афанасьєва Л. В., Олексенко Р. І. Туризм як чинник розвитку міжкультурної комунікації народів. *Scientific Journal Virtus*. 2018. № 23. С. 10-14.
2. Багрій М. В. Вдосконалення державного регулювання туристичної привабливості сільських територій. *Агросвіт*. 2014. № 14.
3. Закон України «Про особисте селянське господарство» редакція від 15 серпня 2020 року № 742-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15#Text>
4. Олексенко Р. И., Гостева Н. П. Экономический механизм государственного регулирования туристической отрасли Украины. *Современный научный вестник*. 2013. Т. 13. №. 152. С. 5-15.
5. Олексенко Р. І. Формування збутової стратегії туристичними підприємствами у ринкових умовах. Реструктуризація соціально-економічного потенціалу України в умовах розвитку ринкових відносин: зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. семінару молодих вчених та студентів. 2009. С. 123-126.

6. Олексенко Р., Бортников Є. Маркери й чинники соціальної інтеграції: інструментальний потенціал туризму в соціально-філософському вимірі. *Versus*. 2017. Т. 2. №. 10. С. 42-49.

7. Паш В. В. Сільський зелений туризм як пріоритетний напрям розвитку сільських територій України. *Агросвіт*. 2015.

УДК 101:30

Товарниченко Владимир

кандидат философских наук

доцент кафедры общеобразовательных дисциплин

E-mail: tovarnichenko_vladimir@ukr.net

ORCID iD 0000-0003-0782-0231

Инженерный учебно-научный институт

Запорожского национального университета (Запорожье, Украина)

**ИГРА И ВИРТУАЛЬНАЯ РЕАЛЬНОСТЬ
КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО
И СОЦИАЛЬНОГО КАПИТАЛА В УСЛОВИЯХ
ЦИФРОВОГО ОБЩЕСТВА**

В статье раскрывается проблема постоянного стресса существующего в современном обществе в котором любой даже те, кто находится в расцвете сил, на крутом подъеме карьеры, подвержены недугу – синдром хронической усталости – постоянная усталость, которая не проходит даже после длительного сна и отдыха. Возникает потребность бегства от действительности которая может выражается в уходе в виртуальную реальность (фильмы, сериалы, книги), ролевое движение, компьютерные игры, а иногда в алкоголизме и наркомании. Ключевые слова: маргинальность, игры, компьютерные игры, стресс, хроническая усталость, агрессивность, компенсация, виртуальная реальность [7, 169].

Анализ последних исследований

Данная статья опирается на работы следующих авторов: В. Воронковой, О. Кивлюк, Р. Андриякайтене, О. Венгер., О. Пунченко., В. Никитенко, А. Данилова, М. Ажажа, Л.Ф, Муц, Р. Олексенко, А. Фурсина, В. Товарниченко.

Цель – провести философский анализ игры и виртуальной реальности как фактора развития человеческого и социального капитала

В результате новых противоестественных отношений в обществе происходит маргинализация. Маргиналы, пребывая в особой пограничной ситуации могут по-разному воспринимать действительность: либо стремиться изменить окружающую действительность, либо смиряется со своим

положением, живет с чувством неполноценности, которого не могут избежать даже те, кто находится в расцвете сил, на крутом подъеме карьеры, они подвержены недугу – синдром хронической усталости или «синдром менеджера».

Классические признаки болезни – постоянная усталость, которая не проходит даже после длительного сна и отдыха, апатия, отвращение к работе, ощущение тупика, постоянное желание прилечь

Сегодняшняя пандемия коронавируса предполагает, что различные концепции глобализации часто не принимают во внимание взаимосвязь между объективными и субъективными факторами. Если к стихийным бедствиям, которые происходят в различных формах – цунами, торнадо, смерчи, землетрясения, извержения вулканов и другие, человечество уже частично адаптировалось и смирилось, несмотря на то, что они уносят человеческие жизни, разрушают материальные и духовные ценности, то к социальным катаклизмам, адаптироваться, труднее [4, с 80]

Это усугубляет потребность бегства от действительности, которая может выражаться в игромании, а иногда в алкоголизме и наркомании.

В последние годы развитие информационных технологий позволило создать технические и психологические феномены, которые в популярной и научной литературе получили название “виртуальной реальности”, “дополненной реальности” и “кибер-пространства”.

Быстрое развитие компьютерной техники, создало новое качество восприятия и переживаний «виртуальную реальность», которая стала активно использоваться в современной философии и науке, и других сферах человеческой деятельности.

Наиболее впечатляет возможность для человека, попавшего в виртуальный мир, не только наблюдать и переживать, но действовать самостоятельно. Человек и раньше достаточно легко мог попасть в мир виртуальной реальности, увлеченно читая книгу, просматривая картины, кинофильмы. Однако активность человека была ограничена его позицией зрителя или читателя, он сам не мог включиться в действие.

В последнее время стали возникать мировые тренды: smart-города, smart-страны, smart-мобильности, smart-экологии, smart-образование [6, с. 28]

Границы, возникающие в процессе глобализации, ярко подчеркивают интересы стран, навязывающих глобальную интеграцию. И сегодня глобализация превращает мир в единый глобальный рубеж [1, с. 53]

Для понимания маргинальности особенно важно то, что действия определенного типа должны совершаться деятелями определенного типа.

Это обосновывает феномен "белой вороны". Большинство статусов имеют одну ведущую черту, которая служит для различения тех, кто принадлежит этому статусу, и тех, кто не принадлежит.

По мере победного шествия по миру либерализма отношение ко всем тем, кому нечего предложить в рамках отношений эквивалентного обмена, социально незащищенным заметно ухудшилось. Либеральная теория считает

культуру, освіченість, кваліфікацію, розвинутий інтелект, професійну етику цінними не самі по собі, не як передумову цивілізованого існування, а як засіб негайної ринкової віддачі і користі.

В результаті ринкове суспільство поступово сповзає до дикості. Виникає ситуація коли кращі – не тільки в суто духовному і моральному, але і в професійно-інтелектуальному сенсі – відстають від гірших. Саме лідеруючі за звичайними соціологічними критеріями професійні і соціальні групи скорочуються і втрачають статус, відступаючи шлях примітивним хищникам ринку.

Іскусствений інтелект не тільки покращить якість життя, але зможе його врятувати. Цифрові технології, «розширюючи можливості розвитку машин сприяють їх наполегливому розвитку, що вимагає культивування людського капіталу» [5, 164].

Для оптимізації комунікації слід налаштувати оптимальний обмін інформацією, який може призвести до виникнення автокаталітичних (гіперпродуктивних) команд. При цьому зауважимо, що горизонтальне зростання (створення великої кількості малих систем) працює краще, ніж вертикальне (збільшення розмірів однієї системи) [2, с. 181].

Комп'ютери звільняються від своїх обмежень, і демонструють широкі можливості в сферах, раніше належали виключно людям, таким як гра в шахи, керування автомобілем, касові і банківські операції, медицина, освіта, викладання. На заводах роботи збирають роботів. Искусствений інтелект витісняє людину.

В ситуації, коли соціальна інженерія неможлива за аналогією з генною інженерією, коли з допомогою хірургічного втручання можна замінити пошкоджений елемент генетичного коду на новий, здоровий і запобігти небажаному розвитку. Неможливо хірургічним шляхом захистити людину від ворожості, заздрі, ненависті або зробити їй прививку від насильства, грубості, зради. «Для природознавства все гранично точно: якщо можна розшифрувати геном людини, з'ясувати, за що відповідає кожен фрагмент, то можна повторити в будь-який момент, експериментально перевірити і, нарешті, при необхідності, замінити в ньому попередити небажане розвиток ситуації» [3, с. 24].

Стан маргінальності стає характерним для таких груп: кваліфіковані робітники, спеціалісти, ІТР, частина управлінської корпусу і т.д., працюючі в державному секторі економіки (виробничі підприємства військово-промислового комплексу, конверсійні виробництва, закриті підприємства), які мали в минулому високий рівень освіти і соціально-професійний статус, опинившись тепер в ситуації примусової зміни його. Це призводить до різкого зниження матеріального становища достатньо високого соціального статусу, перетворивши їх в соціально вразливі, у яких

проявляется склонность к различным тревожным состояниям и клиническая депрессия.

Г. Бэккеру принадлежит идея человеческого капитала как главной форме общественного богатства он показывает, что вложения в науку, образование, здравоохранение, систему комфорта и гигиены дают в несколько раз более высокую экономическую отдачу, чем привычные для капитализма инвестиции во внутрипроизводственные факторы.

В отличие от традиционного общества, где дети быстро становились на ноги, и оставались в семье в качестве подручных работников отца и матери; в современном обществе дети не скоро становятся самостоятельными, они вынуждены получать образование, и надежд на них как на кормильцев в старости теперь нет. то современный экономический человек вынужден иметь их мало или не иметь вовсе. Известное чадолюбие традиционных обществ на самом деле, является экономически рациональным поведением, ибо речь идет в действительности о детях, как о капитале, который давал скорую и значительную отдачу.

Такие черты, как честолюбие, стремление к самовыражению могут способствовать активности маргинальной личности и выражаться в ее борьбе за власть. Деклассированные индивиды могут проявлять себя в массовых акциях протеста, уличных беспорядках.

Вполне успешные жители вполне процветающих государств, все чаще страдают от удивительного недуга – они ненавидят всё человечество.

В добропорядочных и благонадежных гражданах, живущих вполне безбедной жизнью, может вспыхнуть агрессия, направляемая на окружающих поражающая своей неожиданностью и, казалось бы, абсолютной беспочвенностью. При этом создается впечатление, будто преступники видят в своих жертвах не конкретных живых людей, а лишь олицетворения некоего абстрактного враждебного начала.

Еще Зигмунд Фрейд ставил свой знаменитый диагноз: цивилизация, являющаяся величайшим достижением человека, парадоксальным образом делает его несчастным и превращает в невротика. Маргинал обладает способностью видеть и понимать то, что никем не замечалось приносить в мир новационные идеи, способные кардинальным образом изменить устоявшуюся реальность. Важно учитывать различия внутри самих маргиналов, исходя из существования маргиналов, пополняющих ряды представителей «социального дна», и маргиналов, демонстрирующих поисковую активность, ориентирующихся на повышение своего социального статуса, стремящихся изменить существующую реальность.

Человек, желающий занимать достойное место в обществе, попадает в сложную систему – если не сказать «паутину» – кредитов, выплат, задолженностей и обязательств, заложником которой он становится на всю жизнь.

Постоянные стрессы, страх перед начальником приводят к накоплению в организме человека адреналина, что в свою очередь повышает

раздражительность и агрессивность. Но в современном социуме агрессивность постоянно подавляется. Жизнь в «гражданском обществе» является причиной постоянного стресса и не дает возможность избавиться от проблем. В бытовой сфере неустроенность жизни населения (кредиты, долги, проблемы на работе) приводит к снижению уровня социальных ожиданий маргинала, падению общей культуры, создает стрессовые ситуации, что приводит к увлечению такими иллюзорными средствами компенсации, как алкоголь, наркотики, игры, которые могут помочь расслабиться и на некоторое время отвлечься от ежедневного стресса.

В качестве одного из проявлений стремления маргинальной личности отвлечься от действительности можно рассматривать ролевое движение. Игры привлекательны тем, что позволяют почувствовать нечто, чего не хватает в обычной жизни. Либо, отвлечься от проблем, которых в жизни имеется с избытком. Кроме того, некоторые игры позволяют хотя бы на время побыть кем-то другим, кем-то привлекательным, кем человек хотел бы себя почувствовать, что особо притягательно для маргиналов. Ситуация игры позволяет быть внутри нее настолько свободным, насколько никогда невозможно в реальности. Ролевики – неформальная общность людей, играющих в различные ролевые игры, в первую очередь ролевые игры живого действия. Родственными ролевому являются движения исторических реконструкторов, толкинистов, а также хардболистов, страйкболистов и пейнтболистов. Различается также мотивация участия в играх: для кого-то это способ как можно в меньшей степени быть зависимым от социума. Для большинства ролевые игры являются хобби, на которое тратятся изрядные силы и средства (дальние поездки, костюмы, антураж), где привлекает, прежде всего, возможность пообщаться с определенным кругом людей, активно включится в процесс игры, выехать в лес, побывать в незнакомом городе или в экстремальных условиях. Другая разновидность приверженности к играм это компьютерные игры.

Выводы и рекомендации.

Виртуальная реальность безопасна, она дает возможность не испытывать страх и чувство вины – те чувства, которые составляют основу подавления агрессии, дает человеку смысл жизни, позволяет делать достижения, и нарабатывать человеческий капитал, что особо актуально в условиях карантина. Компьютерные игры позволяют проявиться подавляемой агрессии и способствуют снятию стресса. В компьютерной игре выходит наружу подавляемая человеком агрессивность. Дальнейшее развитие цифровых технологий и виртуальной реальности в недалеком будущем будет связана с повсеместным внедрением технологий нейрокомпьютерного интерфейса нейролинк.

Список использованных источников

1. Andriukaitiene Regina, Punchenko O. P., Voronkova V. H., sociodynamics of the globalizing world in its civilization dimension. Гуманітарний вісник ЗДІА. Запорыжжя: ЗДЫА. 2018. Вип. 74. P. 53-54.
2. Azhazha Marina, Muts Luai Faisal, Oleksenko Roman, Fursin Alexander. Use of communications and data mining as key strategic resources in public governance and administration. Humanities studies. 2020. № 3(80). P. 178-193
3. Danilov Aleksandr. To the technology of civilizational development: updating the cultural code content. Humanities studies. 2020. № 3 (80). P. 22-29
4. Punchenko Oleg, Nikitenko Vitalina. Covid-19: person and society facing the challenges of global transformation. Humanities studies. 2020. № 4 (81). P. 74-91
5. Voronkova Valentyna, Venger Olga. Формування концепції адміністративного менеджменту в умовах стрімкого розвитку технологій, стохастичності та адаптації до змін. Humanities studies. 2020. № 3(80). с. 159-177
6. Воронкова Валентина, Кивлюк Ольга, Андрюкайтене Регіна. Антропологічні виміри смарт-суспільства: теоретико-концептуальний досвід. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2018. № 73. С. 28.
7. Tovarnichenko V. Game and immersion in virtual reality as a manifestation of marginality. Humanities bulletin of Zaporizhzhе state engineering academy. 2018. Vip. 75. 169-180.

УДК 331

Троцько Павло, ст. гр 8.2819-ду -з,
Нікітенко В.О., доц., к.філософ.н. – науковий керівник
*Інженерний навчально-науковий інститут
Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)*

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ

Реалізація сучасних можливостей та потенціалу розвитку українських підприємств зумовлена сучасними вимогами до їх діяльності, глобалізаційними, інтеграційними, соціально-економічними, екологічними та іншими чинниками, що впливають на їх успішний розвиток і функціонування.

Кризові фінансово-економічні та політичні умови діяльності підприємств зумовлюють жорстку конкуренцію на товарних та фінансових ринках як українських, так і світових. Спостерігається також зростання вимог до якості, супроводу та сервісного обслуговування продукції на споживчих ринках в умовах посилення цінових факторів. Останні пов'язані, зокрема, із зниженням рівня платоспроможності більшості споживачів.

Складні умови діяльності підприємств пов'язані із необхідністю більш професійного управління виробничими та маркетинговими витратами, оптимізацією, бюджетуванням, відповідними змінами у товарній, ціновій,

комунікаційній та збутовій політиці підприємств. Вищезгадані умови вимагають встановлення та реалізації нових вимог до управління та розвитку персоналу підприємств, використання всіх можливостей для збільшення загальної продуктивності колективу організацій, а також до управління конкурентоспроможністю кадрового потенціалу підприємства в умовах кризи. В умовах сучасних перетворень у суспільстві спостерігається зростання наукового й практичного інтересу до удосконалення управління конкурентоспроможністю кадрового потенціалу підприємства в умовах кризи.

Це, насамперед, пов'язано з тим, що розвинена та гнучка організаційна культура дає змогу вирішити ряд проблем, які виникають на підприємствах, та впливати на ефективність їх функціонування. Ці проблеми пов'язані з особливістю функціонування України у кризовий період, а саме із світовою пандемією: зниженням рівню здоров'я працівників підприємств, досить низькою конкурентоспроможністю базових галузей економіки, різким погіршенням бізнес-клімату всередині країни.

Все це спричиняє значне ускладнення функціонування організацій, втрати їх матеріально-фінансових ресурсів, скорочення персоналу. Для відновлення стабільної роботи будь-якого підприємства постає і потреба впровадження нових ефективних методів управління, спрямованих на підвищення нематеріальної вартості і його інвестиційної привабливості. Значного успіху можна досягти, забезпечивши взаємодію всіх співробітників, об'єднаних загальними цілями, які відображають основну специфіку підприємства та є зрозумілими кожному працівнику, а також забезпечивши конкурентоспроможність кадрового потенціалу підприємства в умовах кризи. Саме людський чинник, тобто добре розвинена корпоративна культура та корпоративний дух є головним засобом конкурентоспроможності, економічного зростання та ефективності.

Зростання конкурентної боротьби між суб'єктами господарювання актуалізує проблему пошуку стійких конкурентних переваг, серед яких все більш вагомою стає управління персоналом на підприємстві. В Україні, як і в багатьох інших країнах пострадянського простору, відбувається серйозна трансформація соціально-економічної системи. У пошуках важелів більш ефективного розвитку часто аналізуються лише економічні фактори, методи управління або інші чисто раціоналістичні питання. Не враховується або мало враховується той факт, що суб'єктом господарювання є людина. На її трудову поведінку, ефективність діяльності могутній вплив здійснюють ціннісні орієнтації, переконання, вірування, традиції, тобто фактори культури.

В сучасних умовах уже сформованого ринкового господарства не завжди допомагає лише розрахунок або засвоєння певних навиків маркетингу. Це пояснюється тим, що за умов жорсткої конкуренції, швидкої зміни продукції, оновлення технологій, зростання обсягу інформації не тільки промислові підприємства знаходяться «у світі постійно вируючої води», де постійно змінюється ситуація, відсутні надійні прогнози і навіть правила гри. Відносно стійкими залишаються тільки цінності, культура.

Досліджуючи вплив характеру українців на формування механізмів управління персоналом, варто враховувати, що для нашого народу характерне надання пріоритету не формальному розуму, а нормам морального життя суспільства, які базуються на принципах індивідуальності й людяності, гармонії з природою. У національному характері українців, ментальності, вкорінена низка рис, пов'язаних із властивим для значної частини населення економічним нігілізмом. Подвійну роль у побудові удосконалення механізмів управління персоналом вітчизняних підприємств відіграє індивідуалізм українців, обумовлений специфікою громадського життя.

Оскільки утворення акціонерного капіталу здійснюється за принципом «через індивідуальне до колективного», з опосередкованим володінням власністю, ця риса національного характеру сприяє формуванню норм корпоративної філософії та удосконаленню управління конкурентоспроможністю кадрового потенціалу підприємства в умовах кризи. З іншого боку, індивідуалізм (який має прогресивний історичний зміст як наслідок прагнення до свободи) призводить до самоізоляції, руйнування організаційних форм упорядкування суспільного, до невміння створювати й утримувати владу, що нині є гальмуючим чинником.

Список використаних джерел

1. Арефьев А. О. Управление компетенцией и ротация человеческих ресурсов проектно-ориентированного предприятия [Электронный ресурс] / А. О. Арефьев, А. Д. Баженов. – Режим доступа: http://www.intalev.ru/aggregator/pm/id_1907/?date=2007-02-19.
2. Балабанова Л. В. Управление персоналом: підручник / Л. В. Балабанова, О. В. Сардак. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 468 с.
3. Voronkova Valentyna H., Nikitenko Vitalina A., Teslenko Tatyana V., Bilohur Vlada E. Impact of the worldwide trends on the development of the digital economy. Amazonia Investiga Volume 9. Issue 32. August 2020, P. 81-90. <https://amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/1478/1419>
4. Nikitenko Vitalina, Andriukaitiene Regina, Punchenko Oleg. Formation of sustainable digital economical concept: challenges, threats, priorities. Humanities Studies: збірник наукових праць / Гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя: ЗНУ, 2019. Випуск 1 (78). С. 141 – 153. <http://humstudies.com.ua/issue/view/11671>

УДК 351

Унгурян Людмила, магістрант гр. 8.2819-ду -з-19,
Нікітенко В.О., доц., к.філософ.н. – науковий керівник
*Інженерний навчально-науковий інститут
Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)*

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В ЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Система охорони здоров'я, як складна соціально-економічною система та специфічна галузь національної економіки, покликана забезпечити реалізацію найактуальнішого соціального принципу – збереження та покращення здоров'я громадян, надання їм висококваліфікованої медико-профілактичної допомоги. Особливої актуальності питання охорони здоров'я набирають саме зараз, коли ми зіткнулися із страшною невизначеністю пандемії COVID-19. Тому для української системи охорони здоров'я проблема підвищення ефективності управління в закладах зазначених закладах із метою якісного надання медичної допомоги населенню зараз є особливо актуальною. У зв'язку із вищезазначеним необхідно, по-перше, вирішити проблему ресурсного забезпечення галузі та раціонального використання наявних ресурсів; по-друге, поряд із бюджетним фінансуванням використовувати альтернативні джерела надходження грошових коштів за рахунок розширення платних послуг, залучення коштів підприємств, організацій та установ. Це дасть можливість галузі перейти на сучасні медичні технології, оснастити заклади охорони здоров'я найсучаснішим обладнанням, розпочати виробництво ефективних ліків, підвищити якість та професіоналізм медичного персоналу тощо.

Але існує ряд чинників, що стримують розвиток і підвищення ефективності управління в закладах охорони здоров'я, серед яких: брак ресурсів у галузі охорони здоров'я, обмежені можливості для конкуренції, наявність бюрократичних бар'єрів та низка інших чинників, що не дозволяють покращити умови лікування і перебування у медичних закладах, блокують перехід до ринкових відносин. Враховуючи специфіку сфери охорони здоров'я неможливо просто спроекціонувати існуючий досвід економічних відносин із сфери матеріального та товарного виробництва у галузь лікувально-профілактичної діяльності. А так, необхідно розробити та удосконалити вже існуючі механізми управління охороною здоров'я, що орієнтуватимуться на ринкові умови та дбатимуть про інтереси пересічних громадян. Перелік основних напрямків підвищення ефективності діяльності медичних організацій: підвищення зацікавленості менеджерів вищої ланки медичної установи в покращенні його роботи, усвідомлення необхідності колегіального прийняття рішень щодо удосконалення організації проектування системи адміністративного управління в закладах охорони здоров'я, залучення до процесу удосконалення організації проектування системи адміністративного управління в закладах охорони здоров'я всього складу керівництва, участь

лікарів та іншого персоналу в процесі впровадження заходів щодо поліпшення діяльності та удосконалення організації проектування системи адміністративного управління в закладах охорони здоров'я, заохочення індивідуальної участі. Незважаючи на важливість колективних дій, слід приділяти увагу і кожному окремо взятому члену колективу.

Рішення проблем, що виникають в процесі функціонування організацій охорони здоров'я, має привести до підвищення якості та доступності медичних послуг. Для цього необхідно створити уніфіковані системи управління закладами охорони здоров'я, які будуть сприяти підвищенню якості медичної допомоги та підвищенню ефективності їх діяльності. Сучасні економічні умови диктують необхідність розгляду питань управління якістю медичної допомоги та удосконалення організації проектування системи адміністративного управління в закладах охорони здоров'я в таких аспектах: підвищення технологічності всіх процесів її надання, стандартизація та оптимізація вибору медичних технологій, застосування на практиці принципів доказової медицини, використання передових форм і методів інформатизації та організації. Поряд із цим на практиці застосовуються моделі управління, які, як правило, орієнтуються виключно на процес надання медичної допомоги і не враховують ті взаємопов'язані процеси і види діяльності організації охорони здоров'я, які прямо чи опосередковано беруть участь в процесі створення медичної послуги і впливають на її результат. Існуючі моделі спираються, в основному, на стандартизацію функціональних алгоритмів лікувально-діагностичного процесу і медичних послуг (клінічні шляхи, протоколи ведення хворих, стандарти медичної допомоги) і на методи контролю і оцінки якості медичної допомоги. В даний час залишаються недостатньо опрацьованими питання впровадження процесного підходу до управління в медичних установах, який дозволив би безперервно підвищувати якість послуг, що надаються при наявних ресурсах і ефективно вирішувати поставлені завдання.

Список використаних джерел

1. Аджиев М. Э. Основные проблемы системы менеджмента качества медицинской организации. Молодой ученый. 2013. № 12. С. 561–562.
2. Voronkova Valentyna H., Nikitenko Vitalina A., Teslenko Tatyana V., Bilohur Vlada E. Impact of the worldwide trends on the development of the digital economy. Amazonia Investiga. Volume 9. Issue 32 / August. 2020. P.81-90 <https://amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/1478/1419>
3. Nikitenko Vitalina, Andriukaitiene Regina, Puchenko Oleg. Formation of sustainable digital economical concept: challenges, threats, priorities. Humanities Studies: збірник наукових праць / Гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя: ЗНУ, 2019. Випуск 1 (78). С.141 – 153. <http://humstudies.com.ua/issue/view/11671>
4. Нікітенко В. О. Концепція сталого розвитку світу в його еволюції від екополісів до біополісів, від "порожнього світу" до "повного світу" (на прикладі доповідей Римського клубу): соціально-філософські виміри. // Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпряниці / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя: КСК-Альянс. 2020. Випуск 41 С. 103-111.
5. Полина Н. А. Управление многопрофильным лечебно-профилактическим учреждением. Н. Новгород : НИМБ, 2012. 280 с.

УДК 351.82:338.48

Федан Євгеній

E-mail: rus115420@gmail.com

Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна)

ІСТОРИКО-ЕКОНОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АГРОТУРИЗМУ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Актуальність. Позитивний вплив агротуризму на вирішення соціально-економічних проблем села полягає передусім у тому, що він розширює сферу зайнятості сільського населення, особливо жінок, і дає селянам додатковий заробіток; розширює можливості зайнятості сільського господаря не тільки у виробничій сфері але й у сфері обслуговування. Європейська практика показує, що обслуговування одного агротуриста на стаціонарному маршруті із забезпеченням культурно-розважальної програми створює мінімум три робочих місця. За підрахунками експертів Європейського банку реконструкції та розвитку, дохід, отриманий від одного ліжко-місця, що надається туристу, еквівалентний річному доходу фермера від однієї корови. Тому у багатьох розвинених західноєвропейських країнах сільський туризм є невід'ємною складовою програми комплексного соціально-економічного розвитку села.

Аналіз останніх досліджень. Питанням історії розвитку агротуризму присвячено багато праць зарубіжних та вітчизняних вчених, де розглянуто особливості організації та планування сільського туризму, визначено основні передумови його розвитку, вивчено європейський досвід його становлення тощо. Особливо актуальними є дослідження: Король М. М., Атаманчука В. В., Дуги В.О. та ін.

Мета дослідження полягає у виявленні історико-економічних особливостей розвитку сільського туризму, розкритті причин, факторів та моделей його розвитку в країнах Європи.

Основний текст. Ідея розвитку сільського туризму зародилася в Європі на початку XIX століття. Всього сільському туризму як напряму туристичній налічується близько 40 років. Родоначальницею сільського туризму вважається Франція, де в 60-х роках минулого століття з подальшим поширенням у світовій практиці і з'явився агротуризм. Якщо розглядати ретроспективу розвитку сільського туризму, то початкова ідея прийому туристів на базі фермерських господарств була підтримана французькою владою в 1952 році [1]. Суть ідеї – отримання другорядного джерела доходу для селян, однак до 1970-х років доходи фермерів від сільського туризму в деяких випадках стали перевищувати доходи від сільськогосподарської діяльності.

Однією з причин швидкого розвитку сільського туризму в Європі є криза в сільськогосподарському секторі. У сучасну епоху процес продуктивності та автоматизації сільського господарства призводить до зменшення робочих місць. Фактично в багатьох сільських регіонах в Європі сільське господарство

перестало бути найважливішою формою використання землі й найважливішою діяльністю сільської громади. Частка громад, які працюють у сільськогосподарському секторі в Греції, становить 30% від їх загальної кількості, в Португалії – 24, в Іспанії та Ірландії – 17, в Італії – 12, у Бельгії, Данії, Нідерландах та Великобританії – від 2 до 7% [2]. Отже, необхідно було знайти нові види діяльності, які б замінили або доповнили сільськогосподарську діяльність.

Пошук підходів у вирішенні цього завдання пояснює підвищену зацікавленість до сільського туризму, що при швидкому розвитку може оживити багато сільських регіонів. Статистичні дослідження показують, що 35% городян в ЄС віддають перевагу відпустці в сільській місцевості. У Голландії їх частка особливо висока – 49% [2]. Сільський туризм створює нові робочі місця та приносить реальний дохід регіонам – Італія в Європі займає перше місце по сільському туризму, її прибуток в середньому становить 350 млн дол. Сільський туризм також дозволяє знайти засоби і способи для збереження природи. У багатьох країнах розвиток цього виду туризму став головним напрямом охорони і відтворення національних сільських ландшафтів – саме таким чином вдалося зберегти прекрасні альпійські луки Швейцарії, млини і канали Нідерландів, старі парки і вілли Італії. Сьогодні ЄС на прикладі Італії бачить в агротуризмі шлях порятунку сільського господарства країн Західної Європи.

Європейський пік розвитку сільського туризму припав на 80-і роки, але інтерес до даного напрямку туризму не вгасає і в даний час – європейські садиби і ферми відвідують щорічно мільйони туристів. Зараз агротуризм в Європі за популярністю займає друге місце після пляжного відпочинку [1]. Розглядаючи подальший розвиток сільського туризму, слід зазначити значний вплив на нього негативних соціальних явищ, таких як індустріалізація на селі, масовий відтік населення в міста та ряд інших, що призвели до необхідності пошуку владою європейських країн альтернативної зайнятості селян з метою переорієнтування їх зі сфери виробництва в сферу надання послуг. На цьому тлі стали розроблятися заходи держпідтримки, внаслідок чого агротуризм і отримав широке поширення у світовій практиці господарювання.

Сучасний розвиток сільського туризму в Європі приносить близько 20-30% загального доходу туризму [3] з поступовим наростанням динаміки поширення, модель «пейзаж – знання – дозвілля», характерна для сільського туризму, поступово витісняє класичне уявлення про відпочинок – модель «сонце – море – пляж».

Національні та географічні особливості, законодавче закріплення та державна підтримка дозволяють країнам знаходити і розвивати власну національну агротуристичну практику. Одним з напрямків сільського туризму є охорона і відновлення національних сільських ландшафтів, наприклад, збереження національного природного надбання – альпійські луки Швейцарії, млини і канали Нідерландів, старі парки і вілли Італії.

В якості факторів успіху сільського туризму в Європі необхідно назвати також політичну підтримку сільського туризму з боку національних держав і Євросоюзу, оскільки агротуризм спочатку розглядався в якості соціального амортизатора при реструктуризації аграрного сектора економіки, дозволяючи створювати нові робочі місця в сільській місцевості.

У ряді країн діють спеціальні закони про агротуризм, які значною мірою сприяли розвитку цього сектора туристичної діяльності, або реалізуються спеціальні державні програми підтримки сільського туризму та організації цього виду діяльності.

У Європі на міжнародному рівні розробляються загальні, міжнародно визнані, підходи до стандартів якості та спеціальні рекомендаційні орієнтири для класифікації та стандартизації засобів розміщення і послуг у сфері сільського туризму. Причому робота ця проводиться не в рамках державних або наднаціональних відомств (національних міністерств або директоратів ЄС), а в рамках міжнародних програм ЄС за найактивнішої участі асоціацій суб'єктів агротуристичної діяльності (наприклад, EUROGITES Європейської федерації фермерського і сільського туризму, ECEAT – Європейського центру еко-сільського туризму та ін.) [2].

Іншим важливим фактором успішного розвитку агротуристичного сектору стало те, що агротуристичний продукт відповідав запитам нового споживача із середнім достатком, який складає найбільший сегмент платоспроможного попиту. Крім цього необхідно відзначити, що мікроекономічна модель сільського туризму виявилася досить ефективною.

Виробництво турпродукту в порівнянні з іншими секторами туристичної діяльності виглядає вкрай маловитратними, а значить, агротуризм міг конкурувати за показником «ціна-якість» з іншими турпродуктами.

Міжнародна (переважно європейська) практика показує, що розвиток сільського туризму у формі малого сімейного готельного бізнесу є великою соціально-економічною програмою щодо переведення частини аграрного населення зі сфери виробництва в сферу послуг.

Її завдання – дати імпульс розвитку аграрних регіонів та їх населення шляхом організації нового специфічного сектора місцевої економіки. Крім економічних, така державна політика переслідує соціальні та соціокультурні цілі: зупинити деградацію сільських районів, зростання негативних соціальних явищ, зберегти і почасти відтворити культурну спадщину, національну самобутність регіонів.

У європейських країнах важливим фактором є те, що житловий фонд в сільських регіонах в цілому має високий рівень комфортності, концепція сільського туризму ґрунтується в першу чергу на використанні ресурсів домашніх господарств як засобів розміщення та туристичних ресурсах місцевих спільнот в цілому (як сільських, так і прилеглих міст). Таким чином, панівна в Європі концепція сільського туризму орієнтована на розвиток малого сімейного готельного господарства в сільських провінціях.

Ця модель в якості необхідних умов реалізації передбачає [4; 5]:

а) наявність вільного або умовно вільного житлового фонду в сільській місцевості (включаючи малі міста);

б) досить високий рівень комфортності і хороший стан цього житлового фонду (як правило, це приватні будинки з автономною системою забезпечення);

в) системна державна підтримка агротуристичних господарств: прийняття політичного рішення про підтримку сільського туризму як сектора сфери послуг;

г) організаційна підтримка: створення спеціальних структур, що надають системну допомогу та займаються організацією даного сектора туріндустрії, а також впровадженням ІТ, що дозволяє створити масштабний ринок сільського туризму у віртуальній формі;

д) організація об'єднань суб'єктів сільського туризму, що підтримують портали з базами даних по всьому агротуристичному сектору;

е) нормативно-правова підтримка (прийняття відповідних законів і держпрограм) та інформаційне та рекламно-інформаційне забезпечення просування сукупного національного та регіональних агротуристичних продуктів;

ж) фінансова підтримка: (система пільгового кредитування або дотування агротуристичних господарств.

Описана модель прийнята за зразок і в країнах «третьої хвилі» Європи. Вони не мають, як правило, житлового фонду такого рівня комфортності, як у Західній Європі, однак вони мають держпрограми розвитку агротуристичного сектору «зверху» за зразком ЄС: на рівні центрального уряду прийняті рішення про політику державної підтримки сільського туризму та відповідні програми, створюється система пільгового кредитування агротуристичних господарств для реконструкції та дообладнання будинків з метою прийому туристів, організуються національні асоціації суб'єктів агротуристичного бізнесу, вже на початковому етапі впроваджуються ІТ і підтримуються інформаційно-рекламні портали.

Висновки і рекомендації.

Отже, в якості факторів успіху сільського туризму в Європі необхідно назвати насамперед політичну підтримку сільського туризму з боку національних держав і Євросоюзу, оскільки сільський туризм спочатку розглядався в якості соціального амортизатора при реструктуризації аграрного сектору економіки, дозволяючи створювати нові робочі місця в сільській місцевості. У ряді країн діють спеціальні закони про сільський туризм, значною мірою сприяли розвитку цього сектора туріндустрії, або реалізуються спеціальні державні програми підтримки сільського туризму та організації цього виду діяльності.

Список використаних джерел

1. World Wide Opportunities on Organic Farms. URL: <http://www.woof.net/>(дата звернення: 20.11.20).

2. Уланов Д. А. Туризм на сельских территориях: опыт, проблемы, перспективы. URL:<http://www.moluch.ru/archive/53/7225/>(дата звернення: 20.11.20).

3. Адамеску А.А. Современные подходы к организации агротуризма в странах Центральной и Восточной Европы. *Региональная экономика: теория и практика*. 2017. № 33. С. 67–71.

4. Король М.М., Атаманчук В.В. Аналіз Європейського досвіду організації зеленого туризму. *Науковий вісник УжНУ. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Випуск № 7/2016. С. 30-33.

5. Дуга В.О. Інтеграція України до ЄС: перспективи вітчизняного агротуризму. *Сталий розвиток економіки*. 2016. № 2. С. 60-68.

УДК 35: 33.021.8

Фурсін Олександр

E-mail: fursin@ukr.net

ORCID: 0000-0002-4457-0350

Інженерний навчально-науковий інститут

Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)

ВПЛИВ КОМУНІКАЦІЇ НА РОЗВИТОК ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА

Комунікація є основною функцією менеджменту, тому в організації повинен бути оптимальний обсяг комунікації. Не варто забувати й про те, що на обсяг комунікації, який проходить крізь нас, також впливають глобалізаційні процеси, цифрові технології, Четверта промислова революція 4.0 Природа наділила нас захистом від інформаційних перевантажень. Що більше сигналів надходить ззовні, то сильніший наш імунітет до вхідних даних. Наш мозок природним чином пристосований до того, аби ігнорувати майже всю вихідну інформацію. Складні системи самотужки знаходять свій комунікаційний оптимум. В управлінні важливою функцією є оптимізація управління організацією як цілого [1]. Члени команди повинні самоорганізовуватись з метою оптимізації організації як єдиного цілого, використовуючи для цього чотири складових: менеджмент; коучинг; менторинг; комунікацію. Керівники не повинні залишатись байдужими до професійного зростання підлеглих, їх знань, досвіду, навчання, дисципліни, досягнення цілей. Частина обов'язків менеджера – коучинг власних підлеглих, що підвищує їхню кваліфікацію та ефективність.

Коучинг може фокусуватися на розвитку або навичок міжособистісного спілкування, або технічних умінь, необхідних у роботі. Керівник може делегувати цей обов'язок найдосвідченішим співробітникам, доручивши коучинг молодих колег із метою розвитку їх професійних навичок. Тема відповідальності керівників за коучинг співробітників є надзвичайно важливою

в управлінській практиці, тому керівники повинні бути лідерами компетенцій, включаючи комунікаційні. Їхнє першочергове завдання – вдосконалення комунікаційних технологій, що застосовуються організацією. В той же час важливою є не тільки комунікація, а і зворотний зв'язок в організаційних структурах як процес передачі інформації від однієї людини до іншої та уникнення перекрученої інформації. Комунікація – це передача інформації від одного мозку до іншого на основі сформованих між ними взаєминах, що супроводжуються подоланням безлічі перешкод. Комунікація залежить від трьох чинників: інформації, взаємин і зворотного зв'язку [2]. Комунікація – інформація, помножена на взаємини та зворотний зв'язок, якої ніколи не буває достатньо. Організація представляє собою мережеву структуру і являє собою приклад «стисненого світу». В організаціях виділяються три архетипи (типи) комунікаторів: 1) хаби – люди, до яких з багатьох джерел надходить інформація, а вони потім транслюють її по всім каналам; 2) воротарі – експерти, які уважно скеровують інформаційні потоки, знають, що треба повідомити й кому, а чого взагалі не слід повідомляти; 3) барометри – спостерігачі людей і тенденцій, вони зазвичай стають відмінними наставниками й коучами.

Стівенсон зазначає, що аби знати більшість людей в організації, воротарі направляють свою увагу на «правильних» людей, а барометри знають більшість людей, які знають «правильних» людей. М. Гладуел запропонував іншу класифікацію людей у соціальних мережах: 1) з'єднувачі обмінюються інформацією з багатьма людьми, але їх не пов'язують із ними глибокі відносини; 2) експерти знають менше людей, але зазвичай інвестують більше часу у розвиток відносин із ними, а тому знають їх набагато краще; 3) продавці ідей – майстри міжособистісної комунікації, які здатні донести інформацію до адресата навіть у тих випадках, коли інші не в змозі це зробити. Переліки архетипів комунікаторів, яку б модель ми не використали, занадто легко призводять до непорозумінь, провокуючи виникнення стереотипів, що занадто спрощують ситуацію.

Цю ситуацію допоможе розкрити дев'ять комунікативних компетенцій у соціальних мережах: 1) з'єднання; 2) фільтрація; 3) емпатія; 4) розуміння; 5) розвиток; 6) управління; 7) поширення; 8) вплив; 9) розмова. Одним із найцікавіших явищ у системах із властивостями «тісного світу» є ефект гомогенізації, коли відбувається передача інформації із найбільш популярної інформації («голова») до «хвоста» (нішева або менш популярна інформація). Навпаки у мережах з великою кількістю з'єднань інформація, що вже багаторазово скопійованою, має тенденцію до додаткового копіювання. Те, що вже є популярним, має тенденцію ставати ще популярнішим. Гомогенізація у соціальних групах, у суспільстві та організаціях – це механізм, що створює загальну культуру, захоплення і моду. Деякі дослідники називають це явище «соціальним зараженням»: ми переймаємо ідеї, переваги, фобії та бажання від інших. Але якщо ми інформовані про існування соціального зараження, ми можемо знайти способи боротьби з ним або направити його в корисне русло. Пропускна здатність між сенсорним входом і мозком невелика. Чим більше

зв'язків між членами колективу у складній системі, тим більше існує обмежень і тим більше обмежується свобода, здатність досягти максимальної продуктивності. Кількість зв'язків у складній системі має бути відповідним чином налаштована, їх має бути ані забагато, ані замало. Середній обсяг комунікації між членами в рамках однієї організації має залишатися більш менш сталим, щоб організація була ефективною і всі процеси у ній були оптимальними в інформаційному суспільстві [1]. Незалежно від кількості агентів у системі, незалежно від кількості з'єднань, що пов'язують їх один з одним, складна адаптивна система знаходить свій власний оптимальний обсяг комунікацій. При перевищенні певної кількості з'єднань ступінь адаптації знижується. Розмір мережі не надто впливає на оптимальну кількість з'єднань на кожний вузол і ця оптимальна кількість з'єднань відносно невелика. Упродовж процесу розширення мережі та виникнення нових вузлів кількість з'єднань, що ведуть до кожного з них, має залишатися відносно сталою

У системі організації має бути оптимальний обсяг комунікації, тому що ми всі сьогодні перезавантажені: 1) інформацією; 2) книжками; 3) блогами; 4) ПЗ; 5) телебаченням; 6) медіа. Тому доводиться сьогодні ігнорувати переважну частину інформації, з якою стикається людина чи навіть функціонувати ефективніше, коли в розпорядженні менше даних. Це свідчить про те, що організація, як і комунікації повинні бути оптимальними, тому що природа наділила нас захистом від інформаційних перевантажень, а складні системи повинні знайти свій комунікаційний оптимум. Немає жодної необхідності (та це й неможливо) управляти потоком інформації, що проходить крізь дану соціальну мережу. Єдине розумне, що варто робити в зв'язку з цим менеджеру, – прагнути впливати на те, яка саме інформація доступна його співробітникам, які зв'язки формуються між ними і наскільки добре вони навчилися користуватися своїми сенсорними фільтрами. Важливо також враховувати, що командам потрібен час, аби навчитися фільтрувати інформацію, що надходить до них, та налагодити співпрацю. Тому не варто занадто часто переформовувати команди – в іншому разі їм доведеться щоразу починати процес адаптації заново.

Спричинені глобалізацією й інформаційною революцією, іншими чинниками прогресу, професійні компетентності мають розглядатися надія людства у збереженні свого цивілізаційного статусу, принаймні у першій половині XXI століття. Цифрове суспільство у зв'язку з експоненціальним зростанням інформації потребує формування і розвитку комунікаційних компетентностей, що виступають як «метакомпетентності», що органічно входять в усю тканину організації як єдиного цілого, включаючи Інтернет, нові комунікаційні технології, інформаційно-комунікативні відносини, які у значній мірі змінили наше життя і відношення один до одного [3]. Сутність комунікаційної компетентності як «метакомпетентності» зводиться до: 1) необхідності накопичувати знання, які необхідні для вироблення професійної концепції своєї професії (механізм запам'ятовування великого масиву інформації); 2) формувати у собі здатність до творчості і креативності

(механізм цілеспрямованого перетворення особистості); 3) виробляти здатність до самоактуалізації і самовдосконалення, постійного розвитку особистості (механізм градієнтного розвитку). Взаємозв'язок цих елементів слід розглядати структурно: а) формування змістовної частини суспільства «цифрової ери»; б) формування творчої частини у контексті нового періоду розвитку ментальних структур народження нового знання; в) наповнення організаційного процесу сучасними методиками у контексті психологічних механізмів самоосвіти, саморозвитку, щоб виживати в умовах глобальних викликів і вміти діяти в умовах нових тенденцій глобалізації, діджиталізації, Четвертої промислової революції, технологічної революції.

Список використаних джерел

1. Воронкова В.Г., Романенко Т.П. Андрюкайтене Регіна. Концепція розвитку проектно-орієнтованого бізнесу в умовах цифрової трансформації до smart-суспільства. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2016. Вип.67. С. 13-27.
2. Воронкова Валентина. Формування концепції управління складними соціальними системами інформаційного суспільства. Становлення і розвиток інформаційного суспільства як основи забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави». Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 23–24 листопада 2017 року / Ред.-упорядник: д.філософ.н., проф. В.Г.Воронкова. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2017. С. 26-29.
3. Череп А.В., Воронкова В.Г., Луай Файсал Муц, Фурсін О.О. Інформаційні та інноваційні технології як чинник підвищення ефективності цифрової економіки та бізнесу в умовах глобалізації 4.0. HUMANITIES STUDIES: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia: ZNU. 2019. 1 (78). С.169-180.

УДК 338.48

Череп Алла

E-mail: cherep.av.znu@gmail.com

ORCID: 0000-0001-5253-7481

Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна)

Андрюкайтене Регіна

E-mail: regina.andriukaitiene@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0691-7333

Литовський університет спорту (Каунас, Литва)

Воронкова Валентина

E-mail: valentinavoronkova236@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0719-1546

Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна)

ВПЛИВ КРЕАТИВНИХ DIGITAL-ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

В умовах розвитку нової економіки у туристичних фірмах слід розвивати і використовувати відділи digital-технологій, в основі яких концепції добування даних, оцінки загальних стратегій і пропозицій, що роблять успішною роботу туристичної компанії, що включають сукупність принципів, концепцій і технік, які структурують мислення й аналіз.

Серед принципів digital-технологій – підбірка різних завдань з туристичних технологій та алгоритмів їх виконання. Для digital-технологій характерними є креативність, інтуїція, знання проблемної ділянки туристичного бізнесу, так як спеціалісти повинні приймати креативні рішення і застосовувати креативні технології, щоб зробити туристичний бізнес ефективним.

Якщо ви дивитиметься на проблеми туристичного бізнесу з точки зору розвитку і втілення digital-технологій як процесу вилучення інформації з даних, за допомогою digital-технологій, які створені за принципами data science, в основі яких інженерія та обробка даних, принципи, процеси, техніки та креативні технології, від використання яких буде успішніше розвиватися креативне бізнес-середовище. З digital-технологіями повинні працювати маркетологи і спеціалісти з реклами, завдяки яким робота туристичної компанії стане більш ефективною, прибутковішою.

Креативні digital-технологій обробки даних туристичної інформації дуже важливі для багатьох завдань у туристичному бізнесу, для яких потрібні дані, зокрема ефективна обробка транзакції, підтримування роботи веб-системи і рекламна онлайн-компанія, щоб ухвалювати рішення на основі даних, які сприяють підвищенню продуктивності [1, с. 141-153].

У великому обсязі даних за допомогою digital-технологій можна знайти інформативні описові атрибути об'єктів, які цікавлять туристичних агентів. У туристичному бізнесі з плинністю об'єкт, який нас цікавить – клієнт, і кожного

клієнта можна описати великою кількістю атрибутів: частота користування туристичними сервісами, історію спілкування із службою техпідтримки та багато інших факторів. Аналітик може використовувати інформаційні технології й визначати автоматично інформативні атрибути.

Тому у туристичній компанії повинні працювати компетентні спеціалісти з digital-технологій та дата-аналітики, які повинні добувати дані, так як без цих даних навіть найкращі дата-спеціалісти не дадуть великих результатів. Аналіз туристичного бізнесу як плинного соціального і культурного явища, яке поглинається коронавірусними проблемами, допомагає краще навчитися підходити до проблем з точки зору інформаційних технологій. Коли перед digital-технологіями стоїть туристична бізнес-проблема, то слід знайти digital-інформацію, щоб вміти оцінити її вирішити продуктивніше за допомогою даних і як це зробити. Digital-технології все частіше стають на чолі компаній, щоб вміти компетентно взаємодіяти з зовнішнім і внутрішнім середовищем, оцінити всю сукупність проблем і вміти їх вирішити, що є великою професійною перевагою. Туристичні компанії розвивають digital-аналітичне інформаційне мислення, яке є креативним для працівників туризму з метою, щоб отримати над конкурентами переваги і досліджувати все нові й нові проблеми, що поглинають сьогодні туристичні компанії посткоронавірусної епохи.

Сьогодні туристичні компанії беруть на роботу digital-спеціалістів з інформаційних технологій, щоб ті підключали новітні креативні технології, сприяли прибуткам і знижували витрати. Менеджерам digital-технологій дедалі частіше треба управляти роботою аналітиків і аналітичними проектами, маркетологам – організовувати і розуміти, як працюють компанії на основі даних, венчурним інвесторам потрібно робити мудрі інвестиції у компанії, які мають важливі дані, а бізнес-стратегам потрібно розробляти плани, де дані будуть використовуватися більш ефективно [7]. Туристичні компанії повинні дотримуватися обраних ключових цілей digital-технологій з метою створення цінностей для споживачів – інклюзивних, стабільних фінансових послуг. Digital-технологій мають бути орієнтованими на клієнта, а фінансові установи і Фінтех-компанії працювати разом і підтримувати інформаційну систему, що слугує таким цілям. Сподіваємося, що digital-технології зможуть оцінити потенційну користь таких цифрових платформ у туристичній галузі, а туристичні фірми повинні вітати сучасні digital-технології і таке переконання має стати загальним.

І чим більше у туристичних фірмах стандартизованих процесів і простих технологій digital-технологій, тим краще, так як це сприяє зменшенню невизначеності. Чим менше уваги приділяється digital-технології і чим складніші digital-технології, тим вони ризикованіші для людей, тому введення все більшої кількості digital-технологій сприяє технологічним змінам у туристичному бізнесі. Після досліджень Шумпетера економісти взяли за аналіз феномену інноваційності, який відбувається у туристичних фірмах і приводить до підвищення ефективності роботи фірм. Ще у 1950-х рр. Роберт Солоу зумів підрахувати внесок інновацій шляхом визначення внесків капіталу

та робочої сили, і вивів, що решта (тобто 87,5%) змін рівня життя зумовлені змінами технологій, які назвали «інноваціонізмом» [2, с. 109].

Саме інноваціоналізм є основним джерелом збільшення доходів, тому не викликає сумніву, що економічне зростання туристичних фірм пов'язане з технологічними інноваціями і демонструє ознаки розвитку digital-технологій сталого розвитку, а іноді демонструє зворотню сторону технологічних інновацій [4, с. 462-471]. Для туристичного бізнесу надзвичайно важливими є розвиток digital-технологій Іншуртеха – страхових технологій, що дозволяють переосмислити і перебудувати страхування за допомогою нових технологій. Бізнес-модель digital-технологій німецької страхової компанії Friendsurance полягає у тому, що всі учасники вкладають гроші у загальний пул для зниження ризиків – такою є природа страхування.

Однак у випадку з Friendsurance всі страхові внески, що залишаються у фонді до кінця року, повертаються страхувальникам, оскільки страховий випадок не настав. Sosoop створює домашні системи безпеки, що підключаються до Інтернету; Kasko пропонує адаптувати миттєві рішення під час миттєвого страхування на партнерських платформах; Jamii забезпечує жителям Тропічної Африки з низьким рівнем доходів доступ до медичного страхування; Buzzmove дає змогу порівняти вартість перевезень і переїздів; ця інформація важлива для страховиків у разі втрат товарів у дорозі; Roost виробляє розумні батареї для детекторів диму; Augury виробляє датчики для систем опалення, вентиляції та кондиціонування повітря; FitSense допомагає страховикам життя і здоров'я використовувати дані від медичних гаджетів та інших переносних пристроїв; Safer – сервіс, орієнтований на міленіалів, допомагає підібрати потрібний вид страхування, спираючись на інформацію з їхніх акантів у соціальних мережах.

Робоконсультант як об'єкт digital-технологій – це програмний автоматизований сервіс, що працює за принципом інвестиційного консультування з залученням інформаційних технологій [3].

Алгоритми digital-технологій у цілковито автоматизованій системі туристичного бізнесу аналізують ваш портфель заощаджень та інвестицій і допомагають максимізувати прибутковість залежно від того, наскільки туристичні фірми схильні до ризику. Digital-технологій необхідні як повітря, так як саме у площині аналізу даними про клієнтів полягає умова досягнення прибутковості туристичної організації.

Велику роль відіграють кібербезпека, біометрія, платежі, цифрова ідентифікація, платформи, ринки та хмарні технології, що сприяють підвищенню ефективності туристичного бізнесу завдяки вико рис танню digital-технологій [6].

Висновки.

Сьогодні, коли туристичний бізнес орієнтований на digital-технології, потрібно думати, як їх застосовувати до реальних завдань туристичного бізнесу, як двикорис товувати digital-технології, як структурувати digital-

технології, щоб зробити їх системними, а, отже, як зробити туристичний бізнес прибутковим.

Digital-технології безпосередньо містяться у ядрі усталеного світогляду туристичного бізнесу, навіть незважаючи на посткоронавірусні проблеми.

Перелік використаних джерел

1. Воронкова В.Г., Романенко Т.П. Андрюкайтене Регіна, 2016. Концепція розвитку проектно-орієнтованого бізнесу в умовах цифрової трансформації до smart-суспільства. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2016. Вип.67. С. 13-27.
2. Nikitenko Vitalina, Andriukaitiene Regina, Puchenko Oleg. Formation of sustainable digital economical concept: challenges, threats, priorities. Humanities studies. 2019. Випуск 1 (78). С. 141–153.
3. Рідлі Метт. Еволюція всього / пер. з англ. М.Солдаткіної. Київ: Видавнича група КМ-БУКС, 2019. 336 с.
4. Скіннер Кріс. Цифрова людина. Четверта революція в історії людства, яка торкнеться кожного / пер. з англ. Т.Якубовська. Харків: Вид-во «Ранок-Фабула», 2020. 272 с.
5. Череп Алла, Воронкова Валентина, Никитенко Віталіна. Обратная сторона технологических инноваций и их последствия в условиях инновационно-информационного общества. THEORY AND PRACTICE: PROBLEMS AND PROSPECTS Scientific articles (Electronic publication) Kaunas *Lithuanian Sports University*. 2020. P.462-471.
6. Череп А.В., Лазнева І.О. Методи управління витратами виробництва продукції та їх порівняльний аналіз. Формування ринкових відносин в Україні. 2005. Випуск 11. С. 67-72. – 19.
7. Череп А.В., Маркова С.В. Теоретичні аспекти формування інноваційно-інвестиційної діяльності. Енергетика. 2009. Вип. 8. С.41-54.

УДК 338.3

Чернов Вадим, студент групи 8.0739-пм-з,
Науковий керівник: Капітаненко Н.П. , к.ю.н., доцент
E-mail: vadimchernov78@gmail.com
Інженерний навчально-науковий інститут
Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ ПІДПРИЄМСТВА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність обраної теми обумовлена тим, що забезпечення ефективної організації виробництва в інформаційному суспільстві можливе при дотриманні системного підходу до розгляду всіх процесів, які відбуваються на підприємстві. При цьому необхідно акцентувати увагу на вдосконаленні процесу виробництва шляхом розвитку всієї інфраструктури підприємства, ефективним використанням капіталу як фінансового так і позичкового для розширення інфраструктури, можливості розвитку виробництва, всіх сфер

діяльності навколо підприємства, які будуть сприяти ефективній та раціональній діяльності цього ж підприємства [4, с. 20].

Вивченням даного питання займалися такі відомі вчені як: Ю. Аніскін, В.Бакуменко, О.Бурбело, З.Варналій, Л.Вороніна, В.Карсекін, О.Мордвінова, А.Муравйов, В.Сівков, В.Олуйко, В.Рижих, Ю.Шарова. Проте не дивлячись на вагомий внесок щодо дослідження даної проблеми, все ж таки існує необхідність наукових досліджень в цій сфері.

Досліджуючи питання щодо удосконалення інфраструктури підприємства, зазначимо, що в науковій літературі є істотні розбіжності в трактуванні поняття інфраструктури, її складу та класифікації елементів які входять до неї. Хоча вітчизняними економістами розглянуті деякі, особливості функціонування інфраструктури в сучасних умовах, багато з них залишаються недостатньо дослідженими.

Отже, термін інфраструктура походить від латинського «*infra*» – нижче, під та «*structura*» – побудова, розміщення. В перекладі означає – сукупність складових частин будь-якого об'єкта, що мають підпорядкований (допоміжний) характер і забезпечують умови для нормальної роботи об'єкта в цілому. Іншими словами, інфраструктура – це своєрідний «тил виробництва», без якого неможлива його нормальна робота. Під інфраструктурою підприємства розуміють комплекс цехів, господарств і служб підприємства, які забезпечують необхідні умови для функціонування підприємства в цілому [1, с. 57].

Як правило розрізняють виробничу та соціальну інфраструктури. До виробничої інфраструктури підприємства належать підрозділи, які не беруть безпосередньої участі у створенні профільної продукції, але своєю діяльністю створюють умови, необхідні для роботи основних виробничих цехів. Соціальна інфраструктура забезпечує задоволення соціально-побутових і культурних потреб працівників підприємства.

План соціального розвитку підприємства має передбачати заходи для посилення трудової та творчої активності, зокрема ті, що сприяють розвитку раціоналізаторства й науково-технічної творчості працівників.

Головні аспекти плану соціального розвитку підприємства мають бути узгоджені з відповідними територіальними планами. Це зв'язано з тим, що чимало соціальних проблем за своїм значенням і можливостями розв'язання виходять за межі окремого підприємства.

В цілому успішне господарювання в ринкових умовах неможливе без збалансованого розвитку як основного виробництва, так і виробничої та соціальної інфраструктур підприємства [5, с. 76].

У процесі управління інфраструктурою слід в першу чергу керуватися такими загальними принципами, як:

– системність, коли внутрішня і зовнішня виробнича інфраструктура підприємства розглядається як щось цілісне, об'єднане спільною метою – найкращим чином задовольнити потреби основного виробництва в послугах виробничого характеру при найменших витратах на їх отримання;

– чіткість цільової орієнтації, коли безпосередня мета розвитку виробничої інфраструктури не суперечить, а підтримує досягнення загальної цільової установки підприємства;

– економічність, коли досягнення ефективності управлінських рішень щодо розвитку виробничої інфраструктури забезпечується визначенням порівняльної ефективності варіантів її розвитку і вибору найкращого з точки зору економічної доцільності;

– ситуативність, потребує розробки альтернативних варіантів розвитку виробничої інфраструктури, співвідношення обсягу послуг власної інфраструктури і послуг, одержуваних ззовні;

– наукова обґрунтованість, коли використовується достовірна інформація і перевірені практикою методи на основі безперервного збору, аналізу, переробки інформації з використанням новітньої комп'ютерної техніки та економіко-математичних методів [1].

Щодо удосконалення інфраструктури підприємства в інформаційному суспільстві, то це відбувається за допомогою різноманітних методів, що дозволяє розробити чітке організоване комплексне стратегічне планування та вдосконалити структуру управління, для забезпечення розробки довгострокової стратегії розвитку для досягнення визначених цілей і вироблення управлінських механізмів реалізації стратегії через систему планів [3, с. 118]. Зазначимо, що в сьогоденні умовах підприємство потребує вирішення таких проблем, як вибір найефективніших форм господарювання, здатних адаптуватися до умов сьогодення та здатних досягати конкурентних переваг за рахунок реалізації найперспективніших проектів. Зміни в економічній та політичній сферах, які відбуваються сьогодні в Україні передбачають вироблення стратегії розвитку підприємства згідно з сучасними ринковими умовами, докорінної зміни пропорцій відтворення, поступового входження країни до міжнародних господарських зв'язків [2, с. 54].

До основної діяльності удосконалення інфраструктури підприємства в сучасних умовах та стратегічним розвитком підприємства відносять аналіз проблеми, формування цілей, загальне й детальне проектування, виконання будівельно-монтажних і пусконаладжувальних робіт та ін. Стратегія удосконалення інфраструктури підприємства в сучасних умовах обирається на базі аналізу визначальних факторів, які описують стан даного підприємства враховуючи результати портфеля бізнесу, а також характер і сутність реалізованих стратегій. В умовах сьогодення, коли зовнішнє середовище постійно змінюється, не передбачуване і переважно не залежне від дій самого підприємства, ігнорування ним стратегічного контексту діяльності може спричинити критичні наслідки [2, с. 260].

Таким чином, для удосконалення інфраструктури підприємства необхідно створити єдину комплексну систему з управління інфраструктурними функціями, яке завжди наштовхується на перепони з боку нестабільності, нерегулярності й різноманітності операцій та функцій, що їх виконують.

Список використаних джерел:

1. Воронкова В.Г. Промисловий менеджмент: теорія і практика: колективна монографія / за ред.: В. Г. Воронкової, Н. Г. Метеленко; МОН України, ІННІ ЗНУ. Запоріжжя: ЗНУ, 2020. 338 с.
2. Капітаненко Н.П. Організація правової роботи на промисловому підприємстві // Промисловий менеджмент: теорія і практика : колективна монографія / за ред.: В. Г. Воронкової, Н. Г. Метеленко ; МОН України, ІННІ ЗНУ. Запоріжжя: ЗНУ, 2020. С. 253-310.
3. Капітаненко Н.П., Крайнік О.М., Сергієнко Т.І. Використання зарубіжного досвіду щодо регулювання авторського права інтелектуальної власності в сучасному інформаційному суспільстві // *The 1st International scientific and practical conference «Topical aspects of modern science and practice»* (September 21-24, 2020). Frankfurt am Main, Germany. 2020. С. 117-121.
4. Wenger O., Krainik O., Sergienko T. Improving the efficiency of management system in manufacturing companies in market economy. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. 2019 Т. 2. № 42. С. 19-23;
5. Семенов А. Г., Єлькіна А.В. Аналіз системи управління виробничою інфраструктурою промислового підприємства [Текст]. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2015. № 4. С. 75-81.

УДК 316.77:159.923.2:021.1:004

Яценко Артем, ст. гр.8.0730-пм-з,
Воронкова В. Г., д-р філос. н., професор – науковий керівник
E mail: zp.artem24@gmail.com
*Інженерний навчально-науковий інститут
Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)*

РОЛЬ САМООСВІТИ ІНДИВІДА У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У сучасних умовах глобальних суспільних перетворень, стрімкого розвитку цифровізації суспільних процесів, що пов'язані зі становленням інформаційно – комунікаційного суспільства, велике значення набуває концепція безперервної освіти, тобто освіти впродовж всього життєвого шляху людини. Складність та багатоманітність сучасних явищ проявляються в ускладненні та розширенні інформаційних потоків, залученні нових інформаційно – комунікаційних технологій, засобів обробки, передачі, зберігання та захисту даних, вихованні інформаційної культури та етики. Як наслідок – інформація дуже швидко втрачає свою актуальність, а знання та навички, що були здобуті одноразово та нещодавно, вже не здатні забезпечити успішне та повноцінне вирішення сучасних задач. Саме сьогодні вислів Генрі Форда про те, що, кожний, хто перестає навчатися, незалежно від віку – починає старіти, став актуальним як ніколи.

У своїх роботах про інформаційно – комунікаційне суспільство, соціолог Ж.Єлліуль особливу увагу звертає на важливість всебічного та безперервного розвитку здібностей та освіченості людини, підвищення культурного та духовного розвитку індивіду. Інший відомий соціолог М. Кастельс також приділяв особливе значення інформації та інформаційним технологіям та був переконаний, що вмиле використання ІТ дозволить використовувати їх гнучкість та швидко пристосовуватися до постійно змінюваних умов існування.

У швидко мінливому соціально – політичному середовищі самоосвіта стає запорукою успішного розвитку та життя людини, оскільки разом з ускладненням суспільних відносин зростають вимоги до інтелектуальних здібностей людини та вміння пристосовуватися. Процес самоосвіти розглядається як самостійна, активна, систематична діяльність індивіда, що полягає в отриманні нових знань та вмінь, поглибленні існуючих знань, розширенні кругозору, задоволенні допитливості, збагаченні духовних потреб для максимально ефективної реалізації власного потенціалу та самовдосконалення. На думку Н.Козієва, самоосвіта являє собою систематичний та цілеспрямований процес самовдосконалення задля розвитку особистості та її діяльності. За таких умов самеособистісний характер самоосвіти як засобу саморозвитку передбачає наявність процесу самопізнання. О. Бурлука розглядає самоосвіту як процес, в якому провідне місце займають мотивація і використовувані технології отримання знань, навичок і умінь, тому його організація, по суті, забезпечує рівень знань, навичок, умінь. Тобто результативність самоосвіти безпосередньо залежить від її організації» [1, с. 371].

Існує двіголовні причини, через які людина вдається до самоосвіти. В межах інформаційного суспільства інформація, знання та інтелект розглядаються як головні рушійні сила суспільних перетворень та найголовніші ресурси економіки, тому прагнення до їх постійного вдосконалення та оновлення є наслідком бажання бути ефективним та конкурентоспроможним на ринку праці. Багатогранне та складне соціально – політичне середовище передбачає вміння швидко адаптуватися до стрімких етнічних, культурних, мовних, професійних, технологічних змін, які не можливо здійснити не вдаючись до безперервного освітнього процесу. Тому в мінливих умовах головною вимогою до конкурентоспроможного фахівця є не стільки обсяг знань, скільки вміння швидко адаптуватися до змін, перенавчатися. Друга причина це бажання бути гармонійно розвинутою особистістю з чітко визначеною позицією щодорізних сфер громадського життя (культура, мистецтво, політика, філософія, релігія, мораль).

На сучасному етапі розвитку суспільства категорія самоосвіти не зводиться до пасивного накопичення та зберігання великого обсягу інформації, а передбачає індивідуальний, активний інтелектуально – пізнавальний процес, що вимагає вміння орієнтуватися у широкому інформаційному просторі, вміти організувати процес освітньої діяльності, використовувати сучасні засоби пошуку інформації, застосовувати критичні та аналітичні здібності при підборі інформації, вміти трансформувати «суху» інформацію в навички та знання для ефективного вирішення задач практичного значення.

Самоосвітня активність передбачає індивідуальний підхід, автономний характер, готовність до використання нових форм комунікаційного забезпечення, системність та безперервність, мотиваційну складову, високий рівень самоорганізації та самоконтролю в процесі навчання. Основними функціями самоосвіти вважають ліквідацію прогалин в знаннях, гарантування захищеності людини в мінливому середовищі та гармонізацію духовного розвитку індивіда.

Вступ на шлях розвитку інформаційного суспільства висуває нові вимоги, тому щоб ефективно вирішувати сучасні задачі, суспільство має усвідомити необхідність формування нового типу свідомості, де має місце пізнавальна самостійність та прагнення до безперервного процесу самоосвіти.

Список використаних джерел

1. Бурлука О.В. Самоосвіта особистості як необхідний компонент сучасного освітнього процесу. Гілея: науковий вісник. 2015. Вип. 101. С. 369–372.
2. Бурлука О.В. Актуалізація проблеми самоосвіти особистості в інформаційному суспільстві. Науковий вісник. Серія «Філософія». Харків: ХНПУ, 2018. Вип.50. С. 138-146.
3. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество, культура / М. Кастельс; [пер. с англ. О.И. Каратана]: М.: ГУ ВШЭ, 2000. 607 с.
4. Коляда І. Самоосвіта як соціокультурне явище в інформаційному суспільстві. Вісник Львівського університету. Серія філософські науки. 2019. Випуск 24, С.13 – 20.
5. Філософія інформаційно- комунікативного суспільства: теоретико- методологічний контекст: монографія / В.Г. Воронкова, О.В. Соснін, В.О. Нікітенко, М.Ю. Максименюк, за ред. д. філософ. н., проф.В.Г. Воронкової; Запорізька державна інженерна академія. Запоріжжя: ЗДІА, 2016. 276 с.

UDC 616.98:578.834]-036.21:616.89-008-036.3

Virginija Gutiene
Monika Globyte
Kaunas College (Kaunas, Lithuania)

STRESS DURING THE CORONAVIRUS PANDEMIC

Abstract

The COVID-19 pandemic today is a challenge not only to the health system but also to technology, which has spread rapidly in many countries and placed a heavy burden on all systems. With the rapid growth in demand for the services of medical organizations and medical staff, health care systems in many countries are on the verge of collapse (Lin, Zeting and Zhang et al. 2020). The disease began to spread in 2019. December. Quarantine has been introduced in Wuhan, the capital of China's Hubei province, where the population is growing rapidly. However, the disease has spread from China to other parts of the world. Total until 2020 April 21 more than 200 countries and territories have been approved for nearly 2.4 million. cases of infection. 2020 January 30 The World Health Organization (WHO) has declared a global emergency over the spread of COVID-19 (World Health Organization, 2020).

With the recent increase in COVID-19 infection, an emergency situation and challenge are becoming available to ambulance workers who, at the risk of their own health and well-being, persistently seek and combat the consequences of a pandemic and are in constant contact with patients to ensure prompt, high-quality and affordable GMP services. Inevitably, exposure to stress, which is currently excessive and the effects of stress on the body, can lead to a dangerous or critical health condition (Ahwal S., Arora S. 2015).

Key words: stress, coronavirus, pandemic, organization

An ambulance station is a sector of the health care system where the onset and steady increase in stress is inevitable and becomes part of daily work. Ambulance workers are much more likely to experience stress during a COVID-19 pandemic. According to research and organizations conducted by researchers Healy S. and Tyrrel M. (2011) at Shendi University, 83% of ambulance staff reported acute and chronic effects of stress. Respondents state that stress is primarily caused by extremely unsafe working conditions. Based on this hypothesis, it can be stated that GMP will always remain the first link between a COVID-19-infected person and further inpatient treatment in a hospital. It's like pre-hospital mediation, where the risk of getting this virus is much higher. It is important to mention that a pandemic caused by the COVID-19 virus becomes one of the possible causes not only to experience stress by complicating the working environment, but at the same time negatively affects the professionalism of employees, reduces the ability to recognize and deal with stressful situations.

Recent stress during the COVID-19 pandemic is one of the most sensitive and pressing issues, and much attention is paid to recommendations on how to maintain good emotional well-being and reduce the negative effects of stress during a pandemic.

The problematic question of the research. What is the stress experienced by workers during the COVID-19 pandemic?

Objective: To assess the stress situation experienced during the COVID-19 pandemic from the perspective of ambulance personnel.

The object of the study is the stress experienced during the COVID-19 pandemic.

Research tasks:

1. Define the concept of stress and its factors in a theoretical aspect;
2. To reveal the factors recognizing the COVID-19 pandemic situation.

Research methodology: Analysis of scientific literature

The concept of stress. Recently, the concept of “stress” became very popular for good reason – the last 20th century called the century of stress. Today, the 21st century, but stress, recognizing no boundaries, easily stepped into the new millennium and continues to strengthen its position. Everyone felt it, everyone is talking about it, but few have wondered so what exactly is stress?

This question dictionaries and encyclopedias give the following answers: Stress – is a state of tension that occurs in man under the influence of strong

impact. Stress – is a non-specific defense reaction of the organism in response to environmental change.

Fig. 1. The concept of stress.

Why is the issue of stress such an important one? Severe or chronic stress can result in disease or death. In the United States, approximately 80% of all non-trauma deaths are caused by stress-related illnesses.

Who experiences stress? Anyone can be affected by stress, but the extent to which we experience stress depends on our life-style and is, therefore, largely self-imposed. Whether you have control over the situation that is causing you stress or not, you can have control over your reaction to the situation. In other words, you can control how stressed you become.

Are the effects of stress always harmful? Stressors in our lives are not invariably bad. When the stressor is brief and not traumatic, our physiological state quickly returns to normal. In many instances, the normal stress response is the one which makes us perform. In fact, the absence of stressors in our lives would result in non-achievement.

Psychologically speaking, stress, defined by the twentieth century psychologist Richard Lazarus is a state of anxiety caused when events and responsibilities exceed a person's ability to cope. On the other hand, physiologically, stress is defined as the rate of wear and tear on the body (Fontana, 2015).

Take a look at the picture below. According to what is known as "The Yerkes-Dodson law," performance increases with physiological or mental arousal (stress) but only up to a point. When the level of stress becomes too high, performance decreases (Gino, 2016).

There's more: The shape of the curve varies based on the complexity and familiarity of the task. Different tasks require different levels of arousal for optimal performance, research has found. For example, difficult or unfamiliar tasks require lower levels of arousal to facilitate concentration; by contrast, you may better perform tasks demanding stamina or persistence with higher levels of arousal to induce and increase motivation.

The Yerkes-Dodson Law

How anxiety affects performance.

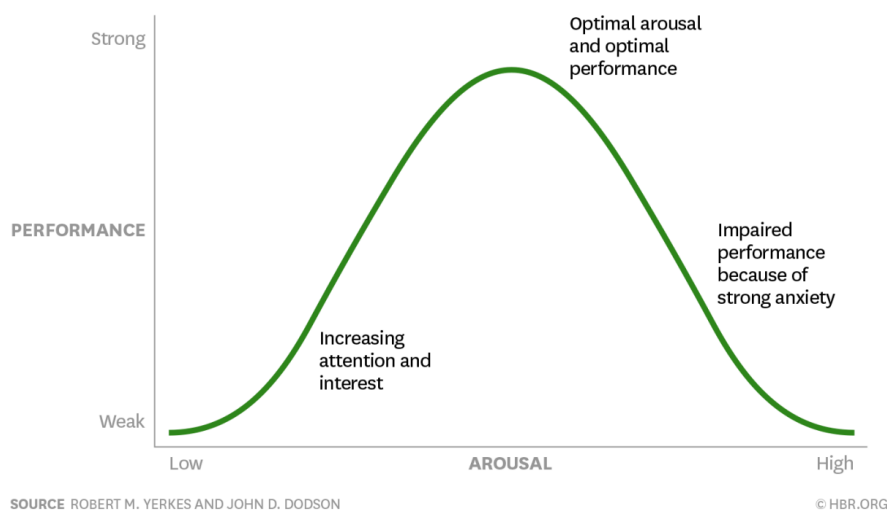

Fig. 2. Yerkes-Dodson optimal stress level curve (Gino, 2016)

Stress causing factors. Stress is caused by certain factors, also referred to as stressors. Stressors are requirements, situations, or circumstances that upset a person's balance and force one to react to stressors in one way or another. They are different but cause the same biological response in the body. Stress can affect not only professional but also personal life. It can disrupt organizational and individual functioning in the long run. Constantly high levels of adrenaline and cortisol cause the heart to contract rapidly and strongly, followed by an increase in blood pressure, an increase in cholesterol and a decrease in hemoglobin, leading to prolonged breathing and the development of asthma attacks. Reduces productivity, makes it difficult to concentrate and maintain focus. It also affects the quality of daily life – a state of constant fatigue, deteriorating relationships with family members and colleagues, refusal to participate in social activities, separation from community members.

The impact of stress during a pandemic. Topical causes of stress during a pandemic, such as undoubted predictions, threatening lack of resources for research, treatment and protection of workers from infection, increasing financial losses, imposition of restrictions on individual freedom, conflicting government reports, widespread disinformation in society, forced isolation for 14 days and stay, be at home. Of course, these causes may influence the development and progression of emotional anxiety and mental illness associated with the risk of coronavirus COVID-19 (Pfefferbaum, 2020).

During a pandemic, people usually help each other with the help of virtual technologies and try to reassure each other, but this event can severely disrupt their health. For example, a comprehensive mental health study in Spanish workplaces found that affected populations are experiencing emotional suffering, as should be the case in COVID-19 pandemic-affected populations (Brooks, Webster & Smith, 2020). Some groups of individuals may be more vulnerable than the circulating psychosocial effects of a pandemic. In particular, individuals with this infection are at increased

risk for the disease, including the elderly or those with impaired immune function. Also, people who have mental illness or drug problems (Pfefferbaum, 2020).

Healthcare workers become particularly emotionally vulnerable during a pandemic, given the risk of the virus, concerns about infection and caring for patients, loved ones, the lack of protective equipment, longer working hours (overtime) and ethically burdened resource allocation decisions. According to a study (2000) in community groups affected by severe acute respiratory syndrome (SARS), respondents found that affected individuals and health care workers were motivated to adhere to strict quarantine conditions to reduce the risk of infection and protect other people's health, but other The results showed that the risk of infection was possibly influenced by the development of depression, anxiety, abuse of harmful habits, harassment or violence, suicidal thoughts, and increased demand for mental health professionals.

Conclusions

According to a study by researchers at Kurtulan and Turan (2020) at Medenidar University in Istanbul, 70% of ambulance staff are clearly more stressed than the staff at the Internal Medicine Polyclinic, according to the David Fontan Occupational Stress Scale (PLSS). Based on the results of the respondents, these researchers singled out the most common stressors – unforeseen situations, lack of control, limited time, fast and accurate decision-making, high demands and pressure, aggressive patients or their relatives, physical fatigue. It can be concluded that the influence of stress during a pandemic manifest itself in: Decreased productivity, productivity and motivation. Adversely affects mental health. Increased risk of somatic diseases and more emphasis on abuse of harmful habits.

References

1. Lin, Z., Zhang, K., He, X., Huang, Z., Ye, W., Ju, W., ... & Li, L. (2020). Psychological Burden in Health Care Professionals in Chinese Cities During the Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) Outbreak. Available at SSRN 3576782.
2. Gino, F. (2016). Are You Too Stressed to Be Productive? Or Not Stressed Enough? Managing Yourself. <https://hbr.org/2016/04/are-you-too-stressed-to-be-productive-or-not-stressed-enough>
3. Ahwal, S., & Arora, S. (2015). Workplace stress for nurses in emergency department. *IJETN*, 1(2), 17-21.
4. Brooks, S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Woodland, L., Wessel, S., Greenberg, N., & Rubin, G. J. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *The Lancet*.
5. Fontana, D. (2015). Job Stress and Burnout in Nurses. 57(1), 1-3. <https://www.ebsco.com/sites/g/files/nabnos191/files/acquiadam-assets/Nursing-Reference-Center-Plus-Job-Stress-Burnout-in-Nurses-Care-Sheet.pdf>
6. Pfefferbaum, B. (2020). Mental Health and the Covid-19 Pandemic, 35(2) p. 510-512. DOI: 10.1056/NEJMp2008017.
7. Healy, S., Tyrrell, M. (2011). Stress in emergency departments: experiences of nurses and doctors, *Emerg Nurse*. 19(4), 31-37.
8. World Health Organization. (2020). How to manage stress during a COVID-19 outbreak. <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public>

Практичні рекомендації
Міжнародної науково-практичної конференції
«Формування концепції цифровізації як чинник розвитку
креативності особистості та її вплив на розвиток людського й соціального
капіталу»

26-27 листопада 2020 року

26-27 листопада 2020 року в Інженерному навчально-науковому інституті Запорізького національного університету відбулася у режимі он-лайн Міжнародна науково-практична конференція «Формування концепції цифровізації як чинник розвитку креативності особистості та її вплив на розвиток людського й соціального капіталу» з метою обміну ідеями з приводу формування цифрових компетентностей у різних конкретних галузях, науки, техніки, освіти, культури, туризму.

Конференція зареєстрована у Державній науковій установі «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» при Міністерстві освіти та науки (Посвідчення 156 від 3 березня 2020 р.). Конференцію проведено під егідою програми ЄС Еразмус+, напрям ім. Жана Моне у рамках проекту 620720-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE «Диверсифікація сільського туризму через збалансованість та креативність: поширення європейського досвіду в Україні».

Було відмічено, що цифрові компетенції здобувачів вищої освіти представляють глобальний мегатренд і маркер цифрової трансформації суспільства в умовах Промислової революції 4.0.

Виступи учасників конференції були направлені на виявлення тенденцій розвитку ІКТ, цифровізації навчального процесу, підвищення ролі цифрових компетентностей, формування креативності та її трансформації в людський капітал.

Перелік навчальних закладів та установ, які взяли участь у заході:

- 1) Запорізький національний університет (Запоріжжя);
- 2) ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» (Київ);
- 3) Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (Київ);
- 4) Житомирський державний університет імені Івана Франка (Житомир);
- 5) Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного (Мелітополь)

Серед зарубіжних країн прийняли участь – Литва (Каунас, Маріямполь, Вільнюс), Мінськ (Білорусь), Китай (китайські аспіранти, що навчаються в Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова), представник з Іспанії.

Серед зарубіжних університетів:

- 1) Маріямпольська колегія (Маріямполе, Литва);
- 2) Аграрна Академія Університету Вітаутаса Великого (Каунас, Литва);
- 3) Університет Казимераса Сімонавічюса (Вільнюс, Литва);

4) Університет Міколаса Ріомеріса (Вільнюс, Литва);

5) Литовський університет спорту (Каунас, Литва).

Міста, які прийняли участь у конференції (10 міст) – Запоріжжя, Дніпро, Дрогобич, Івано-Франківськ, Житомир, Київ, Мелітополь, Миколаїв, Одеса, Черкаси,

Було сформовано чотири секцій, де була розглянута наступна проблематика.

Секція 1. Становлення цифрового суспільства в конкретних галузях, науки, техніки, виробництва. Модератор – д.т.н., проф. Банах В.А.

Секція 2. Європейський досвід цифровізації освіти як чинник розвитку креативності особистості. Модератор – д.е.н., проф. Глущевський В.В.

Секція 3. Вплив цифровізації на розвиток людського й соціального капіталу. Модератор – к.е.н., доц. Мороз О.С.

Секція 4. Практичні засади розвитку цифрового суспільства та цифрової освіти. Модератор – д.ф.н., проф. Воронкова В.Г.

Секція 5. Креативні технології сільського туризму як чинник сталого розвитку. Модератор – д.е.н., проф. Череп А.В.

На он-лайн конференцію була зареєстрована 91 особа як представників вітчизняних, так і зарубіжних університетів.

Вчені прийшли до висновку, що перехід економіки на інноваційний рівень цифрової економіки наполегливо вимагає об'єднання усіх наявних ресурсів капіталу (матеріальних, фінансових, техніко-технологічних, організаційних, тощо) з високим рівнем людського креативно-інтелектуального трудового потенціалу, який не тільки стає важливим ресурсом економічного зростання, а перетворюється в певну складову капіталу (його актив) – людський капітал.

Тому головний механізм розвитку концепції цифрової трансформації сучасного українського суспільства як виклику часу – change management, який є універсальним для будь-якої галузі, тому велика роль сьогодні цифрової освіти, цифрових компетентостей, цифрової стратегії організації, цифрового світогляду та велика роль перших осіб як драйверів команди.

Провідне місце у конференції були присвячені креативним технологіям сільського туризму як чинника сталого розвитку.

Практичні рекомендації:

1. Розвивати цифрові компетентності, що означають уміння аналізувати інформацію, критично оцінювати достовірність і надійність джерел в умовах експоненціального зростання інформації, уміння застосовувати цифрові технології та розвивати критичне, аналітичне, системне мислення.

2. Розвивати цифрову інфраструктуру ВЗО як головних драйверів інноваційних механізмів впровадження концепції цифрової освіти та цифрової особистості, що формується на основі когнітивних, проривних ІКТ з інноваційною цифровою структурою.

3. Формувати ідею креативності на всіх рівнях навчального процесу, формувати цифрову культуру, світогляд та особистість, які відіграють роль компенсаторського чинника, які включаються у періоди несталості, невизначеності, стохастичності та сприяють відновленню порушеного балансу між чотирма змінними – економічними, технологічними, освітянськими і культурно-духовними чинниками.

4. Об'єднуватися вченим у наукові парадигми з метою вироблення найсучасніших концепцій, методів і підходів формування креативних цифрових компетенцій, що вимагають переосмислення економіки, менеджменту, науки, освіти, техніки, виробництва, культури на засадах впровадження цифрових стратегій.

5. Розвивати сучасні освітянські цифрові креативні технології, критичне, системне, структурне, аналітичне мислення та урізноманітнювати тематику наукових досліджень студентів, магістрантів під девізом: «Розвиваючи науку – ми розвиваємо Україну».

6. Стимулювати розвиток туризму завдяки креативним технологіям в умовах пандемії, нові способи і форми розвитку туризму, шукати неординарні креативні рішення для підвищення ефективності туризму, для чого створити Дорожню карту з підвищення інформованості, пропозицій щодо потреб у нових туристичних продуктах, проведення туристичних походів з учнівською молоддю.

7. Захищати інтелектуальні права у мережі Інтернету, проводити роз'яснювальну роботу щодо превентивних заходів захисту інформації та боротьби з плагіатом при розміщенні матеріалів.

Тези конференції знаходяться на сайті:

<https://sites.google.com/view/voronkovavg>

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ
КРЕАТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ТА ЇЇ ВПЛИВ
НА РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО Й СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ»

(м. Запоріжжя, 26-27 листопада 2020 року)

Підписано до друку 04.12.2020. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 16,74. Наклад 100. Замовлення № 0421-102.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
69002, м. Запоріжжя, вул. Олександрівська 84, оф. 414
Телефони +38 (048) 709 38 69, +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.